

תקוניים והוספות לספרי בנין שלמה סימן א מה שפתי בסי' א' (ד' א' ע"א) בשם הגאון מו"ה רפאל מהאמבורג זצ"ל בספרו דעת קדושים דמשו"ה תקנו בנוסח ומערב לבקש שישוב סדר העבודה לירושלים ולא על עיקר העבודה דמשום דעיקר העבודה גם אנחנו יכולין לקיים דתפילה במקום קרפן עומד וכל העוסק בתורת חטאת פאלו הקריב חטאת.

וכמו שאומר בתפילה ומערב לפניך עתירתנו פעולה וקרבן אף חסר לנו סדר העבודה דסדר העבודה חטאת קודם לעולה אבל אנחנו מקדימים העולות להחטאת משום דאמירת החטאת שלנו אינו מכפר כפירה גמורה ע"ש.

הנה באמת דבר זה לא מצאתי בס' דעת קדושים רק דכן שמעתי בע"פ מפי הרב הגאון הצדיק מו"ה זלמן זאב זצ"ל שהיה מ"מ ומ"ץ דפ"ק ווילנא שאמר פן בשם הגאון הג"ל וגם שמעתי ממנו שהגיד פן בדרשותיו שדרש בבהכ"נ הגדולה דפ"ק.

וכמדומה לי שראיתי נדפס באיזה ספר בשם הגאון מוהר"פ הג"ל. אבל קשה לי על פירושו ז"ל דא"כ למה אין אומרים זה גם במוסף של ר"ח דשם נמי איכא שעיר חטאת.

ועוד דכ' בשו"ת מוהר"מ לופלין זצ"ל סימן ל' דהמנהג הוא דאם אין פהגים בבהכ"נ אין אומרים ומערב. והובא במג"א בסימן קכ"ד ס"ק ע"ד ולפי דעת הגאון הג"ל מאי שייך זה לברכת פהגים.

ולכן לולא דבריו ז"ל היה נ"ל לומר דבאמת על עיקר הקרבן והעבודה כבר הונזר בתפלה מקודם והביאנו לציון עירך ברה"ו וכו' ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו תמידים כסדרם ומוספיים כהלכתם.

ונה אנו אומרים באמת גם בשבת ור"ח וכן ברצה אנו אומרים בכל יום והשב את העבודה לדביר ביתך. אף כבר מבואר בתמיד בפ"ז מ"ב דתיכף אחר התמיד היו הפהגים נושאים את פניהם וזה היה ג"כ שייך לעבודה דעם ב"כ נגמר העבודה וכדכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה וכדאיתא במגילה י"ח ע"א).

וביום שיש בו קרבן מוסף היה נ"כ גם במוספין וכדתנן (בתענית כ"ו ע"א). וידוע דנ"כ במקדש היה משונה בכמה דברים מנ"כ דגבולין דשם היו אומרים בשם המפורש וגם היו נושאים את ידיהם על ראשיהם והיו אומרים ברכה אחת ולכן לאחר שאנו מזכירין פסוקי קרבן מוסף וגם הפהגים נושאים את פניהם ונגמרת העבודה שהיה במקדש אף דחסר לנו סדר העבודה דשם היה הנ"כ תיכף אחר העבודה ואנו נ"כ אחר ברכת הודאה וגם הנ"כ דגבולין אינו ממש כמו נ"כ דמקדש.

ולכן אנו מבקשים דהשב שכניתך לציון עירך וסדר העבודה לירושלים. והיינו דיהיו העבודה על הסדר דהפהגים ישאו את פניהם תיכף אחר העבודה.

אבל בשפת ור"ח שאין נ"כ כלל וכן ביו"ט פשאין פהגים בבהכ"נ דהעבודה ג"כ אינו בשלמות דנ"כ הוא גמר העבודה ולכן אין אומרים ומערב כלל פנ"ל: סימן ב נידון מה שפתי בסימן ד' (דף י' ע"ב) דמשו"ה הקדים הרמב"ם ז"ל במגן המצות אשר לפני ספר הי"ד לתפילין של ראש קודם תפילין של יד משום דמפרש דרישא דקרא דוקשרתם

לאות קאי על תפילין של ראש והא דמסיים על ידך הוא לגלות דבזמן שהוא כפר על ידך אז ניח תפילין של ראש וכן אמר משה רבינו לשמואל הנביא כמו דאיתא בסדר הדורות ובס' שלשלת הקבלה בשם ספר סיפורי מעשיות וגם מצנת קשירה אינו אלא בשל ראש והיינו דצריך לעשות כעין דלית ברצועות של ראש והוא הלמ"מ וע"ז רמזה לנו התורה וקשרתם לאות דקשירה אינה אלא בשל ראש דנקרא אות אבל קשר של יו"ד שאנו עושין ברצועה של יד אינו הלמ"מ ורק חכמים תקנוהו כדי להשלים שם של שדי.

ולכן בפי' בא דכתיב שם (שמות י"ג ט') והיה לה לאות על ידך ולזכרון בין עיניך (שם י"ג ט"ז) והיה לאות על ידךה ולטוטפות בין עיניך דהתם ע"כ דקאי על תפילין של יד דהא כתיב לה לאות ולא לאחרים לאות והיינו בשל יד לכן לא פתיב שם וקשרתם לאות רק והיה לאות משום דתפילין של יד לא בעינן קשר מה"ת וב' פסוקים אלו אינו מדבר הפתוב רק מענין הנחת תפילין ובהנחה צריך להניח של יד תחילה ונהדר של ראש ולכן פתיב בתחילה והיה לה לאות על ידך ונהדר ולזכרון בין עיניך בסדר הנחתם ומשו"ה לא הונפר בפתובים אלו קשירה לא בשל יד ולא בשל ראש משום דהפתוב מדבר בכאן במצות הנחת תפילין בכל יום ובעת הנחה ליפא קשירה כלל בשניהם ורק בשל יד צריך להדק הקשר על היד ובלשון חז"ל נקרא ההידוק קשירה וכדאיתא (במנחות דף ל"ה ע"ב) תפילין מאימתי מברך עליהן משעת הנחה עד שעת קשירה והיינו ההידוק כמו שפירש ר"ת שם וכן הרמב"ם ז"ל במנין המצות שמנה לפני ההלכה פתב בלשוננו להיות תפילין על הראש לקשרם על היד עכ"ל ופשוט דבתפילין של ראש דא"צ הידוק כלל פתב בלשון להיות אבל בשל יד צריך הידוק פתב ולקשרם על היד וקרי להידוק קשירה וכמו שנקרא בלשון חז"ל אבל בתורה לא נקרא ההידוק קשירה ולכן פתיב בשניהם והיה.

וכל זה בשני פתובים אלו דבפי' בא אבל בפי' שמע והיה אם שמוע דלגופיה לאשמעין דגם פרשת שמע ופרשת אם שמוע צריך לכתוב בתפילין הוי סגי דכתוב פאן כמו התם והיה לאות על ידךה ולטוטפות בין עיניך ומדכתיב וקשרתם ש"מ דאתי לדרשה ומדקשרתם לדרשה כולהו נמי לדרשה דהו וקשרתם לאות בא לאשמעין דתפילין של ראש צריכין קשירה והיינו לעשות צורת דלית ברצועות ומשו"ה הקדים הפתוב פאן של ראש משום דלא מיירי פאן בהנחה רק בקשירה והלכך הקדים של ראש משום דקדושתו תירה דיש בו ד' פרשיות וגם דיש בו רובו של שם ש': ועוד י"ל דכיון דעל פי הקבלה צריך להקדים פתיבת הפרשיות של ראש קודם תפילין של יד וכמו דכתבו המקובלים בשם פתבי האר"י ז"ל וא"כ אפשר דגם לעשות הבית והקשירה צריך להקדים השל ראש קודם לשל יד וזהו דכתיב וקשרתם לאות דבתחילה צריך להקדים הקשירה בשל ראש ואח"כ צריך לעשות תפילין של יד.

ונהדר פתיב על ידך להורות דאימתי צריך להניח בזמן שהוא על ידך דכל זמן שפין עיניך יהיו שמים ומה דמסיים והיו לטוטפות בין עיניך אתי לג"ש ללמוד מקרא דלא תשימו קרחה בין עיניכם למת דמה התם בגובה שבראש מקום שעושה קרחה ה"נ מצנת הנחת תפילין של ראש הוא בגובה שבראש ובזה יובן הטיב מאי דשני רבינו הגדול

הַרְמַב"ם ז"ל הִלְשׁוֹן בְּמַגֵּן הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי סֵפֶר הַי"ד לְבֵין מַגֵּן הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי הַהֲלָכָה דִּלְפָנֵי הַהֲלָכָה פָּתַב לְהִיּוֹת תְּפִילִּין עַל הָרֹאשׁ וְלִקְשׁוֹר תְּפִילִּין עַל הַיָּד וּבְמַגֵּן הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי הַי"ד פָּתַב בְּשִׁנְיָהֶם לִקְשׁוֹר וְהִינּוּ מִשׁוּם דְּבְמַגֵּן הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי הַהֲלָכָה ר"ל לְמַצּוֹת מִצְוֹת הַנְּחֻת תְּפִילִּין שְׁמַחְוִיב פֶּל אֲדָם לְהַנִּיחַ בְּכָל יוֹם וּבַעֲת הַהֲנַחָה לִיכָא שׁוּם קְשִׁירָה בְּשֵׁל רֹאשׁ דְּאָף הַיְדוּק אֵינוּ צָרִיף וְלָכֵן פָּתַב לְהִיּוֹת תְּפִילִּין עַל הָרֹאשׁ אֲבָל בְּשֵׁל יָד דְּבַעֲי הַיְדוּק פָּתַב לִקְשׁוֹר דְּבִלְשׁוֹן חַז"ל נִקְרָא הַהַיְדוּק קְשִׁירָה.

אֲבָל בְּמַגֵּן הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי הַי"ד פְּנוּנְתוֹ שֶׁם לְכָלֹל פֶּל מִצְוֹת עֲשִׂיית הַתְּפִילִּין דְּהָא בְּאַמַּת עֲשִׂיית הַתְּפִילִּין ג"כ מְפָלֵל הַמִּצְוָה דְּהָא צָרִיף פְּתִיבָה וְעֲשִׂייה לְשִׁמָּה וּלְדַעַת הַירוּשְׁלָמִי (כְּבָרְכוֹת פ' הַרְוָאָה) צָרִיף לְבָרָף לְעֲשׂוֹת תְּפִילִּין וְגַם בִּש"ס דִּילֹן (בְּמַנְחוֹת דַּמ"ב ע"ב) הָא ס"ד דְּש"ס לֹמֵר פֶּן דְּכִינּוֹן דְּפִסּוּלָה בַּא"י בְּיִשְׂרָאֵל צָרִיף לְבָרָף רַק דְּלִמְסַקְנָא ס"ל לְהַש"ס דְּכָל דְּעֲשִׂייתָהּ אֵינוּ גֹמֵר מִצְוֹתָהּ א"צ לְבָרָף וְגַבִּי תְּפִילִּין לֹא נִגְמַר הַמִּצְוָה רַק בְּעַת הַנְּחָה וְהִלְכָף אֵינוּ מְבָרָף רַק בְּשַׁעַת הַנְּחָה אֲבָל וְנֹדָאי דְּגַם הָעֲשִׂייה וְהַפְּתִיבָה מְפָלֵל הַמִּצְוָה וּבְכַרְט לְפִי מַש"כ בְּשֵׁם הַשְּׁלִשְׁלֹת הַקְּבֵלָה וְהַסְדֵּר הַדּוֹרוֹת דְּמִשְׁה רַבִּינוּ אָמַר דְּקָרָא דְּקִשְׁרָתָם לְאוֹת קָאֵי עַל הַקְּשִׁירָה שֶׁל הַדְּלִי"ת שְׁצָרִיף לְעֲשׂוֹת בְּשֵׁל רֹאשׁ וְא"כ נִזְכָּר גַּם הָעֲשִׂייה בַּתּוֹרָה וּלְפִיכָף פָּתַב שֶׁם דַּמ"ע לִקְשׁוֹר בְּשֵׁל רֹאשׁ וּמ"ע לִקְשׁוֹר בְּשֵׁל יָד דְּבִשְׁנֵייהֶם צָרִיף קְשִׁירָה בְּשַׁעַת עֲשִׂיה וְרַק דְּבִשְׁל רֹאשׁ הַקְּשִׁירָה הִיא מַה"ת וְהוּא הַל"מ אֲבָל הַקְּשִׁירָה שֶׁל יָד הוּא מְדַרְבְּנָן וְכַמוֹ שְׁאַמַּר מִשְׁה רַבִּינוּ דְּחַכְמִים תִּקְנוּ פֶּן פְּדִי לְהַשְׁלִים שֶׁם שֶׁל שְׂדֵי אֲבָל מ"מ שְׁנֵייהָ צָרִיכִין קְשִׁירָה וּלְפִיכָף פָּתַב בְּשִׁנְיָהֶם לִקְשׁוֹר: וּמִיָּהוּ בְּסֵפֶר הַמִּצְוֹת עֲצָמוֹ שֶׁלֹּו בַּמ"ע י"ב וּי"ג פָּתַב בְּשִׁנְיָהֶם לְהַנִּיחַ וְהִינּוּ מִשׁוּם דְּשֶׁם אֵין רְצוֹנֹו רַק לְמַצּוֹת עֵיקַר הַמִּצְוָה אֲבָל לֹא הָעֲנָפִים וְהִלְכָף לֹא קִחְשִׁיב רַק הַהֲנַחָה דְּהִיא עֵיקַר הַמִּצְוָה אֲבָל הַהַיְדוּק שֶׁל יָד בְּשַׁעַת הַהֲנַחָה וְכֵן הַקְּשִׁירָה בְּשֵׁל רֹאשׁ וּבְשֵׁל יָד בְּעַת הָעֲשִׂייה אֵינוּ מְעֵיקַר הַמִּצְוָה וְעַפ"ז יִתְיַשֵּׁב לָנוּ שִׁינּוּי הַלְשׁוֹן מַה דְּשִׁנִּי הַרְמַב"ם לְכַתּוּב בְּכָל אֵלוֹ ג' הַמְקוֹמוֹת פֶּל אֲחַד בְּלְשׁוֹן אַחַר: סִימָן ג' בְּדִינֵי נְשִׂאוֹת כְּפִים ס' י' וְד' י"ג ע"א) מַש"כ שֶׁם מַר אַחֵי הַגָּאוֹן ז"ל טַעַם דְּלָמָּה אוֹמְרִים הַכְּהֵנִים קוֹדֵם נְשִׂאת כְּפִים יו"ר מְלַפְנֵיהָ שְׁתֵּהָא הַבְּרָכָה הַזֹּאת וְכו' בְּרָכָה שְׁלָמָה.

צָרִיף לְהוֹסִיף דְּבַגְמ' וְרִי"ף בַּפ"ד דְּמַגִּילָה וְכֵן בְּרָא"ש לִיתָא לְהַנְף ב' תְּיָבוֹת בְּרָכָה שְׁלָמָה וְאֲכֹן פֶּן נִמְצָא בְּרַמְב"ם בַּפ"א מַה' תְּפִלָּה: וְלַעֲנָן מַה שְׁתִּקְנוּ חַז"ל לֹמֵר אַחַר ב"כ רַבִּש"ע עֲשִׂינוּ מַה שְׁגִזְרַת עֲלִינוּ.

וְלִכְאוּרָה תְּמוּהָ דְּמֵאֵי שְׁיָף לְשׁוֹן גְּזִירָה בְּכָאן וְהו"ל לֹמֵר עֲשִׂינוּ מַה שְׁנִצְטוּנוּנוּ אוּ דְּעֲשִׂינוּ כְּמוֹ שְׁצוּנוּיָת עֲלִינוּ. וְשִׁמְעֵתִי בְּזֶה דְּבָר נִחְמַד מִמֶּר אֲבָא הָרַב הַמְּוִפְלָג בַּתו"י הַמְּנוּחַ מו"ה יִשְׂרָאֵל מִשְׁה הַפְּהֵן זֹלָה"ה שְׁאַמַּר לִיִּישֵׁב ע"פ דְּבָרֵי הַתְּרַגּוּם אוּנְקְלוֹס בַּפ' חֻקַּת דְּעַל קָרָא דְּזֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה תְּרַגּוּם דָּא גְּזִירַת אוּרִיִּיתָא אֲלָמָא דְּעַל דְּבָר שְׁהוּא חוּק בְּלֹא טַעַם נִקְרָא בְּלְשׁוֹן תְּרַגּוּם גְּזִירָה [וְנִרְאָה דְּלָכֵן בְּלְשׁוֹן גְּמָרָא וְהַפּוֹסְקִים מְצִינוּ ע"פ הָרֹב בְּלְשׁוֹן דְּהוּא גְּזִירַת הַכְּתוּב וְהִינּוּ מִשׁוּם דְּהַדְּבָר דְּלֹא מְצָאוּ לְמַצְנָה טַעַם וְסִבְרָא קָרָאוּ אוֹתוֹ בְּשֵׁם גִּזָּה"כ כְּלוֹמֵר דְּהוּא מִיִּלְתָּא בְּלֹא טַעְמָא וְאֵינוּ אֲלָא חוּק].

וְעַפ"ז עוֹלָה שְׁפִיר מַה שְׁתִּקְנוּ לֹמֵר לְשׁוֹן גְּזִירָה מִשׁוּם דְּעֲנָן הַמ"ע דַּב"כ הוּא ג"כ חוּק וְגְזִירָה בְּלֹא טַעַם דְּהַנְּשִׂיא וְחֻכָּם וְגְדוּלְהַדּוֹר וְצָדִיק וְחָסִיד שְׁבִיִּישְׂרָאֵל יִהְיֶה נִזְקֵק לְבִרְכַּת

הפהן ואף שיהיה הפהן ע"ה ובור אף דלא ימצאו בו אחד מהפסולין דמעכב לנשיאת פנים ושפיר קראו אותו בשם גזירה [ומיהו ע"פ דרף הסוד יש טעם לזה משום דהפנהגים הם מסטרא דחסד ולכן צריף שילף ההשפעה והשגחה נסיות ע"י הפנהגים שהם ממידת החסד.

ונראה שזהו שהם מסיימים השקיפה ממעון קדשה וגו' והיינו משום דבכל מקום השקיפה לרעה ובכאן הוא לטובה משום דצדיקים יכולין להפך מידות רגזנות למידת הרחמים וכדאיתא (בסוף ד' י"ד ע"ב) וכן הפנהגים בברכתן מהפכין ועמו של הקב"ה לרחמים וכדאיתא בירושלמי דסוטה פ"ט פתיב ולפני ועמו מי יעמוד מי מבטל רב פהנא אמר ברפת פנהגים מבטלת.

והיינו משום דהם ממידת החסד והלכך אומרים השקיפה וגו' וברף את עמה את ישראל וגו' ואת האדמה אשר נתת לנו. ונראה דאיתא כמ"ד (בתולין דף מ"ח ע"א) דישאל מתברכין בתחילה ע"י הפנהגים ואח"כ על ידי הקב"ה בעצמו וע"ז תסובב הרבש"ע שאומרים הפנהגים דעשינו מה שגזרת עלינו דהיינו דמה שצויתנו דהברכה של ישראל תהיה על ידינו זה עשינו ואף דאינו אלא חוק וגזירה ולא מצד השכל ואעפ"כ כבר עשינו ואמנם אף אתה תקיים מה שכתבת בתורה ואני אברכם ולכן וברף את עמה ישראל וכו']: וכשהציע מר אבא פירוש הג"ל לפני הגאון האמיתי מהרי"ח לנדא זצ"ל שיהיה ראב"ד בפ"ק ויילנא השיב לו דדבריו הן דברי רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל בפט"ו מה' תפילה הלכה ו' וז"ל פהן שלא היה לו דבר מכל אלו הדברים המונעין נשיאת פנים אע"פ שאינו חכם ואינו מדקדק במצוות או שהיו הבריות מרגזין אחריו או שלא היו משאו ומתנו בצדק ה"ז נושא פפיו ואין מונעין אותו וכו'.

ואל תתמה ותאמר ומה מועיל ברפת הדיוט זה שאין קיבול הברכה תלוי בפנהגים אלא בהקב"ה שנאמר ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם הפנהגים עושין מצותן ששצטוו בה והקב"ה ברחמיו מברך את ישראל כחפצו עכ"ל הרמב"ם ז"ל שם: וכתב הכ"מ שם דבריו נובעים מהירושלמי דגיטין פ"ה ועפ"ז עולה שפיר על נכון דברי מר אבא ז"ל ודפח"ח: ולענין מש"כ בשו"ע בסיון כ"ח בסעף מ"ד דכהן פנוי לא ישא פפיו משום דאינו שרוי בשמחה והוא מ"ד המרדכי ובשבלי הלקט בשם רבינו יצחק בר' יהודה והקשה הגר"א ז"ל בבבאוריו מקטן שהוא נושא את פפיו ואף דקטן בנודאי אינו נשוי דהא לא תקנו נישואין לקטן וכן הב"י וד"מ העירו מזה.

והנה הגם שבלא"ה לא קשיא מקטן דלא שייף אינו בשמחה רק בגדול שראוי לו לישא אשה ועדיין לא נשא אבל בקטן לא שייף זה אכן עוד י"ל דר"י בר"י הג"ל ס"ל פדעת הר"י ברזילי דקטן שהשיאו אביו חל הקידושין מה"ת משום דזכין לו שלא בפניו וא"כ י"ל בפשיטות דמייירי מתני' בקטן שהוא נשוי אשה והיינו שהשיא לו אביו.

ועוד י"ל דמייירי בקטן הסמוך לפרקו דאז מותר לישא ואדרבה מצוה וכדאי' (בסנהדרין ע"ו) דהמשיא סמוך לפרקו עליו אמר הפתוב אז תקרא וה' יענה ע"ש. ובזה נתיישב עוד במה שהקשה האבודרהם והובא בב"י ביו"ד בסי"ד ע"ד על מה שתקנו חז"ל לומר בברית מילה כן יפנס לתורה ולחופה ולמע"ט ולכאורה הו"ל להקדים מעשים טובים לחופה דהא חופה אינו אלא מין י"ח ומעשים טובים מתחיל משנת י"ג ואכן לפי הג"ל נחא

דמְצוּנָה בְּאֵמֶת לְהַשִּׁיחַן קוֹדֶם שְׁנַת הַי"ג וְכָל זֶה בְּרוּר: שׁוֹב מְצֵאתִי בַעֲזוֹ"ה בְּשׁוֹ"ת בְּשָׁמַיִם רִאשׁוֹ בְּסִי' ש' וּבְסִי' שפ"ב שֶׁהֵבִיא דִין זֶה דְּכֹהֵן פְּנוּי לֹא יֵשָׂא כְּפִיּוֹ בְּשֵׁם הַר"י ב"ר בְּרִזְזִילִי ז"ל וְכֹתֵב גַּם כֵּן הַטַּעַם מִשׁוּם דְּאֵינוֹ שְׂרוּי בְּשִׁמְחָה וְע"ש מֵה שֶׁכָּתַב עָלָיו הָרֵא"ש בְּזוֹהַר וְעפ"ז יִתְכַן יוֹתֵר תִּירוּצֵי הַגַּ"ל דִּי"ל דר"י בַּר בְּרִזְזִילִי ז"ל אֲזִיל לְשִׁיטְתוֹ בְּזוֹהַר דַּס"ל דְּמִשְׁפַּחַת לֵה נִישׁוּאִין בְּקֶטֶן עֵי אבִי וְשִׁפִּיר מִשְׁפַּחַת לֵה לְדִידִיהָ קֶטֶן שֶׁהוּא נִשׁוּי וּלְק"מ מֵהַמְשַׁנָּה הַגַּ"ל: סִימָן ד' לַעֲנִין מֵה דְּנִסְתַּפְקִיתִי שֶׁם בְּהִלְכוֹת נַט"י סִי י"א וְנָדַף ט"ו ע"א) בְּאִנְכֵל דְּבָר שֶׁצָּרִיךְ עָלָיו לְבָרֵךְ בְּרִכָּה מְעִין שְׁלֵשׁ אוֹ בּוֹרֵא נְפִשׁוֹת אֵי חֲיִיב בְּמִים אַחֲרוֹנִים וְהִבֵּאתִי שֶׁם מִד' רַבֵּינוּ יוֹנָה דְּכָל שְׂאוּכַל דְּבָר שֶׁהוּא מְזוּנָה צָרִיךְ נַט"י וְאֵף בְּדָבָר שֶׁא"צ בְּרַהֲמ"ז הֵנָּה שׁוֹב רְאִיתִי דְּרִשְׁבֵּ"א בְּתוֹ"ה הָאָרוֹךְ בְּבֵית שִׁשִׁי סוּף שֶׁעַר הָרֵאשׁוֹן וּבְדַפֵּי הַסֵּפֶר דְּפוּס בְּרִלִין הוּא בְּדָף קנ"ח] שֶׁהִקְשָׁה ג"כ קוֹשֶׁת הַתּוֹס' וְהָרֵא"ש דְּכָאן אָמְרוּ דְּמִים אַחֲרוֹנִים חוֹבָה מִשׁוּם סְפָנָה וּבְבִרְכוֹת אָמְרוּ מִשׁוּם קְדוּשָׁה וְתִי' וְז"ל וִי"ל דֵּהֵיִא בְּשִׁאֲכַל דְּבָר מְזוּנָה וּבְמִי שֶׁנוֹטֵל כּוֹס שֶׁל בְּרִכָּה לְבָרֵךְ אֲכָל שְׂאֵר הַמְּסוּבִין אֵין חֲיִיבִין לִיטּוֹל אֲלָא מִשׁוּם סְפָנָה עַכ"ל וּמִשְׁמַע בְּהִדְיָא מְלִשׁוֹנוֹ וְז"ל דְּתַרְתִּי בְּעֵי אִם אֲכַל דְּבָר שֶׁהוּא מְזוּנָה וְלִמְבָרֵךְ בְּהַמ"ז וְא"כ שֶׁמְעִינֵן מִיְנֵיהָ דְּבְדָבָר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ כּוֹס שֶׁל בְּרִכָּה א"צ לִיטּוֹל מִשׁוּם קְדוּשָׁה אִפִּי בְּאֲכַל דְּבָר שֶׁהוּא מְזוּנָה.

וּבְרִישׁ הַשַּׁעַר בְּמִשְׁמַרְתְּ הַבֵּית הֵבִיא רְאִיָּה לְזֶה מֵהָא דְקִי"ל דְּאֵם הֵבִיאוּ לוֹ פִּירוֹת בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה שֶׁלֹּא מִחֲמַת הַסְּעוּדָה דְּטַעוּנִים בְּרִכָּה לְפָנֵיהֶם וְלֹא הַנוֹכַח כְּלָל דְּצָרִיךְ מִים אַחֲרוֹנִים מִשׁוּם קְדוּשָׁה וְאֵף שֶׁהִזְדִּים מְזוּנָמוֹת וְע"כ מְצִנֹת נְטִילַת מִים רֵאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים אֵינוֹ אֲלָא מְצִנָּה בְּעֵלְמָא.

וַיֵּשׁ לָנוּ לֹמֵר דְּמְצוּנָה זֹו לֹא הִנְטִלָה אֲלָא עַל הַמְּבָרֵךְ לְחוּד בֵּין בְּבִרְכָה רֵאשׁוֹנָה דֵּהֵיִנוּ בְּרַפְתְּ הַלָּחֵם בֵּין בְּבִרְכָה אַחֲרוֹנָה דֵּהֵיִנוּ בְּהַמ"ז עַכ"ל. וְלִפִּי זֶה גַּם מֵה שֶׁתַּמְהֵתִי שֶׁם שֶׁם בְּסִפְרֵי עַל ד' הַרְשָׁבֵ"א בְּתוֹ"ה שֶׁם בְּדִין מִים רֵאשׁוֹנִים דְּמִשׁוּם קְדוּשָׁה אֵינוֹ אֲלָא לְמְבָרֵךְ בְּרַפְתְּ הַמוֹצֵיא וְעַמְדֵתִי שֶׁם א"כ כְּשֶׁאֲכַל פִּירוֹת נְמִי יִהְיֶה צָרִיךְ נַט"י כְּשֶׁמְבָרֵךְ בְּעֵצְמוֹ וּבְאֵמֶת שֶׁכָּבֵר תְּמָה עָלָיו הָרֵא"ה בְּבַד"ה שֶׁם בְּזוֹהַר וְאָכַן הַרְשָׁבֵ"א בְּעֵצְמוֹ בְּמִשְׁמַרְתְּ הַבֵּית יֵישֵׁב הַקּוֹשֶׁיָא הַגַּ"ל דְּלֹא הִטִּילוּ חֲכָמִים נְטִילָה רַק כְּשֶׁמְבָרֵךְ לְהוֹצִיא לְאַחֲרִים וְלִפִּי דְּבָרֵינוּ שֶׁם אִם מְבָרֵךְ לְאַחֲרִים כְּגוֹן שֶׁחֲבִירוֹ בּוֹר וְצָרִיךְ לְהוֹצִיא בְּבִרְכָה צָרִיךְ נְטִילָה גַּם כְּשֶׁמְבָרֵךְ לְפִירוֹת מִשׁוּם קְדוּשָׁה וְכֵן יִהְיֶה צָרִיךְ מִים אַחֲרוֹנִים אִם אֲכַל דְּבָר מְזוּנָה וְצָרִיךְ לְהוֹצִיא לְאַחֲרִים בְּבִרְכָה אַחֲרוֹנָה.

וּבְהִיוֹתִי בְּזוֹהַר רְאִיתִי לְהַשְׁאִילָתוֹת דְּרַב אֲחָאי גָּאוֹן ז"ל בַּפ' מְצוּנָרַע שֶׁאֵילְתָא צ' שְׁכ' וְז"ל שֶׁאֵילְתָא דְּאֵילוּ מֵאֵן דְּבְעֵי לְמִיכְלָא לְחֲמָא צָרִיךְ לְמִימְשָׂא יְדָא בְּרִישָׁא וְנִהְדַּר נִיטֵל וְאֵף עַל גַּב דְּאֲכַל חוֹלִין דְּתַנּוּ נוֹטֵלִין לִידֵים לְחוֹלִין וְכו' מַנ"ל דְּכֹתִיב כָּל אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ הַזֵּב וְגו' וְתַנְיָא א"ר אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָף מְכָאן סְמְכוּ חֲכָמִים לְנַט"י לְחוֹלִין מֵה"ת עַכ"ל.

הֵנָּה הַשְּׁמִיט רַבֵּינוּ הַטַּעַם דְּמִשׁוּם קְדוּשָׁה דְּאֵיתָא בְּבִרְכוֹת וְגַם הַטַּעַם דְּסֵרַף תְּרוּמָה וְלֹא נִקְטָא אֲלָא דְּרִשָׁה דַּר"א בֶּן עֲרָף בְּלִבְד וְנִהֵי דְּהָא דְּלֹא הֵבִיא הַטַּעַם דְּקְדוּשָׁה י"ל דַּס"ל כְּדַעַת הַתּוֹס' וְהַרְשָׁבֵ"א הַגַּ"ל שֶׁהִבֵּאתִי בְּסִפְרֵי דְּמִשׁוּם קְדוּשָׁה לֹא שִׁינְיָה אֲלָא בְּמְבָרֵךְ בְּלִבְד אֲכַתִּי הו"ל לְהֵבִיא הַטַּעַם דְּסֵרַף תְּרוּמָה וּכְבָר הַעִיר בְּזוֹהַר הַגָּאוֹן מֵהַר"י ב"ר ז"ל בְּשִׁאֵילַת שְׁלוֹם שֶׁם וּמַש"כ כְּבוֹד הַגָּאוֹן אב"ד דּוּוּאֵלְאִזִּין נ"י דַּס"ל לְרַבֵּינוּ דְּעֵיקָר טַעְמָא

משום קדושה ונקיות ולא משום סרף תרומה דבחו"ל או בזמה"ז לא שייך סרף תרומה קשה לי על דבריו דא"כ היכי אמרינן בגמ' הך טעמא דהא פשוט דדין נט"י לחולין הוא נוהג בכל מקום ואף בחו"ל דאינו נוהג שם תרומה וע"כ דלא חלקו חכמים בדבר בין א"י לחו"ל וגם מש"כ דרבינו סובר הטעם משום קדושה ונקיות קשה דא"כ הו"ל להזכיר הדרשה דוהתקדישתם ונהייתם קדושים והדבר צ"ע].

ונ"ל דעיקר פוננת רבינו בעל השאלות ז"ל להביא ראיה דבְּעֵי נְטִילָה בְּמִים דְּוּוּקָא דְּמַצָּד הַטַּעַם דְּקִדּוּשָׁה או מפני סרף תרומה הנה מקום לומר דסגי בכל מידי דמנאי ולכן הביא מהך קרא דר"א בן ערף דשם מפני דבְּעֵי נְטִילָה בְּמִים דְּוּוּקָא.

ועוד דמשם עדיפא ליה להביא דהוא סמך מפני מה"ת דבְּעֵי נט"י במים אכל מקרא דוהתקדישתם לא ידענו קדושה במאי ואפשר דמה שהצריכו נט"י לתרומה בסתם ידים ג"כ סמכו אקרא דר"א בן ערף].

ולפי זה יוצא לנו דגם דעת הגאון רבינו בעל השאלות ז"ל פדעת הראב"ד ז"ל שהבאתי בספרי בסי' י"ב שאין נטילת מים ראשונים אלא במים לבד וכתבתי שם דכ"ה דעת הרא"ש והרא"ה וכ"נ ג"כ דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל ע"ש ולפי דברינו יש לשיטה זו גאון קדמון דמסייע לדבריהם ז"ל והוא ניהו רבינו בעל השאלות זצ"ל: סימן ה וילענין מה שכתבתי בספרי בסימן י"ג ודף י"ז ע"א) להביא ראיה דהא דספק דרבנן לקולא וכו' ס"ס בדאורייתא גם לכתחילה מותר ודלא פדעת המנרחי ז"ל בבבאורו על הסמ"ג מהש"ס דברכות (ד' כ"ה ע"א).

הנה פעת ראיתי דאדרבה יש להביא ראיה גדולה לדעת המנרחי ז"ל מהא דאמרינן בבבב"ד ד' ג' ע"ב) דאפילו ביצה שהיא ספק אם נולדה ביו"ט וספק נולדה בחול ואף שאינה אלא ספק דרבנן מ"מ אסורה ואינה בטילה אפילו באלף משום דהוי דשלי"מ וכל דבר שיל"מ אפילו דרבנן לא בטל ע"ש וכן נפסק להלכה בשו"ע יו"ד בסי' ק"י סעיף ח' דדשיל"מ אפילו בס"ס בדאורייתא או חז ספיקא דרבנן אסורה ואפילו נתערבה באלף קולן אסורות וע"ש בפ"ק.

וע"כ דהטעם דכינן שייכול לאכול למחר בהיתר גמור אין אנו מתירין אותו לאכול היום ולסמוך על הספק הרי בהדיא דכל ס"ס בדאורייתא. וחד ספיקא דרבנן לכתחילה אסור דכינן דייכול לעשות בהיתר ושפיר כתב המנרחי דמשום הכי טונמטום אינו מוציא את מינו ואף דהוי ס"ס מ"מ כינן שייכול לשמוע מאיש גמור לא סמכינן על ס"ס.

ולפי זה נ"ל אפי' אם פבר שמע התקיעות מטונמטום מ"מ אם יכול לחזור ולשמע מונדאי איש מחונייב לחזור ולשמע ומדברי המנרחי שם משמע להדיא דאם פבר שמע מהטונמטום יצא בדיעבד רק דלכתחילה אינו יוצא.

ואכן לענ"ד נראה כמש"כ דכינן דייכול לשמוע מאיש גמור לא מקרי דייעבד. ומיהו אם ליפא אש שידוע לתקוע רק הטונמטום בלבד פשוט דמחונייב לשמוע מהטונמטום פין דליפא אחר אין לה דייעבד גדול מזה ושפיר יוצא בתקיעת הטונמטום.

הלכך בונדאי מחונייב לשמוע ממנו וזה פשוט. ומה שהקשתי בספרי מהא דספק מי רגלים מותרין יש לדחות דמייירי דאם נצריף אותו לילה ולהתפלל במקום אחר בתוך פה יעברו

זמן ק"ש ותפילה והלכה הוי פדיעבד ואמנם אי קשיא לי הא קשיא לי מהא דאמר רב יהודה אמר שמואל ובבבבכות ד' כ' ע"א) דספק קרא ק"ש וספק לא קרא אינו חוזר וקורא ומשום דק"ש דרבנן.

ואמאי פיון דבידו לחזור ולקרות היכי סמכינן על הספק לכתחילה ואולי יש לתרץ ע"פ מש"כ הצ"ח שם להקשות בלא"ה דלמה פטור לחזור ולקרות דהא הנה לו חזקת חיוב מתחלה קודם שנו לדהספק אצלו והוי באיסור דרבנן שיש לו חזקת איסור דלא אמרינן דספיקא לקולא ות"י ע"פ שהעלה בנו"ב ש"ל מהד"ק חיו"ד בסי"ד ע"ה לחלק באיסורי דרבנן דבאיסור דרבנן שיש לו עיקר מה"ת שם אמרינן דבייש לו חזקת איסור ספיקא לחומרא אבל אם אין לו עיקר מה"ת לא איכפת לן אם יש לו חזקת איסור ולכן בק"ש למאן דס"ל דהוא דרבנן ספיקו לקולא ואף שיש לו חזקת חיוב פתב הצ"ח שם.

וא"כ י"ל דגם לענין שפכתנו דבספק דרבנן מ"מ לכתחילה אסור ג"כ לא מחמרינן לכתחילה רק באיסור דרבנן שיש לו עיקר מן התורה וא"ש הש"ס דבבבכות הנ"ל אבל בביצה ספק נולדה ביו"ט ספק בחול שפיר מקרי יש לו עיקר מן התורה דהא קי"ל פרבה דהכנה דאורייתא וביצה שנו לדה ביו"ט שחל להיות אחר השבת היא אסורה מה"ת והלכה גם בנולדה ביו"ט שחל בחול ג"כ אסור בספיקא לכתחילה וזה ברור.

ונראה אף הר"ן ז"ל (בגדרים דף נ"ב ע"א) דהוצרך לומר טעמא אחרניא בהא דדבר שיל"מ לא בטיל משום דהוי היתר בהיתר ודמי למין במינו לר' יהודה מ"מ ע"כ ס"ל גם טעם הנ"ל דעד דתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר דהא לענין ספק דרבנן בדבר שיל"מ לא בטיל לא שייך כלל טעמא של הר"ן וע"כ אנו צריכין לטעם הב'.

והא דהוצרך הר"ן כלל לטעמא דהיתר בהיתר נ"ל דסבירא ליה דסבירא דעד דתאכלנו באיסור וכו' לא שייך רק בתערובות יבש ביבש שהאיסור עומד בפני עצמו רק שלא ניכר אבל בתערובות לח בלח שהאיסור נתערב עם ההיתר לא שייך לומר דעד דתאכלנו באיסור וכו' דכיון שנתערב בהיתר נעשה הפל היתר והאיסור כמאן דליתא דמי וכן פתב בסבירא זו הכ"מ פ"א מה' אבות הטומאות בשם מהר"י קורקוס ז"ל ונהבאתי בהבורי לעיל בסמ"ן כ"ג ע"ש [ונראה דזהו טעמו של הרמ"א ז"ל בהג"ה בסמ"ן ק"ב סעיף ג' שדעתו שם דלא אמרינן דשיל"מ לא בטיל רק אם האיסור הוא בעין או שיש עדיין ממשות האיסור בתערובות אבל טעמו בטיל ומבואר בת"ח כלל מ דאפילו אם נתערב גוף הדבר אף שנימוח וליכא ממשות האיסור בטל והיינו דס"ל לעיקר פטעם דעד דתאכלנו באיסור וכו' וס"ל בפשיטות כמ"ש לעיל בשם הכ"מ בתערובות לח בלח הוי האיסור כמאן דליתא וק"ל] והלכה הוצרך הר"ן לומר דמ"מ לא בטיל מטעם היתר בהיתר ולהיפך ביבש דלא שייך טעמא של הר"ן ז"ל דהא יבש ביבש גם ר"י מודה דמין במינו בטל חד בתרי מ"מ דבר שיל"מ לא בטיל מטעם דעד דתאכלנו באיסור וכו' ושני הטעמים צריכין להדדי [ולפ"ז נדחה מה שרצה לחדש הגאון בעל מקור מים חיים על הי"ד דביבש ביבש לדעת הר"ן ז"ל אינו נוהג דשיל"מ ע"ש].

ולפי מש"כ הא ליתא דע"כ דגם הר"ן ס"ל לטעם השני] ולפי זה יוצא לנו דין חדש בדבר דהוי ספיקא דרבנן בדבר שיל"מ בתערובות לח בלח כגון חלב שספק אם נחלבו ביו"ט

או בחול שנתערב בחלב שנתחלב בעיו"ט שפיר בטל בס' כשאר אסורים דהא הכא ליפא לב' הטעמים דמצד שהוא ספק איסור דרבנן לא שייך טעמא של הר"ן ו"ל.

ומצד שהוא תערובות לח בלח לא שייך טעם הב' ודו"ק ובפרט דגם בביצה של ספק יום טוב ספק חול שנתערבה איפא ב' דעות בתוס' פרק קמא דביצה ודף ג' ע"ב) דרבננו תם מתיר באמת התערובות דסיפא דתניא דנתערבה.

באלף פולן אסורות לא קאי אספיקא רק אונדאי והב"ח בסי' ק"ב פסק פנומ' אף הש"ך שם בס"ק ב' הספיקא לדעת האוסרים גם בתערובות ע"ש. אבל כל זה בתערובות בצים דהוא תערובות יבש ביבש אבל בחלב דהוא לח בלח ולדעת הרמ"א ו"ל גם בונדאי נחלב ביו"ט ג"כ בטיל והלפך אף דהש"ך חולק עליו בזה מ"מ בספק ובתערובות י"ל דגם הש"ך מודה ובאמת שיש להסתפק דאפילו בלא תערובות רק בחלב גרידא שספק אם נחלב ביו"ט או לא ג"כ הנה מקום להתיר לפי מש"כ לעיל דלא אמרינן דספק דרבנן לכתחילה אסור רק אם יש לו עיקר מה"ת ונהרי חלב שנתחלב ביו"ט אין לו עיקר מה"ת דהא מוקצה ונולד אין לו עיקר מה"ת וצ"ע בזה ואידי דאיידי בזה ראיתי לכתוב בכאן מה שאני עומד בתימה על הרא"ש בתשובה בכלל ב' סימן א'.

והובא בקצור בב"י ביו"ד סימן ק"ב ובש"ך בסי' ק"י ס"ק נ"ו שדחה שם מה שמצא כתוב בשם רבו מהר"מ ו"ל דשכר שעשוי משעורים ואף דהוי ס"ס דשמא נעשו מן הישן ואת"ל חדש שמא השריש קודם לעומר מ"מ אסור משום דבדבר שיל"מ לא מהני ס"ס ודחה הרא"ש שם זה דהא דאמרינן בריש ביצה דלא מהני ס"ס בדבר שיל"מ דווקא בספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת כמו בביצה דספק נולדה ביו"ט וספק בחול שנתערבה באלף אבל כאן גבי שכר דהוי ס"ס בגוף האיסור אם הוא חדש או לא אינו ראיה דלא בטיל ע"ש.

ואני שמעתי ולא אבין דברי רבינו הרא"ש ו"ל בזה דהא הראיה מביצה הוא ראיה מוכרחת לדברי הר"מ ו"ל דהא ידוע דספק אחד דרבנן הוי כס"ס בדאורייתא ואזלינן לקולא ובהדיא מקשה הגמ' שם אלא אי אמרי' ספק יו"ט ספק חול אמאי ספיקא אסורה ואעפ"כ מתרצינן דכיון דהוי דשיל"מ אזלינן לחומרא א"כ ממילא שמעינן דה"ה ס"ס בדאורייתא ודברי רבינו הרא"ש תמוהין בזה וד' יאיר עיני להבין דברי רבינו הרא"ש ו"ל בזה.

וגם בד' הש"ך בס' הארוך שלו בסי' ק"ב ובדברי הב"ח שם הרבה יש לתמוה ולפלפל בדבריהם אף אכ"מ ואי"ה כשיזכירי' להדפיס ספרי בגין שלמה על יו"ד אעבור פרשתא דא ואתניה נאבאר באריכות אי"ה עוד ראיתי לכתוב בכאן כי מה שכתבתי בפשיטות בספרי בסימן הנ"ל דאם לא אכל אלא פזית וספק אם בירך או לא אינו חוזר ומברך בספק אין זה דבר ברור להלכה כי לדעת הצ"ח באמת צריך לברך מספק משום שיש לו עיקר מה"ת דהא בכביצה חייב לברך מה"ת וגם יש לו חזקת חיוב וכל שיש לו חזקת חיוב בדבר שיש לו עיקר מה"ת אזלינן לחומרא אפילו בספק דרבנן ע"ש: סימן ו' ולענין מה שכתבתי בסי' י"ד (דף י"ז ע"ב) לתמוה על המג"א בסי' ש"א ס"ק ע"א דגם בכרמלית אסור לגרור קטן וכ"ש לנשאו אפילו בקטן שנוטל אחת ומניח אחת דמנ"ל הא דהא ברה"ר גופא אינו אלא איסור דרבנן והוי כגזירה לגזירה.

וכעת ראיתי דאָפּשער דָּוהוּ שְׂרַמְזוּ לַעֲיִין בַּס"ס שִׁמ"ח דְּשָׁם הִבִּיא מִפְּמָה מְקוּמוֹת בְּש"ס דְּגִזְרֵינוּ גִזְרָה לְגִזְרָה וְאֶמְרֵינוּ דְּכֹלָה תִּדְא גִזְרָה הוּא וְכַתּוּב עַל דְּבָרֵי הַשּׁו"ע שֶׁכ' שָׁם בְּפִשְׁטוֹת דָּאָם הוֹצִיאָה לְכַרְמְלִית בְּכָל גְּוֹנָא מְוֹתֵר לְהַחְזִירָה דְּדִין זֶה צ"ע דַּמְד' הַתּוֹס' לֹא מִשְׁמַע פֶּן ע"ש.

וְאִכּוּן בְּאַמַּת עֲדִינָן ד' הַמַּג"א תְּמוּהָ דַּמ"מ הִיאָף פֶּתַב פֶּן בְּפִשְׁטוֹת דְּהָא אֲדַרְבֵּה שָׁם פֶּסֶק הַשּׁו"ע לְהַדְיָא לְהִיפּוֹף וְגַם הוּא ז"ל לֹא דְחָה דְּבָרֵי הַשּׁו"ע שָׁם רַק דְּעַמַּד בְּצ"ע וּבְאַמַּת שְׂרַאָיִת הַמַּג"א שָׁם אֵינוֹ הַשְּׂגָה לְדְבָרֵי הַשּׁו"ע דְּאָף דְּמַצִּינוּ בְּכַמָּה פְּעָמִים דְּגִזְרֵינוּ גִזְרָה לְגִזְרָה מ"מ גְּבִי פְּרַמְלִית אֲדַרְבֵּה מַצִּינוּ דְּלֹא גִזּוּר בְּאִסּוּר דְּרַבְּנָן מִשּׁוּם דְּהָיִי גִזְרָה לְגִזְרָה וּכְמוֹ שֶׁהִבְאִתִּי שָׁם בְּסִפְרֵי מִפְּמָה מְקוּמוֹת וְאָנוּ אֵין לָנוּ אֵלָא מַה שְׂאָמְרוּ חֻכְמִים וְיוֹתֵר נ"ל לֹמֵר דְּמָה שְׂרַמְזוּ לַעֲיִין בַּס"ס שִׁמ"ח אֵין פְּנוּנְתוֹ לְהִבִּיא רְאָיָה לְדִין פְּרַמְלִית רַק דְּרוֹצָה לְהִבִּיא רְאָיָה לְדְבָרֵי רַש"י וְהַר"ן דְּגִרְיָה הָיִי פְּנוּשָׁא דְּכֹן פֶּתַב שָׁם בַּס"ס שִׁמ"ח דָּאָם מְשַׁף הַחֶפֶץ וְגִרְרוּ עַל הָאֶרֶץ מִתְחִילַת ד' לְסוּף ד' סְיִיב שֶׁהַמְּגַלְגַּל עוֹקֵר הוּא וְהוּא מִהַש"ס (דְּפִסְחִים דָּף פ"ה ע"ב) אֵלְמָא דְּגִוּרֵר הָיִי פְּנוּשָׁא וְזֵהוּ שֶׁכ' ע"י ס"ס שִׁמ"ח.

דָּאָם פְּנוּן לְהִבִּיא רְאָיָה לַעֲנִין פְּרַמְלִית אֵינוֹ בְּסוּף הַסִּימָן [וּבְאַמַּת שְׁיֹוֹתֵר הו"ל לְהִבִּיא רְאָיָה דְּגִוּרֵר הָיִי פְּנוּשָׁא מִהַבְּרִיָּתָא דְּהַגּוֹנֵב פִּיס בְּשִׁבְתָּ דָּאָם הִיָּה מְגִרֵר וְיוֹצֵא פְּטוּר אֵלְמָא דְּגִוּרֵר הָיִי פְּנוּשָׁא וְצ"ע] וְשׁוּב רְאִיתִי לְהַמְחַצִּית הַשְּׂקָל שְׂבִיָּאָר פְּנוּנַת הַמַּג"א כַּמֶּש"כ בַּתְּחִילָה שְׂמִבִּיא רְאָיָה לְדִין פְּרַמְלִית וְכַתּוּב לְחַלְקָ בֵּין הִיָּכָא דְּהַגּוֹנְרָה הוּא מַצַּד דְּבָר אַחַר פְּגוּן גְּבִי לֹא יַעֲמוּד אֲדָם בְּרַה"י וְיִשְׁתַּה בְּרַה"ר דְּהַגּוֹנְרָה הוּא שְׂמָא יִמְשַׁף הַכְּלִי אֲצִלוּ שָׁם לֹא גִזְרוּ בְּכַרְמְלִית אֲבָל בְּנִידוֹן הוֹצֵאת קָטָן דְּגִרְיָה וְנוּשָׁא אִסּוּר מְדַרְבְּנָן לֹא מַצַּד גִּזְרֵת דְּבָר אַחַר בְּזָה גִזְרוּ גַם בְּכַרְמְלִית וְכֹן הָף דַּס"ס שִׁמ"ח נְמִי דְּכֹוֹנְתִיהָ.

וְשׁוּב רְאִיתִי גַם לְהַגְאֹן מוֹהֲרַע"א ז"ל בַּתְּשׁוּבוֹתָיו בְּסִי' כ"ח דְּפִי' ג"כ דְּבָרֵי הַמַּג"א כְּמוֹ שְׂפִירֵשׁ הַמְחַצִּית הַשְּׂקָל [וְיֵשׁ שָׁם ט"ס בַּד' הַגְרַע"א ז"ל בְּרִישׁ דְּבָרָיו בַּמֶּש"כ שָׁם וַא"כ בְּכַרְמְלִית שְׂרִי לְדָדוֹת וְזֵה תְּמוּהָ דְּלָדוֹת גַּם בְּרַה"ר שְׂרִי דְּהָא בְּהַדְיָא שְׁנִינוּ דְּהַאֲשָׁה מְדַדָּה אֵת בְּנָה וּפְשׁוּט דְּצ"ל וְשְׂרִי לְגִוּרֵרוֹ] וְע"פ דְּבָרֵיהֶם ז"ל הִיָּה נ"ל לֹמֵר דַּס"ס הוּא בַּמֶּש"ש עַס"ס שִׁמ"ח וְצ"ל שִׁמ"ט דְּשָׁם הוּא מְפִנְרֵשׁ בַּשּׁו"ע גּוּפָא בְּסוּף הַסִּימָן דְּאֶסְרֵינוּ גַם בְּכַרְמְלִית לְהוֹלִיף פְּחוֹת פְּחוֹת מַד"א.

וְרַאָי' לְדְבָרֵי דַּכ' הַמַּג"א ע"י בַּס"ס וְאִם פִּינוּן לְסִימָן שִׁמ"ח לֹא שְׂיִיף ס"ס דְּכָל סִימָן שִׁמ"ח אֵינוֹ אֵלָא סְעִיף אֲחָד וְעוֹד דְּאֵי פִינוּן לְסִימָן שִׁמ"ח הִיָּה צ"ל וְע"י מַה שְׂפַתְבְּתִי בְּסִימָן שִׁמ"ח דְּהָא מִהַשּׁו"ע גּוּפָא אֵינוֹ רְאָיָה דְּאֲדַרְבֵּה הַשּׁו"ע פֶּתַב שָׁם לְהִיפּוֹף אֵלָא פְּנוּנְתוֹ לַמֶּש"כ הוּא בְּעַצְמוֹ בְּסִי' שִׁמ"ח וַא"כ הו"ל לֹמֵר וְע"י מַה שְׂפַתְבְּתִי וְלִכֵּן הַדְּבָר בְּרוּר שְׂצָרִיף לֹמֵר שִׁמ"ט וְהַמַּג"א גּוּפָא בְּסִי' שִׁמ"ח פְּשִׁתְמָה שָׁם עַל הַשּׁו"ע הִבִּיא ג"כ מַס"ס שִׁמ"ט וּבְזֵה נִיחָא ג"כ מַה שֶׁכ' הִקָּא בְּפִשְׁטוֹת כ"כ.

וְאִכּוּן עֲדִינָן אֵין לְהַמַּג"א רְאָיָה מְכַרְעַת לְאִסּוּר דְּאֶפְשֵׁר דְּלַעֲנִין טְלִטוּל פְּחוֹת פְּחוֹת מַד"א חֻמֵּיר טְפִי וְע"כ צ"ל פֶּן לְדַעַת הַשּׁו"ע דַּא"כ יְהִיו דְּבָרָיו שְׂבִסִי' שִׁמ"ח סוֹתְרִין לַמֶּש"כ בַּס"ס שִׁמ"ט וְע"כ דִּישׁ לְחַלְקָ וּלְעַנֵּן הַלְכָה פֶּתַב שָׁם הַגְרַע"א ז"ל בְּעַצְמוֹ דְּכִינוּן דָּאֵין לְהַמַּג"א רְאָיָה מְכַרְעַת לְזֵה לְאֶסְוֵר הוֹצֵאת הַחֵי בְּכַרְמְלִית יֵשׁ לְדוֹן לְהַקְל אַף בְּנוּשָׁא מְמִשׁ

בפרמלית ות"ל שפוננתי לדעתו דכן פתבתי בספרי ג"כ דאין דברי המג"א מוכרחין בקאן.

וראייתי להזכיר פאן דמה שפתבתי בספרי נשם בריש התשובה בשם הר"ן דבקטן שאינו אלא גורר כפפות הוי וגם ר"נ מודה נמשכתי בזה אחר ד' התוי"ט שכ' שדמי לחולה ובחולה הא גם ר"נ מודה אבל באמת בר"ן עצמו ליתא זה ואדרבא פתב בהדיא דבקטן פזה לא מודו ליה רבנן לר"נ עכ"ל.

ומשמע דבקטן פזה דמי לבהמה ולרבנן חייב חטאת אבל לר"נ בנודאי פטור דלא גרע מבהמה וע"כ צ"ל פן לדעת הר"ן דאל"כ האידו פרגס להסוגיא דר"פ נוטל דאמרינן נשם דרבא כר"נ ס"ל דאמרינן חי נושא את עצמו ובאינה קטן מיירי רבא אם מיירי בקטן שיכול ליטול אחת ומניח אחת הא גם לרבנן אמרינן דחי נושא א"ע וכמו שכ' הר"ן להדיא נשם מתחילה דקטן פזה דמי לגדול ובהדיא אמר רבא בעצמו בשבת לדף צ"ד ע"ב) דמודו רבנן באדם ואם מיירי בקטן שאינו אלא גורר מאי משני דרבא ס"ל כר"נ הא בקטן פזה גם ר"נ מודה דחייב דהוי כפפות אלא נודאי דזה לא עלה על דעת הר"ן ז"ל מעולם ולא אמר אלא דבזה לא מודו ליה רבנן לרבי נתן וד' התוס' יו"ט תמוהים בזה ומ"מ לדינא אין נ"מ בזה דהא אנו קי"ל ברבנן [והא דהרמב"ם ז"ל בפרק י"ח מהלכות שבת הלכה יז העתיק למימרא דרבא דר"פ נוטל ואף דרבא ס"ל כר"נ ולא קי"ל פנוניה י"ל דלא העתיק לדברי רבא רק במה שחידש דלא בטיל הפיס לתינוק ונ"מ בקטן שנוטל אחת ומניח אחת דבכה"ג גם לרבנן אמרי' דחי נושא את עצמו והא שהוצרך הגמרא לומר דרבא כר"נ ס"ל היינו משום דרבא סתמא אמר הוציא תינוק חי וכו' ומשמע דבכל קטן קאמר ואכו עדיין קשה דהו"ל להרמב"ם ז"ל לבאר דמיירי בקטן שנוטל אחת ומניח אחת אבל בקטן שאינו אלא גורר גם בהוציא בלא פיס חייב והדבר צ"ע].

ובהיותי בזה בדברי הגרע"א ז"ל בתשובה נשם ראיתי לעמוד על דבריו נשם במש"כ אבל בקטן זותר מיניה פיון דבל"ה פתב הר"ן דבגורר לא מודו חכמים לר"נ גם מד' התוס' פרק המצניע משמע דס"ל דקטן הוי כבהמה וכו' ומשמע מלשונו דשניהם עומדין בשיטה אחת וזה אינו דהר"ן לא פתב זה רק בקטן שאינו יכול ליטול אחת ומניח אחת אבל התוס' בשם הרשב"א משמע בהדיא דס"ל בכל קטן פן ותדע דהא הקשו ע"ז מהאשה מדדה את בנה ולא גזרינן שמא תגביהנו הרי דס"ל בכל קטן דהוי כבהמה וכן משמע באמת מהראיה שהביא הרשב"א בתוס' מר"פ נוטל דהא רבא התם סתמא אמר ואעפ"כ מקשה הגמ' ולחייב משום תינוק וגם אינו ברור דס"ל להרשב"א פן באמת רק דאמר זה בדרף תירוץ (וקצת משמע דהא דמקשו התוס' ע"ז מפרק מפנין הוא מדברי הרשב"א בעצמו דחזר ונדחה התירוץ הראשון ומתיר דשם מיירי בקטן פן יומו וכמו שהגיה נשם המהרש"ל וגם במה שתמה נשם דדברי התוס' דר"פ ר"א דמילה הוא סתירה לד' התוס' דפ' המצניע דשם מפורש דס"ל בפשיטות דגם בקטן פן ח' ימים אמרינן דחי נושא א"ע ומביא זה בשם האלי' רבא ומה שתי' התוס' שבת דלפי הגהת המהרש"ל דסיימו דשם בר"פ נוטל מיירי בקטן פן יומו ניחא לא נהירא ליה דמנ"ל להתוס' לחלק בהכי ולהקשות אהא דמילה.

י"ל דְּזָה לֹא נִהְיָא לְהוּ לְהַתּוּס' לְחַלְק בֵּין קֶטֶן שְׁנוּטֵל אַחַת וּמַנִּיחַ אַחַת לְפָחוֹת מִכָּאן לְעַנְנֵי חַיּוֹת אֲבָל בְּקֶטֶן בְּן יוֹמוֹ שְׁפִיר י"ל דְּלֹא אֲמַרִּינּוּ בֵּיהּ חַי נוֹשֵׂא א"ע מִשּׁוּם דְּאָז הָוּי פְּחוּלָה דְּהָא (בְּחֻלְיֵין דְּרַף נ"ה ע"א) הִנְצַרְדּוּ רַב שְׂשִׁית לְאַשְׁמַעִינּוּ דְּאִין בּוּ מִשּׁוּם רִיסוּק אֲבָרִים וּמָה שְׁמַקְשָׁה הַגַּמ' עַל רַבָּא וְתִיפּוּק לִיהּ מִשּׁוּם תִּינּוּק הֵינּוּ מִשּׁוּם דְּרַבָּא סְתָמָא אָמַר וּמִשְׁמַע דְּאַפִּילוּ בְּתִינּוּק בְּן יוֹמוֹ אִינוּ חַיִּיב רַק מִשּׁוּם הַכִּיס וְדו"ק.

וְאִכּוּן בְּעֵיקַר הַסְּתִירָה בְּד' הַתּוּס' שְׁהַעִיר בְּאַלְיָהּוּ רַבָּא לְעַנ"ד לַק"מ דְּהָא הַתּוּס' דַּפ' הַמְצַנִּיעַ לֹא פְתָבוּ רַק דְּבִקְטָן לֹא מוֹדוּ לִיהּ רַבְּנָן לר"נ דְּדַמִּי לְבַהֲמָה אֲבָל לר"נ דְּאָרְף בְּבַהֲמָה ס"ל דְּאֲמַרִּינּוּ דְּחַי נוֹשֵׂא א"ע כ"ש קֶטֶן וְכוּן מְפָנְרֵשׁ לְהַדְיָא בַר"פ נוּטֵל דְּמַקְשָׁה שָׁם וּלְחַיִּיב נְמִי מִשּׁוּם מִשּׁוּם תִּינּוּק וּמִשְׁנֵי דְּרַבָּא כַר' נָתַן ס"ל דְּאָמַר חַי נוֹשֵׂא א"ע הָרִי דַלר"נ גַּם בְּקֶטֶן אֲמַרִּינּוּ דְּחַי נוֹשֵׂא א"ע וְא"כ שְׁפִיר מַקְשִׁים הַתּוּס' בַר"פ ר"א דְּמִילָה דְּהִיאָרְף יִפְרָגֵס ר' נָתַן לְהַמְחִילֵן קַת הַקְּדוּמָה דַר"א וְחַכְמִים דְּקֶדְמִי טוּבָא לר' נָתַן דְּפְלִיגִי אִי מוֹתֵר לְהוֹצִיא הָאִינְזַמֵּל לְרַה"ר אִו לֹא דְּהָא לר"נ יֵשׁ תַּקְנָה פְּשׁוּטָה לְעֵשׂוֹת בְּהִיתֵר לְהַבִּיא הַקֶּטֶן אֲצֵל הָאִינְזַמֵּל וְכָל דְּיֵשׁ תַּקְנָה לְעֵשׂוֹת בְּהִיתֵר לְפָה מַתִּיר ר"א לְהוֹצִיא הָאִינְזַמֵּל אֲבָל מְעִיקַר הַדִּין דְּקִי"ל פְּחַכְמִים לֹא מַקְשׁוּ מִיַּד דְּנוֹדָאֵי לְחַכְמִים דְּפְלִיגִי עָלֵיהּ דַר"נ אִין זֶה תַּקְנָה פְּלִל דְּקֶטֶן הָוּי כְּבַהֲמָה וְזֶה פְּשׁוּט וְאִין מְקוּם פְּלִל לְפָה שְׁדַחְקוּ בְּקוֹשְׁיָא הַלְזוּ שְׁלֵשֶׁת הָרוּעִים הַנְּ"ל: וְרָאִיהּ בְּרוּרָה לְדַבְּרֵי מְהָא דְּהַתּוּס' בְּתִירוּצָם תִּי' דְּלֹאֲחַר הַמִּילָה הוּא חוּלָה וּכְכַפּוֹת דְּמִי וּמוֹדָה ר"נ בְּכַפּוֹת (כ"ה בְּחִידוּשֵׁי הַרְשֵׁב"א בְּשֵׁם הַתּוּס' וְאִכּוּן בַּתּוּס' שְׁלַפְנִינּוּ אִיתָא מִשּׁוּם דְּהָוּי חוּלָה וּבְחוּלָה ר"נ מוֹדָה וְכַדָּאִיתָא וּבִיּוֹמָא דְּרַף ס"ז ע"ב) אֲבָל הִיא הִיא [אִלְמָא דְּהַתּוּס' רוּצִים לְתַרְץ גַּם אֲלִיבָא דַר"נ וְכוּן מַדְבְּרֵי הַרְשֵׁב"א בְּחִידוּשֵׁי דְּלֹא נִהְיָא לִיהּ תִּי' הַתּוּס' הַנְּ"ל וְתִירְץ דְּקֶטֶן גַּם קוֹדֵם הַמִּילָה הָוּי כְּכַפּוֹת ג"כ מוּכַח דְּרוּצָה לְתַרְץ גַּם אֲלִיבָא דַר"נ: וּלְפָלֵא בְּעֵינֵי עַל הַגְרַע"א ז"ל בְּתַשׁוּבָה שָׁם שְׁכ' דַעִי' לְהַרְשֵׁב"א בְּחִידוּשֵׁי דַפ' ר"א דְּמִילָה דְּתִי' עַל קוֹשְׁיַת הַתּוּס' דְּקֶטֶן הָוּי כְּבַהֲמָה עַכ"ל וּמִשְׁמַע דַר"ל דְּרַבִּינוּ שְׁלֵמָה בְּן אֲדָרְתַּי בַּעַל הַחִידוּשִׁים ס"ל ג"כ פְּדַעַת הַרְשֵׁב"א בַּעַל הַתּוּס' שְׁהוּבָא בַּתּוּס' בַּפ' הַמְצַנִּיעַ דְּקֶטֶן דְּמִי לְבַהֲמָה וּלְפִיכָף תִּי' בְּזֶה לְקוֹשְׁיַת הַתּוּס' בַר"פ ר"א דְּמִילָה הַנְּ"ל וּבַמַּח"כ לֹא דַק בְּזֶה דְּלֹא רָאִי זֶה פְּרָאִי זֶה דְּהַרְשֵׁב"א בַּעַל הַתּוּס' פְּתַב בְּלִשׁוֹנוֹ דְּקֶטֶן דְּמִי לְבַהֲמָה וְתִלְיָא בְּפִלּוּגְתָא דַר"נ וְחַכְמִים אֲבָל הַרְשֵׁב"א בַּעַל הַחִידוּשִׁים ס"ל דְּהָוּי כְּכַפּוֹת וְגַם ר"נ מוֹדָה וְהוּא שִׁיטַת הַבַּעַל הַמְּאֹר ז"ל דַס"ל ג"כ דְּקֶטֶן שְׂאִינוּ יְכוּל לְדַדּוֹת וְכ"ש תִּינּוּק בְּן ח' יָמִים הָוּי כְּכַפּוֹת וְגַרְע מְבַהֲמָה וְלִשׁוֹן זֶה שְׁהַעֲתִיק הַגְרַע"א ז"ל בְּשֵׁם הַרְשֵׁב"א ז"ל בְּחִידוּשֵׁי דְּקֶטֶן הָוּי כְּבַהֲמָה לִיתָא כּוּן בְּרַשֵׁב"א לְפָנֵינוּ אֲלֵא דְּקֶטֶן אֲפִילוּ קוֹדֵם הַמִּילָה הָוּי כְּכַפּוֹת וְנִרְאֶה דְּנוֹסְחָא מְשׁוּבָשֶׁת נִנְדַמְנָה לוֹ לְהַגְרַע"א ז"ל בְּחִידוּשֵׁי הַרְשֵׁב"א ז"ל אִו מִשּׁוּם דַּהַגְרַע"א ז"ל לֹא נְחִית לְחַלְק בְּזֶה וְלָכוּן לֹא דְּקַדַּק בְּלִשׁוֹנוֹ בְּזֶה וְהַעֲתִיק לִשׁוֹן הַרְשֵׁב"א כְּמוֹ שְׁהוּא בַּתּוּס' אֲבָל בְּאַמַּת ד' הַרְשֵׁב"א בְּחִידוּשֵׁי הוּא שִׁיטָה אַחֲרַת.

הִינְצָא לְנוּ מְדַבְּרֵינוּ דְּבִקְטָן שְׁנוּטֵל אַחַת וּמַנִּיחַ אַחַת לְדַעַת כָּל הַפּוּסְקִים ז"ל דִּינוּ כְּגִדּוּל וְלִיכָא חַיּוּב חֲטָאת אֲפִילוּ בְּנוֹשֵׂא וְאִכּוּן לְבַעַה"מ דִּינוּ כְּבַהֲמָה וְחַיִּיב חֲטָאת לְרַבְּנָן וּמָה שְׁכַתְבַּתִּי בְּסַפְרֵי דְּלְבַעַה"מ ז"ל הָוּי כְּכַפּוֹת הוּא טְעוֹת מְשַׁגְּגַת הַקּוּלְמוּס דְּהָא בְּהַדְיָא אֲמַרִּינּוּ דְּרַבָּא ס"ל כַר"נ אֲלִמָּא דַלר"נ אֲמַרִּינּוּ דְּחַי נוֹשֵׂא אֶת עֲצָמוֹ בְּכָל קֶטֶן וְאָרְף שְׂאִינוּ יְכוּל לְהוּלִיף בְּרַגְלֵיו [וּמַד' הַרְשֵׁב"א בַּתּוּס' פְּרַק הַמְצַנִּיעַ ג"כ נִרְאֶה דַס"ל כּוּן אֲלֵא דִי"ל

דמאי דמסקו התוס' אח"כ די"ל דהתם מיירי בקטן בן יומו הכל הוא מד' הרשב"א ז"ל ונתור בו מדבריו.

ובקטן שאינו אלא גורר איכא ג' שיטות לדעת כל הפוסקין ג"כ אינו אלא איסור דרבנן בנושא והא דאסור לגרור משום דגורר תו בנושא. אבל לדעת הר"ן דינו כבהמה ותליא בפלוגתא דר"נ ורבנן.

ולדעת הבעהמ"א הוי ככפות וגם ר"נ ס"ל דחייב. ובקטן בן ח' ימים קודם המילה לדעת כל הפוסקים הוא פנ"ל בקטן הגורר.

ולבעהמ"א וילדעת הר"נ הוא ג"כ פנ"ל. וילדעת הרשב"א בחידושי דינו ככפות.

ובקטן בן יומו נראה דהכל מודים דדינו כבהמה דא"לכ היאך יפרנסו להסוגיא דר"פ נוטל אבל לדעת הרשב"א בחידושי ולבעהמ"א דינו ככפות: אכן איני יודע היאך אפשור לפרש דרבא מיירי בתינוק בן יומו דבתינוק בן יומו לא שייך כלל דיהיה פיס תלוי בצווארו וצ"ע: וילענן מה שהקשה הרשב"א התוס' דתי' דלאחר המילה יהיה ככפות דמה בכך דהא מ"מ יכול מתחילה להביא התינוק אצל האיזמל ואח"כ יהיה פיקוח נפשות דוחה נ"ל דהתוס' ס"ל פדעת בעהמ"א דהיכא דאישתפף חמין דלאחר המילה מקמיה דמילה אסור למול אותו בשבת אותו באמנם הרשב"א י"ל דס"ל פדעת הרמב"ן ז"ל במלחמות דמותר למול אותו בשבת ומה שיצטרף אח"כ לחלל שבת ולהחם חמין זה לא איכפת לן דהא פיקוח נפש דוחה את השבת ואלו דברי אלהים חיים ויבואר במק"א אי"ה סימן ז מה שכתבתי בסימן ט"ז (דף י"ט ע"ב) להביא ראיה דבהמת שנתפוח ישאל עם עובד פוכבים ג"כ נוהג מצנת שבימת בהמה בשבת מהא דמקשינן (בפסחים דף ס"ו ע"ב) גבי קרבן פסח ונהלא מסמר הוא ואף דיש חלק לגבוה באמורין דאף לר"י הגלילי דס"ל דק"מ ממון בעלים הוא מ"מ האמורין ונדאי קדשי קדשים הוא ולא מקרי ממון בעלים וכדאיתא (בב"ק דף י"ג ע"ב) ע"ש.

והעיר ע"ז חכם אחד דהלא הגמ' שם מסיק מקודם דעדיין לא קדשו הבהמות לשם פסח עד שהביאו לעזרה דאנ"ה הנה אסור להניח הספין בצמרו משום עבודה בקדשים ויפה העיר לכאורה ואכן לענ"ד מ"מ איכא ראיה דנהי דלא נתקדשו בקדושת פה מ"מ הא גמר בלבד להקדיש אח"כ לפסח וכבר אמרנו בשבועות דף כ"ו) דגבי קדשים גמר בלבד נמי מהני והוי נדר גמור דכתיב כל נדיב לב עולות ואף דעדיין אינו חל הקדושה על הבהמה רק דמחוייב לקיים מה שגמר בלבד ולהקדישו מ"מ לא גרע מהפקר ויאוש דהא כבר נתניאש מהאמורין דהא מחוייב לקיים נדרו ולהקדישו.

מיהו בלא"ה איכא למדחי הראי' בתרי אנפי דחדא דכיון דבידו לשאל על הקדשו מקרי שולו דמינו דאי בעי מתשיל עליה ממונו הוא וכמו דס"ל לר"א (בפסחים דף מ"ו ע"ב) ולענן חלה טמאה דעובר עליה בכל יראה משום דהואיל ואי בעי מתשיל עליה וא"כ לענן שבימת בהמה נמי י"ל דגם בהמת הקדש ואפילו אם הקדישה לשם חטאת ואשם עובר משום שבימת בהמה לר"א משום הואיל ואף דקי"ל דאין נוהג דין שומרין בהקדשות ולא פליג ר"א ע"ז ולכאורה למה לא מקרי רעהו מטעם הואיל וכמו דמקרי

לה לענן חמץ ונהי לר"א לשיטתו לא קשיא דהא ס"ל דאין שאלה בהקדש ואין שאלה
בנזירות ועי' בש"ף סי' רנ"ה ס"ק מ' מ"מ קשיא לדין.

י"ל דלענן ד"מ דהוא דבר הנוגע בין אדם לחבירו שאני דיכול המוחזק לומר דמי יזמר
דתשאל על הקדש וכיון דהשתא הוא הקדש פטור השומר לשלם. ועוד דלענן תשלומין
לא שיימינו רק כפי שהדבר שנה עכשיו וכיון דעכשיו לאו ממון הדיוט הוא אינו משלם
וגם א"צ ליטבע אבל איסור הנוגע בין אדם למקום פגון לענן בל יראה או שבימת
בהמה שפיר אמרינו הואיל.

(והא דאמרינו (בפסחים דף ה' ע"ב) דבחמץ של גבוה אינו עובר בכל יראה ולא אמרינו
הואיל פבר העירו בזה התוס' ובפסחים דף מ"ו ע"ב) ותי' על זה ב' תירוצים ע"ש ועוד
י"ל דמייירי בחמץ של בה"ב וכבר הוא ביז הגזבר והקדש שמסר ליד גזבר אינו בשאלה]
ובפרט לפי מה שכ' בספרי סימן כ"ה דבחמץ של לחמי תודה וכיוצא בו בגנונא דיש בו
היתר אכילה לבעלים מקרי שלו לענן בל יראה אפילו לרבנן דס"ל דקדשים קלים לא
מקרי ממון בעלים מ"מ לענן בל יראה מקרי שלו ע"כ צריף לפרש דהא דאמרינו דאתה
רואה של גבוה מייירי בחמץ שהקדישו לבעה"ב ומסרו ליד גזבר ובכה"ג אינו בשאלה
אבל בדבר שישנו בשאלה שפיר דמקרי שלו מצד הואיל.

ועוד י"ל דהא מבואר בש"ס בריש מעילה דהאימורין אין נעשים קדשי קדשים דיהנה
חייב עליהן קרבן מעילה עד שיזרוק הדם דבקדשי, קדשים הזריקה מוציא הפשר מידי
מעילה ובקדשים קלים מביא האימורין ליד מעילה ע"ש וא"כ קודם השחיטה והזריקה
עדיין פולה ממון בעלים הוא לר"י הגלילי ושפיר מקשה מחמר הוא וראיה לדברינו מהא
דמתני' ומעלה מעל בה' וכיחש בעמיתו לרבות ק"ק דהוא ממון בעלים ומשמע דמחייב
לשלם דמי פולו אם פפר ונשבע הרי דבחיים נחשבת פולו כממון בעלים וכל זה ברור
שוב אחר כותבי זה הוגד לי דבשו"ת בית אפרים להגאון מוהר"ז מרגליות ז"ל בחלק
או"ח סי' נ"ג מדבר ג"כ מענן זה אי מחמרהג גם בבהמת אחרים או לא והנה עיינתי
שם וראיתי שהוא ז"ל אדרבה מיייתי ראיה מסוגיא דפסחים הנ"ל להיפך דאיסור מחמר
ג"כ אינו נוהג רק בבהמה שלו [וכמו שהביא שם בשם אליהו רבא שכ' בשם הלח"מ
ודלא פה"ר ז'] מדלא מקשה שם הגמרא מיד ונלא מחמר אלא נטר מלקשות עד לאחר
שמסיק הש"ס דלא הקדישו לבהמות עד שהביאום לעזרה וע"כ דס"ל להש"ס בפשיטות
דמחמר אינו נוהג בבהמת הקדש ע"ש ואמנם לענ"ד נראה דאינו הכרח כל כך די"ל
דקושיא דקעביד עבודה דקדשים עדיפא ליה להקשות דהוא איסור דאורייתא משא"כ
איסור מחמר י"ל דנודאי דגם המקשן ידע דאינו אלא מחמר פלאחר יד ועיקר קושיות
המקשן הנה דהגם דאינו אלא מדרבנן מ"מ הא גם איסור שבות לא התירו בק"פ היכי
דמצי למעבד מע"ש וכמו דתנן במתני' (שם דף ס"ו ע"א) והלכך קושיא דעבודה
בקדשים עדיפא ליה להקשות ברישא ותדע דע"כ צ"ל פן דאל"כ עדיין תקשה דאפילו
דמחמר אינו נוהג בבהמת הקדש מ"מ פסח קדשים קלים הוא וקי"ל כר"י הגלילי דק"ק
ממון בעלים הוא לענן פופר בפיקדון ולענן נזקין ולש"ד וא"כ פשוט לכאורה דה"ה
לענן שבימת בהמה נחשב פשלו ואף דהאימורין קדשי קדשים הוא והו"ל בבהמת
השונתפות וכמש"כ בחיבורי מ"מ הגאון בעל בית אפרים ז"ל לא דיבר מענן שונתפות

הדיוט והקדש וא"כ עדיין תקשה דלמה לא מקשה מיז והלא מחמר הוא אלא נודאי כדאמרין דקושיא דעבודה בקדשים עדיפא ליה.

וגם מה שכ' שם בספר הג' ל להוכיח עוד דאינו נוהג בשל אחרים מהברייתא (דיומא ד' ס"ז) דמתחלה היו קושרין לשון של זהורית על פתח האולם מבחוץ הלבין היו שמחין לא הלבין היו עצבין וכו' חזרו והתקינו שיהא קושרין אותו חציו בסלע וחציו בין קרניו ע"ש ולכאורה היאך התקינו פן ולא חשו לאיסור מחמר ואף דאינו אלא מחמר פלאחר יד ואפשר דלא גזרו במקום צורך רבים מ"מ לכה"פ הני ליה להש"ס להקשות ולתרוץ פן וכמו דהקשה בש"ס דפסחים הג' ל אלא נודאי דמחמר אינו נוהג בבקמת קדשים אלו תוך דבריו ז"ל.

אמנם גם זה יש לדחות די"ל דכיון דעיקר קשירת לשון זהורית בראש שעיר המשלח יש לו סמך בדברי קבלה וכמו דתנו בשבת בפרק ר"ע דף פ"ו ע"א) מנין שקושרין לשון של זהורית בראש שעיר המשלח שנאמר אם יהיה חטאיכם כשנים כשאלג ילבינו ומאחר דלפי תקנה הראשונה שהיו קושרין הלשון של זהורית על פתח האולם היה מגיע מזה צער גדול לכל ישראל אם לא היה מלבין ולכן היה נראה להם להתיר איסור מחמר פלאחר יד משום זה דלא גרע מהא דתנא (בכתובות ד' ס' ע"א) ר' מרינוס אומר גונח יונק חלב בשבת מ"ט יונק מפרק פלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזרו רבנן וא"כ הדברים ק"ו דמה התם דאיסור מפרק הוא מלאכה דאורייתא וחייבין עליה סקילה ומ"מ במפרק פלאחר יד התירו אפילו במקום צערא דייחיד וא"כ כ"ש איסור מחמר דאינו אלא איסור לאו ובמקום צער דכולהו ישראל דנודאי יש להתיר במחמר פלאחר יד וזה דבר פשוט וא"צ לפנים ובפרט אם נאמר דאיסור מחמר אינו נוהג כלל ביוה"כ וכמו שהאריך שם בזה הגאון הג' ל דנודאי אין מקום לראיה זו.

ומה שהביא שם עוד ראיה מהמשנה (דמכות ד' כ"א ע"ב) דיש חורש תלם אחד וחיוב עליה משום שמונה לאוין החורש בשור וחרמור והו' מוקדשין וכו' ולכאורה הא איפא נמי משום מחמר ביו"ט אלא נודאי דבמוקדשין אינו נוהג איסור מחמר ובזה יישב עוד קושיא אחרת בהא דאמרין בפסוגיא שם דמידי דאיתא בשאלה לא קתני ע"ש.

ואני תמה דהא כל עיקר יסוד תשובתו שם הוא בדין אי איסור מחמר נוהג ביוה"כ ושאלה זו אינו אלא אם נחליט הדבר דביו"ט אינו נוהג איסור מחמר אז שייך לחקור אם יוה"כ דמי לשבת או דדמי לשאר יו"ט אבל אם נתפוס דביו"ט נוהג איסור מחמר לא שייך לחקור היאך הדין ביוה"כ דפשיטא דלא גרע מיו"ט וכיון שתופש שם באותו תשובה פהדעה דאינו נוהג ביו"ט היאך מביא ראיה מהה מתני' דמחמר אינו נוהג בהקדש הא מתני' דהתם הא מייירי להדיא ביו"ט: ובפרט לפי מה שהעלה השאג"א בסימן ע"ג דמצוות שבימת בהמתו בנודאי אינו נוהג ביוה"כ לדעת הסוברים דשבימת בהמתו אינו נוהג ביו"ט ומ"מ לא חשיב הש"ס (בחולין ד' ק' ע"ב) דשבת הוא איסור פולל לגבי יוה"כ מצד מצוות שבימת בהמתו דנוהג בשבת ואינו נוהג ביו"כ משום דלמאן דלית ליה בהמה ועבד לא שייך ביה מצוות שבימת בהמה ועבדים דהא אינו נוהג אלא בשליו ולגבי דידיה לא הני איסור פולל.

ואף שי"ל דמ"מ הוי שבת איסור כולל למאן דאית ליה בהמה ועבד ממילא נחשב איסור כולל אפילו למאן דלית ליה. ועוד י"ל דאפילו למאן דלית ליה בהמה מ"מ הא בידו לקנותו מ"מ לא נראה לו להשאג"א לחלק בזה ע"ש.

ומיהו איסור מחמר דנוהג גם בבהמות אחרים כמש"כ הר"ן דעתו ו"ל שם בפשיטות דנוהג מחמר ביוה"כ דאל"כ הנה שבת איסור כולל נגד יו"כ מצד איסור מחמר כ"כ השאג"א שם ולפ"ז לפי דעת הגאון המסביר בעל בית אפרים הג"ל דרוצה להביא ראיה מהברייתא דיומא דמחמר אינו נוהג רק בשלו וכדעת האלף רבא שהביא שם בתשובה ממילא תו אין לנו ראיה דמחמר נוהג ביוה"כ דהא עיקר טעמו של השאג"א הג"ל דמחמר נוהג ביוה"כ ר.

מצד דתופס בפשיטות פדעת הר"ן דמחמר נוהג גם בבהמות אחרים אבל לפי מה שתופס עתה הגאון בבית אפרים הג"ל דלא פך"ן טפי י"ל דאינו נוהג מחמר ביוה"כ כמו שאינו נוהג העשה דשביתת בהמתו ביוה"כ ועפ"ז אין מקום מה שהקשה דהיכא הניחו לשון של זהורית על ראש השעיר המשלח ולא חשו מצד איסור מחמר ולפי הג"ל אין מקום לקושא זו דהא לפי דעת זו אין איסור מחמר נוהג כלל ביוה"כ ודו"ק והנלע"ד פתבתי בעז"ה ולענן מש"כ שם באותה תשובה לפרש בהא דמשני בריש פ' המוציא תפילין הךא בפשיטא עסקינן היינו משום דבשיירא לא גזרו על תחומי בהמה וכלים כמו דפטורי מעירובי חצרות ודלא כפרש"י ו"ל.

הנה שוב אחר ההדפסה מצאתי בריטב"א שם שפי' פן בשם הראב"ד ות"ל שפוננתי לדעתו ו"ל. ומעתה יש לי סוד ועמוד ברזל לסמוך עליו בכל מה שחדשתי שם בריש התשובה דהרי מפורש יוצא לנו מד' הריטב"א ו"ל הג"ל דגם הראב"ד ו"ל ס"ל פן דבשיירא לא גזרו על תחומין של בהמה וכלים: סימן ח מש"כ בסי' י"ז ד' י"ח ע"א) להוכיח דאף לדעת רש"י דהפקר מקרי דעת אחרת מקנה אותן מ"מ לענן קטן הזוכה מן ההפקר אינו נחשב כמתנה דיהא קונה מה"ת וראיה מהא שכ' הרמב"ם והשו"ע בסי' רע"ה דהמפקיר עבדיו [בזמן הבית] קטנים כל המחזיק בהן זכה בהם אלמא דאין זכיותן זכיה מה"ת אף בהפקר ודלא כהמל"מ בפכ"ט מה"מ שכ' שם להדיא להקפד הנה פעת בעת ההדפסה מצאתי להנתיבות המשפט בסי' רע"ג שהביא ג"כ ראיה זו ות"ל שפוננתי מעצמי לדעתו ו"ל אף תמהני עליו שלא הביא ד' המ"ל בזה שכ' בפשיטות דלרש"י מקרי דעת אחרת מקנה גם לענן קטן וזוכה מה"ת]: סימן ט ומה שכתבתי בספרי בסי' י"ט (ד' כ"ד ע"ב) בסוגיא דביצה (ד' י"ב ע"א) בברייתא שם דהמבשל גיד הנשה בחלב ביו"ט ואכלו הנה לוקה [בזמן הבית] חמש.

לוקה משום מבשל ביו"ט וכו' שהקשה חכם אחד לר"ל דס"ל דחצי שיעור מותר מה"ת למה הנה לוקה משום מבשל ביו"ט הא מה"ת ראוי לאכילה דיכול לאכול פחות פחות מפשיטות וכתבתי ליישב שם די"ל דכיון דמ"מ מדרבנן אסור לאכול לא מקרי אשר יאכל כיון דמ"מ השתא אינו ראוי לאכילה והבאתי ראיה לזה מד' הפמ"ג ביו"ד סי' כ"ח בש"ד ס"ק כ"ז מש"כ לדעת הב"ח דכל דבר שאסור אפילו מדרבנן ממועט מאשר יאכל ופטור מכפסוי הדם ע"ש.

ואכן לפי המבואר בשו"ע שם סעיף כ' דספק טרפה חייב בכיסוי ומכסה בלא ברכה מבואר בהיפוך. ואמנם פעת נ"ל ליישב בפשיטות קושיא הנ"ל דכינון דלשון אכילה הנאמר בתורה סתם אצל חייבי לאוין היינו פזית ונוקא וגם שיאכל הכזית בתוך אכילת פרס ממילא גם קרא דאף אשר יאכל לכל נפש הנאמר גבי יו"ט בעינו ג"כ שיהיה ראוי לאכול פזית בתוך פדי אכילת פרס ואל"ה לא מקרי אשר יאכל והלכך המבשל גיד הנשה בחלב ביו"ט דאינו יכול לאוכלו פזית בכדי אכילת פרס חייב משום מבשל ביו"ט.

ונה נ"ל פשוט: סימן י הלכות ר"ח סי' כ"א וד' כ"ו ע"א) על מה שהערתי שם דלמה תקנו חז"ל בנוסח התפלה של מוסף ראש חודש דהוא זמן פפירה לכל תולדותם מה שלא תקנו פן בכל המועדים דכולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו ועוד מה שתקנו לומר זמן פפירה ומשמע שעצמו של יום מכפר ובאמת ר"ח בעצמו אינו מכפר רק השעיר מכפר וע"ש מה שפתיבתי ע"ז ואכן שוב מצאתי בפי' על החומש לרבנותינו בעלי התוס' ז"ל בפ' פנחס שכ' בזה טעם נכון מאוד וז"ל בר"ח כתוב לחטאת לה' מה שלא נאמר בכל המוספין ובמס' שבועות דריש ליה אמר הקב"ה הביאו עלי פפירה על שמעטתי את הירח ויש לפרש פן תביאו לדורות בשבילי ולשמי קרבן להיות קרבין פפירה לי ובזה תתנחם הלבנה על שמעטתי אותה [א"ה וכן פירש ג"כ הרב אלפסי ז"ל בריש שבועות ע"ש] והפפירה היא מועלת לתינוקות שלא תיפול עליהם אספירה לפי שחודש ראשון היה ברביעי כדאמרינן ברביעי נתלו המאורות ואמר מר ברביעי היו מתעניין על אספירה שלא תפול בתינוקות וגם רש"י פי' פן בפ' בראשית שלפניך כתב יהי מאורות חסר לשון מארה וכ"ש ביום חידוש הלבנה שיש לדאוג וקרפן זה של ר"ח מכפר עליהם וזהו שאנו אומרים במוסף של ר"ח זמן פפירה לכל תולדותם ותולדותיו של אדם אלו התינוקות עכ"ל וע"פ דבריהם ז"ל אלו ניחא נמי במה דאמר זמן פפירה די"ל דהוא זמן שצריך פפירה וסליחה משום דהוא חידוש הלבנה ואכן העיקר פפירה הוא בשעיר החטאת של מוסף.

ואגב דאירי בנידון שעיר חטאת של ר"ח ראיתי להביא בכאן מה ששמעתי מהגאון מו"ה מאיר מיכל מפ"ק שהיה אב"ד בק"ק שאט נ"י שהביא ראיה לענין המחלוקת רבינו משולם עם ר"ת ז"ל שהובא בתוס' (ר"ה ד' ח' ע"ב) אם היה קרב השעיר של מוסף ר"ח בר"ה דדעת רבינו משולם שם מתחילה דלא היה קרב כלל מדלא פתיב מלבד עולת החודש ונחטאתו ע"ש והגאון הנ"ל רצה להביא עוד ראיה מלשון הפתוב בפירשת ר"ח עצמו דכתוב מתחילה זאת עולת חודש בחודשו לחדשי השנה.

[ופי' המפרשים ז"ל דמשו"ה הנצרך הפתוב לבאר פן דנוהג פן בכל החודשים והגם דלכאורה ממילא ידעינו דהא פכר פתיב בריש הפרשה ובראשי חודשיכם היינו משום דבלשון התורה ונביאים יום ראשון של החודש נקרא חודש משום דבו נתחדש החודש וכמו דכתיב (בשמואל א כ) ויהי החודש וישב המלך על הלחם לאכול ולא פתיב ויהי ראש חודש אלמא דיום ראשון של החודש נקרא חודש וא"כ הא דכתיב בריש הפרשה ובראשי חודשיכם קאי על ר"ח ניסן דהוא ראשי חודשים וכמו דכתיב בפ' בא החודש הזה לכם ראש חודשים ושוב מסיים הפתוב דזאת העולה נוהג פן בכל חודשי השנה.

כּן שְׁמַעְתִּי מִפִּי מֶרֶ אַחֵי הַגָּאוֹן זצ"ל שְׂרָאָה כּן בְּאִיזָה מְפָרְשִׁים ו"ל שְׁפִי כּן וְכַמְדוּמָה לִי שְׁגַם הָרַב אֶבֶן עֶזְרָא זצ"ל פִּי כּן] וְאַח"כּ פְּתִיב וְשַׁעִיר עֲזִים אֶחָד לַחֲטָאת לֵה' וְלִכְאוּרָה הו"ל לְכַתּוֹב הַשַּׁעִיר מִתְחַיֵּלָה וְאַח"כּ הו"ל לְכַתּוֹב עַל זֶה זֹאת עוֹלֹת חוֹדֵשׁ וְחֲטָאתוֹ לְחֻדְשֵׁי הַשָּׁנָה אֲבָל הַשְּׂתָא אֵינּוּ מְפֹרָשׁ בְּפִתּוֹב דְּהַשַּׁעִיר עֲזִים ג"כ נוֹהֵג בְּכָל חֻדְשֵׁי הַשָּׁנָה אֲלָא ש"מ מְזָה דְּהַשַּׁעִיר עֲזִים אֵינּוּ נוֹהֵג בְּאַמַּת בְּכָל חֻדְשֵׁי הַשָּׁנָה דְּבַר"ה לֹא הָיָה קָרַב הַשַּׁעִיר וְלִפְיָכָּה אֵיחָר הַכְּתוֹב לְכַתּוֹב דִּין הַשַּׁעִיר אַחַר קָרָא דְּזֹאת עוֹלֹת וְכו' וְעַל הָרֵאָיָה שֶׁהֵבִיא רַבֵּינוּ מְשֻׁלָּם ו"ל מְדַלָּא פְּתִיב מְלַבֵּד עוֹלֹת הַחוֹדֵשׁ וְחֲטָאתוֹ אָמַר הַגָּאוֹן הַג"ל דִּישׁ לְדַחֹת דְּהַנָּה בְּאַמַּת דְּהַרְּ קָרָא דְּמְלַבֵּד אֵינּוּ בָּא לְאַשְׁמוּעֵינוּ דְּצָרִיף לְהַקְרִיב שְׁנֵיהֶם וְאֵינּוּ יוֹצֵא בְּמוֹסָף אֶחָד דְּזֶה פְּשִׁיטָא דְּהֵיכָא הָוִי טְעִינוּ בְּזֶה דְּסָגִי בְּאַחַד אֲלָא עֵיקַר כְּנוֹנַת הַפְּתוֹב לְאַשְׁמוּעֵינוּ דְּמוֹסָף ר"ח קָרַב בְּרִישָׁא וְכֵן מְפֹרָשׁ לְהַדְּיָא בְּזִבְחֵים בַּר"פ כֹּל הַתְּדִיר וְכִיּוֹמָא (ד' ע"א) גָּבִי קָרָא דְּמְלַבֵּד חֲטָאת הַכִּפּוּרִים ע"ש וַא"כ לֹא הֵנְצִרָה הַפְּתוֹב לְאַשְׁמוּעֵינוּ דְּהַחֲטָאת שֶׁל ר"ח קָרַב בְּרִישָׁא דְּזֶה פְּשִׁיטָא דְּהָא כֹּל הַחֲטָאוֹת שֶׁבַתּוּרָה קוֹדְמוֹת לְעוֹלוֹת אֲלָא אֲשַׁמְעֵנוּ רְבוּתָא דְּאַפִּילוּ הָעוֹלוֹת ר"ח קוֹדֵם לַחֲטָאת שֶׁל מוֹסָף ר"ה כּן שְׁמַעְתִּי מִפִּי הָרַב הַגָּאוֹן מֵהַר"מ מ"נִי הַג"ל.

וּדְפַח"ח: וְאַכֵּן כְּבוֹד חֲתָנִי הָרַה"ג הַתְּרִיף וּבְקִי וְכו' מוֹהַר"ר נַחוּם נ"י וְכַעַת נִתְקַבַּל לְרַב אַב"ד בַּק"ק טְרָאק יצ"ו] תִּי דִּי"ל דְּמִשׁו"ה פְּתִיב וְשַׁעִיר עֲזִים אֶחָד לַחֲטָאת אַחַר זֹאת עוֹלֹת חוֹדֵשׁ בְּחֻדְשֵׁי כְּדִי לְסַמְכֵיהּ לְעַל עוֹלֹת הַתְּמִיד לְאַשְׁמְעִי דְּהַשַּׁעִיר חֲטָאת שֶׁל ר"ח הָיָה קָרַב תִּיכְּרָף אַחַר עוֹלֹת הַתְּמִיד וְאַף דְּכַתִּיב אַחַר הָעוֹלוֹת מ"מ בְּהַקְרָבָה הָיָה מְקִדִּים הַחֲטָאת תִּיכְרָף אַחַר עוֹלֹת הַתְּמִיד (וְזֶה שְׁנוֹהֵג שַׁעִיר חֲטָאת בְּכָל חֻדְשֵׁי הַשָּׁנָה מִמֵּילָא יְדַעֵינוּ מְדַכְתִּיב וְשַׁעִיר בְּנֹא"ו אֲמַרִי דְּנֹא"ו מוֹסִיף עַל עֲגִינֵן רֵאשׁוֹן וְלִלְמוֹד תַּחֲתוֹן מַעֲלִיוֹן.

וְעוֹד י"ל דְּנִלְמַד מְסַמוּכִין וְאַמְרֵינוּ דְּקָרָא דְּזֹאת עוֹלֹת נְדָרָשׁ גַּם לְאַחֲרֵינוּ] וּדְפַח"ח: סִימָן יֵא לְעֲגִינֵן מִש"כ בַּעֲז"ה בְּסִי"כ ג"ג (ד' כ"ט ע"ב) דִּי"ל דְּמִש"כ בִּירוּשְׁלַמִי בְּפִסְחִים בַּפ' כֹּל שְׁעָה דְּאַמַּר ר' יוֹחָנָן דְּהָעוֹשֶׂה אֶסְפְּלָגִית מִשׁוֹר הַנְּסַקֵּל וּמְחַמֵּץ שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפִּסַּח אֵינּוּ לוֹקֵה מִשׁוּם שְׁאִין הַל"ת שְׁכּוּ מְחַנּוֹר דְּהֵינּוּ מִשׁוּם דְּהָוִי שְׁלֹא כְּדָרָף הַנְּבֹאָתוֹ וּמִשׁוּם הֵכִי אֵינּוּ מְחַנּוֹר וְכַמוֹ דְּאַמַּר ר"י בְּאַמַּת בַּש"ם דִּילָן בְּפִסְחִים דָּף כ"ד ע"ב) וְדַלָּא כַּפִּי כֹּל הַמְּפָרְשִׁים שֶׁם בִּירוּשְׁלַמִי.

הֵנָּה פְּעַת בְּעַת הַדְּפָסָה רְאִיתִי דְּמִסּוּף דְּבָרֵי הַירוּשְׁלַמִי שֶׁם דְּמַקְשָׁה דְּמַתְּנִיתָא פְּלִיגָא עַל ר"י דְּתַנְיָא סְקוּל יְסַקֵּל הַשׁוֹר וְלֹא יֵאכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁמַע שְׁנֵאמַר סְקוּל יְסַקֵּל הַשׁוֹר אֵינּוּ יוֹדֵעַ שְׁאִסוּר בְּאַכִּילָה אֲלָא מֵהַ ת"ל וְלֹא יֵאכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ לְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא אִסוּר בְּהַנְּבֹאָה וְר"י פִּתֵּר לִיהּ בְּשִׁקְדָמוֹ הַבְּעָלִים וְשִׁחְטוּהוּ עַד שְׁלֹא נִגְמַר דֵּינוּ ע"ש וְאִם כֵּן מִשְׁמַע דְּר"י סְבִירָא לִיהּ דְּמוֹתַר בְּהַנְּבֹאָה לְגַמְרֵי [וּבַש"ס דִּילָן (בְּבֹא קָמָא ד' מ"א) אֵיתָא בְּבִרְיָתָא דְּמַגִּיד לָהּ הַפְּתוֹב שְׁאִם שְׁחִטּוּ לְאַחַר שְׁנִגְמַר דֵּינוּ דְּאִסוּר בְּאַכִּילָה וְנִרְאָה דְּהַירוּשְׁלַמִי ס"ל בְּפִשְׁטוֹת דְּלֹא אַחַר שְׁנִגְמַר דֵּינוּ לֹא מְהַנִּי לִיהּ שְׁחִיטָה כֹּל לְטַהֵרוֹ מִיַּדִּי נְבִלָה וַא"כ עֲדִינוּ תַקְשָׁה פְּשִׁיטָא דְּאִסוּר בְּאַכִּילָה וְלָמָּה לִיהּ לֹא יֵאכֵל.

וּבַש"ס (דְּסִנְהֶדְרִין ד' קי"ב ע"א) מְבַעֲנִי לִיהּ לְעֲגִינֵן בְּהַמַּת עִיר הַבְּנִדְחַת אֵי מְהַנִּי לִיהּ שְׁחִיטָה מִשׁוּם דְּלִפִּי חֲרַב פְּתִיב וְס"ל לְהַירוּשְׁלַמִי דַּה"ה בְּשׁוֹר שְׁנִגְמַר דֵּינוּ לְהַרְיָגָה דְּכַתִּיב סְקוּל יְסַקֵּל הַשׁוֹר אֲפִילוּ אִם שְׁחִטּוּ נִחְשָׁב לְסַקִּילָהּ וְאֵינּוּ מְטַהֵר מִיַּדִּי נְבִלָה כֹּל וְאַף דְּר'

יוחנן בירושלמי שם ס"ל דשור הנסקל מותר בהנאה מה"ת מ"מ פיון דמזנותו בסקילה
אף השחיטה נחשב כסקילה ומילתא דמבעיא ליה להש"ס דילן פשיטא ליה להירושלמי
ועפ"ז עולה לנו תי' מרנוח על רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל כפ"ד מהלכות עובדי כוכבים
הלכה י"ב שמשמע שם מדבריו דבהמת עיר הנדחת ששחטה מטהר מידי נבילה ותמה
עליו הפר"ח בס' מים חיים דהרי בגמ' מבעיא ליה בזה ולא איפשיטא ועי' בספר נחל
איתן להגאון בעל משפיל לאיתן שדחק ליישב דברי הרמב"ם ע"ש היטיב.

ואכן לפי מש"כ א"ש בהקדמ מה שסוסיים הרמב"ם ז"ל שם כמו בשור הנסקל ולכאורה
צריך להבין דלאיזה ענין מדמה לה לשור הנסקל דלענין איסור הנאה בגופה פתיב. אכן
לפי מש"כ הדבר פשוט דסבירא ליה ז"ל דאף דבגמ' דסנהדרין מיבעיא לן בזה אי מטהרה
מידי נבילה מ"מ פיון דגבי שור הנסקל ג"כ פתיב סקול וסקל ואעפ"כ ס"ל להש"ס דילן
(בב"ק ד' מ"א ע"א) דמטהר מידי נבילה דהא אמרינן שם בהדיא דאם שחטו קודם שנגמר
דינו מותר באכילה וקרא דלא יאכל את בשרו אתי לשחטו לאחר שנגמר דינו דאסור
באכילה הרי דפשיטא ליה להש"ס דילן דהשחיטה מטהר מידי נבילה מדאיצטריך קרא
ללמד דאסור באכילה וא"כ ה"ה לבהמת עיר הנדחת דאין סבירא לחלק ביניהו פנ"ל
ליישוב דברי הרמב"ם ז"ל.

ובפ"מ ובק"ע הגיהו בד' הירושלמי דצ"ל דשחטוהו לאחר שנגמר דינו. והפ"מ פירש
דקודם שנגמר דינו היינו קודם שסקלו השור וקרו ליה קודם שנגמר דינו ואכן לפי
מש"כ אין צורך להגיה] וגם מדבעיא ר' זעירא קומי ר' אבהו ה"א אתא אומר הכין וה"א
אתא אומר הכין ע"ש.

וכן מהא דמבעיא ליה שם גבי ערלה מכל זה מוכח דס"ל להירושלמי אליבא דר' יוחנן
דליבא איסור הנאה פלל מה"ת גבי חמץ ושור. הנסקל דס"ל דגם ה"א דכתיב לא יאכל
בכמ"ץ ג"כ לא משמע לן איסור הנאה וג' מחלוקת בדבר ע"ש היטב בירושלמי: והן
אמת דמד' בעה"ט בה' חמץ ומצה משמע דמפרש בד' הירושלמי כמו שפתיבתי בעז"ה
מהא דמסוסיים שם הבעל העיטור דמש"ס זון משמע דערלה דמי לשאר איסורין ע"ש
משמע דס"ל דהירושלמי מייירי לענין העושה איספליגית בדווקא משום דהוי שלא פדרף
הנאתו וכמו דס"ל לר"י בש"ס דילן ואף בערלה מסתפק ליה להירושלמי אי הנה לוקה
אפילו שלא פדרף.

הנאתו משום דאיסור עשה בנודאי איבא ולכן פתיב הבעה"ט דמש"ס יין משמע דערלה
הוי פשאר איסורין לענין זה דלא היו לוקין עליהו רק פדרף הנאתו וכוונתו להא דאמרינן
(בפסחים דף כ"ה) דמר בר רב אשי אשפחיה לרבינא דשייף לברתי' בגוהרקי דערלה
וא"ל דאימור דאמרי רבנן וכו' והשיב דמידי דרף הנאה קא עבידנא ע"ש אלמא דס"ל
דשלא פדרף הנאה אינו אלא איסור דרבנן ואפילו בערלה.

ואכן איני יודע דהיאך יפרנס הבעל העיטור לסוף דברי הירושלמי בזה והדבר צ"ע:
סימן יב בסימן כ"ד (דף ל' ע"ב) הבאתי שם דעת הפמ"ג דהביא בשם פמה מפרשים ז"ל
דלא מהני ישון י"ב חודש לכלים שנבלעו בהם בחמין וקצת אחרונים ז"ל ס"ל דאפילו
נבלע בכלי ע"י פבישה וכדומה ג"כ לא מהני ישון דאין לדמות שאר איסורים ליי"ג
ע"ש.

והנה פַּעַת רֵאִיתִי דַכ"ה ג"כ דַעַת הַגָּאוֹן בַּעַל שְׁבוֹת יַעֲקֹב ו"ל חֶלֶק א' תְּשׁוּבָה כ"א דָּאִין לְלַמּוּד מִי"נ שֶׁהוּא בְּלִיעָה דְצוּנָן לְכֹן פְּלָה הַלְיָחוֹת לְאַחַר י"ב חוּדָשׁ וְהוּי פְּעַפְרָא בְּעַלְמָא מִשָּׂא"כ בְּשָׂאָר אִיסוּרִים שְׁנַבְלַע בְּתוֹף הַפְּלִי מִמָּשׁוּ שֶׁל אִיסוּר ע"י בְּיָשׁוּל לְעוֹלָם בְּאִיסוּרָא קָיִים וּבְכָלִי חֶמֶץ שְׁבִיִּשְׁלוּ בּוּ בְּפִסְחָא אַף לְאַחַר י"ב חוּדָשׁ אֶפְיָלוּ בְּדִיעְבַּד אִיסוּר הַתְּבִשִׁיל ע"ש טַעְמוֹ וְנִזְמוּקוֹ: סִימָן יג לְעִנְיָן מַה שְׁהַעֲלִיתִי בְּסִי' כ"ה וד' ל"א ע"ב) דְּבַחְמִין שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי עוֹבֵר בְּבַל יִרְאֶה גַם לר"מ דס"ל דְּמִזְמוֹן גְּבוּהָ הוּא מִשׁוּם דְּיֵשׁ לוֹ בּוּ זְכוּת לְעִנְיָן אֲכִילָה וְלִשְׂאָר דְּבָרִים וְשִׁפְרִי מְקַרִי לָהּ וְלֹא דְמִי לְחֶמֶץ שֶׁל גְּבוּהָ דָּאִין בּוּ שׁוּם זְכוּת פְּלַל דְּמִיָּרִי בְּקֶדְשֵׁי בַה"ב וכו' אִין לְתַמְנֵה עַל זֶה דֹא"כ לְמָה אִין יוֹצֵאִין יָדֵי מִצָּה בַמַּע"ש לר"מ דְּכִינּוֹן דְּמְקַרִי לָהּ לְעִנְיָן בַּל יִרְאֶה ה"נ מְקַרִי מִצְתָּכֶם וְכֹן בְּעִנְסָה שֶׁל מַע"ש דְּפִטוּרָה מִן הַחֲלָה לר"מ מִשׁוּם דְּלֹא מְקַרִי עֲרִיסוֹתֵיכֶם וְאִמָּאֵי הָא יֵשׁ לוֹ בַּהּ הֵיטֵר אֲכִילָה וְכֹן תִּקְשָׁה דְּלָמָּה אֲתֵרוּג שֶׁל מַע"ש אִינוּ יוֹצֵא בּוּ לר"מ הָא יֵשׁ בּוּ הֵיטֵר אֲכִילָה אֲבָל כְּבָר פְּתַבְנוּ בַמִּק"א לִיִּישֵׁב וּלְחַלֵּק בֵּין אִם פְּתִיב בְּתוֹרָה לָהּ אוּ דְכְתִיב לָכֶם דִּהְנֵה לְכָאוּרָה תְּמוּהָ דְּהִכִּי אֲמַרִינוּ דְּאֲתֵרוּג שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה לֹא יֵצֵא מִשׁוּם דְּלֹא מְקַרִי לָכֶם וְהָא בְּתֵרוּמָה טְמֵאָה גּוֹפֵא פְּתִיב לָהּ וְאִנִּי הֵנָּה נִתְתִּי לָהּ אֵת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמָתִי וְאֲמַרִינוּ בְּשִׁתִּי תְּרוּמוֹת הַפְּתוּב מְדַבֵּר אַחַת תְּרוּמָה טְהוֹרָה וְאַחַת תְּרוּמָה טְמֵאָה דְּשִׁלְּהָ תְּהֵא לְהַסִּיקָה תַּחַת תְּבִשִׁילָה הֵרִי דְּמְקַרִי לָהּ וְע"כ דְּלִשׁוֹן לָהּ לֹא בָּא אֲלֵא לְמַעַט שֶׁל אַחֲרִים אֲבָל דְּבָר שֶׁהוּא שֶׁלוֹ לְעוֹלָם מְקַרִי לָהּ וְאִף שְׂאֵסוּר בְּאֲכִילָה וִירְאִיָּה מִתְּרוּמָה טְמֵאָה [וְכֹן אִפִּי' בְּדָבָר שֶׁהוּא שֶׁל אַחֲרִים אִף דְּיֵשׁ בּוּ זְכוּת לְאֲכִילָה וְלִשְׂאָר דְּבָרִים כְּגוֹן מַעֲשֵׂר שְׁנֵי לְרַבִּי מֵאִיר ג"כ מְקַרִי לָהּ] וְאִפְשָׁר דְּגַם אִיסוּרֵי הַנָּאָה נְמִי מְקַרִי לָהּ לְדַעַת הַסּוֹבְרִים דְּמְקַרִי שֶׁלוֹ דִּהָא יְכוּל לְהַנּוֹת בּוּ שְׁלֵא כְּדָרָף הַנְּאָתוֹ [וּבְזֶה בְּלֹא"ה נִתְיִישֵׁב בְּמַה שְׁעַמְדְנוּ בְּסִפְרֵי שֶׁם דְּלָמָּה בְּחֲלָה טְמֵאָה עוֹבֵר בְּבַל יִרְאֶה לר"א אוּ בְּחֲלָה טְמֵאָה שֶׁל כֹּהֵן עֲצָמוּ דְּגַם לר"י עוֹבֵר וְאִמָּאֵי הָא אִיסוּר בְּאֲכִילָה וְלֹא מְקַרִי לָהּ וְכִמוֹ גַּבִּי אֲתֵרוּג אֲכֹן לְפִי זֶה לְק"מ].

אֲבָל גַּבִּי אֲתֵרוּג דְּכְתִיב לָכֶם וְכֹל הֵיכָא דְּכְתוּב לָכֶם מִשְׁמַע לְכֹל צְרַכֵּיכֶם וְכִמוֹ דְּדָרְשִׁינוּ גַּבִּי יו"ט (בְּנִיצָה ד' כ"ב ע"א וּבְמַגִּילָה ד' ז' ע"ב) לָכֶם לְכֹל צְרַכֵּיכֶם וְכֹן גַּבִּי שְׁבִיעִית (בְּסוֹפָה ד' מ' ע"ב וּבב"ק ד' ק"ב ע"א) וְלָכֹן בְּאֲתֵרוּג שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה דָּאִינוּ רְאוּי לְכֹל צְרַכֵּיכֶם דִּהָא אִיסוּר בְּאֲכִילָה לֹא מְקַרִי לָכֶם וְכֹן בְּאֲתֵרוּג שֶׁל מַע"ש לר"מ כִּינּוֹן דָּאִין בּוּ דִין מְמוֹן לֹא מְקַרִי לָכֶם דִּהָא אִין כּוֹלוֹ שֶׁלוֹ דָּאִין בּוּ רַק הֵיטֵר אֲכִילָה בְּלִבְד וְלֹא הוּי כֹּל צְרַכֵּיכֶם וְהִינּוּ נְמִי טַעְמָא דְּפִטוּר מִן הַחֲלָה דְּכְתִיב עֲרִיסוֹתוֹכֶם בְּלִשׁוֹן רַבִּים דְּמִשְׁמַע נְמִי לְכֹל צְרַכֵּיכֶם וּמִמִּילָא אִינוּ יוֹצֵא בּוּ יָדֵי מִצָּה דִּהָא יִלְפִינוּ לְחֶם לְחֶם מַחֲלָה וְהוּי כְּמֵאֵן דְּכְתִיב מִצְתָּכֶם.

וְעַפ"ז עוֹלָה הַתִּי שְׁכַתְּבֵנוּ שֶׁם עַל נְכוּן דְּנוֹדָאֵי בַמַּע"ש עוֹבֵר בְּבַל יִרְאֶה אִפִּי' לר"מ מִטַּעַם הַנ"ל. וְעַפ"ז יֵשׁ לִיִּישֵׁב בְּמַה דְּעַמְדָתִי בְּסִפְרֵי בְּסִימָן ג' (ד' ה' ע"ב) בְּפִרְשַׁת צִיצִית דְּמַתְחַלֵּת בְּלִשׁוֹן נִסְתֵּר וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית וְנִתְּנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף וְאִח"כ מְסִיִּים וְהִנֵּה לָכֶם לְצִיצִית בְּלִשׁוֹן נוֹכַח וְכָבֵר עָמַד ע"ז הַאֲלִשִׁיף ו"ל וְעִי' בַמַּש"כ שֶׁם בְּסִפְרֵי לִיִּישֵׁב בְּטוּב טַעַם וְדַעַת בַּעַז"ה וְאֲכֹן לְפִי הַנ"ל יֵשׁ לִיִּישֵׁב עוֹד בְּפִשְׁיטוֹת דְּלֹאֲחַר שְׁכַתְּבָה הַתּוֹרָה דּוֹנְתָנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף פְּתִיל תְּכֵלֶת וְהַתִּירָה הַתּוֹרָה פְּלֵאִים בְּצִיצִית הו"א דְּלֹא הַתּוֹרָה הַתּוֹרָה רַק בְּזִמְן חֵיבוּבָא כְּגוֹן בְּיוֹם מִשׁוּם דְּאִתִּי עָשָׂה וְדַחִי ל"ת (וְעוֹד כִּינּוֹן דְּאִיכָא מִצְוָה אֲמַרִינוּ דְּמִצְוֹת לָאוּ לִיקְבוּת נִתְּנוּ וּלְדַעַת הַרְשָׁב"א גַם בְּמִצְוָה שִׁישְׁבָה הַנְּאָת הַגּוֹף אֲמַרִינוּ מִצְוֹת

לאו ליהנות ניהו וקוי פקשין דאין בו משום פלאים] אבל בלילה דליכא מצוה אסור באמת ללבוש סדין בציצית קמ"ל וקיה לך לציצית לך לל כל צרכיך דאפי' בזמן דהוא פטור דנחשב אז להנאה מ"מ מותר וקמ"ל דציצית אין בו משום פלאים ואפילו בטלית פטורה ועי' בתוס' (במנחות ד' מ' ע"ב) ד"ה תכלת בשם ר"ת דפי' דאפי' בלילה אין בו משום פלאים וקא דאמרינו דגזירה משום פסות לילה היינו פסות המיוחד לילה ע"ש ומיהו לדעת החולקים על ר"ת יפרשו קא דכתיב לך פמו שפרשתי בספרי בסמ"ג (ד' ה' ע"ב) ע"ש: סימן יד ולענין מה שכ' בספרי בהלכות פסח בסי' כ"ה (ד' ל"ב ע"ב) להוכיח מן הירושלמי פדעת הנו"ב ז"ל במהד"ק סימן כ' דבגזל חמץ ועבר עליו הפסח פינו דקי"ל דיכול לומר דהרי שלח לפניה ממילא מותר החמץ בהנאה לכל העולם דאין כאן למי לקנס ע"ש שהארבתי בזה וראיתי לכתוב בקאן מה שנ"ל ליישב מה שהעיר על ד' הגאון הנו"ב הנ"ל בספר ראשי בשמים להגאון אב"ד דק"ק אנקישט נ"י בסמ"ג י"א דקא אכתי שנייה קנס להגזל במה דנאסר החמץ בהנאה לענין דיצטרף לצאת יד"ש ולשלם דמי מעליא [בגמ' הקדמונים] דאף דקי"ל דאמרינו באיסורי הנאה הש"ל מ"מ לא גרע מהזיק שאינו ניכר דחייב לצאת יד"ש מיהת אבל השתא אם נאמר דמותר בהנאה א"צ לצאת יד"ש פן העיר הגאון הנ"ל.

ואכן לענ"ד נראה דמלבד דאין זה ברור דבהזיק שאינו ניכר חייב לצאת יד"ש [ומה שהביא ראיה לזה מהא דהעושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת ובגיטין ד' נ"ג ע"ב] דחייב לצאת יד"ש וגם אנכי הבאתי מכפר ראיה זו והובא על שמי בס' פרחי האביב להרה"ג מו"ה ישראל חיים נ"י הגאב"ד דק"ק נ"ש מ"מ יש לדחות דהתם שאני דמייירי דיודע דיפסול הפרה והמים עי"ז וכמו דמבאר שם בש"ס ובהשגות הראב"ד בפ"ז מה' חובל ומזיק ע"ש דמכוין לעבור במזיד ולגרם לחבירו הוזק וכן בנפל גמלו ולא העמידה פינו דנתקל פושע הוי כמזיד אבל בשוגג גמור י"ל דגם לצאת יד"ש פטור] ואמנם אף אם נחליט הדבר דחייב לצאת ידי שניהם מ"מ אין זה קנס לגזלן דמי יכריח לו לשלם לצאת יד"ש דכל עיקר הקנס אינו אלא לחשוך להשהות את החמץ שלו כדי להנות ממנו אחר הפסח וכיון דחשדינו לזה אלא דבל יראה משום הפסד ממון כ"ש שיעבור על מצות חכמים שתקנו שחייב לשלם לצאת יד"ש וטפי הו"ל להקשות דכיון שחייב לצאת יד"ש אפשר דמהני תפישא כמו בקם ליה בדרבה מיניה דס"ל לרש"י דמהני תפישא [בגמ' הקדמונים אבל האינדנא אסור לתפוש בלתי רשות הממשלה הרוממה יר"ה] א"כ הו"ל לאוסרו בהנאה כדי שירא דשמא יתפוש ממון הנגזל.

ומיהו באמת נ"ל דאף דנימא שהוא מותר בהנאה לכל העולם מ"מ לגבי הגזלן חשבינו ליה לאיסור הנאה לענין שחייב לצאת יד"ש באמת וגם מהני תפישא וראיה לזה דקא בלא"ה תמוה מש"כ הנו"ב דאין כאן קנס להגזלן במה דנאסר אותו בהנאה פינו דיכול לומר הרי ש"ל ולכאורה הא נ"מ גדולה להגזלן בזה לענין אם בא אחר ושרפו לאחר הפסח דאם נימא דאסור בהנאה פטור השורף לשלם דלא מקרי ממון ואינו חייב רק לר"ש דס"ל דדבר הגורם לממון כממון דמי משא"כ השתא דמותר בהנאה בנודאי צריף לשלם דמים מעליא.

ועוד בלא"ה תמויה דהא בְּהִדְיָא אַמְרִינן (בב"ק ד' צ"ט ע"א) דאם בָּא אַחַר וְשָׂרְפוּ לְאַחַר המועד לרַבָּנָן פְּטוּר הָרִי בְּהִדְיָא דְאָסוּר בְּהִנְאָה וּכְבָר הֶרְגִישׁ הַנּו"ב בְּעַצְמוֹ שֶׁם מְקַוְּשָׂא הַלְזוֹ וְדַחַק לַיָּשׁוּב דְּהָא דְמַחְלֵק רַבָּה שֶׁם בֵּין ר"ש לרַבָּנָן לֹא מֵיָרִי רַק לר"י דְסָבִירָא לֵיהּ דְחַמֵּץ לְאַחַר זְמַנּוֹ אָסוּר מִן הַתּוֹרָה וּלְדִידֵיהּ הוּא דְמַחְלֵק בֵּין ר"ש לרַבָּנָן.

אָבֵל לְפִי מַה דְקִי"ל כר"ש דְחַמֵּץ לְאַחַר זְמַנּוֹ אֵינּוּ אָסוּר רַק מִצַּד קִנְס גַּם לרַבָּנָן חֵיב לְשַׁלֵּם מְשׁוּם דְלִיכָא קִנְס בְּכַה"ג וּמְשׁו"ה הַשְּׂמִיט הֶרְמַב"ם ו"ל לְמִימְרָא זֶה מְשׁוּם דְמִקְלָתָא דְפְּשִׁיטָא הוּא דְחֵיב מְמוֹן מְעַלְיָא וְלֹא הַנּוֹצֵרֶה לְהַזְכִּירוֹ וְאֵי תַּמָּה עַל הַגָּאוֹן בְּעַל נו"ב ו"ל הַפְּלֵא וְפִלְא דְאֶדְרָבָה דְלְפִי דְבָרֵיו הו"ל לְהִבְיָא לְהָא דְרַבָּה דְהָא לְפִי זֶה יֵשׁ נִפְקוּתָא בֵּין אִם שָׂרְפוּ בְּמוֹעֵד לְשָׂרְפוּ אַחַר הַמוֹעֵד וּנְהִי דְבָדִין אִם שָׂרְפוּ לְאַחַר הַמוֹעֵד ס"ל דְהוּי מִקְלָתָא דְפְּשִׁיטָא מ"מ הו"ל לְהִבְיָא הֵךְ חִידוּשָׂא דְאִם שָׂרְפוּ בְּמוֹעֵד פְּטוּר מְשׁוּם דְהַפְּל מְצוּוִים עָלָיו לְבַעֲרוֹ דְהָא זֶה חִידוּשׁ דִּין גְּדוּל וְאֶלְמָלָא דְאָמַר רַבָּה פֶּן לֹא הוּי שְׂמַעִינָן לִיהּ מְסַבְרָא אָבֵל בְּאֶמֶת אַחַר הָעֵינָן בְּזַה נ"ל דְאֵין מְקוּם כָּלֵל לְהַקְוִשָׂא שְׁהַקְשָׁה הַנּו"ב עַל עַצְמוֹ דְבְּאֶמֶת י"ל דְנוֹדָאי כָּל דְבָר שְׂיֵשׁ לְקִנּוּס בְּזַה לְהַגְזֵלן צָרִיךְ לְקוֹנְסוֹ דְהָא הוּא עֵבֵר בְּאֶמֶת כָּבֵל יִרְאֶה וְהַלְפָּה לְגַבֵּי הַגְזֵלן חֲשָׁבִינָן הַחַמֵּץ כְּמוֹ שְׂאֵסוּר בְּהִנְאָה לְכָל הָעוֹלָם וּמִמִּילָא אִם שָׂרְפוּ אַחַר פְּטוּר אֶפְיָלוֹ אִם שָׂרְפוּ לְאַחַר הַמוֹעֵד וְאֵין חִילוּק בְּאֶמֶת בֵּין אִם שָׂרְפוּ בְּמוֹעֵד לְשָׂרְפוּ אַחַר הַמוֹעֵד רַק לר"ש דס"ל דְדָבָר הַגּוֹרֵם לְמְמוֹן כְּמְמוֹן דְמִי אָבֵל לְדִידֵין דְקִי"ל כְּרַבָּנָן פְּטוּר לְעוֹלָם וּמְשׁו"ה הַשְּׂמִיטוֹ הֶרְמַב"ם ו"ל לְמִימְרָא זֶה לְגַמְרֵי דְלִדְדִין אֵין בְּזַה שׁוּם חִידוּשׁ דִּין דְהַמְזִיק אִיסוּרֵי הַנְּאָה פְּטוּר וְהַחִידוּשׁ אֵינּוּ רַק לר"ש דס"ל דְחֵיב לְשַׁלֵּם וּלְדִידֵיהּ אִיכָא חִידוּשָׂא דמ"מ אִם שָׂרְפוּ בְּמוֹעֵד פְּטוּר אָבֵל לְדִידֵין אֵין כָּאֵן חִידוּשׁ וּמִמִּילָא גַּם לְעַנְיָן לְצִאת יד"ש מְחֻנְיָב הַגְזֵלן לְשַׁלֵּם דְמִים מְעַלְיָא וְאִף דְהַנְּגִזְל מוֹתֵר לְהַנּוֹת מִן הַחַמֵּץ מ"מ לְגַבֵּי גְזֵלן חֲשָׁבִינָן כְּמוֹ דְהַחַמֵּץ אָסוּר בְּהִנְאָה לְכָל וְחֵיב לְצִאת יד"ש דְכָל מַה שְׂיֵשׁ לְקִנּוּס לְהַגְזֵלן קִנְסִינָן וְנִסְתַּלַּק קוֹשְׁיֵית הַגָּאוֹן בְּעַל רֵאשִׁי בְּשָׂמִים נ"י.

אִף בְּזַה יֵשׁ נִפְקוּתָא בְּחַמֵּץ זֶה מְשָׂאָר חַמֵּץ שְׂעֵבֵר עָלָיו הַפְּסַח דְבְּחַמֵּץ שְׁלוֹ שְׂעֵבֵר עָלָיו הַפְּסַח רָאוּ חז"ל שְׂצָרִיךְ לְאָסוּר הַחַמֵּץ לְכָל הָעוֹלָם בְּהִנְאָה דְאִם נִתִּיר לְאַחֲרִים לֹא יִהְיֶה תוֹעֵלָת בְּקִנְס דְאֶפְתִּי יֵשׁ לְחַוֵּשׁ דִּירְצָה לְהַשְׁהוֹת בְּשָׁבִיל שְׂיִהְנוּ בּוֹ קְרוּבוֹ אוֹ אוֹהְבוֹ דְאֵין לֵה אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל שְׂאֵין לוֹ אוֹהְבִים וְקְרוּבִים וְכֹדָאי לוֹ לְעֵבֵר בְּשָׁבִיל קְרוּבֵיו וְאוֹהְבֵיו דְאִף אִם יִצְטָרֶךְ לְהַפְקִיר הַחַמֵּץ תִּיכְרֶה יְבֹאוּ קְרוּבֵיו וְאוֹהְבֵיו וְיִזְכּוּ מִן הַהַפְקָר וּכ"ש אִם נִימָא דְלֹא קִנְסוּ בְּנוֹ אַחֲרֵיו כְּמוֹ בְּשָׂאָר קִנְסוֹת בְּנוֹדָאי יִשְׁתַּה בְּשָׁבִיל בְּנוֹ וְלֹא שְׂיִיךְ לֹמַר אֵין אָדָם חוּטָא וְלֹא לוֹ הָא לִיתָא דִישׁ לְחַוֵּשׁ דִיעֲשֶׂה קְנוּנְיָא עִם אוֹהְבֵיו וְקְרוּבֵיו דִיעֲזֹבוּ מִן הַהַפְקָר וְאִם"כּ יִתְנוּ לוֹ חֵלֶק מִן הַחַמֵּץ וְהַב"ד לֹא יִדְעוּ מְזַה: וְלֹא דְמִי כָּלֵל לְצוּרֵם אֲנוּן הַבְּכוֹר וּמַת דְלֹא קִנְסוּ בְּנוֹ אַחֲרֵיו דְהִתָּם לֹא שְׂיִיךְ דִיעֲשֶׂה זֶה בְּשָׁבִיל בְּנוֹ דְהָא כָּל זְמַן דְהוּא בְּחַיִּים אָסוּר לְשַׁחֵט ע"ז הַמּוּם לְכָל אָדָם אִף אִם יִרְצָה לִיתֵן הַבְּכוֹר בְּמַתָּנָה לְאָדָם אַחַר וְזֶהוּ דְאֶמְרִינָן דְהַצּוּרֵם אֲנוּן הַבְּכוֹר וּמַת דְמִשְׁמַע דְבְּחַיִּים אָסוּר לְכָל הָעוֹלָם דְאִם נִימָא דְלְאַחֲרִים מוֹתֵר יַעֲשֶׂה מוּם בְּיָדִים כְּדִי שְׂיִכּוֹל לִיתֵן אוֹתוֹ בְּמַתָּנָה לְאַחַר וְיִפְטוּר מְטִיפוּלוֹ אָבֵל זֶה לֹא שְׂיִיךְ לְמִיחַשׁ דִיעֲשֶׂה מוּם בְּיָדִים דִיעֲשֶׂה זֶה בְּנוֹ לְאַחַר מִיתָה דְזֶה אֵין אָדָם חַשׁוּד כָּלֵל שְׂיַעֲשֶׂה אִיסוּר בְּשָׁבִיל שְׂיִהְנֶה בְּנוֹ לְאַחַר מִיתָה וּכ"ש בְּטִימָא טְהוֹרוֹתֵיו שְׁל חֲבִירוֹ דְנוֹדָאי לֹא שְׂיִיךְ לְקִנּוּס לְבֹן דְבְּזַה לֹא שְׂיִיךְ כָּלֵל דִיעֲשֶׂה בְּשָׁבִיל בְּנוֹ דְהָא בְּנוֹ

לא ירויח בזה רק דלא יתחייב לשלם אבל בתמץ פינון דבחיים פונדאי צריף לאסור התמץ לכל העולם ממילא גם לאחר מיתה אסור דלא שייף להטיל איסור הנאה על התמץ על זמן: וכל זה בתמץ שלו אבל בגזלן דהתמץ צריף להחזיר ולא שייף דישקה בשביל קרוביו וכן לא שייף דיעשה קנוניא עם קרוביו והלכף פינון שקונסין להגזלן דאסור להנות מן התמץ בכל מיני הנאות שיוכל להגיע לו ו התמץ די בכף ותו לא ישקה תמץ הגזול דמה בכף דהתמץ מותר בהנאה לכל אדם מ"מ לגבי הגזלן חשבינו התמץ כמו שהוא אסור בהנאה לכל העולם והלכף אם שרף אחר פטור ואפילו אם שרף לאחר הפסח וכן דאם רוצה לצאת יד"ש צריף לשלם להנגזל דמים מעליא והגם שהתמץ מותר בהנאה להנגזל ואפשר דמותר אף באכילה מ"מ לגבי הגזלן חשבינו כמו שהוא אסור בהנאה משום דלהגזלן צריף לקנס פל מה דיש לקנסו פן נ"ל בדין זה ודברי הנו"ב בעצמו שלא פתב פן תמוה לכאורה ומצנה ליישב דבריו ולפי מש"כ נסתלק ג"כ קושניית המקור חיים שהקשה דלמה תמץ חמיר מצורם אנון הבכור דלא קנסו פנו אחריו ותו דחוק ולא נהירא לי פלל ואכן לפי מש"כ אין מקום לקושנייתו פלל.

והנלע"ד פתבתי בעז"ה: ושוב ראיתי להנו"ב שפכתב שם באמת דגבי תמץ נמי אם השקה התמץ ואח"כ מת לא קנסו פנו אחריו וכמו בצורם אנון הבכור דאינו חשוד לעבור בשביל פנו ואכן טפי הדעת נוהגת פפי מש"כ לעיל: ולענין מש"כ לעיל ליישב קושניית הגאון בעל ראשי בשמים נ"י דבזה שיהיו חייב לצאת יד"ש אין זה קנס דמי יכריחו לצאת יד"ש דלא מיבעיא אם הגזלן אינו רוצה לעשות תשובה ואינו רוצה להחזיר הגזילה פלל ורק דהב"ד מוציאין מידו על פרחו דונדאי אין קנס בזה דהא לצאת יד"ש אין הב"ד יכולים להכריחו והוא בעצמו אינו רוצה לצאת יד"ש אלא אפילו אם הגזלן בא לעשות תשובה מעצמו ורוצה להחזיר הגזילה מעצמו ואם נימא דחייב לצאת יד"ש ולשלם דמי מעליא פונדאי יקיים מ"מ אין תועלת בזה על להבא דאם ניהוש דשמא לשנה הבאה ירצה להשהות עוד אין הקנס הזה יועיל לו דבשביל זה ימנע מלעבור דכיון דחיישינו דירצה לעבור על ד"ת ה"נ ירצה לעבור על מצוות השבת הגזילה אף י"ל דחיישינו דשמא בין אדם למקום הוא חשוד אבל על עבירות שפין אדם לחבירו אינו חשוד דרע לשמים אינו רע לבריות: ואף לרבא דס"ל דמומר אוכל נבלות להכעיס ג"כ פסול לעדות דהתם שאני דגזה"כ הוא דאל תשת רשע עד אבל בעיקר הסברא י"ל דמודה רבא ומיהו קצת יש להעמיד קושניית הגאון הנ"ל נ"י דמי לא עסקין נמי דאם הגזלן עשה תשובה גם לענין איסור בל יראה והכל רואין דהוא בעל תשובה גמור ואינו עושה ברמאות וברור לפל דונדאי לא ישוב לכסלה עוד באופן שאין שייף לחוש על להבא ומ"מ הדבר פשוט דהתמץ אסור בהנאה לאחר הפסח משום קנס ובכה"ג אין הקנס אלא על מה שעבר דבשביל שעשה עבירה ועבר אבל יראה קנסינו ליה במה שנוכל ובכה"ג שפיר הקשה דנקנסו אותו דיהיה התמץ אסור בהנאה לכל העולם ובשביל זה יהיה צריף לשלם באמת דמי מעליא אם ירצה לצאת יד"ש ושפיר מקשה.

ואכן כבר פתבתי לעיל דקושנייתו אינה אלא לפי מה דמשמע מד' הנו"ב בעצמו דגם לגבי הגזלן חשבינו התמץ פדבר המותר בהנאה ורק דהגזלן בעצמו אסור להנות מן התמץ אבל לענין חיוב תשלומין חשבינו התמץ פדבר המותר בהנאה גם לגבי הגזלן ונפקא מינה דאינו חייב לצאת יד"ש שמים ולשלם דמי מעליא ואם בא אחר ושרפו לאחר הפסח

חייב לשלם לגזלן גם לרבנן משום דהחמין בעצמו הוא ממון גמור כיון דמותר בהנאה לכל העולם וע"ז יתכן שפיר קושיות הגאון הנ"ל נ"י דלמה לא נקנוס אותו גם לזה אבל באמת לולא דברי הנו"ב הייתי אומר דלגבי הגזלן חשבינן החמין באמת.

כמו שהוא דבר האסור בהנאה וחיוב לצאת יד"ש וישלם דמי מעליא וכן אם בא אחר ושרפו פטור לרבנן ועפ"ז נסתלק קושיותו. וגם א"ש בזה במהדהשמיט הרמב"ם מירא דרבה דאם בא אחר ושרפו משום דאין חילוק בין שרפו במועד לשרפו לאחר המועד רק לר"ש אבל אנו דקי"ל לרבנן לעולם פטור ולפיכך השמיטו והנלע"ד פתבתי בעז"ה.

ובעיקר דברי הנו"ב שם דס"ל בפשיטות דהגזל אינו עובר בכל יראה משום דחמין אינו ברשותו ולא דמי לפקדון דמקרי ברשותו דשאני פקדון דיכול להקדישו ולמכרו אבל בגזל דאינו יכול להקדישו ה"נ אינו ברשותו לענין כל יראה הנה מדברי הרמב"ן בליקוטיו (בפסחים דף ל"א) משמע להיפך דאדרבה עיקר הקנס הוא לבעלים הראשונים והיינו להגזלן ואפשר דטעמו משום דלהגזלן לא שייך קנס משום דלא מצינו דקנסו אלא על חמין שלו אבל על חמין של אחרים דמקבל עליו אחריות איפא פלוגתא באמת בירושלמי אם קנסו אותו לאחר הפסח והובא בקוצר בח"י בסי' ת"מ וליה מ"ד דלא קנסו ע"כ צ"ל דהקנס הוא להגזלן או די"ל דהרמב"ן ג"כ ס"ל כסברת הנו"ב דלהגזלן לא שייך קנס כיון דיכול לומר לו הש"ל והלפך מפרש דע"כ הוא הקנס להגזלן כן נ"ל בכוננת הרמב"ן ז"ל] והוציא מזה דלר"ש דקנס אחר הפסח משום דעבר בכל יראה אפי' בהשקה בשוגג או באונס ג"כ קנסו דהא הגזלן בנודאי אנוס הוא דאין בידו לבערו ואעפ"כ אמרינן דאסור בהנאה לאחר הפסח וא"כ הדבר מוכרח דהרמב"ן ס"ל דהגזלן עבר בכל יראה הגם דאינו ברשותו ודלא כהנו"ב זצ"ל ומאוד תמיהני על הגאון המחבר בעל ראשי בשמים נ"י דהביא ג"כ לדברי הרמב"ן בליקוטיו הנ"ל ולא הרגיש כלל דדברי הרמב"ן ז"ל הוא סתירה גדולה על דברי הנו"ב במש"כ בפשיטות דהגזל אינו עובר בכל יראה ורק הביא מזה אדרבה דהרמב"ן סובר כסברת הנו"ב דלא שייך למקנס הגזלן בשב"ל הגזלן ומ"מ מפרש בסוגיא פשוטו דהחמין נאסר באמת ודלא כהנו"ב ז"ל אבל זה לא הרגיש דהרמב"ן חולק על עיקר הדין וס"ל דהגזלן ג"כ עובר בכל יראה.

וגם מה שכתב בסברת הנו"ב דלא שייך למקנס הגזלן בשביל הגזלן וגם הרמב"ן ס"ל כן דבריו תמוהין דהיכן מצא זה ברמב"ן דהא י"ל בפשיטות דהרמב"ן ס"ל דלהגזלן לא שייך לקנוס כלל וכדעת הירושלמי דלא קנסו אלא על חמין שלו והקנס אינו אלא להגזלן מהיפך להיפך מדברי הנו"ב והנו"ב דס"ל להיפך דלהגזלן אינו עובר והגזלן עובר הוצרך לחדש סברא זו דלא שייך לקנוס להגזלן בשביל שעבר הגזלן אבל הרמב"ן י"ל דס"ל בפשיטות דבשביל הגזלן לא שייך קנס וכן משמע בפשטות לשונו שכ' נהלא אין קנס זה אלא לבעלים הראשונים ומשמע דס"ל בפשיטות דלהגזלן לא שייך קנס.

ואכן צ"ע קצת דמ"מ הו"ל להביא ד' הירושלמי הנ"ל דהא בירושלמי איפא פלוגתא בזה בחמין של עכו"ם שקיבל עליו ישראל אחריות ועבר עליו הפסח ולא ביערו אי אסור בהנאה או לא ולמ"ד דאסור בהנאה אינו ראיה מהה' מתני' דקנסו גם על שוגג ואנוס דהא י"ל דאסור בהנאה מצד הגזלן דהוא מזיד ולא שוגג והראיה אינו אלא למ"ד דמותר בהנאה והקנס אינו אלא להגזלן ואז יש ראיה דקנסו על שוגג ואנוס וכל זה הנה לו

להרמב"ן ז"ל לבאר והדבר צ"ע: וגם בעיקר סברת הנו"ב שכ' דכיון דחמץ אינו ברשות הנגזל לא שינהו בל יראה גביה וכמו דמקרי אינו ברשותו לענין מכירה והקדש ה"נ לא הוי ברשותו לענין בל יראה לענ"ד אין הדבר מוכרח דהנה פבר הבאתי בספרי בסימן כ"ה בשם שו"ת תשובה מאהבה סימן מ"ב דאף בחמץ של איסורי הנאה ג"כ עובר בבל יראה משום דבלא"ה חמץ אינו ברשותו דהא אסור בהנאה וצריף לבערו ואעפ"כ עשאון הפתוב פאלו הוא ברשותו לענין בל יראה וא"כ ה"ה אף אם החמץ היה איסור הנאה מקודם הפסח דמה לי חד איסור הנאה ומה לי תרי ע"ש וא"כ גם לענין הנגזל י"ל פן פינו דכל חמץ ג"כ אינו ברשותו ואעפ"כ עבר וא"כ מה בכך דאינו מונח ברשות הנגזל: ובר מן דין י"ל דלענין בל יראה לא בעינו דיהיה ברשותו רק דיהיה שלו דלא מעטינו מלף רק של אחרים ושל גבוה וקא דאמרינו שני דברים אינו ברשותו של אדם ועשאון הפתוב פאלו הן ברשותו ואלו הן חמץ משש שעוה ולמעלה הרי דמקרי חידושא מה שעובר אע"ג דאינו ברשותו י"ל דשאני איסור חמץ האסור בהנאה לכל העולם וצריף לבערו ואינו יכול להנות ממנו ולכן לא מקרי לה כמו באתרוג של תרומה טמאה דלא מקרי לכם אבל לענין הנגזל הא יכול להנות ממנו דהא יכול להוציא בדיינים שפיר מקרי לה: וראיה לזה מהא דמדמה חמץ לבור ברשות הרבים ולכאורה הא לא דמי לבור דהא בור חייב אפילו בדבר שאינו שלו אבל חמץ הוא שלו ורק שאינו ברשותו אבל בחמץ שאינו שלו אינו עובר בבל יראה באמת אלא ונדאי דאיסור הנאה ובפרט איסור הנאה של חמץ דצריף להשביתו שפיר מקרי שאינו שלו ודמי לבור: ובזה נעמוד על המכונן במש"כ רש"י (בפסחים ד"ו ע"ג) ד"ה דלאו ברשותיה פירש ע"ז דאינו שלו ולכאורה תמוה דהא אינו שלו ואינו ברשותו הם שני דברים נפרדים וכמבואר בב"מ דף ז' ע"א) במיקרא דר"י דגזל ולא נתניאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו ע"ש והיאך פירש"י על אינו ברשותו דהיינו אינו שלו אלא ונדאי דמזה ראיה למה שכתבנו בעז"ה דאיסור הנאה של חמץ בנדאי מקרי אינו שלו וכל זה ברור: סימן טו ולענין מש"כ בס"ל בשם הקהלת יעקב דבפסח מצרים פבר הוזהרו על עשיית מלאכה ביום טוב הראשון של פסח הנה באמת פן איתא בקה"י (בסוף פסחים) והביא ראיה מהך קרא גופיה דכתיב והנותר ממנו עד בוקר ודרשינו ליתן בוקר שני לשריפתו והך קרא ונאמר גם לפסח מצרים והקשה מזה על הך"ן דמשמע מדבריו דבפסח מצרים לא נצטוו על עשיית מלאכה ביו"ט של פסח ע"ש והנה באמת מזה אין ראיה כ"כ דאף דרישא דקרא בנדאי נאמר גם על פסח מצרים מ"מ סיפא דקרא דכתיב בוקר מותר י"ל דלא אתא למדרש רק על פסח דורות.

ואכן אנכי מצאתי ת"ל ראיה גדולה דבפסח מצרים נצטוו על מלאכה ביו"ט של פסח מדברי הספר יראים בס"ל קט"ו בשם המכילתא שכ' שם להוכיח דבשאר המועדים מותר אונל נפש כמו בחג הפסח הוא משום דילפינו ג"ש מקרא קודש מקרא קודש מחג הפסח דכתיב בפ' בא בפסח מצרים אף אשר יאכל לכל נפש וגו' וכמו בפסח דורות עצמו לא ידעינו רק דילפינו מג"ש דפסח מצרים וז"ל הספר יראים שם ועוד י"ל מן ההוא טעמא דילפינו יו"ט דפסח דורות מיו"ט דפסח מצרים בג"ש דמקרא קודש ה"נ ילפינו ג"ש לשאר ימים טובים שנאמר בהן מקרא קודש מיו"ט דפסח מצרים בג"ש דתניא במכילתא נאמר גבי יו"ט דפסח דורות ביום הראשון מקרא קודש מגיד שאסור בעשיית מלאכה

מנין להתיר אנוכל הנפשות נאמר ביו"ט דפסח מצרים מקרא קודש ונאמר ביו"ט דפסח דורות מקרא קודש מה להלן התיר בו אנוכל נפש אף פאן התיר בו אנוכל נפש עכ"ל הספר יראים שם בשם המכילתא והנה אף שבמכילתא לפנינו לא מצאתי דבר מזה מ"מ פוק חזי מאן גברא רבא דקמסהיד עלה והוא ניהו רבינו אליעזר ממיץ זצ"ל דכן נמצא במכילתא ואפשר שבמכילתא לפנינו חסר בדפוס וכן מצינו הרבה פעמים שהראשונים ז"ל הביאו מדרש או תו"כ ולא נמצא פן לפנינו במדרש] ועפ"ז שפיר עולה על נכון פירושי במכילתא שכ' לעיל בחיבורי בעז"ה דר ישמעאל ס"ל דהוצרך קרא שאם חל ט"ז בשבת קאי על פסח מצרים דעל נצטוו ועל שבת עדיין לא נצטוו.

אף לפי דברי המכילתא הנ"ל דהך קרא על פסח מצרים נאמר א"כ מוכח מיניה שנוצטוו ג"כ על השבת שאור ועל אכילת חמץ כל שבועה דהא כתיב מקודם שבועת ימים מצות תאכלו אף ביום הראשון תשביתו שאור מבתים וא"כ צ"ל דהך מכילתא אתי כרבנן דפליגי עליה דר"י הגלילי וס"ל דפסח מצרים ג"כ הנה חקמוצו נהג כל שבועה ע"ש וכן משמע באמת דס"ל לר"י פן בפסחים דף כ"ח ע"ב) דמקשה דלר' יהודה דמפיק לא יאכל לתוך זמנו דר"י הגלילי מנ"ל ומתוך בתירוץ השני דסמוכין לא דרש ומשמע דס"ל באמת דגם אז הנה נהג כל שבועה [דנה דוחק לומר דלר"י דלית ליה סמוכין וקרא דלא יאכל הא ס"ל דקאי על פסח דורות לית ליה כלל דנוצטוו על אכילת חמץ אפילו יום אחד דנה אין סברא דא"כ ינהיג פלוגתות בדבר וקי"ל דכל למעוטי בפלוגתא טפי עדיף] וע"כ דנלמד מקרא דשבועת ימים מצות תאכלו דכולי הך פרשה נאמר לפסח מצרים וכמו דכתיב שם וככה תאכלו אותו מתניכם חגורים דנה ונדאי לא הנהיג תג.

רק בפסח מצרים וכמו דתנן בסו"פ מי שהנהיג טמא: אמנם ר"י הגלילי דמפיק מסמוכין דאינו נהג רק יום אחד ע"כ דמפרט לקרא דביום הראשון מקרא קודש דלא אתי רק לפסח דורות דהא כתיב שם נמי שבועת ימים מצות תאכלו דנה ונדאי לא קאי רק אפסח דורות לר"י הגלילי וממילא כולו קראי דכתיבי באותה פרשה אחר קרא דוהנהיג היום הנה לכם לזכרון ונחגותם אותו וכו' ג"כ אפסח דורות קאי דווקא ונהו דכתיב בתחילה ונהיג היום הנה לזכרון וכו' חג לה' לדורותיכם לאשמעו עיני דכל מה דכתב אחר זה אינו אלא לדורות דומיא דתגיגה דג"כ אינו נוהג רק לדורות וכן מצאתי בעז"ה בפ"א ר"ע מברטנורא על פירוש החומש הנדפס בןארשא עם פי' התוס' על החומש] על פסוק ויאפו את הבצק שכ' די"ל דמצות השבת שאור ואכילת חמץ לא נצטוו בהן אלא לדורות אבל לא בפסח מצרים וכן נראה מלישנא דקרא בפ' החודש הנה דכתיב בה ונהיג היום הנה לכם לזכרון ונחגותם אותו חג לה' לדורותיכם ובתר פן כתיב שבועת ימים מצות תאכלו וגו' עכ"ל ותה"ל שפוננתי לדעתו: אף מה דמשמע מדבריו שלא נצטוו כלל צ"ע דהא אפי' לריה"ג מ"מ הנה חקמוצו נהג יום אחד מיהת וצ"ע היוצא לנו מדברינו דלענן אם היו מצווין על מלאכה בפסח מצרים תליא בפלוגתא דר"י הגלילי ורבנן ולפי מה דאיתא בפסחים כ"ח הנ"ל דר"י ור"ש ג"כ פליגי בדרשת ר"י הגלילי וא"כ תליא נמי בפלוגתא ר"י ור"ש אם חמץ לפני זמנו אסור ועכ"פ דברי רבי ישמעאל במכילתא שהבאתי בחיבורי שפיר י"ל דס"ל ג"כ כרבנן דבפסח מצרים נצטוו על מלאכה ביום הראשון וביום השביעי כמו בפסח דורות ובהך דברי המכילתא מאירין פשמש בצדדים: סימן טז ולענן מה שכתבתי בספרי (שם דף מ' ע"א) ד"ה שוב מצאתי ראיה ברורה וכו'.

להביא ראיה להא דאמר ר' ישמעאל במכילתא שאם חל ט"ז בשבת נשרף אור ליום י"ז דר"ל ליל י"ז מהירושלימי דשבת פ"ג הלכה א' ובפסחים פ"ז הלכה י' דאמר שם רב יוחנן כמה דאמר ר' ישמעאל דתינוק שעבר זמנו נימול ביום ובלילה כה עבר זמנה נשרף בין ביום ובין בלילה ע"כ הרי דס"ל להירושלימי בפשיטות דר"י סבר דבלא זמנו נשרף גם בלילה והנה לכאורה יש לדחות דהירושלימי מייגרי אם היה יכול לשרוף ביום ולא שרף אבל בחל בשבת דאינו יכול לשרוף בזמנו הוי יום י"ז זמנו וראיה דלא הביא ראיה מדברי ר"י דמכילתא דאמר גבי נותר גופא דנשרף אור י"ז אלמא דס"ל דשלא בזמנו נשרף גם בלילה וע"כ משום דיש לדחות דר"ל אור ימא הוא וא"כ י"ל גם אליבא דאמת פן דבחל בשבת נשרף באמת בפוקר של י"ז משום דהוי בזמנו.

אבל באמת ד' הירושל' אלו לכאורה תמוה דהיכי למד ר' יוחנן נותר ממילה הא בש"ס דילן (ביבמות ד' ד' ע"כ) פשדרש ר' יוחנן שם דנותר שלא בזמנו נשרף גם בלילה איתיביה ר"א מברייטא דתו"כ אין לי אלא נימול בשמיני שאינו נימול אלא ביום מנין לרבות לתשעה וכו' ואפילו למאן דלא דרש נא"ו נא"ו ה"א דריש ופירש"י דאפילו ראב"ש דס"ל דמילה שלא בזמנה נוהגת גם בלילה משום שלא דריש נא"ו מ"מ גבי נותר מודה דגם נותר שלא בזמנו אינו נשרף רק ביום משום דכתיב והנותר ונא"ו ה"א לכו"ע דרשי וקבל ר' יוחנן לדבריו וא"כ היכי למד ר' יוחנן הכא נותר ממילה ודוחק לומר דהו מימרא דירושלימי איתמר מקמיה דשמעה להו דר"א דא"כ לא הנה הנצרך להביא מהא דר' ישמעאל גבי תינוק דתיפוק ליה דמהיכי תיתי נימא דגם נותר שלא בזמנו אינו נשרף אלא ביום פנין דלא דרש נא"ו.

ועוד דהיכי שמע ר' יוחנן דר' ישמעאל ס"ל פן גבי מילה דראב"ש הוא דשמעינן ליה דס"ל פן בתוספתא דשבת פט"ז וביבמות שם אבל ר' ישמעאל לא נמצא שם ועוד פנין דטעמי דראב"ש דס"ל פן הוא משום דלא דריש נא"ו ור' ישמעאל אדרבה מצינו (בסנהדרין ד' נ"א ע"א) דדריש נא"ו [וע' תוס' יבמות ד' ס"ח ע"ב ד"ה כמאן ע"ש] ולכן לולא דמסתפינא הייתי אומר דט"ס נפל בירושלימי וצ"ל כמו דאמר ר' ישמעאל גבי נותר שעבר זמנו דנשרף בין ביום ובין בלילה [והיינו משום דאמר במכילתא דנשרף אור לי"ז ואור אורתא הוא והטעם כפר פתבתי בספרי מדכתיב עד פוקר משמע דאדרבה דעיקר מצוותה לשרוף בלילה] אוף הכא שעבר זמנה נשרף אפילו בלילה [ור"ל אוף הכא גבי שמן שריפה] ומשו"ה מקשה אח"כ ומאי אית לה שמן שריפה שעבר זמנה פלומר גבי תרומה לא שנייה שעבר זמנה דהא לא מצינו זמן קבוע לשריפה ומשני פנין שנטמאה כמו שעבר זמנה ועכ"פ שמעינן מהירושלימי דס"ל דהא דאמר ר"י במכילתא דנשרף אור לי"ז ר"ל ליל י"ז וכמו שהעלתי בספרי בעז"ה וכל זה ברור: סימן יז ע"ד מה שכ' בספרי סי' ל' (ד' מ' ע"ב) להעיר ע"ד הנו"ב מהד"ק בסי' ט"ו דמ"ע דתשביתו אינו נוהג רק בבצל החמץ בלבד ולכאורה הוא נגד גמ' מפורשת (בב"ק ד' צ"ח ע"ב) דאמר רבא שם דגזל חמץ ובא אחר ושרפו במועד פטור שהפל מצוונים עליו לבערו הרי דמוטל העשה על כל מי שרואה החמץ (ושוב הוגד לי פעת דכבר העיר עליו בזה בספר עמודי אור להגאון מו"ה ר' יחיאל העלער זצ"ל] אף אחר העיון בזה י"ל דעיניו שפיר חזו להש"ס דב"ק ה"ל אף דהוא ז"ל מפרש הא דאמר רבא שם דהפל מצוונים לבערו אין הפנונה דמ"ע דתשביתו נוהג גם ברואה חמץ של אחרים ואף דאינו מונח ברשותו ולא

קיבל עליו אחריות ואינו עובר עליו ככל יראה דנודאי זה אין סברא דמ"ע דתשביתו אינו אלא תיקון להלאו וכל דליכא בלאו בנודאי דאינו נוהג בו העשה אלא הש"ס הנ"ל ר"ל פניו דהגזלן חייב לבער הקמץ והוא אינו רוצה לקיים המצוה אז מצוה על כל הרוצה לבער מצד ערבות דהא כל ישראל ערבים זה לזה דהא בנמים הקדמונים היו יכולים ב"ד לכופו לקיים המצוה והלפך אם לא היו יכולין אז הנה מצוה על הב"ד בעצמו או לכל הרוצה לבער אבל אם אין ידוע לנו אם הבעלים יודעין מקמץ זה או לא אדרבה אין רשאי אחר הרוצה לבערו דהרי לוקח ממנו המצוה ואם בערו ולא הודיע לבעלים חייב לשלם עשרה זהובים כמו בקדם חבירו וכסה פנ"ל ליישב לפי ד' הנו"ב זצ"ל.

וכבר פתבתי שם בספרי קצת מתי' זה אכן לא ביארתי יפה. ואכן זה אין לומר דכוננת הגמ' הוא דכיון דהגזלן מחוייב לבערו בתוך הפסח ואין רשאי להשהות לא מקרי השורף מזיק כלל ואדרבה דעשה לו טובה דהצילו מאיסור לאו ב"י דמלבד דאין מענאם זה בלשון הגמ' בהא דאמר שהכל מצווין עליו דאם כן נפרש הו"ל לומר משום שהגזלן מצווה לבערו ומדאמר שהכל מצווין משמע להדיא דגם על השורף מוטל המצוה.

ואמנם מלבד זה אין זה טענה לפטור השורף מחמת זה דיכול הגזלן לומר דאני רוצה לעבור אבל יראה ולהגות הקמץ לאחר הפסח כדי להחזיר להגזלן הקמץ בעינו: ואף דכתבו התוס' בב"ק ד' מ' ד"ה הנה מעריקנא) דאינו יכול לומר אם תם הני מעריקנא ליה לאגמא רק אם הוא יכול לעשות כן ע"פ הדין היינו בסתם בנ"א דעומדין בחזקת פשרות דאמרינן בנודאי לא הנה עושה כן ורק דעכשיו עילה מצא לטעון כן כדי לפטור עצמו מלשלם אבל בנ"ד דחזינו דהוא חשוד אלאו כל יראה דהא לא בייער עד הנה שפיר הני טענה: ובר מן דין י"ל דהתוס' לא פתבו כן רק בטוען טענה שלא פדין הנוגע לענין תשלומין בחיוב ממון לחבירו בזה שיהי' הסברא דהיא נפטרנו עכשיו מצד שהנה יכול להפקיע עצמו מממון שלא פדין דכיון דע"פ הדין הנה חייב השומר לשלם אף אם הנה תם מהיכי תיתי נפטר עכשיו דנמצא מועד דהא חצי גזק הנה חייב לשלם אם הנה תם וכיון דע"פ הטענה שהנה יכול לטעון ג"כ הנה צריה לשלם ע"פ הדין שיעור התשלומין שהב"ד מחייבין אותו עתה אין סברא לפוטרו אבל לענין חמץ שטענת הגזלן הוא שהנה יכול לעבור עבירה בין אדם למקום זה נודאי טענה גדולה הוא דיכול לומר להשורף מה לה בכך שאני רוצה לעבור עבירה בין אדם למקום ולכן הדבר פשוט מה דאמרינן שהכל מצווים עליו לבערו היינו מחמת ערבות ושפיר יכול לומר לו השורף שגם אני הייתי נענש ע"ז דכל שרוצה שחבירו משהה חמץ בביתו בפסח ואינו מבער גם עליו מוטל העונש וזהו פוננת הגמ' במה דאמרינן שהכל מצווים לבערו.

הנלע"ד פתבתי בעז"ה: סימן יח יש להסתפק במי ששכח ולא אמר יעלה ויבא ביו"ט בתפלה אי צריה לחזור או לא. ובתחלת ההשקפה נ"ל פשוט דא"צ לחזור פניו דכבר הזכיר מענין היום בגנוסחת ותמן לנו ולא דמי לברכת המזון דאין מזכירין מענין היום בבהמ"ז זולת יעלה ויבא אבל בתפלה הא כבר הזכיר וכה"ג פתב הב"י באו"ח בסי' תפ"ז דאם שכח לומר אתה בחרתנו [ומשמע שם דאף ותמן לנו לא אמר] רק אמר יעלה ויבא דיצא עכ"ל ופשוט דהוא ג"כ מטעם הנ"ל פניו דהזכיר קדושת היום בין בקדושת היום ובין ביעלה ויבא דיצא דגנוסח התפלה אינו מעכב.

וקצת ראי' לזה מהא דתניא בסו"פ תפילת השחר טעה ולא הזכיר של ר"ח בשחרית אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במוספין וכו'. ולכאורה למה פרט טפי ר"ח מיו"ט אלא נודאי דביו"ט בלא"ה א"צ לחזור דהא מ"מ הזכיר קדושת היום.

אמנם אין זה דקדוק גמור דא"כ אפתי תקשה אמאי לא תניא שם חוה"מ דדמי לר"ח דאין שם קדושת היום בשחרית אלא נודאי דלאו בדנוקא נקט ר"ח וכו' מןושב קושיות התוס' שם דהקשו דלמה צריף בערבית אין מחזירין אותו משום שיכול לומר בשחרית תיפוק ליה דאין מקדשין את החודש בלילה ומשו"ה פתבו דלא גרסי' בערבית ולהנ"ל ניחא דאידי דחוה"מ נקט ליה ור"ח בלאו בדנוקא נקט לענן ערבית: אמנם פל זה בשאר יו"ט אבל ביו"ט של ר"ה דצריף לומר יעלה ויבוא גם מפני שהוא ר"ח אפשר דצריף לחזור דאף דקדושת היום של ר"ה פבר הזכיר מ"מ ר"ח לא הזכיר ואף דאמרינו דזפרון אחד עולה לכאן ולכאן מ"מ נראה דזפרון דקדושת היום אינו זכרון לר"ח דהא פל ר"ח אין מזכירין ר"ח באמצע התפלה נמצא שזפרון דקדושת היום אינה באה אלא בשביל ר"ה ואין זה זפרון לר"ח והא דאמרינו דזפרון אחד עולה לכאן ולכאן היינו זכרון של יעלה ויבוא ויש להסתפק בזה.

מיהו ע"פ הפשוט נראה דא"צ לחזור. אמנם עכ"פ נראה דאף אם נאמר דבר"ה צריף לחזור משום ר"ח מ"מ בליל ר"ה בנודאי א"צ לחזור דהא פבר הזכיר ר"ה בקדושת היום ומשום ר"ח א"צ לחזור דהא אין מקדשין החודש בלילה ולא עדיף האי ר"ח משאר ר"ח דא"צ לחזור בלילה כמש"כ בכרכות בפ' תפלת השחר וד' ל"ג) הנ"ל וזה ברור: וגדולה מזו פתבו תר"י בסו"פ תפלת השחר ד' מ') די"מ דאף אם לא הזכיר פלל פלל של יו"ט בליל ר"ה דא"צ לחזור מטעם דאין מקדשין החודש בלילה וכ"ש ביעלה ויבוא דא"צ לחזור ואף לפי דעת רבינו יונה בעצמו שם דדחה שם דבריהם דצריף לחזור היינו בלא הזכיר פלל של יו"ט ומטעם שפכת שם דגבי יו"ט לא שייף ה' סברא דאין מקדשין החודש בלילה דהא גם בלילה אסור במלאכה כיום גם ביו"ט של ר"ה אבל לענן יעלה ויבוא דגם ביום ר"ה א"צ לחזור אלא מצד ר"ח פשוט דבלילה א"צ לחזור פלל ליל ר"ח וזה ברור: ומידי דברי בו בדברי רבינו יונה הנ"ל ראיתי להביא בכאן מה שפכתתי מפבר ליישב מה ששמעתי מקשים מדברי תר"י הנזכר על מה שכ' בספר חיי אדם בכלל כ"ד בשם הגאון מו"ה אבלי זצ"ל מפ"ק ווילנא שאמר דין מחודש אם טעה בליל ר"ה ולא אמר המלה הקדוש אינו צריף לחזור פדין טעה ולא הזכיר יעלה ויבוא בליל ר"ח שאינו צריף לחזור מחמת שאין מקדשין את החודש בלילה א"כ גם בליל ר"ה הדין פן שאין צריף לחזור עכ"ל הגאון הנ"ל.

והנה פבר תמהו העולם דאיף פכת הגאון הנ"ל פן בפשיטות דא"צ לחזור דהא אדרבה בתר"י הנ"ל מסיק להיפך דאם לא הזכיר של יו"ט בלילה צריף לחזור אף בליל יו"ט של ר"ה וכתב הטעם משום דמצות יו"ט אלימא טפי שיש בה אסור מלאכה משא"כ בר"ח ועוד דבתפילה אין מזכירין ענן ר"ח פלל אלא ענן יו"ט יותר יש לנו לדין אותו כמו יו"ט מלדון אותו כמו ר"ח ואם לא הזכיר בערבית מעין יו"ט מחזירין אותו ע"כ וא"כ לכאורה ה"ה דלענן אם לא הזכיר המלה הקדוש נמי שייף סברא זו דהאמירת המלה הקדוש אינו בא רק מצד יו"ט של ר"ה ופשוט דמחזירין אותו כמו לא הזכיר של

יו"ט פלל: ושוב מצאתי בשו"ת מים חיים להגאון מו"ה חיים ראפאפארט זצ"ל בתשובה כ"ה שתמה ג"כ על ד' הגאון מוהר"א ז"ל הג"ל מהא דתרי"י הג"ל שכתב דאם לא הזכיר של יום טוב מחזירין אותו ונשאר בצ"ע ע"ש ועיין עוד בספר דברי נחמ' סימן מ"ו להגאון החסיד מו"ה נחמ' מדובראונא זצ"ל שקהיר ג"כ פנ"ל על ד' הגאון מהר"א זצ"ל וכתבו שדעתו נוטה דאף לדעת הי"א שבתר"י הג"ל דאם לא הזכיר של יום טוב בליל ר"ה דא"צ לחזור מ"מ בהמלה הקדוש מודה שצריך לחזור ולא פדעת מוהר"א ז"ל הג"ל ע"ש].

ואמנם לענ"ד נראה דדברי הגאון מוהר"א ז"ל שריריוןקיימין ומאירין כשמש בצקרים ואינו ענין פלל לד' תר"י הג"ל והוא בהקדם הטעם שתקנו חז"ל לומר המלה הקדוש והמלה המשפט בעשי"ת דידוע משום שהם ימי דין ומשפט והקב"ה שופט אז את כל העולם כולו ומזה הטעם נמי תקנו חכמים לומר פסוקי מלכיות בר"ה.

והנה כבר שנינו בברייתא ור"ה ד' ח' כי חוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב אין לי אלא לישראל לאו"ה מנין ת"ל משפט לאלהי יעקב א"כ מה ת"ל כי חוק לישראל מלמד שאין ב"ד שלמעלה נכנסין לדין אלא א"כ קדשו ב"ד של מטה את החודש ע"כ.

והיוצא לנו מברייתא הזו דאין מתחיל הדין בר"ה בב"ד של מעלה רק ביום לאחר שקדשו ב"ד שלמעלה את החודש וע"פ הצעה זו יפה כתב הגאון הג"ל דבלילה אם שכח המלה הקדוש א"צ לחזור דאף שפבר נכנס יו"ט ואסור במלאכה מ"מ לענין המלה הקדוש שאני דמליא בדין והדין תליא בקדוש החודש ודמי ממש ליצלה ויבוא של ר"ח: ודע שנסתפקתי שם לדעת הגאון הג"ל היאך הדין אם שכח לומר המלה הקדוש בליל שני של ר"ה.

אם דמי ליצלה ויבא בליל ר"ח דאין חילוק בין ליל ראשון לליל שני או דילמא דלא דמי לשאר ר"ח דהתם יום שני עיקר ומיניה מנינן ימי החודש משא"כ בר"ה דיום ראשון עיקר דהא אלול לעולם חסר וא"כ כבר קידש החודש מיום הראשון ובפרט לפי מש"כ דהעיקר תליא בדין שלמעלה ודין שלמעלה בנודאי מתחיל מיום הראשון ולכן צ"ע בזה: ואגב דאיירי בדין זה ראיתי לכתוב בכאן מה שראיתי דבר מתמיה בענין זה בד' הב"י או"ח סי' תכ"ב דעל מה שהביא שם בשם האורחות חיים דכ' ה"ר נתן דאם שכח יצלה ויבא בליל שני של ר"ח דצריך לחזור משום דכבר קדשו את החודש מיום שלפניו וכתב ע"ז הב"י ז"ל ודבר תימה הוא שנהו הקיף פשט דברי הגמ' עכ"ל ופשוט דכוננתו דהא בגמ' מסקינן דל"ש בין חודש חסר לחודש מלא אבל מאוד תמהני עליו דהרי דעת זו שכ' האו"ח הביאו גם התוס' בסו"פ תפלת השחר ד"ה לפי בשם י"מ רק שהתוס' כתבו ע"ז דלא נראה פן לחלק ע"ש ומה שכ' הב"י דלא נראה פן מהגמ' הדברים מתמיהין דהרי הגמ' לא מסיק רק דאפילו בחודש חסר שאין עושין ר"ח רק יום אחד אעפ"כ א"צ לחזור וכמו שפרש"י שם.

אבל מענין ליל שני של ר"ח כשהחודש שעבר מלא מזה לא מייירי הגמ' מידי ולכן דברי הב"י צ"ל ע"ש (שוב מצאתי להגאון מהרש"ק ז"ל בהגהותיו על הטור שהרגיש ג"כ על הב"י מד' התוס' הג"ל) [ויכבר נדפס קצת מזה משמי בספר דברי נחמיה חלק או"ח בהתחלת הספר].

הינצא לנו להלכה מפל מה שכתבנו דאם שכתח לומר יעלה ויבא ביו"ט בתפילה א"צ לתזור ואף דבר"ח צריף מ"מ ביו"ט א"צ פיון דכבר הזכיר קדושת היום בותתן לנו. אבל ביו"ט של ר"ה יש להסתפק דאפשר דצריף לתזור מצד שהוה ר"ח אף מ"מ נראה לי דא"צ לתזור גם בר"ה דהא אמרינו זכרון אהד עולה לכאן ולכאן ואין לחלק פלל בין זכרון שזפירין בנסח ותתן לנו בין זכרון של יעלה ויבוא לענו הנה]: אמנם אם שכתח יע"ו פלל ר"ה בנודאי א"צ לתזור כמו בכל ליל ר"ח דהא אין מקדשין החודש פלילה ובליל שני יש להסתפק פיון דלא דמי לשאר ר"ח דהא מונין מיום הראשון ויום הראשון עיקר אמנם הא ברפתא היא דממ"נ א"צ לתזור דאם נימא דיום הראשון עיקר א"כ ליל שני אינו ר"ח פלל ובלא"ה א"צ לתזור ופשוט הוא].

ואם לא הזכיר של יו"ט פלל פלל ר"ה הוא מחלוקת הראשונים בתר"י סו"פ תפלת השחר. ואם לא הזכיר המלה הקדוש לפי מש"כ בעז"ה אפשר דהפל מודים דא"צ לתזור ובפרט דכבר יצא מפי הרב הגאון הנ"ל וכבר הורה זקן ומ"מ צ"ע להלכה ובליל שני יש להסתפק אף לפי דעת הרב הגאון המנוח הנ"ל וכל זה ברור הנלע"ד פתבתי בעז"ה ביום ה' ו' אייר ת"ר טו"ב לפ"ק: פימן יח ראוי לחקור ביה דאמרינו (בפסחים דף ק"ו ע"א) דאם שכתח להבדיל במוצאי שבת דמבדיל עד יום ד' או עד יום ב' אם הוא מתורת תשלומין וכמו בשכתח להתפלל מנה ונ"מ דאם הזיד ולא הבדיל אין לו תשלומין וכן במוצאי שבת שחל ביו"ט ושכתח להבדיל במוצאי שבת וגם במוצאי יו"ט תו אין לו תשלומין כמו בתפלה או דלמא דאינו מתורת תשלומין דבאמת דבהבדלה אינו שניף תשלומין כמו דלא מצינו תשלומין בשאר מצות התלווין בזמן ורק דהטעם הוא דעדיין לא נשלם הזמן דזמן הבדלה נמשך במוצאי שבת עד אחר יום ג' והלכך גם במזיד יכול להבדיל וכן אפילו עבר שני הבדלות ג"כ מבדיל דכיון דעדיין הוא בתוך זמן ונ"ל ראיה דאינו מתורת השלמה דאי הוי מתורת השלמה לא היה יכול להבדיל רק אם מגיע זמן הבדלה שנית וכמו בהשלמה דתפלה ועוד דיהיה צריף להבדיל שני פעמים על ב' פוסות כמו בתפילה וזה נודאי אין סברא פלל דכיון דמבדיל עתה ממילא עולה גם בשביל הבדלה דשבת אלא נודאי דאינו מתורת תשלומין: ולענון אם שכתח להבדיל במוצאי יו"ט עד כמה הוא זמן הבדלה והנה בברכי יוסף פאן הביא בשם הר"ר יהודה עייאש בתשובה דמבדיל פל זמות השבוע ונ"ל טעמו דהנה באמת אחר הרגל מקרי עד ט"ו יום לדעת הר"ח שהובא בש"ף חו"מ ס"ס מ"ג ויש דעה דהוא ג' חדשים והלכך מן הדין היה יכול להבדיל עד אותו הזמן אף פיון שהגיע יום השבת בנחיים הוא מפסיק למצות הבדלה דכיון דהיום יום קודש לא שניף להבדיל אז והלכך אפילו גם במוצאי שבת לא הבדיל מ"מ אינו יכול להשלים רק הבדלה של שבת אבל הבדלה של יו"ט כבר נפקע ממנו לגמרי והלכך כתב דאינו מבדיל רק עד יום השבת: ונ"ל להביא ראיה ברורה דהא דמבדיל עד יום ג' אינו מתורת תשלומין דהא בשו"ע יו"ד סי' שמ"א מבואר לענון אבל ר"ל דלענון תפלה א"צ להתפלל תפלה של ערב ולא דמי לשכתח ולא התפלל ערבית שמתפלל שחרית שמים פיון שבלילה לא היה חייב להתפלל ולא שניף תשלומין והוי פחיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני דפטור מראיה למ"ד דתשלומין דראשון הוא אבל לענון הבדלה מתפלל אחר שיקבר וכו' וע"כ דהטעם דהבדלה אינו מתורת תשלומין אלא דזמן הבדלה נמשך עד יום ג' ומיהו פל זה לדעת המהר"ם והמרדכי והג"מ אבל דעת

הרא"ש בפ"ג דברכות להיפך דכיון דבעת זמן הבדלה הנה פטור תו א"צ להבדיל עוד ומדמי לה לחיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני ונראה דהמקור"ם והרא"ש פליגי באמת בזה אי הוא מתורת תשלומין או דזמן הבדלה נמשך עד יום ד' ונ"מ טובא להלכה בהזיד ולא הבדיל לדעת הרא"ש אין לו תשלומין: ולענן אם שכח ולא הבדיל במוצאי יו"ט שפתבנו לעיל בשם הבר"י פתב לי כבוד ידידי המאוה"ג הקריף ובקי וכו' מוהר"ר חיים נ"י מ"ץ בפ"ק בלוקעשאק ומלפנים הנה אב"ד דק"ק שילעצניק תשובה באריכות מענן זה ונדעתו שם דלאחר יו"ט אין תשלומין כי אם ביום שאחר החג שהוא שנייה וקשור לימי החג ולא דמי לשבת דדעת התוס' והרא"ש דיכול להבדיל עד יום רביעי דהתם שאני דקדושת שבת נמשך עד יום רביעי וכמש"כ הקרבן נתנאל בגיטין וכן פתב האר"י ו"ל בשם הזוהר.

והביא הרה"ג הג"ל נ"י ראיה לזה מהא דתנא ובגיטין ע"ז) דלאחר שבוע שנה לאחר שנה חודש לאחר חודש שבת לאחר שבת מאי ולכאורה קשה דלמה מספקא ליה דלאחר שבת מאי הא י"ל בפשיטות דלאחר שבת הוא יום כמו בלאחר חודש הוא שבת אלא ונדאי משום דקדושת שבת נמשך עד יום ג' וכן ובפסחים ד' ק"ו ע"א) דאמרי בני ר' חייא דמי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך כל השבת פלו ושאול הגמ' עד כמה א"ר זירא עד רביעי בשבת ולכאורה מאי שואל עד כמה הא אמרי בני רבי חייא דמבדיל כל השבת ועוד דהכי אמר ר' זירא דאינו מבדיל אלא עד יום ד' אלא ונדאי דס"ל להגמ' בפשיטות דאינו שנייה תשלומין רק בימים שנמשך עליהם קדושת יום השבת שעבר.

זה תוכן דברי הרה"ג נ"י הג"ל מה שכתב אלי. ואכן לענ"ד נראה דמסוגלית הש"ס במקומו מוכח להיפך דאין הטעם משום דקדושת יום השבת נמשך עד יום רביעי דהא הגמ' שם מביא ראיה מגיטין דכמו דאמרינו לענן גיטין דתרי ותלתא בתר שבתא ה"נ לענן הבדלה וא"כ מ"נ אם נימא בגיטין ג"כ הטעם משום דקדושת יום השבת נמשך עד יום רביעי ומשו"ה מקרי אחר השבת דא"כ הדבר מתמיה דלמה אחר הרגל הוא ל' יום דהא ברגל לא שנייה דנמשך קדושת הרגל עד ל' יום וע"כ צ"ל דלא תלי בזה רק דבלשון בנ"א מקרי לאחר השבת עד יום ד' וברגל מקרי לאחר עד ל' יום וא"כ היכי למד מיניה להבדלה דהא לדעת הרה"ג הג"ל נ"י לא דמי לגט דהא גבי גט גבי רגל לאחר עד ל' יום וגבי הבדלה לא מקרי לאחר הרגל רק יום אחד אלא ונדאי דס"ל להגמ' דכיון שנקרא בלשון בנ"א לאחר השבת עדיין יכול להבדיל דנקרא עדיין מוצאי שבת א"כ ה"ה במוצאי הרגל גם בלאחר הרגל אם שכח ולא הבדיל וגם בימי מוצאי שבתות שבגמ' ג"כ לא הבדיל כגון ששכח או שלא הנה לו כוס נראה פשוט דנהי דאינו יכול להשלים מחמת שבת דהא פבר עבר יום ג' מ"מ יכול להבדיל מחמת תשלומי יו"ט עד ל' יום ולדעת הר"ח עד ט"ו יום.

ונידון מה שנהקשה כבוד הרה"ג נ"י הג"ל דמאי שואל לאחר שבת מאי דהא יש ללמוד מלאחר שנה ולאחר חודש דה"ה לאחר שבת הוא יום אחד דהשבת נמנה לימים לענ"ד לא קשה מידי דאדרבה י"ל להיפך דהא חודש גם כן נמנה לימים דכתיב עד חודש ימים ומ"מ אמרינו דלאחר חודש הוא שבת א"כ י"ל דגם לאחר שבת יש לו זמן אחר ואדרבה לפי דעת הרב הג"ל דהמקשן ג"כ ידע מהא דקדושת יום השבת נמשך עד יום רביעי

קשה טפי למאי מבעיא ליה פשיטא דעד יום רביעי מקרי לאחר השבת וע"כ דהמקשן לא ידע כלל מזה וא"כ מאי מבעיא ליה וע"כ צ"ל כמו שפתיבתי בעז"ה והא דלא נשנה בברייתא באמת היא דהדין בלאחר שבת אפשר דלהתנאים דשנו הברייתות הנה הדבר פשוט להם דלאחר שבת נמשך עד יום רביעי ומהטעם שכתבו המקובלים בשם הזוהר ולכן לא הוצרכו לבאר זה בפירושי: וגם מה דשואל הש"ס בפסחים הנ"ל על הא דאמרי בגי ר"ח דמבדיל והולך כל השבת פולה עד כמה.

היינו משום דבזה הנה פשוט להש"ס דכל השבת פולה בנודאי לאו בדווקא דהא א"א לומר כלל דכל השבת פולה מקרי לאחר השבת ולכן שואל דעד כמה דכיון דלאו דווקא הוא צריך לידע סוף הזמן וזה פשוט: וראיה לדברינו דהא לכאורה תקשה על הרי"ף והרמב"ם דפסקו דאינו מבדיל רק ביום הראשון בלבד ואלו גבי גט באומר לאחר השבת זמנו עד יום רביעי ומ"ש הבדלה מגט וע"כ צ"ל דגבי גט דהאדם אומר אם לא אבוא לאחר שבת אז תליא בלשון בנ"א וכיון דבלשון בנ"א מקרי לאחר השבת עד יום רביעי מסתמא פנון הבעל ג"כ עד יום רביעי אבל גבי הבדלה דחז"ל תקנו להבדיל במוצאי שבתות ומוצאי שבת לא נקרא רק יום הראשון בלבד.

ולילא דמסתפינא הייתי אומר דמתלויקותם תליא אם הא דמותר להשלים לאחר מפאן הוא מצד תשלומין או מצד דמן הבדלה נמשך עד יום רביעי או עד יום ב' דמ"ד דעד יום רביעי בשבת סובר דהוא מצד תשלומין והלכך כל זמן הנקרא בלשון בנ"א לאחר השבת ואף דזמנו אינו אלא במוצאי שבת מ"מ יכול להבדיל מצד תשלומין אבל המ"ד דסובר דאינו מבדיל אלא כל היום פולו סובר דאינו מצד תשלומין דבאמת לא מצינו למצוה שיש לה זמן קבועה מה"ת תשלומין דלא מצינו תשלומין רק בתפילה דאין לה זמן קבוע מה"ת (וגבי ק"ש דיש דעה דס"ל דג"כ יש לה תשלומין אפשר דסברי באמת דק"ש מדרבנן וגם לא דמי הבדלה לק"ש דשם זמנה בכל יום ולילה אבל הקא אינה אלא פעם אחת בשבת ודמי לשופר ולולב דאין לו תשלומין] אלא דמבדיל כל היום היינו משום דכל יום הראשון מקרי מוצאי שבת וכשתקנו להבדיל במו"ש פינונו לכל המעל"ע רק דעיקר התחלת זמנה הוא בליל מוצאי שבת והלכך אינו מבדיל רק כל היום פולו ונ"מ טובא לדינא דמי שהנה פטור כל יום הראשון מהבדלה אז א"צ להבדיל לכל הדעות דמ"ד דסובר דעד יום רביעי ע"כ דהוא מצד תשלומין וכיון שהנה פטור בזמן חיובו נפטר לעולם ואם מבדיל הוי ברכה לבטלה.

ואכן מדברי הרא"ש בפ"ג דברכות בסיומן ב' משמע דאף אם לא הנה פטור רק בליל מוצאי שבת ג"כ פטור ומשמע להדיא דאף ביום ראשון ס"ל דאינו אלא מצד תשלומין ואפשר דמהר"מ דס"ל דצריך להבדיל למחר פשנתחייב ס"ל באמת דביום ראשון אינו מצד תשלומין אבל מפאן ואילך עד יום רביעי נודאי אינו אלא מתורת תשלומין.

והיוצא לנו מדברינו דאם שכח ולא הבדיל במוצאי יו"ט תליא במחלוקת הפוסקים דפליגי בהבדלה במוצאי שבת וילדעת הסוברים דמבדיל עד יום רביעי גם ביו"ט יכול להבדיל עד ל' יום או עד ט"ו יום: הנלע"ד פתיבתי בעז"ה ואגב דאיירי בדין שכח ולא הבדיל במוצאי שבת נ"ל לכתוב דין חדש בהא שכ' בסי' רצ"ט סעיף ו' דאף דיש לו תשלומין לכה"פ יום ראשון מ"מ על גר ובשמים אינו מקרי רק במוצאי שבת דלכאורה

סימן כ שאלה ראוי לברר נידון מה שכתב בשל"ה הקדוש ובמג"א בסי' תצ"ד דבלייל שבועות אין מקדשין על הפוס עד צאת הכוכבים דכתיב תמימות תהינה אם יש לזה מקור בגמ' וגם היאך הדין בתוס' יו"ט של ערב שבועות אם הוא שנה לשאר תוס' יו"ט של שאר המועדים או לא: תשובה הנה זה יותר משלשים שנה אשר עמדתו לתמוה על דברי השל"ה והמג"א דכ' דראוי להמתין בתפילה ובקידוש בלייל שבועות עד שיהא נודאי לילה משום פדי שיהיה שבע שבתות תמימות וכלא ידוע דתוס' יו"ט הוא דאורייתא בין בכניסתו ובין ביציאתו ולא מצינו חילוק בזה בין חג השבועות לשאר המועדים ואפילו לדעת הרמב"ם דתוס' שבת ויו"ט לענין מלאכה הוא מדרבנן מ"מ מדרבנן מיהת נוהג קדושה בתוס' לענין מלאכה.

ולמה לא יהיה ראוי גם להתפלל ולקדש בתוספת יום טוב הנה דכיון דסוף סוף פבר צריף לנהוג בו יו"ט לענין איסור מלאכה וכיון שפבר קודש היום מתחילה וכל עליו קדושת יום חג השבועות ממילא בטל התמימות ומאי קפידא בזה אם יקדש ויתפלל ג"כ בתוס' יו"ט.

וראיתי לחקור ומצאתי בעז"ה דדבר ה' בפיהם אמת ויש מקור לדבריהם ממקרא מלא בתורה דכתיב בפ' אמור גבי חג השבועות וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש יהיה לכם וגו' ונהרי מצינו (ביומא דף פ"א) דדריש לקראי שם דכתיב תלת זימני בעצם היום הזה בפרשה אמור גבי יוה"כ חד בלא תעשה דמלאכה וחד בעונש דמלאכה וחד בעונש דעניוי ודריש להו התם למעוטי תוספת יוה"כ מעונש ואזהרה בין ממלאכה ובין בעניוי ע"ש ודכי קי"ל כד"א (בסנפך דף כ"ח ע"א) דמיעט רחמנא לתוספת יוה"כ מעונש וגם מאזהרה ולא הנה רק עשה בעלמא ע"ש וא"כ יש לדקדק לכאורה בהאי עצם היום הזה דכתיב בשבועות למעוטי מאי דלא מצינו בתו"כ שום דרשה בזה וע"כ יש לנו לומר דדכי נמי אתי למעוטי תוס' דחג השבועות גם מעשה גרידא וכדאמרין ביוה"כ מהך מיעוטיא דבעצם היום הזה לתוספת מאזהרה דכי נמי ממעטין לחג השבועות גם מעשה וע"כ הטעם בזה משום דבעינן תמימות ונמצא דדבריהם ז"ל הנ"ל יש להם מקור וסמך ממקרא מלא בתורה כן אמרתי מכבר.

וכבר הדפיס מר אחי הגאון ז"ל בספרו ראשית בפורים (דף נ"ט ע"ב) כ"ז על שמי וע"ש שהאריך עוד בזה. ואכן פעת נראה לי לחזור מדברי הראשונים דזה נודאי אי אפשר לומר מעצמינו דבר קדש בזה דבעצרת אינו נוהג תוס' יו"ט מה"ת ולא דמי לשאר יו"ט וגם אינו ענין לתמימות דמשום זה שהוא בטל ממלאכה אינו סתירה לתמימות ופוק חזי כמה בטלנים איפא בשוקא אף פעת נ"ל לפרש בדרף אחר והוא בשום לב עוד למש"כ וקראתם בעצם וגו' דלכאורה תיבת וקראתם מיותר הוא דהא מסיים אה"כ מקרא קודש יהיה לכם והול"ל ובעצם היום הזה מקרא קודש יהיה לכם.

ולכן נראה דמשום דבכל יו"ט כתיב שבתון ומקרא קודש ואתי שבתון לעשה דמלאכה וכמו דאמרין שבתון עשה הוא ומקרא קודש אתי לאשמעין דצריף לקדש היו"ט בתפילה אבל בעצרת דלא כתיב שבתון כלל והטעם נ"ל דכל מי הספירה מקרי שבתון דכתיב שבע שבתות וכמו דאיתא במטה משה דלהכי אקרי שבתות לאשמעין שהו אסורין במלאכה וכמו דאיתא בטור בסוף הלכות פסח.

ומר אחי הגאון זצ"ל אמר לפרש ע"פ דברי הטור ו"ל הנ"ל לדברי המדרש בפ' אמור דאמר ר' חניא שם אימתי הם תמימות בזמן שהם עושים רצונו של מקום והיינו משום דאז הו' ימי הקצירה וא"א שיהיו תמימות אם לא שישאל עושינו של מקום ואז מלאכתו נעשית ע"י אחרים] ונעשה דמלאכה נפקא ממקרא קודש יהיה לכם ואין לנו קרא לאסמכתא דצריה לקדש בתפילה וע"ז הוצרך לומר וקראתם דהמקרא קודש צריה להיות בקריאה וע"ז הוא אומר הכתוב בעצם היום הזה דהקריאה צריה להיות בעצם היום הזה ולא בתוס' וכדעת הש"ל"ה משום תמימות.

ומפי מר אחי הגאון זצ"ל שמעתי טעם נכון על מה דכתבה התורה הקא פחג השבועות בעצם היום הזה מה שלא כתב פן בכל המועדים. ועוד צריה להבין סמיכות הפתובים דכ' אחר מקרא הזה ובקונצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדה בקונצרה וגו' ומאי ענין מצות פאה למכתב אצל חג השבועות ובפרט דמצות פאה כבר כתב רחמנא בפ' קדושים ובקונצרכם את קציר ארצכם וגו'.

והנה בתו"כ איתא א"ר אוורדימס א"ר יוסי וכי מה ראה הפתוב ליתנה באמצע הרגלים פסח ונעצרת מפאן ור"ה ויוה"כ מפאן אלא ללמד שכל מי שהוא מוציא לקט שחקה ופאה ומעשר עני מעלים עליו פאלו בהמ"ק עומד והוא מקריב קרבנותיו לתוכו וכו' ע"ש ואכן לפי זה עדיין תקשה דמ"ש דכתבה רחמנא תיכף אחר עצרת וטפי הו"ל למכתב אחר כל המועדים כדי ללמוד דכל מי שמקיים מצוות מתנת עניים דומה כמי שמקיים כל המועדים וכאלו מקריב קרבנות הרגל.

ואכן בילקוט איתא בשם אינה מדרש [א"ה הנה בילקוט לא מצאתי זה ואילו נמצא זה באיזה ספר אחר] דמשו"ה עצרת אינו אלא יום אחד ולא ז' ימים כחג המצות וחג הסוכות משום דאז הוא זמן הקציר וחסה התורה על ביטול מלאכה לעם כדי שלא יבטלו ממלאכתם רק יום אחד.

וע"פ דברי הילקוט הנ"ל יש מקום לומר דמרומו זה בקרא גופיה בהא דכתב רחמנא וקראתם בעצם היום הזה פלומר דונוקא בעצם היום הזה תקראו מקרא קודש ותו לא ונתן קרא השני טעם ע"ז משום דבקונצרכם את קציר ארצכם דאז הוא זמן קצירה וחסה התורה על ממונו של ישראל פן שמעתי מפי מר אחי זצ"ל ושי' משיב ד"נ.

ואכן לענ"ד י"ל סמיכות הפתובים עם הא דאמר (ר"ע בפריקתא דר"ה ד' ט"ז) דאמרה תורה הביאו לפני שתי הלחם בעצרת כדי שתתברך לכם תבואה שפשודות. ולכאורה היכן אמרה תורה פן דהטעם של שתי הלחם הוא כדי שתתברך התבואה.

ואמנם הדבר פשוט דר"ע סמך עצמו על סמיכת הפתוב דובקונצריכם פלומר דהוא נתינת טעם על עיקר מצוות שתי הלחם הנאמר בפירוש מקודם דלמה צונתה התורה דונוקא להביא שתי הלחם ביום חמשים לספירה ע"ז נתן טעם משום דאז הוא זמן התחלת קציר חטים ולכן צונתה התורה להביא שתי הלחם מן החיטים קודם הקצירה כנלע"ד: ועוד שמעתי מפי מר אחי הנ"ל לפרש מה דכתיב שם באותו פרשה אצל הנפת העומר והניף את העומר לפני ה' לרצונכם ממחרת השבת יניפנו הכהן ולכאורה תיבת לרצונכם מיותר בכאן דהא שפירש"י לרצונכם אם תקריבו כמשפט הזה יהיה לרצון לכם קשה דמ"ש

דכתב רחמנא זה דווקא גבי עומר דהא בכל הקרבנות הוא פן אם מקריב כמשפט עולה לרצון ואם לאו אינו עולה לרצון ועוד קשה דלפי פירש"י דלרצונכם היינו דיביא עולה לרצון לפני הקב"ה הו"ל למכתב לרצון לכם ושמעתי מפי מר אחי ז"ל לפרש דתיבת לרצונכם קאי אלמטה לרצונכם ממחנת השבת לרמוז דצריך להביא ממחנת השבת דתליא ברצון ב"ד דהיינו ממחנת יו"ט דתליא בקידוש ב"ד דאתם אפילו שוגגין ואתם אפילו מזידין ולהוציא מלבן של צדוקים דמפרשים ממחנת השבת שבת בראשית דזה אינו לרצונכם דהא שבת קביעא וקיימא וזה נ"ל כפתור נפרח ושי'.

וראיתי בתו"כ שפי' לרצונכם שאין כופין את הצבור על פה עכ"ל. ותמיהני דלמה משונה עומר משאר הקרבנות דבעומר אין כופין ועוד דא"כ הו"ל למכתב זה לעגנו עיקר הבאה ולא לגבי תנופה והדבר צריך תלמוד סימן כא שאלה ראוי לברר אי צריך לומר בתפלת המוספין של חג השבועות בפסוקי הקרבנות ושני שעירים לכפר וכמו שנמצא פתוב בקצת גוססאות בסידורי הספרדים הנדפס ע"פ דעת האר"י זצ"ל או דהעיקר בגוססא דילן דאנו אומרים ושעיר לכפר כמו בכל המועדים ור"ח: תשובה הנה כבר העיר הנו"ב ז"ל ז"ל במהד"ת בחלק או"ח סימן קכ"ז על מה שנמצא בסידורים במוסף יוה"כ לומר ושעיר לכפר מלבד חטאת הפיורים ובקצת גוססאות איתא ושני שעירים לכפר ותמה דמאי עגנו שעיר הפנימי שהוא בא לחובת היום להזכירו במוספין ושוב חזר בו שהרי ראינו שהתורה ג"כ הזכירו במוספין של יוה"כ דכתיב ושעיר חטאת אחד מלבד חטאת הפיורים וכן רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל בפ' מה' תו"מ שהזכיר שם מוסף יוה"כ הביא ג"כ שעיר הפנימי אף שלא בהזכיר שם שארי קרבנות היום ש"מ שחטאת הפיורים הפנימי שיין קצת לקרבן מוסף עכ"ל שם.

וא"כ פשוט דלפי דעתו בחג השבועות בנודאי לא שיין להזכיר השעיר חטאת של חובת היום הבאין על הלחם במוספין שהרי גם בתורה לא הזכיר במוספין כלל והן אמת שדברי הגאון בעל נו"ב ז"ל אינם מובנים דמה שייכות יש באמת שעיר הפנימי של חובת היום לשעיר החיצון של המוספין והלא אדרבה אין כפרתן שוה דשעיר הפנימי הנה בא לתלות על יש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף עד שינודע לו ויביא בעולה ויורד ושעיר החיצון הנה בא לכפר על אין בה ויש בה וכמו דתנן בריש שבועות [ובאמת שאני תמה על הגוססא שאומרים ביוה"כ ושני שעירים לכפר וכמו שכ' הנו"ב דהלא שעיר הפנימי לא הנה מכפר כלל רק דהנה תולה ואולי משום דבתורה קרי ליה מכפר בפ' אחר מות ובפ' ואתה תצוה דכתיב שם מדם חטאת הפיורים אחת בשנה יכפר וקאי על הפר והשעיר וכמו שפרש"י שם וכן באחרי מות פתיב וכפר על הקודש מטומאות בני וגו' וקאי על שניהם ומיהו מזה אינו ראיה כלל דהרי בעולה פתיב בתורה כמה פעמים לשון כפרה וכמו דכתיב בריש ויקרא ונרצה לו לכפר עליו וכן פתיב באחרי גבי אילו ואיל העם וכפר בעדו ובעד העם ואף בעולה דורון הוא] והא דכתיב מלבד חטאת הפיורים אין הטעם משום דיש להם שייכות רק משום דבא הכתוב ללמד דחטאת הפיורים היו קודם למוספין דלשון מלבד הוא ללמד דמלבד הקרבן שהקריבו מכפר יקריבו עוד.

וכן בר"פ כל התדיר דכל התדיר מתבירו קודם את תבירו התמידין קודם למוספין וכו' שנאמר מלבד עולת הבוקר אשר לעולת התמיד ופרש"י מלבד העשויה כפר משמע וכו'

וא"כ ה"נ יש לומר דקמ"ל דאף דמוספין תדירי מחובת היום מ"מ חובת היום הנה קדמי למוספין.

וכן הוא דעת ר"א באמת במשנה (ביומא דף ע' ע"א) דפר העולה ושבעת כבשים ושעיר הנעשה בחוץ היו קריבין עם תמיד של בין הערבדים ואפילו לדעת ר"ע שם דפליג וס"ל דפר העולה ושבעת הכבשים היו קריבין עם תמיד של שחר משום דס"ל דכיון דכתיב בכל המוספין מלבד עולת הבוקר ילפינו יוהכ"פ מינייהו וכמו שפרש"י שם מ"מ בשעיר הנעשה בחוץ הכל מודים דקרב אחר חובת היום ומפיק ליה באמת מדכתיב אצל שעיר חטאת מלבד חטאת הכפורים הרי דלכה"פ שעיר חטאת של מוסף הנה מאוחר לחטאת הכפורים וכמו שפרש"י שם דע"כ אשעיר חטאת דסמיה ליה בנודאי קאי מלבד דאל"כ על מה תרמיה הך מלבד וכן פסק להדיא הרמב"ם ו"ל בפ"ד מה' עבודת יוה"כ הלכה ב' דאחר שהגיע השעיר למדבר הנה פושט בגדי לכן וטובל ולובש בגדי זהב ומקדש ידיו ורגליו ועושה השעיר הנעשה בחוץ וכו' ומקריב אילו ואיל העם וכו' ע"ש וא"כ פשוט דהוצרך לכתוב מלבד חטאת הכפורים לאשמועינו דהקא נשתנה הדין מכל דוכתא דקי"ל דתדיר ושאינו תדיר קודם אבל הקא שעיר הפנימי הוא קודם לשעיר החיצון אבל אינו ראיה מזה דיש להם שייכות זה לזה.

אבל באמת בלא"ה יש לתמוה על הנו"ב דמאי נ"מ אם התורה הזכירה אצל מוספין או לא מ"מ פיון שאותו השעיר הנה בא ג"כ לכפר למה א נזכיר גם לשעיר הזה בתפילה כדי לקיים ונשלמה פרים שפתינו ובפרט דאין פפרתו שנוה לשעיר החיצון בנודאי צריך להזכירו בפני עצמו כדי שיחשב האמירה שהקריבה כדי להגין על טומאת מקדש וקדשיו של יש בה ואין בה.

ובהגהות שלי כתבתי עוד טעם דצריך לומר מלבד חטאת הכפורים דווקא ולא לומר ושני שעירים לכפר כדי לכלול בו גם פר כה"ג דמקרי נמי חטאת הכפורים בסוף פ' תצוה וכמו שפרש"י שם בחומש ויהיה נחשב האמירה לכפרה בין לכהנים בין לישראלים דהכהנים מתכפרין בפר והישראלים בשעיר משא"כ אם נאמר ושני שעירים לכפר אין כאן כפרה לפניהם כלל דהא הכהנים לא היו מתכפרין בשעיר הפנימי על טומאת מקדש וקדשיו רק בפרו של כה"ג: ואמנם לענין שני השעירים של חג השבועות הנה נ"ל טעם אחר שאינו צריך להזכיר שניהם דהנה לענין ר"ה כתוב בשו"ע בסי' תקצ"א דצריך להזכיר ושני שעירים לכפר וכ"כ בתוס' (בר"ה דף ח' ע"ב) ד"ה שהחודש דשעיר חטאת של מוסף ר"ח ג"כ הנה קרב בר"ה והא דאמרי' דאינהו חג שהחודש מתפסה בו הני אומר זה ר"ה היינו שלא הוזכר בתורה בפירוש השעיר חטאת.

ומה שכ' הפנ"י והט"א ו"ל דתליא לכאורה בפלוגתא דר"י ור"ש בריש שבועות דלר"י דשניהם מכפרין כפרה אחת לא היו צריכין באמת להקריב רק אחד בלבד דכיון דכבר כפר האחד שני למה הוא בא משא"כ לר"ש דס"ל דשעיר ר"ח בא לכפר על טהור שאכל את הטמא בנודאי הנה צריך להקריב שניהם וכיון דאנו קי"ל כר"י דכולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו לא היו מקריבין באמת רק שעיר אחד ומה דאיתא בתוספתא דשבועות די"ב שעירים קרבו בי"ב ראשי חדשים ר"ש הוא דקאמר לה התם בתוספתא ור"ש לשיטתו אזיל דס"ל דשעיר ר"ח מכפר על טהור שאכל את הטמא ואינו

שְׁנוֹה כְּפָרְתוֹ לְשַׁעִיר מוֹסָף שֶׁל ר"ה דְּמִכְפָּר עַל אֵין בָּהּ וְאֵי בָּהּ וְשִׁפּוּר הָיוּ צְרִיכִין לְהִבְיֵא שְׁנֵיהֶם [וּבְזֶה י"ל דְּגַם מִהִפְיוּט שֶׁל וְהַחֲיוֹת אֲשֶׁר הִנֵּה מְרַבְּעֵת כְּסֵא דִּיְסֵד הֵן מוֹסְפֵי חוּדְשׁ עֲשֵׂתִי עֲשֶׂרָה ג"כ אֵינוֹ רֵאִי דִּי"ל דִּס"ל כְּאֲבוּהָ דְּהָא כְּתָבוּ הַתּוֹס' בְּחִגִּיגָה ט"ז וְהָרֵא"ש בְּבִרְכוֹת בְּפָרֶק אֵין עוֹמְדִין דִּר"א הַקְּלִיר הוּא רֵאב"ש וִי"ל דְּאֲזִיל בְּשִׁיטְתָּיָה דְּאַבְנֵה] כ"כ שֵׁם הַפְּנִי וְהַטו"א.

הִנֵּה דְּבִרְיָהּ תְּמוּהִין לַפְּעַנ"ד דְּהָרֵי בְּשִׁנֵי שְׁעִירֵי עֲצָרַת דְּנוּדָאֵי כְּפָרְתוֹ שְׁנוּהּ וְאֵעִפ"כּ קָרְבוֹ שְׁנֵיהֶם בְּיוֹם אֶחָד וּכְבֹר הַקְּשָׁה ר"ש בְּעֲצָמוֹ וּבְזִבְחֵיהֶם דְּרַז' ע"ג) דְּשִׁנֵי שְׁעִירֵי עֲצָרַת לָמָּה הֵן בָּאֵין וּמְשַׁנֵּי עַל טְוִמְאָה שְׁאִירְעָה בֵּין זֶה לְזֶה וְא"כ גַּם בִּר"ה אֵינוֹ מְוַכְרֵחַ דִּלְר"י לֹא הִנֵּה קָרַב אֶלָּא אֶחָד דְּשִׁפּוּר י"ל דְּאָרְף לר"י קָרְבוֹ שְׁנֵיהֶם כְּמוֹ בְּשָׁבוּעוֹת וְהָא דְּהִנְצָרָךְ שְׁנֵים הִינֵנוּ עַל טְוִמְאָה שְׁאִירְעָה בֵּין זֶה לְזֶה: וְלַעֲנֵן מַה שֶּׁהִבְאֵתִי לַעֲלִיל בְּתִשְׁבֹּה י' בְּשֵׁם הַגָּאוֹן מוֹהֵר"מ מִיכָל נ"י שֶׁהִבְיֵא סְמוּךְ מְלִשׁוֹן הַכְּתוּב דְּבִר"ה לֹא הִנֵּה קָרַב הַשְּׁעִיר חֲטָאֵת שֶׁל מוֹסָף ר"ח מְהָא דְּהִנְצָרָךְ הַשְּׁעִיר חֲטָאֵת שֶׁל ר"ח אַחֵר קָרָא דְּזֹאת עוֹלַת חוּדְשׁ בְּחִדְשׁוֹ לְחִדְשֵׁי הַשְּׁנָה וּמִשְׁמַע דְּהַחֲטָאֵת לֹא הִנֵּה נוֹהֵג בְּכָל הַחִדְשִׁים.

הִנֵּה לַעֲנ"ד י"ל דְּאֵינוֹ רֵאֶיָה דְּאָרְף דְּכִתִּיב אַח"כ מ"מ י"ל דְּנִלְמוּד מְסוּמִיכִין מְדַכְתִּיב וְשַׁעִיר עֲזִים בְּנֵא"ו וְאַמְרִינֵן דְּנֵא"ו מוֹסִיף עַל עֲנֵן רֵאשׁוֹן. וְהָא דְּלֹא כְּתִיב בְּתַחֲלִילָה י"ל דְּמִשׁוּם דְּמַהֲרָךְ קָרָא דְּזֹאת עוֹלַת חוּדְשׁ בְּחִדְשׁוֹ דְּרִשְׁוֵינוּ (בְּמַגִּילָה דְּרַז' כ"ט) דְּחִדְשׁ וְהִבְיֵא קָרְבֹן מְתָרוּמָה חִדְשָׁה וִי"ל דְּכּוֹנֵנַת הַכְּתוּב הוּא דְּאוֹתוֹ עוֹלָה שֶׁלְקַחְוָה מְתַחֲלִילָה לר"ח שֶׁל שְׁנָה זֹו יְכוּלִים לְהִבְיֵאָה פַּעַם שְׁנִית לְשְׁנָה הַבְּאָה אָרְף דְּיִבְיֵא אוֹתָהּ מְתָרוּמָה חִדְשָׁה דְּקִי"ל דְּתַמִּידִין שֶׁלֹּא הִנְצָרָכוּ לְצִיְבוּר גְּפָדִין תְּמִימִים מִשׁוּם דְּלֵב ב"ד מְתַנִּין עֲלֵיהֶם וְחוֹזְרִין וְלוֹקַחֲוִין אוֹתָם מְתָרוּמָה חִדְשָׁה וְכְמוֹ בְּמוֹתֵר הַקְּטוֹרֶת וְכִדְאִיתָא בְּשָׁבוּעוֹת דְּרַז' י' ע"ב) ע"ש וְכָל זֶה מְשַׁפְּחַת לוֹ בְּפָרִים דְּכְשָׁרִין בְּנֵי שְׁתִּים וְגַם בְּנֵי שְׁלוֹשׁ וְכְמוֹ שֶׁפֶסֶק הַרְמַב"ם ז"ל בְּפ"א מַה' מַעֲשֵׂה הַקְּרָבּוֹת הַלְּכָה י"א וִי"ד ע"ש אֶבֶל הַשְּׁעִיר חֲטָאֵת דְּאֵינוֹ כָּשֵׁר רַק בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ אֶבֶל לְאַחַר שְׁעֵבְרָה שְׁנָתוֹ פְּסוּל וְאַרְף דְּחֲטָאֵת הַצִּיְבוּר אֵינוֹ מְתָה מ"מ לְהַקְרִיב בְּנוּדָאֵי אֲסוּר וְהַלְּכָךְ לֹא כָּלְלוּ בְּקָרָא דְּנֵאֵת עוֹלַת חוּדְשׁ וְדו"ק: וְאֶכְּן מְאוּד אֲנִי תַמְהָה עַל הַגָּאוֹנִים ז"ל שֶׁחֲקָרוּ בְּעֵנֵן עֵינְךָ הַקְּרָבָה אִם הַקְרִיבוּ הַשְּׁנֵי שְׁעִירִים בִּר"ה אוֹ לֹא אֶבֶל זֶה פְּשׁוּט לְהוֹ דָּאִם הַקְרִיבוּ ב' הַשְּׁעִירִים בְּנוּדָאֵי בְּהִנְצָרָה דְּמוֹסְפִין ג"כ צְרִיךְ לְהִנְצָרָה שְׁנֵיהֶם וְכֵן דַּעַת הַרְמ"א בַּהֲג"ה בְּאַמְת.

וּלְדִידֵי תְּמוּהָ דְּנֵהִי דְּהַקְרִיבוּ שְׁנֵיהֶם מִשׁוּם דְּהַתּוֹרָה חֻשָּׁה לְטוֹמְאָה שְׁאִירְעָה בֵּין זֶה לְזֶה וְכְמוֹ דְּאַמְרִינֵן שֵׁם בְּזִבְחֵיהֶם דְּרֵאשׁוֹנֵי הָיוּ יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב קְרָבּוֹתֵיהֶם בְּכָל עֵת וּבְכָל שְׁעָה שְׁיָרְצוּ אֶלָּא שֶׁחֲסוּפָה הַכְּתוּב מ"מ זֶהוּ שְׁיָיָךְ בְּזִמְנֵי הַבֵּית דְּהַקְרִיבוּ קָרְבֹן בְּפִנְעַל דְּהַקְרָבָה הִנֵּה בְּזֶה אַחֵר זֶה וְהַלְּכָךְ שִׁפּוּר יֵשׁ תּוֹעֵלַת בְּקָרְבֹן דְּשִׁמְאָה אִירְעָה טְוִמְאָה בְּנִתְיָם אֶבֶל עֵתָהּ בַּעו"ה שְׁאֵין לָנוּ מִזְבֵּחַ וְלֹא קָרְבֹן רַק זְכוּרֹון דְּבָרִים הוּא כְּפָרְתֵינוּ הִיכִי יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת דְּנִצְטָרָךְ לֹמַר וְשִׁנֵי שְׁעִירִים לְכַפֵּר דְּהָא בְּעַת הָאֲמִירָה כּוֹלָל ב' הַשְּׁעִירִים בְּבֵית אַחַת וְלָמָּה צְרִיךְ ב' בְּבֵית אַחַת דְּהָא בְּשַׁעִיר אֶחָד גִּתְפָּר דְּהָא בְּזִמְנֵי הַבֵּית הִנֵּה בְּנוּדָאֵי אֲסוּר לְהַקְרִיב בְּבֵית אַחַת דֹּא"כ יִהְיֶה שְׁעִיר אֶחָד לְבִטְלָה וּבְעַת הָאֲמִירָה אֵין פֶּאֶן זְמַן וְשִׁהוּת בֵּין זֶה לְזֶה וְאִם אִיתָא דְּרַצוֹ לְתַמְנֵן לְהִנְצָרָה ב' הַשְּׁעִירִים כְּדִי לְקַיֵּים וּנְשַׁלְמָה פָּרִים שֶׁפְּתִינוּ מִשׁוּם דְּבְזִמְנֵי הַבֵּית הִנֵּה קָרְבוֹ שְׁנֵים הִנֵּה צְרִיךְ לְתַמְנֵן עוֹד תְּפִלָּה אַחֲרַת בְּשִׁבִיל הַמוֹסְפִין שֶׁל ר"ה

והו"ל לתקן בר"ה שני תפלות המוספין כמו דבזמן הבית היו מקריבין ב' מוספין אבל להתפלל תפילה אחת ולכלול בתוכה ב' השעירים בבת אחת זה אינו תקיף כלל דהא תפלות המוספין בנודאי כנגד קרבנות תקנום וכיון דזה פשוט דאם קרבו שני השעירים בבת אחת בנודאי אינו יוצא חובתו וצריך להקריב פעם אחרת שער אחר לשם ר"ה א"כ היאך יוצאין בתפילה אחת ובהנפרה אחת ובשקלא לר"ש דשער ר"ח מכפר על טהור שאכל את הטמא ולדידיה בנודאי יכול להקריב גם בבת אחת דהא מה שזה מכפר אין זה מכפר ניחא אבל לדין דקי"ל כר"י דכולן הן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו וכל עצמו לא היו נצרך להב' רק שמה אינע טומאה אחר הקרבה של ראשון וא"כ מה תועלת מה דמזכיר ב' השעירים ביחד פנין דבבת אחת אין תועלת בשנים ולכן דברי הרמ"א ו"ל והוא מד' התוס' שכ' דצריך א לומר בר"ה ושני שעירים לכפר צ"ע: שוב ראיתי בתוס' על החומש בפ' פנחס שחקרו ג"כ בזה אי צ"ל בשבועות ושני שעירים לכפר שהרי בזבחים מסיק שני שעירי עצרת למה הו באין על טומאה שארעה בין זה לזה וכו'.

הרי דהקריבו בעצרת ב' שעירים וכן מוכיח מן הפסוקים ששער שנגמר אצל חובת היום בפ' אמור אינו השער שנגמר במוספין וכמו שפרש"י בפ' החומש ות' התוס' שם דלא דמי שתפילת מוסף תחת קרבן מוסף היא באה ואחד מן השעירים לא היה קרב במוסף פי אם בשחר ע"ש והנה מלבד שהדבר תמוה דמנ"ל שהקריב חובת היום בבוקר דאדרבה טפי מסתברא שהקריבו אחר המוסף דתדיר ושאינו תדיר קודם וכן משמע מדברי הרמב"ם בפ' ח' מה' תמידין ומוספין דחובת היום של עצרת היה קרב אחר המוסף ומיהו זה אינו קושיא דהדבר פשוט דהתוס' אזלי לשיטתם דכ' שם בתפילה דהא דלא פתיב גבי מוספי עצרת מלבד שתי הלחם ופר ושני אלים היינו משום דכתיב וביום הביפורים בהקריבכם מנחה חדשה הוי כמו דכתיב מלבד ור"ל דלאחר שתקריבו המנחה חדשה אז תקריבו קרבן מוסף וזהו שהוצרך לומר בהקריבכם הרי דפשיטא להו מלשון הפתוב דחובת היום הקריבו מקודם.

אבל עיקר תירוץ אינו נוח לי דמה בכך דהקריבו בבוקר מ"מ פנין דהשער הזה ג"כ מכפר למה לא יאמרו שניהם וכמו דאנו מזכירין ביוה"כ ואכן לפי מה שכ' א"ש בלא"ה: ובאופן אחר יש ליתן טעם למנהגינו שאין מזכירין רק שער אחד בשבועות ע"פ מה ששמעתי ממר אחי הגאון זצ"ל שהעיר על דברי ר' ושלמי בר"ה פ"ד דאמר שם דמשו"ה לא הזכיר הפתוב חטאת גבי שער של שבועות משום דאמר הקב"ה פנין שקבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם פאלו לא חטאתם מעולם [ובתוס' שם הביאו לד' המדרש הלז וכ' דזהו שיסד הפייט בזולת של שבועות דקבלו מלכות ולא תאשמו ועוד תי' מעצמם מפני כבוד התורה שנתנה בו ביום וזהו אשר יסד הפייט ביום הביפורים חטאת לא נזכר למען היה דבר המלך למנוחה] ותמה מר אחי זצ"ל דא"כ היכי פתיב בפ' אמור בשער של חובת היום חטאת.

והנה לתרץ דברי הירושלמי אכתוב בסמוך מה ששמעתי מפי מר אחי הג"ל שישב קושיא הג"ל על הירושלמי בדבר נחמד ונאות מאוד. ואכן לולי דברי הירושלמי הג"ל אמר ליישב סתירות הפתובים דבפ' אמור הזכיר חטאת ובפ' מוספין לא הזכיר ע"פ הסוגיא

דְּזָבְחִים הֵנּוּ"ל דְּמִקְשָׁה דְּכִינּוֹן דְּשַׁעִיר הַשְּׁנִי לֹא בָּאָה אֲלָא עַל טוֹמְאָה שְׂאִירְעָה בֵּין זֶה לְזֶה א"כ הֵיאָדָּה הַדִּין אִם קִבְּלוּ הַדְּמִים בְּב' כּוֹסוֹת וְנִזְרַק דְּמוֹ שְׁל אֶחָד מֵהֶן שְׁנֵי לְמָה הוּא בָּא עַל טוֹמְאָה שְׂאִירְעָה בֵּין זֶה לְזֶה וּמִסְקִינּוֹן דַּאת"ל קָאָמַר דָּאָם ת"ל דַּעֲשֵׂה שְׂלֹאֲחֵר הַפְּרָשָׁה נְמִי מְכַפֵּר י"ל דְּגַם אַעֲשֵׂה שְׂלֹאֲחֵר שְׁחִיטָה נְמִי מְכַפֵּר אָבֵל אִם נִימָא אַחֵר הַפְּרָשָׁה אִינוּ מְכַפֵּר ע"כ צ"ל דְּגִזָּה"כ הוּא דְּצָרִיף לְהַבִּיא שְׁנַיִם וְאַף הַפְּנִי אִינוּ מְכַפֵּר וְלֹא כְּלוּם דְּזֶה ס"ל לְהַגְמִ' לְדוֹחֵק דְּקָרָא מִיָּרִי אִם הַפְּרִישׁ זֶה אַחֵר זֶה וּכְמוֹ שְׁמַבְנֵאָר שָׁם.

ועפ"ז עוֹלָה שְׁפִיר הַטַּעַם דְּלֹא כְּתִיב חֲטָאת. בְּשַׁטֵּר הַמוֹסְפִין דְּכִינּוֹן דְּכָבֵר קָרְבוֹ הַשְּׁעִיר שְׁל חוֹבַת הַיּוֹם תּוֹ שְׁעִיר שְׁל מוֹסְפִין אִינוּ מְכַפֵּר כָּלֵל עַל הַטוֹמְאָה שְׂאִירְעָה לְאַחֵר הַפְּרָשָׁה וּלְפִיכָף לֹא כְּתִיב חֲטָאת גְּבִיָּה דְּאִינוּ אֲלָא דוֹרוֹן כְּעוֹלָה וְהָא דְּכְתִיב לְכַפֵּר הֵינּוּ מְשׁוּם דַּמ"מ מְקוֹפְיָא מְכַפֵּר וּכְמוֹ דְּאָמְרִינּוּ שָׁם לְעַנְיָן יוֹרְשִׁין וְכוּן לְעַנְיָן חֲטָאת דְּמְכַפֵּר אַעֲשֵׂה מְקוֹפְיָא מִיֵּהַת ע"ש כֵּן שְׁמַעְתִּי מִפִּי מַר אָחִי הֵנּוּ"ל.

ועפ"ז בְּנוֹדָאֵי אִינוּ צָרִיף לְהַזְפִּיר רַק שְׁעִיר אֶחָד דְּשַׁעִיר הַשְּׁנִי אִינוּ מְכַפֵּר כָּלֵל כְּפָרָה גְּמוּרָה וְאַף דְּמְכַפֵּר מְקוֹפְיָא מ"מ כִּינּוֹן דְּאִינוּ מְעַכְבַּב כְּפָרָה תּוֹ לִיכָא חַיּוּבָא לְהַזְפִּירוֹ וְאָכּוֹן לְעַנְיָן עֵינְיָר ד' הִירוּשְׁלָמִי דְּאָמַר דַּמְשׁו"ה לֹא כְּתִיב חֲטָאת מְשׁוּם דְּקִבְּלוּ יִשְׂרָאֵל אַז עַל עַצְמָם עוֹל תוֹרָה מְעַלָּה עֲלֵיהֶם כְּאֵלוֹ לֹא חֲטָאוּ מְעוֹלָם דְּהַעִיר ע"ז מַר אָחִי דַּא"כ הִיכִי כְּתִיב בַּפ' אָמור וּשְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לְחֲטָאת וְאָמְנָם הוּא מוֹתִיב לָהּ וְהוּא מְפָרַק לָהּ בְּטוֹב טַעַם וְדַעַת דְּהֵנָּה בְּקָרָא דַּפ' הַמוֹסְפִין שְׁל שְׁבוּעוֹת דְּכְתִיב שָׁם וְהַקְרַבְתֶּם עוֹלָה נְמִסֵּר בְּמִסוּרָה דְּהַף עוֹלָה צ"ל מְלֹא נָא"ו "עוֹלָה" וְאַף דְּכָבֵל הַתוֹרָה וּנְבִיאִים וּכְתוּבִים תִּיבַת עֲלֶיהָ הוּא חֶסֶר כָּאֵן צ"ל מְלֹא וְכַתֵּב בְּבַעַל הַטּוֹרִים דְּהֵנָּא"ו בָּא לְרַמֵּז דְּשְׁבוּעוֹת הוּא בְּשִׁשָּׁה בְּסִינּוֹן וּלְכַאוּרָה מֵאֵי שְׁיִיכּוֹת זֶה לְרַמֵּז כָּאֵן אַצֵּל הַעוֹלוֹת דְּמוֹסְפִין וְאָמַר מַר אָחִי דְּשַׁפִּיר יֵשׁ שְׁיִיכּוֹת לְזֶה וּבָזָה יִתְיַשֵּׁב גַּם קוֹשְׁיָא הֵנּוּ"ל וְהוּא בְּהַקְדָּם הָא דְּאָמְרִינּוּ (בַּר"ה דָּף ו') דַּעֲצַרְת פְּעָמִים שִׁשָּׁה וּפְעָמִים חֲמִשָּׁה וּפְעָמִים שְׁבַע וְכו'.

וּבְהַקְדָּם עוֹד הָא דְּאָמְרִינּוּ בְּזָבְחִים דָּף ט' ע"ב) דְּחֲטָאת שְׁשַׁחֲטָה עַל מִי שְׁמַחְנוּיָיב חֲטָאת כְּנַחֲשׁוֹן כְּשָׂרָה דְּחֲטָאת נַחֲשׁוֹן עוֹלָה הוּא ע"כ הֵינְצָא לְנוּ מְשָׁם דְּחֲטָאת שְׂאִינוּ בָּא לְכַפֵּרָה מְקַרְיָא עוֹלָה וּבָזָה יְבֹאֵר הֵיטִיב דַּמְשׁו"ה נְמִסֵּר בְּמִסוּרָה דְּהַף עוֹלָה צ"ל מְלֹא לְרַמֵּז דְּבַחַג הַשְּׁבוּעוֹת תִּקְרְבוּ רַק עוֹלוֹת בְּלִבָּד דְּגַם שְׁעִיר הַחֲטָאת לְעוֹלָה יִחַשְׁבַּב מְשׁוּם דְּכִינּוֹן שְׁקִבְּלוּ הַתוֹרָה בּוֹ בְּיוֹם א"צ חֲטָאת כָּלֵל אַף כֵּל זֶה אִם חָל עֲצַרְת בְּיוֹם שְׁשִׁי בְּסִינּוֹן דְּהֵינּוּ בְּיוֹם שְׁקִבְּלוּ יִשְׂרָאֵל הַתוֹרָה וְלָזָה כְּנוֹן הַבַּעַל הַטּוֹרִים ז"ל בַּמִּשְׁכָּן דְּהֵנָּא"ו מְרַמֵּז לְנוּ דְּאִימְתִי הוּא עוֹלָה מְלֹא בְּזִמְנָן שְׁחַל שְׁבוּעוֹת בְּיוֹם שְׁשִׁי דְּאֵז א"צ חֲטָאת וּמִמִּילָא גַּם הַחֲטָאת לְעוֹלָה יִחַשְׁבַּב וְהֵנָּא"ו בָּא לְרַמֵּז עַל שְׁנֵי דְּבָרִים דְּבַחַג הַשְּׁבוּעוֹת הַכֵּל עוֹלוֹת נִינְהוּ אִם חָל בְּשִׁשָּׁה בְּסִינּוֹן אָבֵל בַּפ' אָמור בָּא הַכְּתוּב לְאַשְׁמוּעֵינּוּ דְּזִימְנִין דְּהַשְּׁעִיר הוּא בָּא לְחֲטָאת כְּכֹל שְׁעִירֵי חֲטָאוֹת שְׁכָּל הַמוֹעֲדִים וְהֵינּוּ אִם עֲצַרְת אִינוּ חָל בְּיוֹם קִבְּלַת הַתוֹרָה רַק דְּחָל בְּיוֹם ה' לְחוֹדֶשׁ אוֹ בְּיוֹם ז' לְחוֹדֶשׁ כֵּן שְׁמַעְתִּי מִפִּי מַר אָחִי הֵגָאוֹן זצ"ל וְש"י מְשִׁיב דְּבָרִים גְּכּוֹחִים: וְאָכּוֹן בְּעֵינְיָר דְּבָרֵי הִירוּשְׁלָמִי הִלְזוּ נ"ל דְּאִין לְפָרֵשׁ כְּפִשׁוּטוֹ דְּכִינּוֹן שְׁקִבְּלוּ יִשְׂרָאֵל הַתוֹרָה בּוֹ בְּיוֹם מְעַלָּה עֲלֵיהֶם כְּאֵלוֹ לֹא חֲטָאוּ מְעוֹלָם דַּא"כ בְּשַׁאֲרַ הַמוֹעֲדִים נְמִי לֹא יִצְטָרֵף שְׁעִיר הַחֲטָאת כִּינּוֹן דְּמְעַלָּה עֲלֵיהֶם כְּאֵלוֹ לֹא חֲטָאוּ מְעוֹלָם בְּשַׁבִּיל הַקִּבְּלָה שְׁקִבְּלוּ אַז בְּזִמְנָן מִתַּן תוֹרָה.

ועוד דהיאף יעלה על הדעת דבשביל הקבלה יחשב דכל מה שחוטאים אחר הקבלה פאלו לא חטאו דאדברה פיון שקבלו עליהם לקיים ולא קיימו בנודאי צריכים לכפרה אף נ"ל הפנונה דס"ל להירושלמי דבכל חג השבועות צריכין לקבל עליהם כל ישראל התורה מחדש ונהו שתקנו הגאונים לומר אזהרות בחדג השבועות כדי לקבל עליהם התנ"ג מצוות מחדש וכמו דאיתא בספרי בפ' ואתחננו והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום שלא יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה והובא ברש"י בחומש שם.

ולפיכך בכל חג שבועות צריכין ישראל לקבל עליהם את התורה מחדש ויהא נחשב בעיניהם כמו שקבלוה היום מהר סיני להראות שחביבה בעיניהם כדיוטגמא חדשה שהכל רצין לקראתה והלכך נחשב כל איש מישראל בחדג השבועות כגד שנתגזיר [בנימים הקדמונים] דק"ל דהנה דינו כקטן שנולד ואין מזכירין לו עונות שעשה מקודם וה"נ ישראל בחדג השבועות.

ולנה פיון הירושלמי הנ"ל דמפיון שקבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם פאלו לא חטאתם מימכם והיינו משום דהו כקטן שנולד לאחר הקבלה ולפיכך לא פתיב חטאת.

ומזה ניחא לי הטעם שיקדו הקדמונים לומר אזהרות בתפילת מוסף ולמה לא תקנו לומר בתפילת שחרית ואמנם לכמש"כ ניחא משום דבקרוב מוסף רמיזא דצריף לקבל עול תורה בכל שבועות דהא לא פתיב חטאת.

ובזה ניחא עוד מה דגבי שער של חובת היום פתיב חטאת משום דקרפנות של חובת היום קרב בפוקר וכמש"כ התוס' בחומש כמש"כ לעיל בשמם וקודם הקבלה עדיין צריכין חטאת וכן בכל המועדים צריף חטאת דאין הקבלה מועלת רק לחטאים שעשו קודם הקבלה דהוי כקטן שנולד אבל לחטאות ועונות שאחר הקבלה בנודאי צריף כפרה ופשוט הוא.

הינא לנו מדברינו דנראה דא"צ לומר בשבועות רק ושער לכפר מחמת כל הטעמים הנ"ל שפכתנו ובפרט דהא התוס' בחומש ג"כ העלו פן דא"צ להזכיר השער השני ולענין זמן הקרבת שתי הלחם וקרפנות של חובת היום לדעת התוס' הנה בפוקר אחר תמיד של שחר אבל לדעת הרמב"ם ז"ל הנה אחר קרבן מוסף.

וה' יזכנו לראות בבנין בית עולמים. וכהן עומד ומקריב חטאות ועולות ושקלים ואז נדע דברי מי קיימים.

אכיה"ר: זה נשמט מהדפוס ושייף לעיל קודם סימן ט"ו סימן כב מה שפכתתי בסי' כ"ה (דף ל"ג ע"א) לתמונה על רש"י ז"ל במשנה דפסחים ל"ה דמשו"ה אין יוצאין בתרומה משום דכתיב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות מי שאינו מוזהר אלא משום חמץ יצא זה שאסור מחמת איסור אחר ופשוט דכוננתו דמתני' ר"ש הוא דס"ל דאין איסור חל על איסור ואין בו איסור חמץ ותמהתי שם דהא חמץ הגוי איסור מוסף ומודה ר"ש באיסור מוסף כדאיתא (ביבמות ל"א) ע"ש.

וְנֹה טְעוֹת שְׁפִלְטָה הַקְּוֹלָמָס דְּבִאָמַת דִּיבְמוֹת שְׁם לר' יוֹסִי אָמְרִינֵן כֵּן דְּמוֹדָה בְּאִסּוּר מוֹסִיף אָבֵל לר"ש אֲדַרְבֵּה מְבוֹאָר שְׁם דְּאִפִּילוּ אִסּוּר מוֹסִיף לִית לִיה וּמְסוּגָיָא וְדַפְסָחִים דְּרַף ל"ה) נְמִי מְוַכְרַח דַּס"ל כֵּן דְּאִמְרָשׁם דְּאִין יוֹצְאִין בְּטָבֵל לר"ש מְשׁוּם דְּאִינוּ חָל אִסּוּר חֲמִיץ עַל טָבֵל וְאִף דְּחֲמִיץ הוּא אִסּוּר הַנָּאָה וְלַדְעַת הַתּוֹס' (בְּחֻלִּין ד' ק"א) דְּאִסּוּר הַנָּאָה הָיִי אִסּוּר מוֹסִיף וְע"כ דר"ש לִית לִיה אִסּוּר מוֹסִיף.

וּמִיָּהוּ בְּלֹא"ה פִּירֵשׁ"י צ"ע דְּלֹא כ' הַטְעַם בְּמִשְׁנֵה מְשׁוּם דְּהָיִי מְצָנָה הַבָּאָה בְּעֵבְרָה וּכְמוֹ שֶׁכ' בְּעֵצְמוֹ בַּגְּמ' גַּבִּי דְּמֵאֵי שְׁם ע"ב וּכְבָר עֲמַד ע"ז הַצֵּל"ח ו"ל. וְאָמְנָם אָנֹכִי פְתַבְתִּי בַּמֶּק"א לִיְיָשֵׁב דַּס"ל לְרִשׁ"י ו"ל דְּמְצָנָה הַבָּאָה בְּעֵבְרָה לֹא שְׁיִיף רַק בְּדָבָר שְׁאִסּוּר בְּאִכְלָה לְכָל יִשְׂרָאֵל כְּגוֹן עֲרָלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם וְטָבֵל אָבֵל בְּתַרוּמָה דְּמוֹתָר לְפָהֲגִים וְהָא דְּאִסּוּר לְיִשְׂרָאֵל אִינוּ מִצַּד פְּחִיתוֹת הַדָּבָר דְּאִדְרָבָה מְשׁוּם דְּיֵשׁ בּוֹ קְדוּשָׁה וְזָר הָאוֹכֵל אִינוּ רְאוּי לָזַה וְאִינוּ מְוַנָּח פְּחִיתוֹת בְּמֵאֲכָל רַק בְּאֲדָם הָאוֹכֵל לֹא שְׁיִיף מְצָנָה הַבָּאָה בְּעֵבְרָה דְּמְצָנָה הַבָּא בְּעֵבְרָה נִלְמַד מִקְרָא דְּהַקְרִיבֵהוּ נָא לְפָחֲתָהּ דְּאִינוּ מְדַרְבֵּה כְּבוֹד לְהַקְרִיב לְגְבוּהַ דְּבָר הַגָּזוּל אוֹ דְּיֵשׁ מוּם מְשׁוּם דְּהוּא מְאוּס לְגְבוּהַ וְנִלְמַד מִזֶּה דֵּה"ה דְּבָר שְׁאִסְרָה הַתּוֹרָה בְּאִכְלָה ג"כ הוּא מְאוּס לְגְבוּהַ וְלִמְצָנָה אָבֵל בְּתַרוּמָה לֹא שְׁיִיף מְאוּס דְּאִדְרָבָה יֵשׁ בּוֹ קְדוּשָׁה יְתִירָה וּמָה דְּהָאֲדָם אִינוּ רְאוּי לָזַה לֹא אִיכְפַת לָן וְגַם בְּמַע"ש וְהַקְדָּשׁ שְׁלֹא נִפְדּוּ ג"כ אִינוּ מִצַּד מְצָנָה הַבָּאָה בְּעֵבְרָה דְּהָא בְּמֵאֲכָל אִינוּ מְוַנָּח פְּחִיתוֹת וְחֲסָרוֹן וְלָכֵן לֹא הִזְפִּיר רִשׁ"י בְּמִשְׁנֵה כָּלֵל מִחֲמַת מְצָנָה הַבָּאָה בְּעֵבְרָה רַק מְשׁוּם דְּלֹא חָל אִסּוּר חֲמִיץ עַל מַע"ש וְהַקְדָּשׁ כְּמוֹ בְּתַרוּמָה וְנֹהוּ דְּבִמְשָׁנָה בְּרַפ"ז דְּבָרְכוֹת לֹא חָשִׁיב דְּזָר שְׁאֵכֵל תְּרוּמָה אִין מְזַמְנִין עָלָיו.

וְהָא דְּאִין מְזַמְנִין עַל מִי שְׁאֵכֵל מַע"ש וְהַקְדָּשׁ שְׁלֹא נִפְדּוּ הִיָּינוּ מְשׁוּם דְּכִינוּן דְּאִסּוּר לְכָל אָדָם לֹא מִקְרֵי מֵאֲכָל כָּלֵל וְס"ל לְחַז"ל דְּקָרָא וְאִכְלַת וְשִׁבְעַת וּבִרְכַת מִיָּירֵי בְּאוֹכֵל דְּבָר הָרְאוּי לְאִכְלָה לְשׁוּם אָדָם אָבֵל בְּתַרוּמָה עוֹמְדַת לְאִכְלָה לְפָהֲגִים.

וְהָא דְּאִמְרִינֵן (בְּעִירוּכִין ד' ד') דַּסְד"א הוּאִיל וְאִי בְּעֵי זָר לְמִיכַל בְּהָדִי פָּהֵן וְכו' הִיָּינוּ לְעַנְנֵן צִירוּף דַּסְד"א דְּלֹא לִיְצַטְרַף בְּהָדִי פָּהֵן אָבֵל פְּשִׁטָּא שְׁחִיבֵיב בְּבַה"מ וְדו"ק. וְעַפ"ז שְׁכַתְּבֵנו יְתִיּוֹשֵׁב מָה שְׁהַקְשָׁה בְּשַׁאג"א בְּסִי צ"ז גַּבִּי טָבֵל שֶׁל מ"ע דְּלִיכָא אֵלָא לֹא לְמָה לֹא נִימָא דְּאִתִּי עֲשֵׂה וְדַחִי ל"ת וְכֵן הַקְשָׁה מִהָא דַּר"פ גִּיד הַנְּשָׂה דְּלִיתִי עֲשֵׂה דְּאִכְלִית קְדָשִׁים וְלַדְחִי ל"ת דְּגִיד וְלִפִּי מַש"כ לַק"מ דְּדָבָר שְׁאִסּוּר בְּאִכְלָה אִין הַחֲסָרוֹן מִצַּד עֵבְרָה רַק דְּהַמְאָכֵל הוּא מְאוּס לְמְצָנָה ** (כִּינֵן שְׁמֵאוּס לְמְצָנָה אִינוּ מְקַיִים הָעֲשֵׂה בְּזֵה כָּלֵל וְלֹא שְׁיִיף דְּאִתִּי עֲשֵׂה וְדַחִי ל"ת) וְהָא דְּמִקְשָׁה בִּירוּשְׁלַמִּי דְּקִידוּשִׁין דְּלָמָּה לֹא אָכְלוּ מִצָּה מִן הַחֲדָשׁ וְלִיתִי עֲשֵׂה וְלִדְחִי ל"ת י"ל דְּחֲדָשׁ שְׁאִנִּי דְּאִינוּ מְאוּס כָּלֵל דְּהָא יֵשׁ לוֹ הִיָּתֵר לְאַחַר זְמַן וּבַמֶּק"א הָאֲרַכְתִּי בְּזֵה יוֹתֵר וְכָאֵן אִין מְקוּם לְהִאָרִיף וְהַנְּלַע"ד פְּתַבְתִּי בְּעַז"ה סִימָן כַּג הַחֲסִיִּים וְהַשְּׁלוּם יִשְׁפּוֹת ה' לְכַבּוֹד יְדִיד ה' וִידִיד נִפְשֵׁי עוֹז ה"ה הָרַב הַמְּוַפְלָג בְּתוֹרָה גְּרָא וְחָרַד עַל דְּבַר ה' נְתוּרָתוֹ כַּש"ת מוֹהַר"ר אַבְרָהָם נ"י מְגִיד מְשָׁרִים דַּח"ק עֲשִׁירֵי קוּדָשׁ דַּפ"ק וְוִילְנָא ע"ד אֲשֶׁר בִּיקָשׁ מִמֶּנִּי זֶה כְּמָה לְעִינֵן בְּסִדֵּר נֹסַח מְעַמְדוֹת וְלִהְגִּיהַ שְׁיָהָא אֵלִיכָא דְּהַלְכָתָא.

וּכְבָר עָבְרוּ עֵינֵן וְעֵינֵינֵן וְעֵינֵינֵן לֹא מְלֵאֲתִי בְּקִשְׁתּוֹ הִנֵּה יֵאָמֵין לִי כִי הָיִי לִי עֲפוּבִים וְסִיבּוֹת אֲשֶׁר בְּעֵבוּרָם לֹא יְכוּלְתִי לְשַׁלֵּם מוֹצָא שְׁפָתֵי אֲשֶׁר הִבְטַחְתִּי לְכַת"ר נ"י אָמְנָם כְּעַת לֹא

רצייתי לעבור עוד על בל תאחר ואתו הסליחה על העבר ומתוך שהזמן קצר והדברים ארוכים בזה לא באתי להגיה פה רק בסדר המוסף של ר"ה ועוד באיזה מקומות מפוזרים ועוד אראה בימים יבואו אם יגמור ה' בעדי לעיין בסדר מעמדות בכלל אי"ה וזה החלי בעז"ה במוסף דר"ה ואח"כ הביאו למוסף דר"ה וכו' והקריבו מנחתם ונספיקהם וכו'.

נראה דחסר בנתיים וכן צ"ל והקריבו מנחתם ונספיקהם וממתינים עם ניסוף היין של ר"ח עד שיגמרו מוסף של ר"ה ואז יהיה מנסף שתי הניסוכין בבת אחת. והשיר אומרים הרנינו ואם חל ביום תמישי אומרים הסירותי כצ"ל.

והיינו חצי פרק האחרון של מזמור הרנינו [וכן כתב הרמב"ם להקניא בפ"ו מה' תמידין ומוספין (הל' ט') איברא דדברי הרמב"ם תמוהין מאד דהוא נגד סוגיית הש"ס בר"ה (ד' ל' ע"ב) דשם איתא דבשחרית לא היו אומרים הרנינו אלא הסירותי מסבל ובמוסף היו אומרים הרנינו.

והיותר תימה אצלי על הלח"מ שם דהביא לד' הגמ' על ד' הרמב"ם הנ"ל ולא הרגיש דדברי רבינו הוא נגד הגמ' דהרמב"ם כתב דבמוסף היו אומרים חצי פרק האחרון ובגמ' איתא דבתמיד של שחר היו אומרים חצי פרק האחרון ואולי דהרמב"ם היה לו גי' אחרת בגמ' וצ"ע.

עוד מבואר שם בגמ' דאם באו עדים אחר תמיד של שחר אז היו אומרים הרנינו גם בשחרית והרמב"ם לא הביא זה וכבר הרגיש בזה הלח"מ ז"ל שם ונשאר ג"כ בצ"ע]:
בסדר תמיד של בין הערבבים שאומרים בר"ה צריף להוסיף בסוף השיר שהיו הלויים אומרים בשעת הניסוף קול ה' יחיל מדבר כצ"ל.

וכ"ה בגמ' וברמב"ם שם וגם מה שגורשם שם דיאמר בר"ה סדר מוסף דראש חודש עד השתחויות לעם טס"ה דבר"ה א"א לומר הנוסח דדברו הלויים בשיר במוסף דר"ח דהא בר"ה לא היו אומרים שיר של הניסוף דר"ח בפני עצמו רק היו מנסוכין בבת אחת לאחר שהקריבו להמוסף דר"ה ואז היו אומרים להשיר של ר"ה על שניהן ולכן טס"ה וצ"ל דיאמר עד ושלשה רביעית ההין לשבעת הכבשים.

בסדר עבודת התמיד של כל יום ויום ותקעו אלו בתצוצרות ונגנו אלו בנבלים וכינורות טס"ה וכצ"ל ותקעו הפהנים בתצוצרות ודברו הלויים בשיר ונגנו המנגנים בנבלים וכינורות והמנגנים מהן היו לויים ומהן היו ישראלים המשאיין לכהונה הגיע לפרק תקעו וכו' כצ"ל [וכן מבואר ברמב"ם בפ"ג מה' פלי המקדש הלכה ג' ע"ש וכן צריף לומר בכל המוספין.

ומה שכתב שם בסדר המוספין של חג הסוכות דהמיוחסין שבישראל המשאיין לכהונה מפין בחליל לפני המזבח טס"ה דלא מצינו חילוק בין חליל לשאר כלי שיר לענין זה וכן מבואר ברמב"ם בפ"ב מהל' פלי המקדש הל' ב' דבכל הפלי שיר היה הדין כן [ודלא כמו דמשמע ברש"י במשנה (דעירווכין דף י') דפירש הפלוגתא על החליל דווקא וצ"ע ואולי דרש"י ז"ל סובר דהלויים דהיו מזמרים בפה הם הם המזמרים בכלי וכן משמע במשנה דעירווכין סופ"ב דלא קחשיב רק י"ב לויים וכיון דכן א"א לפרש הפלוגתא רק על החליל.

אָבֵל הָרַמְבַּ"ם ז"ל לְשִׁיטְתוֹ דַס"ל שֶׁמֶת הַלְלוּם שֶׁהָיוּ מְזַמְּרִים בְּפֶה הָיוּ אַחֲרֵיהֶם. וְהָא דְתַנּוּ דַאִין פּוֹחֲתִין מִי"ב לְוִיִּם הַיְיָנוּ לְוִיִּם הַמְזַמְּרִים בְּפֶה אָבֵל אֵינָהּ הַמְנַגְּנִים בְּכָלִי לֹא הָיָה לְוִיִּם כָּלִל רַק יִשְׂרָאֵלִים הַמְשִׁיאִין לְכַהֲנֹה וּמָהֶם לֹא קִמְיָרִי מִתְּנִי' כָּלִל וְהָא דְצָרִיף י"ב לְוִיִּם הַיְיָנוּ מִשּׁוֹם דְּלֵהַמְנַגְּנִים הָיָה צָרִיף י"ב תַּקְנּוּ גַם לְהַלְלוּם י"ב שִׁיָּהִיו מְנַגְּנִים בְּפֶה.

וְהַתּוֹס' יו"ט ז"ל שֶׁמֶת לֹא דַק בְּזָה בַמַּח"כ וְדו"ק וְעַכ"פ לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם ז"ל אֵין חִילוּק בֵּין הַחֲלִיל לְשָׂאָר כְּלֵי שִׁיר] וְגַם מַש"כ בְּהַגְּנוֹסַח דְּלֹא הָיָה רַק מֵהַיּוֹחֲסִין שְׂבִישְׂרָאֵל ג"כ אֵינוֹ אַמַּת דְּבַרְמַב"ם מְבוֹאָר דְּמָהֶן הָיוּ לְוִיִּם וְלָכֵן כֵּן צ"ל הַפְּהִיגִים וְכו' וְהַלְלוּם דְּבָרוּ בְּשִׁיר בְּפֶה וְעוֹד לְוִיִּם אַחֲרֵיהֶם וּמָהֶן יִשְׂרָאֵלִים מִיּוֹחֲסִין שֶׁהָיוּ מְנַגְּנִים בְּכָלִי שִׁיר וְגַם הָיוּ מִפִּין בְּחֲלִיל לְפָנֵי הַמְּזַבֵּחַ כָּל שְׂמוֹנֶת יְמֵי הַחַג כַּצ"ל.

בְּסֵדֶר מוֹסָף ר"ה שֶׁחַל בְּשַׁבָּת וּבְשִׁיר שְׁעִיר נֶאֱכָל לְעֶרֶב וְכו' לְיוֹם וְלִילָה עַד חֲצוֹת זָה אֵינוֹ מְדוּקָדָק דְּכִינּוּ דַאִינוֹ נֶאֱכָל רַק לְעֶרֶב א"כ אֵינוֹ נֶאֱכָל לְיוֹם וְלִילָה רַק לְלִילָה בְּלַבַּד עַד חֲצוֹת. וּבְסֵדֶר מוֹסָף ר"ח שֶׁחַל בְּשַׁבָּת הַשְּׁמִיטָה לְשׁוֹן זֶה וְכַתּוּב סֵתָם וְנֶאֱכָל לְפָנִים מִן הַקְּלָעִים יַעו"ש וְלָכֵן צ"ל דְּנֶאֱכָל בְּלִילָה עַד חֲצוֹת כַּצ"ל: וְעוֹד רְאִיתִי לְכַתּוּב מֵהַ שְׂפָתוֹב בְּסֵדֶר הַמַּעֲמָדוֹת בְּסֵדֶר עֲבוֹדַת קָרְבָן פֶּסַח ז"ל וְלְוִיִּם בְּדוּכָנָם וְיִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמָדָם קוֹרִין אֶת הַהֲלֵל ט"ס הַךָ צ"ל וְלְוִיִּם בְּדוּכָנָם קוֹרִין אֶת הַהֲלֵל וְיִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמָדָם כַּצ"ל [וְכ"ה בַּתּוֹסְפֹתָא דְּפֶסַחִים פ"ד וּבְרַמְבַּ"ם פ"א מַה' ק"פ ה' י"א דְּלוּם קָרְאוּ אֶת הַהֲלֵל עוֹד שֶׁמֶת שְׁחַט הַשּׁוֹחֵט וְקָבַל הַמְּקַבֵּל צ"ל שְׁחַט הַשּׁוֹחֵט וְקָבַל הַפֶּהֶן אֶת דָּמוֹ וְכו' כַּצ"ל.

עוֹד שֶׁמֶת וּבְשַׁבָּת מִפְּשִׁיטִין עַד הַחֲזָה. זֶה אֵינוֹ דְּקו"ל דְּחוֹל וְשַׁבָּת שְׁוִין בְּזָה דְּהַלְכָה כַּחֲכָמִים וְעֵינֵן הֵיטֵב בַּלח"מ פ"א מַה' קָרְבָן פֶּסַח וְהַלְכָה צָרִיף לְמוֹחֲקוֹ.

ע"ש עַל כָּל קְרִיאָה תַּקְעוּ וְכו' צָרִיף לְהוֹסִיף וְהַחֲלִיל הָיָה מִפְּנֵי הַמְּזַבֵּחַ. גְּמָרוּ פַת אַחַת וְכו'.

בְּסֵדֶר אֲכִילַת הַפֶּסַח וְתוֹחֵב כְּרַעְיוֹ וּבְגֵי מַעְיוֹ בְּשִׁפּוּד לְמַעְלָה מִפִּיו שֶׁל הַפֶּסַח זָהוּ שִׁיטַת רַש"י וְהַרְע"ב בַּפ"ז דְּפֶסַחִים אָבֵל שִׁיטַת הָרַמְבַּ"ם אֵינוֹ כֵּן רַק דְּהָיוּ תְלוּיִם בְּצִדּוֹ וְרַש"י וְהַרְע"ב בְּעֶצְמָם חֲזָרוּ בָהֶם בַּפ"ב דְּבִיצָה וּפְרָשׁוֹ שֶׁמֶת דַּעַת הָרַמְבַּ"ם וְכַמַּש"כ הַתּוֹס' יו"ט שֶׁמֶת וְלָכֵן נ"ל דְּטַפֵּי עֲדִיף לֹא מִרַב בְּלִשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם בַּפ"ח מַה' ק"פ ה' י' תוֹחֲבוּ מִבֵּית פִּיו עַד בֵּית נְקוּבָתוֹ וְתוֹלְהוֹ לְתוֹף הַתַּנּוּר וְהָאֵשׁ לְמַטָּה וְתוֹלְהָ.

כְּרַעְיוֹ וּבְגֵי מַעְיוֹ בַּתַּנּוּר חוּצָה לוֹ כַּצ"ל. עוֹד שֶׁמֶת וּשְׁנִיָּהֶם אֵינָן נֶאֱכָלִין אֲלֵא צְלִי אֵשׁ זֶה ט"ס דְּחִגְיָה נֶאֱכָלֶת אֲפִילוֹ שְׁלֹק וּמְבוֹשָׁל אֲלִיכָא דְרַבָּנּוּ וְקו"ל כְּרַבָּנּוּ וְגַרְמֵהּ הַטְּעוֹת הַזֶּה מְלִשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם בַּפ"ח מַה' ק"פ הַלְכָה ד' אָבֵל הָרַמְבַּ"ם קָאִי הֵתָם עַל פֶּסַח רֵאשׁוֹן וְשְׁנֵי וְע"ז אָמַר וּשְׁנִיָּהֶם וְכו' אָבֵל לֹא מִיָּרִי בְּחִגְיָה כָּלִל וּלְפִיכָף צ"ל וְהַפֶּסַח אֵינוֹ נֶאֱכָל אֲלֵא צְלִי אֵשׁ.

ע"ש וְאֵינוֹ נֶאֱכָל בְּשִׁמְתֵי חֲבוּרוֹת ט"ס ה' וַצ"ל וְהָאוֹכֵל מִן הַפֶּסַח אֵינוֹ נֶאֱכָל בְּשִׁמְתֵי חֲבוּרוֹת כַּצ"ל וְכ"ה בְּרַמְבַּ"ם בַּרפ"ט מַה' ק"פ וְע"ש בַּכ"מ וְדו"ק. ע"ש לְפִיכָף שׁוֹרְפִין עֲצָמוֹת הַפֶּסַח בְּכָלִל הַנּוֹתָר מִבְּשָׂרוֹ שְׁלֵא יְבוֹא בְּהֵן לִידֵי תַקְלָה הַנֶּה בְּאַמַּת לְשׁוֹן זֶה הוּא לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם (בַּפ"י מַה' ק"פ ה' ב') אָבֵל דְּבָרֵי הָרַמְבַּ"ם צ"ע ג' וּכְבָר גַּתְלַבֵּט הַרְבֵּה בְּדְבָרָיו הַמְשָׁנָה לְמַלְךְ שֶׁמֶת וְאַחַר כָּל הָאֲרִיכוֹת פָּתַח לְבַסּוֹף דְּדְבָרֵי הָרַמְבַּ"ם תְּמוּהִים וְאֵינָם עוֹלִים

כפי סוגיית הגמ' עכ"ל ולכן נ"ל דטפי עדיף לומר פלשון הפרייתא ולפיכך שורפין עצמות הפסח בכלל הנוטר מבשרו מפני התקלה כצ"ל וקמי שמיא גליא אם הפי' הוא כמו שפי' הרמב"ם ו"ל או כמו שפי' רש"י ו"ל ומה לנו להכניס עצמינו במחלוקת ובפרט שפרש"י ו"ל נוהגין יותר בפ' הגמ' וכמו שכ' שם המל"מ ו"ל שם.

עוד שם הפסח נאכל עד עלות השחר נראה לי דאין לומר כן דהא פמה פוסקים ראשונים פסקו כר"א בן עזריה דמה"ת אינו נאכל אלא עד חצות ולכן טפי עדיף לומר והפסח נאכל עד חצות כצ"ל ולשון זה עולה לד"ה.

בסדר מוסף דחג הפסח הביאו המוספים פרים שנים ואיל אחד בני שתי שנים וצ"ל פרים שנים בני שתי שנים ויום אחד ואיל אחד. ובסדר מוסף של יום ב' דסוכות צריך ג"כ להגיה במה שנדפס שם בעבודה תמה לומר פסוקי המוספים של תורה של סוכות וכמו שאנו אומרים בתפילת מוסף ובסדר העבודה של מוסף יום ב' פתוב שם בזה הלשון אחר תמיד השחר בשעה ששית הביאו לקרבן מוסף שנים עשר פרים וכו' וזה טעות דמוכח דמאחר שאין מזכירין במוסף של יו"ט של סוכות פסוקי המוספין של יום ב' רק אומרים פסוקי המוספין של יום הראשון של חג פדי שלא יבואו לזלזל ביו"ט שני ולפיכך אין אנו מזכירין ספיקא דיומא כלל ביו"ט שני.

וכן פאן בפסוקי המוספים של תורה לא תקנו לומר מוסף של יום השני רק אומרים כדאמתמולטעם הנ"ל וא"כ היאך מסיים ע"ז דהביאו לקרבן מוסף פרים שנים עשר והוא סותר תוך כ"ד למה שאמר בתחלה והקרבתם עולה פרים בני בקר שלשה עשר ולכן הדבר פשוט דטס"ה וצ"ל אחר תמידי השחר בשעה ששית הביאו פרים שלשה עשר הכל כדאמתמול ביום הראשון.

וביום א' דחזה"מ צ"ל בתחלה וביום הפני פרים בני בקר שנים עשר עד ומנחתם ונספיקהם ותיכף אחר זה צ"ל סדר העבודה המתחלת אחר תמיד השחר בשעה ששית הביאו לקרבן מוסף שנים עשר פרים עד הנשארו אחד אחד ואח"כ צ"ל השקום ובקרום הנדפס בסדר עבודת מוסף של יום ראשון של חג עד מכין בחליל לפני המזבח.

ואח"כ צ"ל השיר שהלויים אומרים הבו לה' בני אילים עד במהרה בימינו אמן ואח"כ צ"ל פסוקי המוספין של יום השלישי של סוכות דהיינו וביום השלישי פרים עשתי עשר וכו' עד ומנחתה ונספיקה ואח"כ צ"ל אחר תמיד השחר בשעה ששית הביאו אחד עשר פרים עד לשלשה משמרות אחרות ואח"כ השקום ובקרום וכו' עד מכין בחליל לפני המזבח ואח"כ צ"ל השיר שהיו המים אומרים ולרשע אמר אלהים עד יה"ר שיבנה במהרה בימינו אמן וכן בכל יום מיום דחזה"מ צריך להזכיר לספיקא דיומא בפסוקי התורה וכן בסדר נוסח עבודת המוסף וכמו שכתבנו בסדר עבודת מוסף של יום ראשון של חזה"מ וכל זה שכתבנו היינו ליושביו חו"ל אבל בארץ הקדושה בכל המקומות שאין עושין אלא יום אחד יו"ט ואין שם ספיקא דיומא שם צ"ל בכל יום ויום פסוקי המוספין של תורה השניכים לאותו היום בלבד ולומר אחריהם סדר עבודת המוסף של אותו היום.

ועוד ראיתי להגיה בסדר שמחת בית השואבה מה שפתוב שם ובידיהם פדים של שמן של עשרים ושמונה לוגין וטס"ה וצריך להגיה של שלשים לוג שמטיל לכל ספל וכ"ה

במשנה (בסופה דף נ"א) ומה שפכתו שם עוד וכל שבעת ימי החג מנסכין המים עם גיטוף היינו [ונדפס שם גקודה בנתיים] של תמיד של שחר הנה מנסוף המים לבדו.

ונה משולל הבנה דמשמע דגיטוף המים עם היינו ביחד ה' במוסף ובשחר ה' בגיטוף המים לבד ונה אינו אמת דאדרבה עיקר גיטוף המים בכל שבעת ימי החג לא הנה רק בתמיד של שחר בעת גיטוף היינו של התמיד ולכן ברור דצריף להגיה כמו שפכתוב ברמב"ם בפ"י מה' תמידין ומוסףין הלכה ו' כל שבעת ימי החג מנסכין את המים ע"ג המזבח ודבר זה הלכה למשה מסיני ועם גיטוף היינו של תמיד של שחר הנה מנסוף המים לבדו כצ"ל.

וגם מה שפכתוב שם רבינו נוסח זה בערב יו"ט הראשון של חג היו מתקנין במקדש מקום לנשים מלמעלה וכו'. אף שפן הוא ברמב"ם בפ"ח מה' לולב הלכה י"ב מ"מ הדבר צ"ע דהרי במשנה (בסופה דף נ"א) איתא בכל הספרים במוצאי יו"ט הראשון ירדו לעזרת נשים ומתקנין שם תיקון גדול וכו'.

וכן בפירוש המשניות להרמב"ם ג"כ הועתק במוצאי יו"ט הראשון של חג. וכן בגיטוף המשנה שפירושלמי ג"כ הגירסא במוצאי יו"ט הראשון ירדו לעזרת נשים ומתקנין וכו' ותמהני על הכ"מ ועל שאר נושאי פליו של הרמב"ם ז"ל שלא הרגישו בזה והדבר צ"ע. יותר לא ראיתי להאריך פעת. וה' שנומתי בטוב יאריך.

ויחדש עליו שנה טובה וברכה בר"ה הבע"ל בכלל אחינו ב"י. פחפצו ורצונו ורצון ונפש אהובו וידידו המברכו בברכת פהגים.

הצעיר מפרחי פהונה שלמה ברי משה הפהן נ"י מ"ץ דפ"ק ווילנא: יום ה' ה' דסליחות כ"ו אלול ואף את בריתי אפפור לפ"ק: ואידי דאירינן לעיל בדין אכילת הפסח דאינו נאכל בב' מקומות וכמו דתנן (בפסחים דף פ"ו) שני חבורות שהיו אוכלין וכו' אלו הופכין את פניהן הילף ואוכלין וכו' ואמרין דמתניתין רבי יהודה היא דתניא על הפתים אשר יאכלו אנתו בהם מלמד שהפסח נאכל בשתי חבורות יכול יהא האוכל בשתי מקומות תלמוד לומר בבית אחד נאכל ורבי שמעון פליג עליה שם וסבירא ליה להיפך ע"ש ואמרין דפליגי בזה דרבי יהודה סבר דיש אם למסורת ויאכל פתיב ומשמע דקאי אגברא ורבי שמעון סבר דיש אם למקרא ויאכל קרינן ומשמע דקאי אפסח וע"ש בפרש"י ולכאורה צריף להבין נהי דסבר ר"י דיש אם למסורת מ"מ לא על חנינם קרינן יאכל בקמ"ץ ובכל מקום בגמ' אמרינן דאהני מקרא ואהני מסורת ועוד הקשו התוס' דכאן אמרינן דר' שמעון סבר דיש אם למקרא ובפ"ק דקידושין דף י"ח) סבר ר"ש בעצמו דיש אם למסורת וכן בסופה אמרינן לחד לישנא דר"ש נמי סבר דיש אם למסורת וכן הקשו התוס' (בסנהדרין דף ד) ד"ה פוליהו ונשארו בקושני' ונ"ל ליישב הפל בחדא מחתא.

והנה ליישב בתחלה מה שהערנו לעיל דלמאי איצטריף המקרא לר"י נ"ל בפשיטות דבא לרמז על ב' דברים א) י"ל דאי הוי הפתיב והקרי יאכל בחול"ם הוי אמינא דאינו מחוניב לאכול בבית אחד אלא שיעור אכילה דהיינו פזית אבל כשאכל פזית במקום אחד יכול לאכול מפאן ואילף אפילו בכמה מקומות דכיון דכבר יצא בכזית ראשון ואי בעי לא הוי

אכיל כָּלֵל וְהָכִי מִשְׁתַּמֵּע קָרָא דְבִבֵּית אֶחָד יֵאָכֵל שְׂעוֹר אֲכִילָה מֵה שְׂמֻחוּיָיִב לְאָכֹל דְּהֵיִנוּ כְּזֵית וְיוֹתֵר מִזֶּה לֹא מֵיִרֵי הַתּוֹרָה כָּלֵל וּמֵמִילָא דָּאִי בְּעֵי לְאָכֹל יוֹתֵר אִנְכֵל אֶפִּילוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת וּבְאַמָּת אֵינוֹ כֵּן דָּאף דְּפִטוֹר וְיוֹצֵא בְּכֹזֵית מְכָל מְקוֹם אִי רוּצָה לְאָכֹל יוֹתֵר צָרִיף לְאָכֹל הַפֵּל בְּמְקוֹם אֶחָד וּכְמוֹ שְׂמֻשְׁמַע בְּסוּף פְּסָחִים דָּאִין מְפִטְרִין אַחַר הַפֵּסַח אֶפִּיקוּמֵן אֶפִּילוּ שְׂאָר דְּבָרִים גְּזִירָה מִשּׁוּם פֶּסַח הָרִי דְּכָל הַפֵּסַח אֲסוּר לְאָכֹל בְּב' מְקוֹמוֹת וְזֶה שְׂפִיר הַנּוֹצֵרָה לְרַמּוּז לְנוּ הַקָּרִי יֵאָכֵל בְּקִמְצָן כְּלוּמֵר דָּאף דְּהַחֵיּוֹב תְּלִי אַגְבָּרָא מ"מ תְּלִי נְמִי אֶפֶסַח דְּהֵיִנוּ דְּכָל הַפֵּסַח יֵאָכֵל הָאִנְכֵל בְּבֵית אֶחָד דְּדוֹנוּקָא וְאֶפִּילוּ יֵאָכֵל כְּמָה זֵיתִים מ"מ צָרִיף לְאָכֹל הַפֵּל בְּמְקוֹם אֶחָד דְּלֹא תְּלִיא בְּשִׂיעוֹר אֲכִילָה דִּידְהִי אֵלָא בְּאֲכִילָה דְּפֵסַח וְזֶהוּ דְּקָרִינוּ יֵאָכֵל כְּלוּמֵר דְּכָל הַפֵּסַח יֵאָכֵל בְּמְקוֹם אֶחָד אִף הַמְּסוֹרֶת בָּא לְהוֹרוֹת דְּלֹא נִימָא דְּאֶפִּילוּ לְשַׁנֵּי בְּנֵי אָדָם לֹא יֵאָכֵל הַפֵּסַח בְּשַׁנֵּי מְקוֹמוֹת קמ"ל הַמְּסוֹרֶת יֵאָכֵל כְּלוּמֵר דְּהָאוֹכֵל יֵאָכֵל בְּמְקוֹם אֶחָד אֲבָל הַפֵּסַח עֲצָמוּ מוֹתֵר לְהָאֲכֵל בְּשַׁנֵּי מְקוֹמוֹת ע"י ב' בְּנֵי אָדָם וְזֶה נ"ל בְּרוּר: וְהַב') נ"ל לומר דְּהֵנָּה לְכַאוּרָה יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק לְפִי מֵה דְּקִי"ל דְּהַחֵיּוֹב לְאָכֹל בְּמְקוֹם אֶחָד אֵינוֹ אֵלָא עַל הָאוֹכֵל וְלֹא עַל הַפֵּסַח מֵעַתָּה יֵשׁ לְנוּ לְסַפֵּק בְּאוֹתָן אֲנָשִׁים הַפִּטוּרִין מִלְעֲשׂוֹת הַפֵּסַח כְּגוֹן נָשִׁים לְמ"ד דָּאף בְּרֵאשׁוֹן רְשׁוֹת אוֹ כְּגוֹן חֲגָר אוֹ סוּמָא לְפִי דַעַת הַתּוֹסֵף בְּרֵישׁ פְּסָחִים גְּבִי מַעֲשֵׂה דר"י כֵּן בְּתִירָה דְּכָל הַפִּטוֹר מְרַאָּנִי פִּטוֹר מְפִסַח אִם הֵם בְּכָלֵל אִיסוּר זֶה שְׂלֵא לְאָכֹל בְּב' מְקוֹמוֹת דְּאֶפְשָׁר דְּדוֹנוּקָא מֵאֵן דְּאִיתָא בְּמַצּוֹת אֲכִילָה אִיתָא נְמִי בְּאִיסוּר הָאֲכִילָה בְּב' מְקוֹמוֹת אֲבָל מֵאֵן דְּלִיתָא בְּמַצּוֹת דְּבִבֵּית אֶחָד יֵאָכֵל לִיתָא נְמִי בְּאִיסוּר אֲכִילָה בְּב' מְקוֹמוֹת הַנִּלְמַד מִדִּיּוּקָא דְּהָךְ קָרָא.

אֲמַנָּם לְפִי מֵה שְׂכַתְבִּתִּי לְעִיל דָּאף לְאַחַר שְׂעוֹר אֲכִילָה מ"מ צָרִיף לְאָכֹל בְּמְקוֹם אֶחָד דְּחֵיּוֹבָא מוֹטָל עַל הַפֵּסַח דְּהַפֵּסַח לֹא יֵאָכֵל הָאוֹכֵל בְּב' מְקוֹמוֹת א"כ אֶפְשָׁר דְּה"ה בְּאֲנָשִׁים וְנָשִׁים הַפִּטוּרִין וּא"כ י"ל דְּעַל זֶה נְמִי מְרַמּוּז לְנוּ הַמְּקָרָא יֵאָכֵל בְּקמ"ץ לְהוֹרוֹת דְּהַפֵּסַח עֲצָמוּ לֹא יֵאָכֵל בְּב' מְקוֹמוֹת אִף דְּהֵי הָאוֹכֵל מִי שְׂיִהֵי מ"מ הַפֵּסַח לֹא יֵאָכֵל בְּב' מְקוֹמוֹת ע"י אָדָם אֶחָד דְּחֵיּוֹבָא אֶפֶסַח נְמִי קָאִי וּא"כ אִין נ"מ מִי הוּא הָאוֹכֵל וְהֵיִנוּ דְּצָרִיף מְקָרָא וּמְסוֹרֶת כְּנ"ל.

וְדַע שְׂנִסְתַּפְקִיתִי הָא דְּקִי"ל דְּאֲסוּר לְאָכֹל בְּב' מְקוֹמוֹת עַד כְּמָה הוּא שְׂעוֹר מְקוֹם דְּלְכַאוּרָה נִרְאָה כִּינּוּן דְּמְקוּמוֹ שֶׁל אָדָם הוּא ד' אֲמוֹת א"כ כָּל בְּתוּף ד' אֲמוֹת מְקָרִי מְקוֹם אֶחָד וְאִין אֲסוּר לְאָכֹל אֵלָא חוּץ לַד' אֲמוֹת וְלְמ"ד דְּכָל הַבֵּית כְּנֹלָה כַּד' אֲמוֹת דְּמִי מוֹתֵר בְּכָל הַבֵּית וְלְפִי דַעַת זוֹ א"ש הָא דְּכַתִּיב בְּבֵית אֶחָד יֵאָכֵל וְאִף דְּתְּלִיא בְּמְקוֹם מ"מ כְּתִיב בֵּית דְּכָל הַבֵּית חָשׁוּב בְּמְקוֹם אֶחָד: אֲמַנָּם בְּמַג"א בְּסִימָן תַּע"ח כְּתִב דְּעִיקָר תְּלִיא בְּשׁוּלְחָן אֶחָד מִשְׁמַע שְׂדַעְתּוֹ דְּכָל עַל שׁוּלְחָן אַחַר מְקָרִי מְקוֹם אַחַר אִף תוּף ד' אֲמוֹת וְכֵן לְהִנְפִיף וְהֵנָּה מֵה שְׂדַעְתּוֹ נוֹטָה דְּעַל אוֹתוֹ שׁוּלְחָן בְּעֲצָמוֹ מְקָרִי מְקוֹם אֶחָד אִף שְׂהַשׁוּלְחָן הוּא אַרְוֵה מְאוּד לְזֶה הַסְּבָרָא מְחֵיִיב דְּעַל אוֹתוֹ שׁוּלְחָן בְּעֲצָמוֹ מְקָרִי הַפֵּל מְקוֹם אֶחָד אִף שְׂהוּא חוּץ לַד' אֲמוֹת.

אֲבָל לֹאִידָךְ גִּיסָא מֵה שְׂמֻשְׁמַע מְדְבָרִיו דְּעַל שׁוּלְחָן אַחַר מְקָרִי מְקוֹם אַחַר אִף שְׂהוּא בְּתוּף ד' אֲמוֹת צל"ע אֲמַאי הָא קִי"ל בְּכָל דְּנֹכְתָא תוּף ד' אֲמוֹת בְּמְקוֹם אֶחָד דְּמִיָּא ** (וּמִש"כ כ"מ בְּגמ' לְכַאוּרָה אֵינוֹ רְאָיָה דִּי"ל שְׂהַחֲבוּרָה הַשְּׁנִיָּה הִיא חוּץ לַד"א) ** וְאֶפְשָׁר דְּלְפִי מִש"ל לְעִיל דְּהַחֵיּוֹב אֶפֶסַח קָאִי וְהַלְכָּף לְעַנְיָן שְׂעוֹר מְקוֹם מִשְׁעָרִינוּ נְמִי בְּפִסַח וְאִף דְּגְבִי

אדם האוכל נחשב כחד מקום משום דמקומו של אדם הוי ד' אמות מ"מ לענין דבר הנאכל דהיינו הפסח הוא מקום אחר דגבי פלים ונחפצים ושאר דברים לא מצינו ד' אמות הוא מקומו ולכן תליא בשולחן דכל בשולחן אחד מקרי מקום אחד לענין הפסח וכל דבר הנאכל בשולחן אחר מקרי מקום אחר ואף שהוא תוך לד' אמות כנ"ל ליישב ד' המג"א.

ואפשר דע"ז רמז לנו המקרא להורות דשיעור מקום תליא בפסח ולא שיעור מקום של אדם האוכל. הנלע"ד פתבתי: סימן כד וילענין מש"כ בסי' ל"ט ודף מ"ז ע"ב) להסתפק בתקע קול אחר לגמרי בין תקיעה לתרועה או דתקע בשופר פסול אי מקרי הפסק כעת נ"ל דאם התקע כיון לשם תקיעה לצאת בו וגם השומעין כיונו לשם תקיעה בנודאי הוי הפסק וכ"ש הוא מתקע שברים במקום שצריך לתקוע תרועה או להקפיד דהוי הפסק אבל אם לא כיון לתקיעה כלל רק לשיר בעלמא וגם השומעין לא כיונו לצאת בו דידעו דהוא שופר פסול או דידעו שהוא קול אחר שאינו מהקולות שצותה התורה לתקוע בר"ה פשוט דהשומעים בנודאי יצאו דהשמיעה לא הוי הפסק והתקע בעצמו אפשר דהוי הפסק דלא גרע מדיבור ואכן בדיבור גופא ג"כ לא מצינו דיהיה הפסק דיהיה צריך לחזור ולתקוע דלא הוי הפסק אלא לענין ברכה אבל לא לענין התקיעות ולכן נראה דתקע קול אחר או בשופר פסול ולא נתכונן לצאת בו לא הוי הפסק כן נ"ל ומיהו עדיין הדבר צ"ע באחרונים ואכמ"ל: וילענין מה שכתבנו בסימן מ"ב (דף מ"ט ע"א) אי ויודוי שעיר המשלח מעכב.

אגב דאירי בדיני ויודוי של שעיר המשלח ראיתי להזכיר בכאן מה ששמעתי מפי מר אחי ז"ל שפאוד היה רע בעיניו המנהג שנהגו כמעט בכל תפוצות ישראל ביה"כ בתפילת מוסף בסדר עבודה פשמיים הציבור והש"ץ לנוסח הוויודוי גופה היה אומר מתחילין כל הקהל לומר כל אחד ואחד בפני עצמו נוסח והפניהם והעם העומדים בעזרה וכו' ומתוך שא"א לצמצם שייסימו כל הקהל פאחת לנוסח היו כורעים וכו' א"א כלל שיפול כל העם על פניהם פאחת רק זה מקדים וזה מאחר זה קם וזה נופל וזה דבר מגונה מאוד ואין זה מדרגה הכבוד וההידור לעשות כן אפילו לפני מלך ב"ו וק"ו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ונוסף לזה שהש"ץ עומד ואין נופל כלל על פניו בעת שהציבור נופלים רק לאחר שהציבור נופלים על פניהם מתחיל הש"ץ לומר נוסח והפניהם והעם בניגון הנהוג ונופל גם הוא על פניו בעצמו וזהו נגד הדין שכל הקהל נופלים על פניהם והוא אינו נופל ונראה ככופר ח"ו [ואף שיש לחלק ולומר דלא דמי לנוסח עלינו שאנו אומרים באנחנו כורעים ומשתחוים].

ולכן מי שאינו כורע בנודאי מחזי ככופר ח"ו. אבל בסדר עבודה אינו אלא סיפור דברים בעלמא דהפניהם והעם שעמדו בעזרה היו כורעים ומשתחוים פשהיו שומעים את השם הנכבד והנורא יוצא מפי פהו גדול.

רק דהמנהג הוא לכרוע ולפול על פניו לעשות זכר למקדש ולכן אף מי שאינו כורע ונופל על פניו לא נראה ככופר אבל מ"מ כיון שפבר המנהג לכרוע ולפול על פניהם בנודאי גם בזה שייך נראה ככופר].

ובאמת המנהג הזה שהש"ץ אינו נופל על פניו בעת שהציבור נופלים נמשך מדברי הרמ"א בהג"ה בשו"ע סי' תרכ"א שכ' דהש"ץ אינו כורע בעלינו ובהפניהם והעם בר"ה וביו"כ פדי שלא יבוא לעקירת רגלים.

ולכן גם האידנא דלא נהגו פן אלא גם הש"ץ כורע בעלינו עם הציבור וכמש"כ הלבוש והובא בט"ז שם מ"מ נשאר המנהג שלא יפול על פניו עם הציבור בשנה אבל באמת הוא מנהג בטעות דמאחר דאנן נוהגין שגם הש"ץ כורע ונופל צריך ליפול ע"פ עם פל הציבור ביחד כמו שפורע בעלינו ולכן הנהיג מר אחי ע"ל בבית תפילתו שהיה מתפלל ביוה"כ [כי דרפו ז"ל היה בסוף ימיו שהיה עושה מנגן בתוך ביתו בשבתות וביו"ט ובמים נוראים מפני שהיה דרפו להאריך בתפלתו ולהתפלל מתוך ענוקא דליבא באימה ובכנונה עצומה ונתקיים בו מקרא שפתוב כל עצמותי תאמרנה וגו' וביחוד בר"ה וביו"כ היה מתפלל באימה וביראה ובבכיה רבא ולא רצה שהציבור ימתינו על תפילתו וקשש מאוד לטירחא דציבורא ולכן היה מתפלל בציבור בביתו והוא בעצמו היה יורד לפני התיבה פל העמש תפילות ותיקף אחר שסיים נוסח וכוף היה אומר היה מתחיל לומר נוסח והפניהם והעם בנגון והציבור היו אומרים עמו בלחש הנוסח הזה וכשהיה מגיע להיו כורעים היו נופלים פל הקהל על פניהם עמו בשנה ומאוד היה משתוקק להנהיג פן בשאר פתי כנסיות ובתי מדרשות ובאמת שפן ראוי לעשות לכל רב ומנהיג הקהילה להנהיג פן בבית מדרשו אם אפשר בקל לתמן זה באופן שלא יבואו לידי מחלוקת ח"ו.

ואגב דאירי בסדר עבודה ראיתי להעתיק בכאן מה שכתבתי על גליון הרמב"ם ז"ל שלי בה' עבודת יוה"כ בפ"ב הלכה נא"ו על מש"כ שם הרמב"ם ז"ל נמצאת למד שהוא מתנודה ביום זה ג' פעמים וכו' ומזכיר את השם בכל ווידיי מהן ג' פעמים וכו' ובכולן מזכיר את השם ככתבו שהוא שם המפורש בראשונה היה מגביה את קולו בשם פיון שרבו פרוצין חזרו לאומרו בקול נמוך ומבליעו בפעמות עד שלא יפירו בו אפילו חביריו הפניהם עכ"ל וכתבתי על זה בגליון וזה לשוני ירושלמי יומא פ"ג הל' ז' בראשונה היה אומרו בקול גבוה משרבו הפרוצין היה אומרו בקול נמוך ע"כ ומה שגורשם על דברי רבינו (קדושין דף ע"א) וכן הכ"מ והלח"מ ציינו להש"ס דקדושין והא לימא פלל דרבינו לא פיון לנה פלל דהא התם לא אירי בשם שהיה אומר הכה"ג ביוה"כ רק בשם של י"ב אותיות וגם לא הוזכר שם פלל דצריף לאומרו בקול נמוך ולא אמר שם רק דאין אומרין אותו לכל אדם רק לצנועים ע"ש ולכן הדבר פשוט דהרמב"ם פיון להירושלמי שהבאתי ובזה נסתלק קושיות הלח"מ עליו וק"ל ומה שסיים רבינו ומבליעו בפעמות הוא ג"כ שם בירושלמי אלא צ"ע בירושלמי משמע שהבליע בפעמות הפניהם והרמב"ם שינה הלשון וכבר העיר בזה הלח"מ.

אמנם הסמ"ג בהל' עבודת יוה"כ עשין ר"ט העתיק ללשון הירושלמי אות באות. ומה שגורשם שם על דברי הסמ"ג (קדושין דף ע"א) טס"ה וצריף לציין ירושלמי יומא פ"ג [ומש"כ הרמב"ם עוד ובשלחשת הווידיים היה מתפונן וכו' פתב ע"ז הסמ"ג ז"ל והפייט יסד פי בשלחשת הווידיים היה מתפונן לגמור את השם פנגד המברכים ואומר להם תטרו ואינו בתלמוד ואולי בשום מדרש הוא עכ"ל הסמ"ג: סימן כה בהלכות סופה סימן מ"ו (דף נ"ג ע"כ) כתבתי שם דלענין מה שהקשו התוס' על רש"י (בסופה דף ז')

דבמבוי מְפֹנֵלֶשׁ לֹא מִשְׁתַּרְי בְּלַחֵי וְקוֹרָה לְרַבָּנָן י"ל דְּלַרְשׁ"י לְשִׁיטְתוֹ בְּעִירוֹבִין שָׁם לִק"מ ע"ש ונ"ל לְהוֹסִיף בְּכָאן דִּי"ל דְּהַתּוֹס' דְּהַקְשׁוּ עַל רַשׁ"י ג"כ לְשִׁיטְתִּינְהוּ אֲזֵלִי דַס"ל הַתָּם דְּגַם רַבָּנָן לֹא פְּלִיגֵי רַק לְעַנְנָן טַלְטוּל אֲבָל לְעַנְנָן לְזֵרוּק מוֹדוֹ לִיהֵ ר"י דְּנַעֲשֶׂה רַה"י דְּאוֹרֵייתָא וְשִׁפִּיר מִקְשָׁה עַל רַבָּא גַם מְרַבָּנָן וּלְפִי זֶה אֵינוֹ מְוַכַּרְח דִּישׁ חִילּוּק לְרַבָּנָן בֵּין רַה"ר לְמַבּוּי הַמְּפֹנֵלֶשׁ וְשִׁפִּיר י"ל דְּגַם בְּמַבּוּי הַמְּפֹנֵלֶשׁ ס"ל דְּאָסוּר לְטַלְטַל אֲפִילוּ בְּשַׁנֵּי לַחֲזִינִים וְשִׁפִּיר מִקְשָׁה הַתּוֹס' הֵכָא עַל רַשׁ"י לְפִי מַה דְּפִשׁוּט לְהֵם דְּהַה מִיגוֹ לֹא אֲמַרִּינוּ רַק לְעַנְנָן דְּרַבָּנָן דְּמִיגוֹ דְּמַהֲנֵי הָאֵי לַחֵי לְעַנְנָן טַלְטוּל בְּשַׁבַּת דְּחַמִּירָא כ"ש דְּמַהֲנֵי הָאֵי לַחֵי לְעַנְנָן סְנִיפָה דְּקִיל דְּאֵינוֹ אֲלָא אִיסוּר עֲשֵׂה וְשִׁפִּיר הַקְשׁוּ דְּהָא לְעַנְנָן טַלְטוּל לֹא מִשְׁתַּרְי בְּלַחֵי וְקוֹרָה אֲלָא לַר"י כ"ה פְּנוּנַת הַתּוֹס' פָּאן.

וְזֶה לֹא הַקְשׁוּ דְּאֲפִילוּ ר"י אֵינוֹ מַתִּיר לְטַלְטַל רַק בְּשַׁנֵּי לַחֲזִינִים וְרַבָּה אוֹמֵר פָּאן סִיפָה ע"ג מַבּוּי שְׁיֵשׁ לוֹ לַחֵי דְּהָא אֵינוֹ קוֹשְׂיָא דְּהָא יֵשׁ לְפָרֶשׁ דַּר"ל שְׁיֵשׁ לוֹ הֵיתֵר לַחֵי וְהֵינּוּ ב' לַחֲזִינִים וְלָכֵן פֶּל עֵינְקֵר קוֹשְׂיֵיתָם עַל רַשׁ"י ז"ל אֵינוֹ רַק דַּא"כ דְּבָרֵי רַבָּה אֵינוֹ אֲלִיבָא דְּהַלְכָתָא דְּהָא קו"ל פְּרַבָּנָן: וְלְעַנְנָן דְּבָרֵי הַתּוֹס' דְּעִירוֹבִין הַנ"ל דַּס"ל בְּפִשְׁיטוֹת דְּלְעַנְנָן לְזֵרוּק גַם רַבָּנָן מוֹדוֹ דְּחִיב לְכַאוֹרָה תְּמוּהָ מְאוּד דְּהָא בַּפ"ק דְּשַׁבַּת (דָּף ה') מְבִנְיָר לְהַדְיָא לְהִיפָּה דְּאֲמַרִּינוּ שָׁם דְּאֲמַאי קָרִי לִיהֵ רַה"י גְּמוּרָה דְּלֹא תִימָא דַּה"מ לְעַנְנָן טַלְטוּל אֲבָל לְזֵרוּק מוֹדוֹ לִיהֵ קַמ"ל הָרִי בְּהַדְיָא דְּרַבָּנָן פְּלִיגֵי גַם לְעַנְנָן לְזֵרוּק וְכָבֵר עָמַד ע"ז הַגְּרַע"א ז"ל בְּגִלְיוֹן הַש"ס שָׁם וְנִשְׂאָר בְּתִימָה.

אֲכֹן לְפִי חוֹמֵר הַנוֹשֵׂא י"ל דְּהַתּוֹס' שָׁם לֹא פְּתָבוּ פֶן רַק לְרַבָּה דַּס"ל דְּלַחֵי מְשׁוּם מַחֲזִינָה וְר"י ג"כ ס"ל דְּבַעֲיִנָן ג' מַחֲזִינּוֹת מַה"ת שִׁפִּיר י"ל דְּגַם רַבָּנָן ס"ל פֶן וְלֹא פְּלִיגֵי רַק לְעַנְנָן טַלְטוּל אֲבָל לְרַבָּא דְּאָחַד זֶה וְאָחַד זֶה מְשׁוּם הֵיכֵר דְּקִסְבֵּר דַּב' מַחֲזִינּוֹת דְּאוֹרֵייתָא בְּנוֹדָאֵי פְּלִיגֵי רַבָּנָן גַם לְעַנְנָן לְזֵרוּק דְּרַבָּנָן נוֹדָאֵי ס"ל דַּג' מַחֲזִינּוֹת דְּאוֹרֵייתָא וַא"כ י"ל דְּהַסְגִּיא דְּשַׁבַּת אֲזֵלָא אֲלִיבָא דְּרַבָּא דְּלַחֵי נְמִי מְשׁוּם הֵיכֵר.

וְנִרְאֶה דְּהַסְגִּיא (דְּעִירוֹבִין דָּף י"א ע"ב) דְּאֲמַרִּי לִימָא קְסָבְרֵי ב"ה ג' מַחֲזִינּוֹת דְּאוֹרֵייתָא לֹא לְזֵרוּק מְשַׁתִּים הוּא דְּמַחֲזִיב וְכו' ג"כ אֲלִיבָא דְּרַבָּא אֲזֵלִי דְּלִדִּידִיהֵ ר"י וְרַבָּנָן פְּלִיגֵי בְּזֶה וְלַר"י ב' מַחֲזִינּוֹת דְּאוֹרֵייתָא וְלָכֵן מִקְשָׁה שִׁפִּיר לִימָא קְסָבְרֵי ב"ה דַּג' מַחֲזִינּוֹת דְּאוֹרֵייתָא פְּלוֹמֵר וְתַקְשָׁה עֲלֵיהֵ דַּר"י דְּכִמָּאן אָמַר לֹא כַב"ש וְלֹא כַב"ה.

[וּמַזֶּה רְאִיָה ג"כ דְּגַם לְעַנְנָן לְזֵרוּק פְּלִיגֵי] אֲבָל לְרַבָּה לַד"ה בְּעִינָן ג' מַחֲזִינּוֹת וַא"כ מַאי מִקְשָׁה לִימָא קְסָבֵר ב"ה דַּג' מַחֲזִינּוֹת דְּאוֹרֵייתָא הָא הָאָמַת פֶן הוּא וְדו"ק: שָׁם בְּסוּף הַסִּימָן פְּתַבְתִּי דַּמַּש"כ בִּירוּשְׁלַמִי דְּבִינָה פֶרַק ה' הִלְכָה ב' דְּאֵם הִיָה רֹכֵב עַל הַבְּהֵמָה בְּשַׁבַּת אוֹמֵר לוֹ רַד וּמְסִיק הַטַּעַם מְשׁוּם שְׁבִיתַת בְּהֵמָה הֵינּוּ הַפְּנוּנָה דְּאֵם נֹאמֵר דְּאָסוּר לִירַד מִן הַבְּהֵמָה כָּל יוֹם הַשַּׁבַּת אֵין לָהּ צַעַר בַּע"ח גְּדוּל מְזָה וּמִמִּילָא יֵשׁ בָּהּ אִיסוּר שְׁבִיתַת בְּהֵמָה ג"כ ע"ש הַנֵּה בְּאָמַת גַם הַב"י מְסִיק פֶן בַּפ"ד ה' הִירוּשְׁלַמִי אָף אֲנִכִי הֵאָרְכְתִי בַעז"ה עַל הַגְּלִיּוֹן הִירוּשְׁלַמִי שָׁם לְבָאָר כָּל הַמְּשָׁף לְשׁוֹן הִירוּשְׁלַמִי שָׁם דְּהַמְּפָרְשִׁים דְּחִקוּ שָׁם בְּפִירוּשׁוֹ.

וְזֶה לְשׁוֹנֵי עַל הַגְּלִיּוֹן שָׁם עַל מַש"כ בִּירוּשְׁלַמִי דְּאוֹמְרִים לוֹ רַד חַבְרִיאָא אָמְרוּ שְׁמָא תִינּוּק הַבְּהֵמָה אָמַר לוֹן ר' יוֹסִי הִגַּע עֲצָמָה שְׁהִיָה הוֹגֵן אָחַד גְּדוּל וְכו' וּפִי' הַפ"מ דְּשְׁמָא תִינּוּק הַבְּהֵמָה מֵאָמָה בְּעוֹד שְׁהוּא יוֹשֵׁב עֲלֵיהֵ וְהוּי פְּמַנִּיק בְּיַדִּים וְזֶה אָסוּר בִּיו"ט.

ונאני איני יודע דאפילו אם הנה מניק בידים מאי איסור יש בזה ועוד דהיכי הוי פמניק בידים ונאפילו גרמא לא הוי דאין הרכיבה גורם שתינוק ועוד דמאי פסקא דמיירי ברוכב על בהמה שעדיין הוא יונק ואמה אצלה והיאף הנה עולה על דעתו של יוסי לומר פן דהא סתמא אמר ולכן פ"ה הפ"מ לא נהירא פלל וגם דברי הק"ע שם אינם מוכנים.

ואכן לפע"ד דט"ס קטן נפל בירושלמי ובמקום שפא תינוק צ"ל שפא תחנק הבהמה ור"ל דשפא תחנק ותמות מן המשא ולפיכך התירו לו לירד משום צער בע"ח וזה אפילו בחול אסר אלא דקמ"ל רבותא דאפילו בשבת לא העמידו איסור משתמש בע"ח במקום צער בע"ח ולפיכך צריף לירד אפי' בשבת.

וע"ז מקשה ר"י שפיר דהגע עצמה שיהיה הוגן אחד גדול ור"ל בהמה גדולה ונחקה שיכולה לסבול משא הרבה ולא תחנק בשביל זה מאי איפא למימר ועל זה מסיק שם בירושלמי תני רב אחא בר פפא קומיה דר' זעירא דשנייה היא שהיא מצויה על שבימת בהמה ור"ל דאף דלא תחנק הבהמה ולא יגיע לה צער בעלי חיים.

גמור דאסור אפילו בחול מ"מ קצת צער בע"ח מיהו איפא והלכך בשבת מ"מ אסור משום דכתיב למען ינוח שורף ונחמורף וזה אינו נוחותא אלא צער דאף דרכיבה בחצר או במבוי שאינו מןלש אין בו איסור פלל היינו רכיבה לפי שעה דליפא צער פלל אבל לישוב ע"ג בהמה פל היום בנודאי יש לה צער ואסור בשבת ויו"ט פנ"ל ברור דברי הירושלמי בזה ע"כ לשוני על הגליון שם: ולענין מש"כ שם ובדף נ"ד ע"ב) להעיר על דברי הרי"ף ז"ל שדעתו דבסיפא ע"ג מבוי שיש לו לחי פשר הסוכה גם לימות החול וכמו שכ' ה"ר"ן לדעתו ז"ל וכתבנו הטעם דהכריחו לזה דאל"כ גם לשבת לא הייתה פשרה דהא בעינו סוכה הראויה לז' אף יש לתמוה דהיאף יפרנס הרי"ף ז"ל להא דיתרה סוכה דעלמא אסוכה דשבת דאלו סוכה דעלמא בעי טפח שוחק וכו'.

הנה אחר ההדפסה מצאתי ת"ל להגאון בעל ערוף לנר זצ"ל על סוכה שהעיר בזה ות"י וז"ל די"ל דסוכה שאינה ראויה לז' לא שייף רק בסוכה שעושה אותה קודם החג אבל בעושה בחוה"מ בזה לא שמענו שיהא ראויה לז' וא"כ י"ל דהא דאמר דסוכה דעלמא בעי טפח שוחק היינו בסוכה שעושה שלא על שבת פגון בחוה"מ שפכר עבר שבת דהתם לא הנה מצטרף למיגו דדווקא בעושה אותה קודם השבת דמתכשרת מפח מיגו וכיון דמיגו דאורייתא הוא כמש"כ ה"ר"ן ממילא מותרת גם בחול דאל"כ הוי סוכה שאינה ראויה לז' אבל במקום שאינו מצטרף למיגו פסולה באמת ובעי טפח שוחק ומה שלא ביאר הרי"ף דבכה"ג פסולה היינו משום דכיון דכ' דעיקר ההיתר הוא משום מיגו ממילא בכה"ג דלא שייף מיגו פסולה כ"כ שם הגאון הנ"ל.

וע"ש מה שהעיר על ה"ר"ן ז"ל והנה הגם שהרבה יש לפלפל בדבריו וגם מש"כ ה"ר"ן דהף מיגו הוא דאורייתא יש לי בזה אריכות דברים ובואר הפל במקום אחר א"ה: סימן כו בנידון מה שכתבתי בתשובה מ"ז (בדף נ"ה ע"ב) אבל קודם החזרה לא הנה מוכרח לומר דר"א ס"ל פן וכו' אין להקשות דהא מתחילה כתבתי שם דאדרבה דגם קודם חזרה הנה ס"ל פן ובזה הוכחתי שם דלר"א ע"כ דס"ל דמצטרף פטור גם בלילה הראשונה.

אבל אינו קושיא דע"כ לא הוצרכתי לזה רק לפי מש"כ בתחילה דתליא לר"א ב'דון מינה ומינה אבל לפי מש"כ אח"כ דהקישא אפקא מג"ש ואמרין דג"ש לא אתי רק למחצה וכמו דאיתא (בנבחים מ"ט) מעתה אינו מוכרח ק לומר דר"א ס"ל ד'דון מינה ואוקי באתרא דארף דסבר ד'דון מינה ומינה ג"כ אתי שפיר פ'ון דהג"ש לא נאמר ללמוד סנפה ממצה רק להקפיד ורק ד'אתינן עלה מתורת ד'אין ג"ש למחצה וכ'ון דאיכא היקישא להקפיד אמרין ד'אתי היקישא נאפקיה מג"ש ולא למדין כ'לל וכלל ממצה ופשוט הוא: ושם ב'דף נ"ו ע"א) מש"כ פ'ן נראה פ'וןנתם ו"ל וצריף להוסיף ע"ז ולכאורה נראה דארף לפי דעת הגר"א ו"ל דבעת ש'יורד גשמים יכול לאכול בבית אף בלילה הראשונה ורק שאחר ש'יפסקו הגשמים ועדיין הוא ק'ודם חצות מחוייב לאכול כ'זית בסנפה משום מ"ע ד'לפינן ט"ו ט"ו מחג המצות.

מ"מ נ"ל דמ"מ יש נ"מ ב'ן לילה הראשונה לשאר הלילות דמלבד ד'יש נ"מ לענ'ן אם נפסקו הגשמים עוד יש נ"מ גם בעת שהגשמים יורדין לענ'ן אם רוצה להחמיר על עצמו ולישב בסנפה בעת ש'יורד הגשם דבשאר הלילות אסור להחמיר על עצמו ונחשב להדיוט פ'ון דמראין לו משמים דא"א בשימוש אכל בלילה הראשונה פ'ון דמ"מ אינו נפטר מן המצה רק בעת ש'יורד הגשם ואחר ש'יפסקו הגשם י'נה צריף לאכול פעם שנית אינו ראיה ד'אין רוצין בשימוש דהא מ"מ לא נפטר מהמצוה אם לא ש'רדו גשמים עד חצות והוא אינו יודע זה דאפשר ש'יפסקו מק'ודם והלכ'ף אם רוצה להחמיר על עצמו ולישב בסנפה בלא ברכה יכול להחמיר אבל אחר העיון הא ליתא דמ"מ פ'ון דעכשיו בעת ש'יורד גשמים נפטר ממצות סנפה ויכול לאכול בביתו מ"מ הא מראין לו משמים דא"א בשימוש דהא מ"מ בעת ה'רידה פוטרם אותו מן השמים ממצות סנפה והלכ'ף נראה דאסור להחמיר על עצמו ולאכול בסנפה כמו בשאר הלילות.

וע"ש בב'אורי הגר"א ו"ל ס"ק ה' דדעת המחבר שם דלא הביא כ'לל לדין ד'רדו גשמים בלילה הראשונה היינו משום דס"ל דבשביל הג"ש דט"ו ט"ו חייב לאכול בפ'יצה פשיעור הצריף סנפה ולפי ה' סברא תו לית ל'ן ראיה לענ'ן ירידת גשמים ד'יש חילוק ב'ן לילה הראשונה לשאר לילות ואפשר ד'אינו מחוייב להמתין כ'לל עד חצות דש'א יפסקו גשמים רק פ'ון שאכל בבית כ'זית בשביל חיוב אכילת פת שחייב בכ'ל יו"ט יכול לילה ולישן בביתו ואינו צריף להמתין כ'לל.

ולפי זה ג' שיטות בדבר א' שיטת הרא"ש והר"י בתוס' בסנפה שם (ובברכות דף מ"ט) והסמ"ק דחייב לאכול בסנפה בעת ש'יורד הגשם ולברך עליה. ב' שיטת התוס' בסנפה שם והרשב"א דבעת ש'יורד הגשם יכול לאכול בבית אם רוצה לאכול אף דמחוייב להמתין עד חצות דש'א יפסקו הגשמים וגם מחוייב לעמוד על עצמו שלא לאכול הרבה דלא י'נה הכ'זית ש'אכל בסנפה אכילה גסה.

ג' שיטת הסמ"ג והאור זרוע וש"פ והוא דעת המחבר ו"ל ד'אינו צריף אפילו להמתין ורק אם אירע שפסקו הגשמים ועדיין לא אכל אז הוא מחוייב לפנס בסנפה ולאכול כ'זית. ונ"ל עוד דארף אם כ'ר אכל כ'זית ונפסק הגשמים ויכול לאכול בסנפה ב'ונדאי מחוייב לפנס בסנפה ולאכול כ'זית ולקיים המ"ע דהא בפסח נמי אם לא י'נה לו מצה ש'וצאין בה יד"ח רק מצה עשירה וכדומה ואכל ממנה כ'די שביעה מ"מ אם הגיע לו מצה ש'וצאין

בה יד"ח לאחר זה בנודאי מחוייב לאכול כזית ולברך עליה אם הוא עדיין קודם חצות וא"כ בסופה נמי דכנותיה: ודע דלכל הג' שיטות הנ"ל עדיין לא מצינו לשום דעה מהנ"ל דיהיה מחוייב להמתין שלא לאכול עד שיפסקו הגשמים דאפשר דכיון דהגיע צאת הפוכבים דמוטל עליו מצות קידוש ולאכול פת כשאר יו"ט אפשר דיכול לאכול בביתו ולקדש ורק דאח"כ צריך להמתין ולא לישן דשמא יפסוק הגשמים ויהיה חייב לאכול כזית בסופה: ואכן שיטה רביעית יש למהרי"ל וכן דעת הגר"א ו"ל בבבאוריו ובס' מעשה רב דאסור לאכול כלל ורק דצריך המתין עד חצות דשמא יפסקו הגשמים: סימן כז ולענן מש"כ בסי"מ"ח (דף נ"ו ע"ב) להביא ראיה דאם תופס האתרוג או הלולב לרחבו נמי מקרי דרף גדילתו משופר דהנצרה ללמוד דאם הפכיה פכיתונא לא יצא מנהעברת שופר ולא מפיק ליה משום דבעינו דרף גדילתו וכן מהא דכתב בשו"ע דצריך להפוך השופר למעלה משום שצאמר עלה אלהים בתרועה ע"ש.

וכעת ראיתי דזה טעות דהא באמת אדרבה עיקר התקיעה אנו תוקעין שלא כדרך גדילתו דהא פשהוא גדל על הבהמה גדל הרחב למטה והקצר למעלה והתקיעה הוא מצד הקצר לצד הרחב.

ולפי מש"כ בשו"ע דצריך להפוך השופר למעלה ולפי פ"י הלבוש דצריך שיגביה הפה מעט למעלה א"כ אדרבה צריך לתפוס השופר הקצר מלמטה והרחב למעלה והוא היקף מדרך גדילתו וא"כ האחיזה והתקיעה הפל הוא שלא כדרך גדילתו וע"כ צ"ל דלא בעינו דרף גדילתו רק במקום דעיקר המצנה הוא הנטילה אבל בשופר דעיקר המצנה הוא התקיעה ורק הדין הוא דצריך לאחוז השופר בידו בעת התקיעה לא בעינו דרף גדילתו רק דאסור לשנות השופר מדרך גדילתו משום דכתיב והעברת את הרחב והרחיב את הקצר וכ"ש אם הפכיה פכיתונא פסול אבל האחיזה אינו מעכב דרף גדילתו כלל.

ומזה סתירה על מה שהביא בטור בסי' תר"ל דיש מדקדקין להעמיד הקנים של הסופה דרף גדילתו וכו' וגם הטור לא פליג עליהו רק מטעם דדפנות פשרין מכל דבר. והדבר מתמיה דהא בשופר לא בעינו שיאחוז דרף גדילתו וע"כ משום דעיקר המצנה אינו הנטילה רק התקיעה וא"כ דסופה נמי עיקר המצנה הוא הישיבה ולא העשוייה נודאי לא בעינו דרף גדילתו ולא דמי לקרשי המשפן דהתם עיקר המצנה הוא העשוייה דהוא מ"ע לעשות מקדש ובזה נגמר המצנה והדבר צ"ע: ואגב בדאורי בזה קשה לי לשון השו"ע בסי' תקפ"ו סעיף י"ב בהג"ה דכ' דאם תקע בצד הרחב פסול וכתב פן בשם הר"ן והדבר תמוה דמאי שייך בזה לשון פסול דהא השופר הוא שופר כשר רק דהתקיעה היתה שלא פהוגן וצריך לתקוע פעם שנית והל"ל דלא יצא אבל לשון פסול לא שייך בזה ובאמת בר"ן בעצמו לא הוזכר כלל דהוא פסול רק דלא יצא והביא פן בשם הירושלמי [ואכן בירושלמי לפנינו ליתא זה וצ"ע].

ובעיקר הדין אני תמה דלמה לא יצא הלא אדרבה אם תוקע בצד הרחב הוי טפי דרף העברתו ומאין יש לנו להוציא דבעינו שיתקע מצד הקצר. ומה שהביא לזה סמוך מדכתיב מן המצר קראתי אין זה ראי' דלא יצא גם בדיעבד אם תקע בצד הרחב וגם לא אישתימיט בשום פוסק למכתב פן.

וה' יאיר עיני במאור תורתו סימן כח בהלכות לולב בסימן מ"ח (דף נ"ז סוף ע"א) בזה שפתבתי שם ואולי דכוננת הגאון הנ"ל דלישני דהגביהו קונדם עה"ש והוציאו אחר עמוד השחר וכו' ומשום הכי פטור מחטאת דבעת הנחה הנה טרוד בדבר מצנה וכו' ע"כ.

והנה פעת ראיתי דזה אינו תירוץ פלל על דברי הגאון הנ"ל דהא ידוע דעיקר חיוב מלאכת הוצאה אינו אלא בעקירה ונחקה. וא"כ א"א לפרש פלל בהגביהו קונדם עה"ש והוציאו אחר עה"ש דנהי דטרוד בעת ההוצאה מ"מ לא הנה טרוד בדבר מצנה פלל לא בשעת העקירה ולא בשעת הנחה דהעקירה הנה קונדם עה"ש בשעה שעדיין אינו מחוייב במצות לולב פלל ובעת הנחה בנודאי לא שייך למפטרנה מחמת טרדה דמצנה דהא אין המצנה גורם לו להניח ונחקה אינו צורך להמצנה דהא פל עיקר הטעם שאנו פוטרים אותו מחטאת היינו משום שהנה טרוד להוציא הלולב ממקום שהנה מונח ברה"י להוציא לרה"ר כדי לילף אצל בקי שהנה ברה"ר ללמוד נענועו וברכותיו וא"כ נהי דנהי מוכרח מצד המצנה לעקרו מרה"י להוציאו לרה"ר אבל לעשות הנחה ברה"ר זה לא הנה מוכרח מצד המצנה דכל פה הנה ללמוד נענוע וברכותו מאת הבקי כשלא הנה מניח הלולב ברה"ר וגם לא הנה מוכרח לעמוד לפוש כדי שיהא נחשב כהנחה דכ"כ הנה יכול ללמוד ממנו הנענוע כשהוא מהלך ברה"ר וכיון שמצד המצנה לא הנה מוכרח להנחה פלל ומה שהניח הוא מחמת ששכח שהוא שבת וא"כ הוא שוגג גמור בשעת הנחה פלל השוגגין ופשיטא דחייב חטאת דהא בשעת עיקר המלאכה לא הנה טרוד בדבר מצנה פלל וזה פשוט לפע"ד וא"כ ע"כ צ"ל דר' יוסי מייירי שעקרו ממקומו לאחר עה"ש שהנה טרוד גם בשעת עקירה ועפ"ז נופל ראית הגאון הנ"ל לגמרי: ואין להשיב ע"ז דא"כ מאי מקשה מדאגביה נפיק ביה ומאי קושיא הא מ"מ בעת העקירה הנה טרוד בדבר מצנה ומה בכך דלאחר הגביה יצא בו ובעת ההנחה תו לא הנה טרוד בדבר מצנה מ"מ הני כהנחה בלא עקירה דהא בעת העקירה הנה טרוד בדבר מצנה ובאמת שפכר התעורר בקושיא זו הגרע"א ו"ל בס' דרוש וחדוש שלו ובגליון המשניות שלו ונשאר בתימה.

אבל לענ"ד אינו קושיא פלל דהא קי"ל בשבת דף ג') דהטעינו חבירו אנוכלין ומשקין בשבת והוציאן לחוץ גם פן חייב משום דעקירת גופו בעקירת חפץ דמי וא"כ מה בכך דעקירה ראשונה הנה טרוד בדבר מצנה מ"מ פיון דלאחר שהגביהו פכר יצא יד"ח תו הנה עקירת גופו באיסור דאז אינו טרוד וא"כ גם העקירה הנה שלא בטרדה ואף שהוא לא ידע שפכר יצא בו מ"מ לא מקרי טרוד דלא הנה לו לטעות בדין והני פשוט גמור.

ושוב ראיתי שבהגהות הגאון הרש"ש ו"ל הביא תי' זה בשם חכם אחד ודחה זה דהא אמרינו (בכתובות דף ל') דעקירה צורך הנחה היא ולא משפחת לה אלא בעמד לפוש וא"כ תמה הגרע"א ו"ל שפיר דמאי פריה דיקמא מייירי דלא עמד לפוש עכ"ל ולא הבנתי דחייטו פלל דהתם איירינו לענין פטור תשלומין אמרינו דעקירה צורך הנחה הוא ומפטר בתשלומין דהרי פכר התחיל במלאכה אם לא כשעמד לפוש דאז בטל לעקירה ראשונה וא"כ פכר נתחייב בתשלומין קונדם עקירת גופו אבל הכא נהי דעקירה ראשונה מה שהגביה הלולב ממקומו הנה טרוד במצנה מ"מ אתה יכול לחייבו מחמת עקירת גופו שהנה אחריו כן נאפילו לא עמד אח"כ פל מ"מ פיון דבעת הגביה הנה עומד וא"כ תיכף

שְׁעָרָה רַגְלָיו מִמְקוֹם שְׁעָמַד חָיִב מַחֲמַת אוֹתָהּ עֲקִירָה וּמֵאֵי עֲנָנוּ לְכָאן דְּאֶמְרִינוּ דְּעִקְרָה צוֹרֵךְ הַנְּחָה הִיא דְּזָה לֹא שְׂיִיף אֲלֵא לְעֲנֵנוּ תַּשְׁלוּמִין.

אִף זֶה י"ל דְּמִיָּרֵי מִתְּנִי פְּשֵׁה־גִבְיָהּ הַלּוּלָב דְּרַף הַלִּיכְתּוֹ וְלֹא עָמַד כָּלֵל בְּעַת הַגְּבִיָּה וְנִמְצָא דְלֹא הָיָה עֲקִירַת גּוּפוֹ כָּלֵל. אֲבָל גַּם הָא לִיתָא דְּהָא הֶתֶם בְּכַתְּוֹבוֹת אֶמְרִינוּ דְּלָבָן עֲזָאֵי דְּאֶמַר דְּמַהֲלָה פְּעוּמָד דְּמִי וְאֶפְי' בְּעָמַד לְכַתְּרָה חָיִב בְּתַשְׁלוּמִין וְלֹא אֶמְרִינוּ דְּצוֹרֵךְ הַנְּחָה הִיא ע"ש וְכִבֵּר יְדוּעַ דַּעַת הָרִי"ף שְׁסוּבֵר דְּהִלְכָה כְּבָן עֲזָאֵי וְכִמוֹ שֶׁכ' הָרֵא"ש בְּפָרָק קָמָא דְּשִׁבְתָּ וְא"כ שְׁפִיר מְקַשָּׁה הַגַּמ' מְדַאֲגָבְהִיהָ נְפִיק בֵּיהָ דְּאֶרְף אִם הַגְּבִיָּה בְּעַת הַלִּיכְתּוֹ מ"מ כִּינּוּן דְּמַהֲלָה פְּעוּמָד דְּמִי חָיִב מַחֲמַת עֲקִירָה אַחֲרוּנָה בְּעַת שְׂיִצָּא מִפֶּתַח הַבַּיִת לַחוּץ וְדו"ק וְנִתְיַשְׁבַּב הֵיטִיב קוֹשְׁיֵית הַגָּאוֹן מוֹהֲרַע"א א וְדו"ק: סִימָן כֵּט וְלְעֲנֵנוּ מַה שְׁהִבְאֵתִי בְּסִפְרֵי סִימָן מ"ח (דָּף נ"ז ע"ב) לְהַעִיר עַל דְּבָרֵי הַפְּיִיטוֹן בְּיוֹם ב' שֶׁל סְנוּכוֹת בְּבִרְכַּת מְגוֹן שְׂיִסְדּוֹ ר"א הַקְּלִיר ז"ל שְׂיִסְדַּד שְׁם קִיחָתָם בְּדַמִּים יִכְשְׁרוּ לְשֵׁם אִיוֹם דְּמַהוּ הַפְּנוּנָה דְּבַעֲיָנוּ קִיחָה בְּדַמִּים וְע"ש מַה שְׁפַתְבָּתִי לְפָרֵשׁ זֶה וְכָאן רְאִיתִי עוֹד לְהַתְעוֹרֵר עַל סִיוֹם דְּבָרָיו שְׁם שְׁמִסִּים רְאוּיִים לְהַנְטֵל בְּזָה רֵאשׁוֹן יוֹם וְלֹא אֶמַר דְּנִטְלִים בְּזָה רֵאשׁוֹן יוֹם וְמַהוּ הַלְשׁוֹן "רְאוּיִים לְהַנְטֵל" וְאֶרְף דִּי"ל דְּהוּא סוּבֵב וְהוּלָה עַל מַה שְׁאֶמַר בְּתַחֲזִילָה קִיחָתָם בְּדַמִּים יִכְשְׁרוּ וְכו' פְּלוּמַר דְּדוֹנוּקָא אִם לְקַח בְּדַמִּים אִז הֵם רְאוּיִים לְהַנְטֵל אֲבָל בְּשִׂאוּל וְגוֹזֵל אִינוּ יוֹצֵא אֲבָל הָא לִיתָא דְּהָא כְּבָר אֶמַר מִתַּחֲזִילָה יִכְשְׁרוּ.

וְהִנֵּה בְּפִשְׁיטוֹת י"ל דְּהָא כְּתַב הַגָּאוֹן בַּעַל נו"ב ז"ל בְּצַל"ח בְּרִכּוֹת צְפָרָק ה' דר"א הַקְּלִיר מַעוּלָם לֹא עָשָׂה פִּיּוּט לִיּו"ט שְׁנֵי שְׁל גְּלִיּוֹת וְאֶפְיָלוּ לִיּו"ט שְׁנֵי שְׁל ר"ה לֹא יָסַד פִּיּוּט מְשׁוּם שְׁהָיָה דָר קָרוֹב לִירוּשָׁלַיִם בְּתוֹף מְהִלָּה יוֹם וְהָיוּ יוֹדְעִין קְבִיעוֹת הַחוּדָשׁ בּו בְּיוֹם ע"ש אִף מַה דְּעָשָׂה פִּיּוּט עַל יו"ט שְׁנֵי שְׁל סְנוּכוֹת ג"כ עָשָׂה אוֹתוֹ עַל יו"ט רֵאשׁוֹן אִם חָל בְּשִׁבְתָּ דְּלוּלָב אִינוּ נִיטְל אִז וְלָכֵן יָסַד כָּל הַפִּיּוּט עַל מַצְנוֹת סְנוּכָה אִף שְׂאֲצִלְנוּ שְׂיִישׁ ב' יו"ט אִנוּ אוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּיוֹם ב' וְכִשְׁחַל יוֹם רֵאשׁוֹן בְּשִׁבְתָּ אִז מְהַפְּכִין הַסֹּדֵר בְּאַמַּת וְאוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן וְעַפ"ז י"ל שְׁפִיר בְּמָה דְּאֶמַר רְאוּיִים לְהַנְטֵל אִם הָיָה חָל בְּחוּל אֲבָל בְּאַמַּת אִינָם נִיטְלִים מְשׁוּם דְּשִׁבְתָּ הַיּוֹם אֲבָל עֲדִינּוּ הַדְּבָר מִתְּמִיָּה דְּהִיאִף אֶמַר דְּקִיחָתָם בְּדַמִּים יִכְשְׁרוּ לְשֵׁם אִיוֹם דְּהָא לְצוֹרֵךְ יו"ט רֵאשׁוֹן א"צ לְיִקַּח דְּהָא שִׁבְתָּ הוּא וְלִמְחַר הוּא חוה"מ וְיוֹצֵא גַם בְּשִׂאוּל דְּהָא בְּמִקוּמוֹ לֹא עָשָׂא יו"ט רַק יוֹם אֶחָד וְטָפִי הו"ל לְכַתְּוֹב דִּין זֶה בְּפִיּוּט שְׁל יוֹם רֵאשׁוֹן שְׂיִסְדּוֹ אִם חָל בְּחוּל דְּכ' שְׁם כָּל דִּינֵי לוּלָב וְהו"ל לְכַתְּוֹב שְׁם ג"כ דְּצָרִיף לְיִקַּח בְּדַמִּים וְאִינוּ יוֹצֵא בְּשִׂאוּל אֲבָל בְּחָל בְּשִׁבְתָּ הָא אִינוּ צָרִיף לְיִקַּח בְּדַמִּים בְּאַמַּת.

וְלָכֵן מִתּוֹף חוֹמֵר הַנוּשָׂא נ"ל דְּחִידוּשׁ דִּין גְּדוּל הַשְּׁמִיעַ לָנוּ רַבִּינוּ ר"א הַקְּלִיר זַצ"ל בַּעַל הַפְּיִיטוֹן בְּזָה וְכַוְנָתוֹ לֹאמַר דְּאֶרְף דְּחָל בְּשִׁבְתָּ מ"מ צָרִיף לְיִקַּח הַד' מִיָּנִים מַעִיו"ט בְּדַמִּים כְּדִין וְאֶרְף דְּאִינוּ נִיטְל בְּשִׁבְתָּ הָאִיִּדְנָא לְאַחַר הַחוּרְבָן מ"מ גְּזִירָה דְּשְׂמָא יְבוֹא מְשִׁיח' (וְיִבְנֶה בִּיהַמ"ק בּו בְּיוֹם וְאִז יִהְיֶה נִיטְל הַלוּלָב גַּם בְּשִׁבְתָּ וְכַדְאִיתָא בַר"פ לוּלָב וְעַרְבָה דְּבִזְמַן הַמְּקַדָּשׁ גַּם בְּגִבּוּלִין הָיָה הַלוּלָב נִיטְל בְּשִׁבְתָּ אִם חָל יו"ט רֵאשׁוֹן בְּשִׁבְתָּ וְלָכֵן צָרִיף שְׂיִהָא מְזוּמָן בְּיָדוֹ מַעִיו"ט וְכַעֲיִן זֶה מְצִינוּ בַר"ה דָּף ל') לְעֲנֵנוּ יוֹם הַנֶּהָר שְׁפָלוּ אֶסוּר דְּאֶמַר שְׁם בְּתַחֲזִילָה דְּהַטְעַם מְשׁוּם דְּמַהֲרָה יִבְנֶה בִּיהַמ"ק וְיִאֶמְרוּ דְּאֶשְׁתַּקֵּד אֲכָלוּ בְּהַאִיר הַמְזַרְחַ

השָׁמָא נְמִי נִיכוּל ע"ש וְהָהּ גְזִירָה שְׁיִירָה נְמִי הָכָא דְשָׁמָא יִבְנֶה בַּהֲמ"ק וְיִתְחַיֵּיב אֲזַי בַּד' מִיָּנִים וְלֹא יִהְיֶה מְזוּמָן בְּיָדוֹ לִיטוֹל וּלְבָרָה.

וּבְזָה א"ש מַה דְפָרַט דְּוּוּקָא קִיחְתָּם בְּדָמִים יִכְשְׁרוּ לְשֵׁם אִיוּם וּכְבָר עֲמֻדָתִי עַל לְשׁוֹן זָה דְהָא בְּמַתְנֵה נְמִי יוֹצֵא וּמַהוּ קִיחְתָּם בְּדָמִים אֲבָל לְפִי מַה שְׁכַתְּבוּ דְמִיָּרִי בְּשִׁבְתָּ נִיחָא דר"ל דְצָרִיף לִיקָח מַעִי"ט בְּדָמִים וְלֹא יִסְמְךָ עַל מַה דִּיִּתְנוּ לּוֹ בְּמַתְנֵה ע"מ לְהַחְזִיר בִּי"ט דְשָׁמָא לֹא יִרְצוּ לִיתֵּן לּוֹ מַתְנֵה ע"מ לְהַחְזִיר וְלִכֵּן צָרִיף לְהַזְמִין וְלִיקָח הַד' מִיָּנִים מַעִי"ט מִשׁוּם גְּזִירָה דִּיבְנֶה בַּהֲמ"ק וְאִף דר"נ ב"ר יִצְחָק אָמַר שֵׁם טַעַם אַחַר דַּס"ל לר"י בֵּן זַפְאִי כר"י דַּמַּה"ת הוּא אָסוּר מ"מ הָהּ סְבָרָא דְמַהֲרָה יִבְנֶה בַּהֲמ"ק לֹא נִדְחָה מִמְקוּמָה.

וְחַדַּע דַּהֲרַע"ב בְּסוּפָה פָּרַק ג' מִשְׁנֵה י"ב כְּתַב הַטַּעַם לְיוֹם הַנֶּהֱפֵךְ מִשׁוּם דְמַהֲרָה יִבְנֶה בַּהֲמ"ק אֲלֵמָא דְטַעַם הַזֶּה ג"כ אֲמַת וְאִף דְהִתָּם אִינוּ צָרִיף לְטַעַם הַזֶּה דְהָא קי"ל בְּאַמַּת כר"י דְבַזָּה"ז מִן הַתּוֹרָה אָסוּר כָּל הַיּוֹם מ"מ נ"מ מְזָה לְמָקוֹם אַחַר דְבְּכָל מְקוֹם שְׂיֵשׁ לְחוּשׁ דְשָׁמָא יִבְנֶה בִּיהֲמ"ק מִיָּד וְיִשְׁתַּנֶּה הַדִּין צָרִיף לְחוּשׁ וּלְפִיכָהּ שְׁפִיר י"ל דְכַוֵּנַת הַפְּיִיטוֹן דְצָרִיף לְהַכִּין מַעִי"ט כְּדִי שְׂיִהְיֶה רְאוּיָם לְהַנְטֵל בְּשִׁבְתָּ אִם יִבְנֶה בַּהֲמ"ק בּוֹ בַּיּוֹם.

וְאִכּוּן מְסַתְפִּינָא לּוֹמַר דְבָר חֲדָשׁ בְּזָה מַה שְׁלֹא נִמְצָא בְּשׁוּם פּוֹסָק רֵאשׁוֹן וְאַחֲרוֹן שְׂיִכְתְּבוּ כֵּן אִף לֹא בְּאִתִּי אֲלֵא לְעוֹרֵר דְאוּלִּי יֵשׁ לְהַעֲמִיס זָה בְּכַוֵּנַת הַפְּיִיטוֹן וְהַנְלַע"ד כְּתַבְתִּי בְּזָה בַּעֲזָה"ה: וְלַעֲנִין מַה שְׁכַתְּבִי שֵׁם בַּסִּי' נ"א (דָּף נ"ח ע"ב) דְבְּמוֹצָאֵי שִׁבְתָּ שְׁבִתוֹף הַחָג לֹא הָיָה אֲפָשֵׁר לְצִאת יְדֵי מְצוּוֹת שְׁמֻחָה בְּשִׁלְמִים רַק בְּכַסּוֹת נִקְיָה וְיִין יֵשׁן וְכַמוֹ שֶׁכ' הַתּוֹס' כר"פ לְוֵלֵב וְעַרְבָה.

וְשִׁמְעֵתִי דְבָר נִחְמַד בְּזָה מִפִּי מַר אַחֲזִי הַגָּאוֹן זצ"ל שְׁבִיזָה יֵשׁ לִיתֵּן טַעַם נְכוּן מַה שְׁתַּקְנוּ לְקִירוֹת מְגַלַּת קַהֲלַת בְּשִׁבְתָּ שְׁבִתוֹף הַחָג מִשׁוּם דְבַזְמַן הַבֵּית דְעִיקָר מְצוּוֹת שְׁמֻחָה הָיָה אֲזַי בְּשִׁלְמִים אִף בְּמוֹצָ"ש דַּא"א לְצִאת בְּשִׁלְמִים מְחַמַּת שְׂאִין נְאֻכְלִין אֲלֵא לְשָׁנֵי יָמִים וְלִילָה בְּנִתִּים וּבְשִׁבְתָּ גּוּפָא א"א לְהַקְרִיב שְׁלְמִים וְע"כ הָיוּ צָרִיכִין לְצִאת מְצוּוֹת שְׁמֻחָה בְּמוֹצָ"ש רַק בְּכַסּוֹת נִקְיָה וְיִין יֵשׁן וְחֻשְׁשׁוֹ שְׁמָא ע"י שְׂיִשְׁתּוּ הַרְבֵּה יִין יְבוֹאוּ לִידֵי שְׁמֻחָת הַוּלְלוֹת וְשִׁחּוֹק וְהִתּוֹל ח"ו כְּמֵאֲמָרָם ז"ל (בְּסוּטָה דָּף ז') הַרְבֵּה יִין עוֹשֶׂה וְכו' וְכֵן אֲמַרְיִנּוּ (בְּסִנְהֶדְרִין דָּף ע"א) י"ג ווי"ן נְאֻמְרוּ בְּיִין מִשׁוּם דְגוֹרָם קָלְלָה לְעוֹלָם וְלִכֵּן תַּקְנוּ לְקִירוֹת בְּשִׁבְתָּ בְּפוּקָר מְגִילַת קַהֲלַת דְכַתִּיב שֵׁם וּלְשִׁמְחָה מַה זֶה עוֹשֶׂה וְכַדוּמָה וְכֵן כְּמָה פְּסוּקִים הַמּוֹרִים עַל זֶה כִּי כָּל עַנְיָנֵי שְׁחוֹ וְשִׁמְחָה שְׁבַע עוֹלָם הַזֶּה הוּא הַפֶּל הַבָּל כְּדִי שְׂהַאֲדָם יִתֵּן אֶל לְבוֹ וְיִזְהַר מְזָה שְׁלֹא יִשְׁתֶּה יוֹתֵר מִדָּאֵי רַק כְּדִי לְקַיֵּם מְצוּוֹת שְׁמֻחַת יו"ט וְכַדְאֲמַרְי' זָכָה מְשֻׁמְחוֹ וּפְרַשׁ"י זָכָה לְשִׁתּוֹת כְּפִי מְדָה ע"כ.

כֵּן שְׁמְעֵתִי מִפִּי מַר אַחֲזִי הַנָּ"ל וְש"י מְשִׁיבֵד"נ: סִימָן כֵּה וְלַעֲנִין עִיקָר ד' הַגָּר"א ז"ל בְּהַגְהוֹת הַס"ע שְׂהַבְּאִתִּי סְפָרֵי דַבְּמ' יוֹם הָאֲמָצְעִיִּים לֹא הָיָה בְּהָר כָּל מ' יוֹם רַק דְבְּכָל יוֹם עָלָה וְיָרַד וְשָׁהָה בְּמַתְנֵה וְהִבִּיא שֵׁם רְאִיָּה לְזָה דָּאִם לֹא נֹאמַר כֵּן א"כ לֹא יָרַד בִּי"כ שְׁלֹא שְׁלָמוֹ עַד יִינּוּ מ' יוֹם מְפָנֵי שַׁצ"ל שְׁעָלָה בַּר"ח אֲלוּל אֲלֵא כְּמוֹ שְׁכַתְּבִי עַכ"ל הַגָּר"א ז"ל שֵׁם וְכַוֵּנַתוֹ פְּשוּט דָּאִם נֹאמַר דְכָל הָאֲרַבְעִים יוֹם הָיָה בְּהָר ע"כ צָרִיף לּוֹמַר דְיָרַד בַּכ"ט בְּאָב דַּאֲל"ה לֹא הָיוּ מ' יוֹם שְׁלְמִים עִם הַלִּילוֹת דְהָא בִּי"ח בְּתַמּוּז עָלָה בְּפוּקָר דְכָל עֲלִיּוֹתָיו בְּהַשְׁפָּמָה הָיָה וְנִמְצָא דְחָסֵר לִילָה הָרֵאשׁוֹנָה אִם נֹאמַר דְיָרַד בַּכ"ח בְּאָב וְע"כ צ"ל דְיָרַד בַּכ"ט בְּאָב כְּדִי לְהַשְׁלִים הַלִּילָה שְׁחָסֵר בְּתַחֲלִילָתוֹ וְנִמְצָא שְׁעָלָה בַּיּוֹם ל' שָׁל אָב דְהוּא

ר"ח אלול ואם עלה ביום ל' של אב נמצא שחסר לילה אחת במ' יום האחרונים דלא מיבעיא אם הנה ר"ח אלול חסר ונודאי חסר מעל"ע שלם דכ"ט דאלול ניו"ד דתשרי אינו אלא ל"ט ימים ואפילו אם נימא דאלול הנה מלא מ"מ עדיין חסר לילה הראשונה ונה דחוק לומר דיום ל' של אב הנה ער"ח אלול דאב הוא מלא דא"כ בנודאי אלול הנה חסר דלא שכיח כלל דיהיה תרי ירחי מלאים רצופים זה אחר זה וא"כ ס"ם יהיה חסר לילה אחת ולפיכך צ"ל דעלה בכ"ט באב וא"כ יהיה חסר לילה אחת מהאמצעיים ולכן צ"ל דבכל יום עלה וירד ונמצא דבליילה הנה הפל במחנה ושפיר פתיב וארבעים הלילה אשר התנפלת דבמחנה התנפל מ' לילות שלמים באמת כ"ה פונת הגר"א ו"ל שם: ואמנם אני תמה על רבינו הגר"א ו"ל בתרת דחזק דהא עיקר הקושיא שנו דאם ירד בכ"ח באב וכמו דאיתא באמת בסדר עולם לא יהיה מ' יום שלמים עם הלילות כפר העירו התוס' שם פן לעגנו מ' יום אחרונים דכיון שעלה בה' וירד בשני הרי חסר לילה אחת שכל עליותיו בהשפמה הנה ות' דמ"מ אין להקפיד בכך והוכיחו פן גם מד' הסדר עולם דאיתא שם דבכ"ט באב נתרצה המקום וירד משה לפסול את הלוחות וכו' ל' עלה בהשפמה נמצא דחסר לילה אחת במ' יום אחרונים אם לא דנימא דעבריה לאלול אלא נודאי דאין קפידא כ"כ התוס' שם (וצ"ל דג' אחרת הנה להם בד' הס"ע דהרי בס"ע לפנינו אדרבה איתא דעלה בכ"ט באב וצ"ע) וא"כ גם במ' יום אמצעיים ג"כ י"ל פן.

ומיהו הא לא קשיא דדווקא במ' יום אחרונים יש לתרץ פן דארף דשם נמי פתיב ואנכי עמדתי בהר פ'מים הראשונים ארבעים יום וארבעים לילה מ"מ פיון דכתיב פ'מים הראשונים משמע אבל לא כלילות הראשונים וכמו שכ' התוס' שם משום דבאמת באחרונים הנה חסר לילה אחת והא דכתיב ארבעים לילה ר"ל מנין שפוסם את הארבעים כמו דכתיב ארבעים יפנו.

אבל במ' יום אמצעיים הא כתיב בהדיא בפ' עקב (ט י"ב) ואתנפל לפני ה' פראשונה ארבעים יום וארבעים לילה וכן פתיב שם עוד בפסוק כ"ה ואתנפל לפני ה' את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה אשר התנפלת ושם לא פתיב פ'מים הראשונים וא"כ משמע אדרבה דגם הלילות היו מ' שלמים פראשונים ושפיר הוכיח הגר"א ו"ל דאם נימא דהנה כפר כל המ' יום ע"כ צ"ל דירד בכ"ט באב דמ"ם יום אמצעיים בנודאי הנה גם הלילות שלמים דהא כתיב בהדיא בקרא.

ואכן עדיין דברי הגר"א ו"ל תמוהים אצלי מאוד דמאי הוצרך להוכיח דתיפוק לי דהא בהדיא איתא בסדר עולם דירד בכ"ח באב לפסול שני לוחות ועלה בכ"ט וא"כ הרי חסר לילה אחת ממ' יום אמצעיים וע"כ צ"ל דעלה וירד בכל יום ואם דאצלו הנה הגי' בסדר עולם כמו שהנה לפני התוס' א"כ אדרבה בטל ההוכחה שלו דהרי לפי גי' התוס' בסדר עולם שפיר הנה מ' לילות שלמים כהר ועוד דישאר הקושיא של הגר"א ו"ל במ' יום אחרונים על הס"ע דהרי אם עלה בל' של אב הרי חסר לילה אחת וכמש"כ התוס' ולהגר"א ו"ל הרי לא ניחא ליה לומר פן דהנה חסר לילה אחת וא"כ הו"ל לתמוה על הס"ע וע"כ צ"ל דהנה לפניו כגי' דידן ותדע דהרי לא הגיה פלל בזה דאם איתא שהנה לפניו הגי' כמו שהוא בתוס' הו"ל להגיה דצ"ל דירד בכ"ח ועלה בכ"ט וע"כ דלפניו הנה

ג"כ הגי' פן פמו שְהוּא לְפַנְיָנוּ וּא"כ הֶדְרָא הַקְּוֹשְׁיָא לְדוֹכְתִּיָּה דְבַפְשִׁיטוֹת הו"ל לְהוֹכִיחַ פְּן מַד' הו"ע.

ואולי דספוקי מספקא ליה דדילמא גי' התוס' בס"ע עיקר וע"כ הכרית דע"כ גי' דידן עיקר דאל"כ הרי יחסר לילה אחת ובקרא פתיב אנכי עמדתי בהר פתיים הראשונים ואף שֶהתוס' דחקו ליישב זה מ"מ להג' א ו"ל לא נהירא ליה תי' זה והכרית מזה דע"כ גי' דידן עיקר וכינן שגי' דידן הוא עיקר הרי חסר לילה אחת מהאמצעיים וע"כ צ"ל דעלה ירד כ"ה פוננת הג' א ו"ל בלי ספק.

ואכן באמת עדיין אני תמה דראיה אחרת יותר גדולה הו"ל להביא לשיטתו והוא מקרא דפ' פי תשא דכתיב שם ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה וזה היה ע"כ רק במ' יום אמצעיים וכמו דמשמע להדיא בש"ס דברכות (דף ס"ג) דעל הא דמסיים שם הפתוב ודבר ה' אל משה וגו' ושב אל המחנה וגו' אמרינו שם בגמ' אמר ר' אבהו אמר לו הקב"ה למשה עכשיו יאמרו הרב בכעס ותלמיד בכעס ישראל מה תהא עליהם אם ***(וע' בנו"א בר"ה דף י' ויעניין בזה"ק בהשמות לחלק א' דף י"ב דסוכות ייתי מלפא משיחא ויכניש קב"ה גלותא מעמיה וע"ש זה נקרא חג האסיף ע"ש)*** אתה מחזיר את האהל למקומו מוטב וכו' ע"ש וזה ידוע דהזמן שהיה הקב"ה בפעם עם ישראל לא היה רק במ' יום אמצעיים וכמו שמבואר בס"ע ה"ל וברש"י בחומש בפ' עקב וכן הרמב"ן ו"ל בחומש בפ' פי תשא פתב דע"כ הך קרא דמשה יקח את האהל לא היה רק במ' יום אמצעיים ותמה על רש"י ו"ל בחומש שם דפי' דזה היה מיום הפורים עד שהוקם המשכן דחדא דא"כ אין לו שייכות למעשה העגל שהזכיר מקודם ועוד דכן מוכח מהש"ס דברכות ה"ל שהובא ברש"י ו"ל בעצמו בחומש שם וע"ש ברמב"ן.

אלא שתמה ע"ז דא"כ היאך נפרנס להקרא דפ' עקב [ט' י"ח] דכתיב גם במ' יום אמצעיים ואתנפל לפני ה' כפראשונה ארבעים יום וארבעים לילה ונשאר בתימה. ואמנם לפי דברי הג' א ו"ל ה"ל עולה לנו ב' מקראות האלה כמן חומר בעז"ה ואין פאן סתירה פלל דהא דכתיב ואתנפל שלפני ה' כפראשונה היינו דעלה בכל יום להר להתפלל ואח"כ ירד תיקף למחנה כדי לשפוט את העם ומ"מ גם בעת שהיה במחנה ג"כ התפלל ובקש רחמים לפני הקב"ה עבור ישראל פל יתר היום אם היה פנוי מטרדת העם הבאים לשאול דבר ה' וכן פל הארבעים הלילות שהיה במחנה הפל היה בפילה ובקשת רחמים ובזה יתקיים גם הפתוב דברים ט' י"ח] ואתנפל לפני ה' ארבעים יום וארבעים לילה והיינו דבמחנה התנפל גם בפילה ונראה לי דהיינו דהזכיר שם בפסוק (כ"ו ב') פעמים לשון גפילה דכתיב שם ואתנפל לפני ה' את הארבעים יום ואת הארבעים הלילה אשר התנפלת וגו'.

ולכאורה תיבות אלו אשר התנפלת מיותר דהא פתב ברישא דקרא ואתנפל ופשוט דקאי על הימים והלילות ולמה הוצרך לסיים שנית אשר התנפלת ואכן לפי מש"כ א"ש משום דגפילה דיום היה בהר וגפילה דלילה היה במחנה בתוך ביתו ולא דמי הך גפילה להך גפילה ומשו"ה פתיב בתחילה ואתנפל לפני ה' את ארבעים יום וקאי רישא דקרא על גפילה של יום ואח"כ אמר ואת ארבעים הלילה אשר התנפלת להורות דגם בפילה היה גפילה אף דלא דמי הך גפילה להך גפילה ומשו"ה הוצרך לכתוב פעם שנית אשר התנפלת והיינו נמי טעמא דהוצרך לכתוב "ואת" ארבעים הלילה ולא פתיב וארבעים

לילה כמו דְּכָתִיב בַּפְּסוּק י"ח וְהִינּוּ מִשׁוּם דְּתִיבַת אֵת בָּא לְהַפְסִיק בֵּין הַנוּשָׁאִים וְכִמוּ דְאָמְרִינּוּ בִּשְׁ"ס רִישׁ מְגִלָּה דְאָתִי אֵת וּפְסִיק ע"ש וּא"כ ב' מְקַרְאוֹת הָאֵלוּ עוֹלָה כְּמִין חוּמָר לְפִי דַעַת הַגָּר"א ז"ל וְנִסְתַּלַּק בְּזֶה תְּמִיחַת הַרְמַב"ן ז"ל: שׁוּב רְאִיתִי לְרַבֵּינוּ הַגָּר"א ז"ל בְּאֲדַרְת אֵלֵיהוּ פ' פִּי תִשָּׂא שְׂדַעְתּוֹ שֶׁם דְּלֹא עָלָה לְהַר כָּלֵל בְּמ' יוֹם הָאֲמָצְעִים וְגַם לֹא הִתְפַּלֵּל כָּלֵל וְהָא דְכָתִיב בְּקָרָא וְאֲתַנְפַּל קָאִי אִמ' יוֹם אַחְרוֹנִים וְכָתִיב דַּט"ס נָפַל בַּס"ע דְאִין לְזוּז מְדַבְרֵי הַפְּרָקִי דַּר"א ע"ש.

וְתַמְהַנִּי דְסוּתֵר לַמִּשְׁ"כ בְּהֶגְהוּתֵי לַס"ע. וְאוּלַי דַּמ"ש פָּאן בַּס"ע לֹא בָּא רַק לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַס"ע שְׁלֹא יְהִי סְתִירָה לַד' הַפְּרָקִי דַּר' אֵלֵיְעֶזֶר אָבֵל שֶׁם דַּעְתּוֹ נוּטָה דְיוֹתֵר נִרְאֶה לּוֹמֵר דַּט"ס נָפַל בַּס"ע מִשׁוּם דְּכַתְּנָא דְבֵי אֵלִי חֶלֶק ב' פ"ד מִשְׁמַע פֶּן דְּבַמ' יוֹם אֲמָצְעִים לֹא עָלָה לְהַר וְלֹא הִתְפַּלֵּל וְלָכֵן נִשְׂאוּ לְבוֹ לּוֹמֵר דַּט"ס נָפַל בַּס"ע וּמ"מ תְּמַהַנִּי הֵיאֵךְ יִפְקַנְס כָּל ג' הַפְּסוּקִים דַּפ' עֶקֶב הַפַּל עַל מ' יוֹם אַחְרוֹנִים לְכַד וְהַדְּבָר צַע"ג וְלַעֲנִין מַה שְׁהֶאָרִיכוּ הַתּוֹס' (בב"ק דף פ"ב) בְּגִידוֹן זְמַן שְׁעָלָה מִשָּׁה לְהַר בְּמ' יוֹם אַחְרוֹנִים וְכָתְבוּ שֶׁם דַּלַּר"י דַּס"ל דְּסִינּוּ דְהֵהוּא שְׁתָּא הִיָּה בְּאֲחַד בְּשַׁבַּת נִמְצָא תְּמוּז בַּג' וְאָב בַּד' [לְפִי הַחֲשׁוֹבוֹן דְּאֲחַד מְלֵא וְאֲחַד חֶסֶר] וְיוֹם ל' שָׁל אָב הִיָּה בְּחַמִּישִׁי וְאָז עָלָה לְהַר וַר"ח אֵלּוּל הִיָּה בְּיוֹם ו' וְיִרַד בְּיוֹה"כ דְּחַל בְּשַׁנִּי וְנִמְצָא דְשָׁהָה שֶׁם מ' יוֹם חֶסֶר לִילָה הֵרָאשׁוּנָה דְהִינּוּ יוֹם הַל' שָׁל אָב בְּלֹא לִילָה וְכ"ט יוֹם שָׁל אֵלּוּל וְי' יוֹם מִתְשָׁרִי.

אָבֵל לְרַבְּנָן דְּבַתְרֵי בְּשַׁבְּתָא אֵיִקְבַּע יִרְחָא נִמְצָא יוֹם ל' שָׁל אָב בְּנָא"ו וְלֹא מִשְׁפַּחַת לָהּ דַּעָלָה בְּחַמִּישִׁי אִם לֹא דְנִימָא דְכְּשִׁירַד בִּי"ז בְּתַמּוּז בְּפַעַם רֵאשׁוֹן עָלָה בּוֹ בְּיוֹם וְנִמְצָא שְׁנַשְׁלָם מ' יוֹם שְׁלָמִים עִם הַלִּילוֹת בְּכ"ח בְּאָב וּבְכַט' עָלָה פַּעַם הַב' וְהִיָּה בַה' אוֹ דְשִׁפִּיר עָלָה בִּי"ח בְּתַמּוּז בְּפַעַם שְׁנִי וְיִרַד בְּכ"ט בְּאָב אִךְ דַּעָלָה בְּאוֹתוֹ יוֹם אִךְ דְּלְפִי זֶה צ"ל דְאָב הִיָּה חֶסֶר וְיוֹם ל' שָׁל אָב הִיָּה ר"ח אֵלּוּל בְּאֲוֹן דִּיגִיעַ דְיִרַד בִּי"כ וְהִיָּה בְּיוֹם ב'.

וּלְפִי הַמְדַרְשׁ תְּנַחוּמָא דְבִי"ח בְּתַמּוּז שְׁרַף אֵת הָעֶגְל וּבִי"ט עָלָה וְנִמְצָא יוֹם עָלִיָּה שָׁל מ' יוֹם אַחְרוֹנִים הִיָּה בְּאֲחַד בְּאֵלּוּל לֹא יְבוֹא בַה' לֹא לְרַבְּנָן וְלֹא לַר' יוֹסִי וְגַם לֹא תְּמַצָּא יְרִידָה בִּי"כ אִם לֹא דְנֵאמַר דַּעְבְּרוּהוּ לְאֵלּוּל [וַר"ל דְאָם עָלָה בִּי"ט בְּתַמּוּז וְתַמּוּז חֶסֶר ע"כ דְיִרַד בְּיוֹם ל' שָׁל אָב דַּאֲל"כ לֹא מִשְׁפַּחַת לָהּ מ' יוֹם שְׁלָמִים עִם הַלִּילוֹת.

וּמִיָּהוּ קִשָּׁה לִי דְהָא י"ל דְּבָאוֹתוֹ יוֹם עָלָה דְלַמְשָׁל אִם עָלָה בִּי"ט בְּבִנְיָן י"ל דְיִרַד בְּיוֹם ל' שָׁל אָב ג"כ בְּבִנְיָן וּבּוֹ בְּיוֹם עָלָה וְנִמְצָא דְהִיָּה בְּיוֹם ה' לַר' יוֹסִי וְצ"ע] פֶּן כְּתְבוּ הַתּוֹס' שֶׁם. וְאָכֵן הַגָּר"א ז"ל בְּפִירוּשׁוֹ לְסִדְר עוֹלָם כְּתִיב דְּוִנְדָּאִי צ"ל שְׁעָלָה בְּכ"ט בְּאָב כְּדִי שְׁיִגִיעַ בְּיוֹה"כ מ' יוֹם שְׁלָמִים עִם הַלִּילוֹת [וּלְפִי זֶה הָא דְאָנוּ לְמַדִּין דְיוֹם ה' הוּא עַת רְצוֹן ע"כ דַּס"ל כְּרַבְּנָן דְיוֹם כ"ט בְּאָב הִיָּה חַל אֲז בְּיוֹם ה'] אִךְ בְּזֶה מְחַוְלָק עִם הַתּוֹס' דְהֵם ז"ל ס"ל דְיוֹה"כ חַל אֲז בְּשַׁנִּי וּמִזָּה יִלְפִינּוּ דְיוֹם ב' הוּא ג"כ עַת רְצוֹן וּמִמִּילָא מְוַכְרַח לּוֹמֵר דְאָב הִיָּה אֲז חֶסֶר.

אָבֵל רַבֵּינוּ הַגָּר"א ז"ל כְּתִיב דְאִין צְרִיךְ לָזֶה דְאֲדַרְבָּה אָב הִיָּה מְלֵא כְּדִי שְׁיִהְיָה עַד יוֹה"כ מ' יוֹם שְׁלָמִים עִם לִילוֹת וּמ"מ יִלְפִינּוּ מִזָּה דְבְּיוֹם ב' הוּא עַת רְצוֹן מִשׁוּם דְּבְאֲמַת נְתַרְצָה בְּיוֹם ב' דְהִינּוּ בַעִיּוּה"כ רַק מִשׁוּם דַּעְדֵּינּוּ לֹא נִשְׁלָם אַרְבְּעִים יוֹם בְּתִשְׁרֵי עַד יוֹם הַכַּפּוּרִים וְלָכֵן נִקְבַּע יוֹם כַּפָּרָה וְסְלִיחָה בְּיוֹם עֲשָׂרָה בְּתִשְׁרֵי בְּיוֹם שְׁיִרַד מִהֶהָר אָבֵל עֵיקַר הַרְצִיּוֹ הִיָּה בְּתִשְׁעָה בְּתִשְׁרֵי וּמִשְׁמַע דְּבָרֵי דְגַם נְתִיבַת הַלּוּחוֹת לְמִשָּׁה הִיָּה ג"כ בְּתִשְׁעָה

בתשרי אף כיון שלא ירד למחנה עד יום עשירי ונמצא דעיקר הנתינה שניתן הלווחות לישראל הנה ביום יו"ד.

וע"פ דבריו יש ליתן טעם נכון לדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל דתוס' שבת ויו"ט וכן אפילו ביוה"כ לענין מלאכה הוא דרבנן. ואכן לגבי עינוי התוס' דאורייתא דהא פתיב וענייתם את נפשונתיכם בתשעה לחודש בערב.

ולכאורה תמוה דלמה הטמירה התורה בעינוי יותר ממלאכה ואכן לדעת הגר"א ז"ל ניקח משום דהתחלת הריצוי הנה בערב יוה"כ באמת ואז הנה עיקר הנתינת לווחות האחרונות ומ"מ לא נקבע יום התשיעי ליום הפורים יען כי לא הנה כל המעל"ע ברצוי וסליחה משא"כ יום העשירי הנה פולו בריצוי אף כיון שהתחיל הריצוי והפירה מערב יום העשירי ולכן לדורות נמי הטילה התורה חיוב התענית והפירה מערב יום העשירי ולכן פתיב וענייתם את נפשונתיכם בתשעה לחודש בערב ואמרינו מלמד שמתחיל להתענות מבערב כדי להוסיף מחול על הקודש משום דגם בעת נתינת הלווחות ג"כ התחיל מתשיעי ולכן לא נקבע התוספות מה"ת רק לענין עינוי משום דעינוי תליא בכפירה וסליחה וזה התחיל מתשיעי.

ונראה עוד שזהו שהצריכו חכמים להתנודות עיוה"כ עם תשיכה ופי' הרמב"ן דקודם תפילת ערבית צריך להתנודות בערב יום התשיעי סמוך לבהמ"ש. וכן משמע באמת מלשון הגמ' דמלבד הווידי דמתפלל ערבית צריך להתנודות קודם תשיכה ולכאורה מאי ענין ווידי זה להתנודות אז כיון דעדיין לא התחיל יוה"כ ואכן להנ"ל ניקח דכבר התחיל הריצוי ג"כ בתשיעי.

ונראה עוד דהיינו נמי טעמא דמצוה לאכול בעיוה"כ דכל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאלו התענה תשיעי ועשירי ולכאורה הוא תרתי דסתרי דצריך להתחיל התענית בתשיעי וגם מצוה לאכול בו והיכן מצינו יום שמקצתו אסור להתענות בו ומצוה לאכול ומקצתו צריך להתענות בו ולא מצינו כזה בכל התורה כולה דמתחילת היום יתנה חייב לאכול בו ולשמוח ולבסוף היום יתנה חייב להתענות ולהוודות ולעשות תשובה ואכן לפי דעת הגר"א ז"ל יתיישב הכל דבערב יוה"כ היו בו שני דברים הפכים דבו ביום ניתן לווחות האחרונות והוא יום שמחה.

וגם הנה בו ריצוי וכפירה על מעשה העגל ולכן נקבע בו גם לדורות דמתחילת היום צריך לשמוח ולאכול כמו בעצרת דבעינו נמי לכם משום דהוא יום שנתנה בו תורה והיינו דניתן בו לווחות הראשונות וה"נ בעיו"כ בעינוי לכם משום דהוא יום שניתן בו לווחות האחרונות.

ומ"מ בסוף היום צריך להתענות ולהתנודות בו משום דמתחיל הריצוי והפירה מבערב קודם בהש"מ כמו בזמן שניתן לווחות האחרונות שפבר נתרצה הקב"ה בתשיעי. ונמצא דמפל הסוגיות הנ"ל הפל הוא סייעתא לדעת הגר"א ז"ל הנ"ל בסדר עולם.

היוצא לנו מפל הנ"ל דלענין מ' יום אמצעיים יש בו ד' דעות. א' דעת הסדר עולם דירד ביו"ז בתמוז ובי"ח בתמוז עלה להר וביקש רחמים והובא הסדר עולם בתוס' שם.

ב' דעת המדרש תנחומא בפ' פי תשא דירד בי"ז בתמוז ושהה במתנה י"ח וי"ט וקור
ועלה בכ' והיה בזה עשרה מן תמוז וכל חודש אב הרי ארבעים ועלה בר"ח אלול (כ"ה)
במדרש תנחומא שם ואם נאמר דס"ל דתמוז היה חסר צ"ל דס"ל דלא היה מ' יום שלמים
או דס"ל דירד ג"כ בר"ח אלול ובאותו היום עלה או דס"ל דתמוז ג"כ היה מלא וכמו
דאמרינו (בתענית דף כ"ט) לענין חודש תמוז של שנה השניה בעת ששלחו מרגלים
שהיה מלא ה"נ י"ל דס"ל דס"ל להמדרש תנחומא דגם תמוז של שנה הראשונה היה
מלא] ובתוס' שם העתיק בשם התנחומא דעלה בי"ט בתמוז וצ"ע דהרי בתנחומא לפנינו
דעלה בעשרים ואולי דהיה להם גי' אחרת].

ג' דעת התוס' אליבא דרבנן בתי הראשון אם נאמר דעלה במ' יום אחרונים בתמישי
ע"כ צ"ל דבמ' יום אמצעים עלה בי"ז בתמוז באותו יום שיירד. ד' דעת הפדר"א ותנא
דבי אליהו דלא עלה להר פלל [ויש לתמוז על הגר"א ו"ל באדרת אליהו הנ"ל שהספיק
לדעת הפדר"א משום דבתנא דבי אליהו איתא פן ולכן פתב דבס"ע נפל ט"ס ולכאורה
י"ל להיפך דאדרבה דבתנא דבי אליהו נפל ט"ס דהא במדרש תנחומא איתא ג"כ פמו
בס"ע דהא לדעתו צ"ל דבמדרש תנחומא ג"כ נפל ט"ס וטפי י"ל דסמי קדא מקמי תרתי
[דמד' הפדר"א אין סתירה להס"ע כמ"כ הוא בעצמו] מדנימא דסמי תרתי מקמי קדא
נדברי הגר"א ו"ל צל"ע].

וילענין מ' יום אחרונים איכא ג"כ ד' דעות. דעת הס"ע בפ"ו דירד בפעם שניה בכ"ח
באב ועלה בכ"ט באב (ואם נאמר שהיה ביום ה' צ"ל דס"ל פרבנן דבתרי בשבתא איקלע
ירחא וגם צ"ל דאב היה חסר דאל"כ לא משפחת לה שיירד בשני אף לפי דעת הגר"א
ו"ל שפיר י"ל דהיה מלא ויוה"כ היה חל בג' בשבת ומ"מ יום ב' היה עת רצון משום
דבעיו"כ היה ריצוי דבו נשלם יום המ' והא דלא ירד עד יוה"כ משום שהיה צריף
להשלים לילה אחת אבל עיקר הריצוי היה ביום ב'].

ב' דעת התוס' בשם הס"ע (וצ"ל שהיה להם גי' אחרת וצ"ע) דירד בכ"ט באב ועלה
ביום ל' של אב ואתיא כר"י דבחד בשבא איקלע ירחא [ולפי גי' זו א"ש דהס"ע אזיל
לשיטתו אבל לפי הגי' שלנו בס"ע צ"ל דאתיא פרבנן וצ"ע].

ג' ד' התוס' אליבא דרבנן בתי השני דבכ"ט באב ירד ובאותו היום עלה ואב היה חסר.
ולפי דעת הס"ע פמושהוא לפנינו וכן לדעת התוס' אליבא דרבנן בין לתי הראשון ובין
לתירוץ השני צריף להתחיל לתקוע מכ"ט באב אבל לדעת התוס' בשם הס"ע צריף
להתחיל לתקוע מיום ראשון דר"ח אלול דהוא יום ל' של אב.

ד' דעת הפדר"א והמדרש תנחומא דירד ביום ל' של אב והיה אב חסר ועלה בו ביום
וס"ל כר"י וצ"ל דהיה אלול מלא דאל"כ לא יהיה מ' יום עד יום הפיפורים גם לא יגיע
יוה"כ בשני. ומנהגינו שמתחילין לתקוע מיום ב' דר"ח צ"ל דסמכינן על הפדר"א
והתנחומא וצ"ל דסבירא ליה כר"י דסיון היה באחד בשבת וסיון היה חסר דאל"כ לא
משפחת לה דר"ח אלול יהיה בה' ונמצא דמנהגינו עולה פהלכה דקי"ל גבי פליטת ש"ז
דבעי ששה עונות והנינו כר"י דהתורה ניתנה בז' בסיון ושפיר עולה דר"ח אלול היה
בה' אם היה סיון חסר אבל לרבנן לא משפחת לה פלל וזה סתירה על המג"א בסי' תצ"ד
ודו"ק.

ונ"ל דאיתן הנוהגין להתענות בכל ער"ח אלול ואף דאין מתעניין בשאר ער"ח יש להם סמך גדול מד' המדרש בסדר האלף וטא פ"ד דאיתא שם דבאותו היום שעלה משה להר כמ' יום אחרונים גזרו יום צום ותענית (וכן ביום האחרון גזרו תענית דהיינו ביום יו"ד בתשרי ולכן קבעה התורה לדורות להתענות ביום יו"ד בתשרי) וידעת הס"ע הנ"ל עלה בכ"ט ונמצא שהתענו אז ולכן גם האידינא נוהגין להתענות בכ"ט באב שהוא ער"ח אלול וזה נ"ל נכון.

הנלע"ד כתבתי בעז"ה: סימן יא גרסינו במס' סופרים פ"ק ה' הלכה ו' וכיצד מברכין ביום ראשון המדליק מברך שלש והרואה מברך שנים וכו' ואומר הגרות הללו אנו מדליקין על התשועות וכו' וכל שמונת ימי חנוכה הגרות הללו קודש ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותם בלבד כדי להודות לשם על נפלאותיה ועל ישועותיה עכ"ל.

והנפתק נוסח זה ברא"ש בפ"ב דשבת סימן ח' ובטור או"ח סימן תרע"ו בקצת שנוי לשון ולכאורה יש לעמוד על לשון זה בכמה דברים. א) יש לתמוה במה שאמר וכל שמונת ימי חנוכה הגרות הללו קודם הלא בהדיא אמרינו (בשבת דף כ"ב) דנ"ח אין בהן שום קדושה דעל הא דאמר רב יהודה אמר רב אסי אמר רב דאסור להרצות מעות פנגד נ"ח ואמרינו שם פי אמרינא קמי' דשמואל אמר וכי נר קדושה יש בה ומסקינן דעיקר הטעם משום שלא יהא מצות בזויות עליו אבל קדושה בנודאי אין בו ותו יש לדקדק מאי דאמר וכל שמונת ימי חנוכה הגרות הללו קודש הך וכל שמונה למעוטי מאי ממ"נ אם נותר מן השמן מן השיעור שהיה צריך להדליק הא אסור בהנאה ואפ"ל לאחר חנוכה וכמו שכ' הרא"ש ז"ל בשם השאילתות דרב אחאי גאון זצ"ל דהנותר מן השמן ביום השמיני עושה לו מדורה בפני עצמו ושורפו לפי שהוקצו למצותו אסור להשתמש ממנו וא"כ אם בא לאשמועינן דאסור להסתפק ולהינות מן השמן של נר חנוכה הל"ל לומר והגרות הללו של שמונת ימי חנוכה קודש והוי משמע דנשארו בקדושתם ואסורין בהנאה לעולם.

אבל מה דאמר וכל שמונת ימי חנוכה משמע דאינו נוהג הקדושה בהם רק בשמונת הימים אבל לאחר חנוכה פקעה קדושתו וחזרין להיתרון וכמו עצי סופה דאינו אסורות בהנאה רק בשבעת ימי החג.

ונה אין לומר דר"ל דכל ח' ימי חנוכה הגרות הללו קודש לענין דאסור להשתמש בהם וכמו דקי"ל באמת להלכה פ"ב דאסור להשתמש לאורה דהא ונדאי ליתא דלזה לא הוצרך לומר דהם קודש כיון דבהדיא מסיים ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד לא שייך בזה דמתחילה אמר בדרה פ"ל דהם קודש לענין שימוש דנה לא שייך לפרש רק במשנה או בברייתא אבל בנוסח שנתקן לומר הודאה ושבח להקב"ה אין דרוך פ"ל לסתום והדר לפרש.

ועוד צריך להבין גירסת הרא"ש דגרסי וכל "מצות" שמונת ימי חנוכה הגרות הללו קודש ולכאורה תיבת וכל מצות אין לו מקום פ"ב. ועוד נמצא גי' אחרת במפרש דגרסי הגרות הללו קודש הם ובמס' שלפנינו וכן ברא"ש ליתא לתיבת הם וצריך להבין במאי פליגי הגירסות ועוד צריך להבין במה שאמר אלא לראותם בלבד ולכאורה האי אלא

לראותם מיותר הוא דהכי תעלה על דעתך שאסור גם לראותם דאדרבא דעיקר מצוותם להדליק בחוץ כדי לראותם ולפרסם הגס.

ועוד יש לדקדק במה שמסיים כדי להודות ולהלל לשמה הגדול ולכאורה הוא שפת יתר דהא כבר אמר בתחילה הנרות הללו אנו מדליקין על הניסים ועל הנפלאות והיינו דהדלקת נרות של חנוכה הוא זכר לגם שנעשה במנורה בימי החשמונאים.

וא"כ למה חזר וכפל לבסוף פעם שנית כדי להודות ולהלל ועוד יש להבין במאי דתיקון בנוסח הזה לומר לשמה הגדול וכן בנוסח בימי מתתיהו יסדו לומר וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמה הגדול משא"כ בשאר הודאות דתקנו רק לומר לשמה סתם כמו דאמרי' בכל יום בשמ"ע וכל החיים יודוך סלה ויהללו את שמה באמת ולא אמרינו את שמה הגדול: והנה לנישב קושית הראשונה דבש"ס אמרינו אין בהם משום קדושה ובמס' סופרים אמר דהנרות הללו קודש יש לנישב בפשיטות ע"פ דברי הבעל המאור ז"ל בפ' במה מדליקין דדעתו ז"ל שם דרב יהודה אמר רב אסי דאמר דאסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה פליג באמת על מימרא דרב בריש הפ' דנ"ח אסור להשתמש לאורה דלרב אסור להשתמש שום תשמיש ואפילו תשמיש דמצנה ותשמיש קדושה משום דקסבר פינון שהם זכר לנרות ושמן של היכל אסורות הן בהנאה כל עיקר אפילו לקרוא בספר ואפילו לסעודת שבת ולסעודת מצנה ולרב אסי דאמר דאסור להרצות מעות כנגד נ"ח דוקא הרצאת מעות וכיוצא בה שהיא תשמיש רשות ושל חול וכדקא פירש טעמיה משום בזוי מצות אבל תשמיש מצנה ותשמיש קדושה מותר להשתמש לאורה (וצ"ל דבעהמ"א ז"ל לא גרס במימרא דרב אסי דאמר משמיה דרב דא"כ תקשה דרב אדרב ודוחק לומר דאמוראי הן אליבא דרב ובפרט לפי גירסת הרי"ף דגרס רב יהודה אמר רב דונדאי תקשה שמעתתא ק אהדדי אלא נראה פשוט דהיה הגירסא לפניו אמר רב יהודה אמר רב אסי סתם וכן הגירסא ברא"ש ז"ל] ושמואל דמתמה עלה וכי נר קדושה יש בו לא ס"ל דאית ביה סרף קדושה ולא משום אסור הנאה במשתמש לאורה ולא כה"ג בזוי מצנה לדעתיה וכו' עכ"ל.

[ויש להטעים שהוא תפה עליו לפי שיטתו שאמר דרב מעות אסור להרצות אבל תשמיש אחר מותר לכן מקשה ממ"נ אם יש בהם קדושה אפילו תשמיש חשוב יהיה אסור אלא ע"כ אין בהם שום קדושה וא"כ אפילו להרצות מעות יהיה מותר להשתמש לאורה].

והיוצא לנו מדבריו ז"ל דלדעת רב אסור אפילו תשמיש קדושה משום דעשאום זכר לנרות ולשמן של היכל וא"כ י"ל דמונח עליהם צד קדושה מדרבנן זכר לנרות המנורה כמו דאסור להשתמש ולהננות מנרות המנורה ה"נ אסור להשתמש ולהננות מנ"ח.

(ואף דקי"ל מראה וריח אין בהם משום מעילה היינו דקרבו מעילה ליכא אבל מ"מ אסור להננות לכתחילה מה"ת] ועפ"ז א"ש דברי המס' סופרים הנ"ל בנוסח הנרות הללו שישד לומר הנרות הללו קודש משום דסבירא ליה דהלכה פרב דאסור להשתמש לאורה כלל משום דאסור בהנאה ויש בו קדושה מדרבנן והא דמקשה שמואל וכי נר קדושה יש בה היינו לפי דעת רב אסי דס"ל דתשמיש מצנה מותר להשתמש שפיר מקשה דאמאי אסור להרצות מעות פינון דאין בהם משום קדושה גם זה שרי [כמו שכ' הבעהמ"א שם דדעת שמואל דבזוי מצנה לא שייך אלא במשתמש בגופה של נר כמו שמכסה דם ברגל

ע"ש] ונראה דזה ג"כ דעת השאלות פ' וישלח דכ' אם פבתה והותר שמנה מוסרף עליו ביום שני ומדליקו וכו' ואם הותר ליום שמיני עושה מדורה ומדליקו בפ"ע והיגנו משום דס"ל ג"כ פרב דנ"ח יש בו משום קדושה והלכך אפילו אם פבתה ונעשית מצוותה מ"מ אסור להשתמש ולהסתפק ממנה מצד אסור הנאה ואיסור קדושה [וזה אין להקשות מדכ' סתם אם פבתה והותר שמנה משמע דאפילו אם דלקה פשיעור נמי אסור להסתפק ולהנות מותר השמן.

ולכאורה הא בנודאי אינו חל אסור הנאה רק על שיעור השמן שצריך להדליק דהא אינו קושיא דחדא י"ל דהא קי"ל דאין ברירה ועוד ל דאסור מצד תערובות זה בזה בעת הדלקה ונאסר גם השמן של היתר מהשמן שהוקצה למצותו] והיגנו דהשאלות לא הביא לד' רב אסי משום דס"ל כר' בעהמ"א דרב אסי פליג אדרב ולא אסר רק להרצות מעות אבל אגן דקי"ל פרב כל תשמיש אסור אפילו מצוה [והא לא קשיא דלא הביא גם לעיקר דינו של רב דאסור להשתמש לאורה י"ל דזה ממילא שמעינן מדכ' דאפילו ממותר השמן לאחר שפבתה אסור ליהנות ממנה וכ"ש בעת שדולקת למצוותה].

ובזה נעמוד על המכונן ולהבין טעמו של הרב אלפסי ז"ל שפסק דלאחר שדלקו פשיעור אם רצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות ביזו וכתב הר"ן ע"ז דנראה מדבריו שאם פבתה דמותר להסתפק מן השמן ודלא פדעת הגאונים ז"ל דס"ל דאם פבתה ונשאר שמן צריך לעשות מדורה בפני עצמו ושורפו כ"כ הר"ן ז"ל שם וצריך להבין באיזה סברא פליגי ואמנם לפי מה שכתבנו לעיל א"ש ותליא בחילופי הגירסאות דדעת השאלות והגאונים ז"ל הנ"ל אינו אלא לפי גי' הרא"ש ז"ל דלא גרב בד' רב אסי דאמר פן משמיה דרב (וכ"ה גירסת רש"י כמו שכ' בהגהות מהרי"ב ז"ל בגליון) ושפיר י"ל דרב אסי פליג אדרב וסבירא ליה דגר אין בו משום קדושה אבל אגן דקי"ל פרב דעשאים בנרות המנורה ואסור בהנאה ממילא ק אסור להסתפק ולהנות אפילו אם פבתה כמו בנרות המנורה גופא דאסורין בהנאה אפילו לאחר שנעשה מצוותו כמו דתנן במעילה בפ' ג' (דף י"א ע"ב) דדישון מזבח הפנימי והמנורה לא נהנין ולא מועלין הרי דלכתחילה אסר ליהנות מהן.

אבל רב אלפס ז"ל לפי גירסתו דגרס שם אמר רב יהודה אמר רב דאסור להרצות מעות ולפי זה א"א לומר דפליגי דא"כ תקשה דרב אדרב אלא ע"כ צ"ל דרב נמי לא אסר אלא להשתמש לאורה משום בזוי מצוה והא דאמר רב אסי אסור להרצות מעות צ"ל כמו שכ' הרא"ש ז"ל דקי"ל דאף דהרצאת מעות הוא תשמיש עראי מ"מ פנין שהוא תשמיש של גנאי אסור או כמו שכ' הר"ן ז"ל דקמ"ל דאפילו תשמיש קל כמו הרצאת מעות ג"כ אסור וכן כ' הרמב"ן במלחמות שם אבל עכ"פ גם לדעת רב אין בו משום קדושה ומותר בהנאה רק שאסור להשתמש, לאורה בעת שדולקות למצוותו משום בזוי מצוה כמו שכ' הר"ן ז"ל דאפי' תשמיש מצוה נמי איפא בזוי מצוה דנראה כמבטלות זו את זו או כמש"כ הרמב"ן והרא"ש ז"ל דהרואה יאמר דלצרכו הוא דאדליק אבל לאחר שדלקו פשיעור שפיר מותר להשתמש לאורה ולהסתפק ממנה אפילו לדבר הרשות ודלא פדעת הגאונים ובה עולה לנו דברי רבותינו הגאונים ודברי רב אלפס פמין חומר בעז"ה: וכל זה כתבתי לפי דברי הר"ן הנ"ל דס"ל בפשיטות דרב אלפס פליג על הגאונים אבל מד'

הרא"ש ז"ל שהעתיק לדברי הרי"ף בסי' ג' דאם רצה לכפותה או להשתמש לאורה
הרשות בידו ועפ"כ הביא ד' השאלות בסימן ט' דהנותר מן השמן צריף לעשות מדורה
בפ"ע ולכאורה הוא תרתי דסתרי ומה שתיגרץ הב"י והתפארת שמואל על הרא"ש
דהשאלות מיירי שנשאר מן השמן שצריף לשיעור הדלקה פגון שפכה בתוך שיעור
הדלקה הנה לפענ"ד לא משמע הכי בדברי השאלות דהא לא הזכיר שפכה מקודם וכל
פגון דא הו"ל לפרש בהדיא.

לכן נראה לי דהרא"ש ז"ל סובר דיש חילוק בין שמוש לאורה לבין להסתפק מן השמן
עצמו לצורך חול דעד פאן לא אסרו הגאונים רק להסתפק מן השמן עצמו דבכה"ג
במנורה יש בהן משום מעילה מן התורה ולכן אסור גם בנר חנוכה מדרבנן זכר למנורה
אבל להשתמש לאורה דבמנורה עצמה ג"כ אין בו איסור תורה דהא קי"ל קול ומראה
נריח אין בהן משום מעילה מה"ת ואינן אסורין אלא מדרבנן והלכך לא ראו לאסור גם
בנ"ח דאינו אלא זכר למנורה דהוי פגזירה לגזירה לפיכך הביא הרא"ש ז"ל לדברי
שניהם דאלו ואלו דברי אלהים חיים הם ואין פאן מחלוקת פלל דלא פהר"ן ז"ל הנ"ל.

וע"פ הצעה זו עולה לנו פמין חומר ב' הגירסות שהבאתי לעיל פנוסח הגרות הללו
דגירסא דידן וכל ח' ימי חנוכה קודש וגי' הרא"ש ז"ל וכל מצות שמונת ימי חנוכה קודש
והיינו דלפי גי' דילן משמע דאף דקי"ל פרב דנ"ח יש בהן משום קדושה ואסור בהנאה
מ"מ לא חל עליהם איסור הנאה רק בתוך ח' ימי חנוכה דעדיין ראויה למצותה להדליק
בהן למחר אבל לאחר שעבר ימי חנוכה דתו לא חזי למצותן פקע מהן איסור הנאה כמו
עצי סוכה דאין אסורין בהנאה אלא בשבעת ימי החג.

ויש להסביר עוד דלאחר ימי חנוכה דמי לשמן שבמנורה דקי"ל דלאחר שנעשו מצוות
לא נהנין ולא מועלין והלכך בנ"ח מותר אף לכתחילה ליהנות מהן כמו שכ' לעיל דהוי
כמו גזירה לגזירה אבל לפי גי' הרא"ש דגרס וז"ל וכל מצות שמונת ימי חנוכה קודש
י"ל דס"ל דאף לאחר שמונת ימי חנוכה אסור להסתפק מהן ולשיטתו אגיל דהביא לד'
השאלות דאף לאחר ימי חנוכה צריף לעשות מדורה ולשורפו ובזה שאמר וכל מצות
פלל בזה שני דברים חדא דלא הוקצו למצותה רק כפי שיעור השמן שצריף למצוה ועוד
דשיעור השמן שצריף למצות שמונת ימי חנוכה נשאר בקדושתו לעולם אפילו לאחר
ימי חנוכה ואף דגבי מנורה עצמה לאחר שנדשנה השמן והפתילה ואינה ראויה למצוה
אין בהן משום מעילה מה"ת מ"מ פיון דמדרבנן לא נהנין גם בנ"ח תקנו פן: ובזה נתתישב
מה שהקשו התוס' (בשנת דף מ"ד) על הא דאמרינן מותר השמן שבנר ושבקערה אסור
ור"ש מתיר ומשמע הא לאחר השבת גם לר"י מותר והקשו מ"ש מגר חנוכה דתניא
דאפילו לאחר חנוכה דאסור וכוונתם לד' השאלות הנ"ל] והוצרך התוס' לחלק בין נר
חנוכה דלא בא להנאתו אלא לפירסומי ניסא ומשום חביבותא דנס אינו מצפה שייכבה
אלא מקצה לגמרי למצוה אבל נר שבת להנאתו בא יושב ומצפה שייכבה ולכך מותר
עכ"ל וזה דחוק דאם פן אם פכה באמצע הסעודה דלא שייף יושב ומצפה יהא אסור
אפילו לאחר שבת וזה לא שמענו בשום מקום.

וגם ה"ו הקשה לקושיות התוס' הלז ותגרץ בדרך אחר משום דבשבת אף בעת שדולק
למצותו ג"כ נהנה ממנה משא"כ בנר חנוכה. וגם זה דחוק דסברא זו לא שייף אלא לענין

להשתמש לאורה אבל להסתפק מן השמן עצמו בשבת ונדאי אסור להסתפק ממנו משום אסור כיבוי למה לא נימא דהקצה לגמרי למצוותו ויהא אסור להסתפק ממנו אפילו לאחר השבת.

ואמנם כל זה הנה קשה להו רק לפי שיטתם ז"ל דס"ל בפשיטות דגם בנ"ח אין בו אסור הנאה ותשמיש רק מצד שהוקצה למצוותו וכמו בעצי סנפה אבל לדעת בעהמ"א ז"ל [ולפי מה שפיתחנו כ"ה ג"כ דעת המס' סופרים הנ"ל] דהטילו חז"ל עליהם אסור הנאה ואיסור קדושה כמו במנורה כדי לעשות זכר למקדש אין מקום לכל קושיותם ז"ל בזה דעד כאן לא תלי להו חז"ל בדעת האדם אם יושב ומצפה או לא רק בעצי סנפה ובגר שבת דמעיקרא לא הטילו חז"ל אסור הנאה על עצי סנפה רק לז' ימי סנפה בלבד ואסמכיה להו אקרא דכתיב חג הסוכות שבעת ימים לה' מה חג לה' אף סנפה לה'.

אבל עיקר הטעם משום ביזוי מצוה והלכה לאחר החג דכבר בטל מצוותה לא שייך אסור כלל אלא דהש"ס מקשה (בביצה דף ל' ע"ב) על הא דאוקמינן שם דר"ש מתיר ליטול עצים מן הסנפה דעלמא ביו"ט אם נפלה כמו דמתיר להסתפק בשבת מותר השמן שבו ושבעקרה משום דלית ליה מוקצה וע"ז מקשינו דמי דמי סנפה לגר שבת דהתם אדם יושב ומצפה אבל בסנפה בנדאי אינו יושב ומצפה וכל זה בסנפה דעלמא לענין אסור מוקצה ביו"ט ומתצינו דמייירי בסנפה רעועה דמאתמול דעתיה עליה אבל בסנפת החג בחג מבואר שם בהדיא דהכל מודים שאסור כל ז' אף אם נפלה דהטילו חז"ל עליה אסור הנאה כל ז' בין עומדת ובין אם נפלה ואף דבנפלה לא שייך ביזוי מצוה מ"מ פיון דאסמכיה ליה אקרא דחג הסוכות אין לחלק.

ודנוקא בנויי סנפה הטעם משום ביזוי מצוה (ונ"ל באמת דבנפלה הסנפה נהי דהסנפה בעצמה אסורה מ"מ בנויי סנפה יהא מותר להשתמש באמת דהא השתא ליכא ביזוי מצוה ובהו ליכא אסמכתא מקרא.

ואין לומר דמ"מ אסור משום דאין אדם יושב ומצפה אימתי תיפול סוכתו. זה אינו שייך רק לעניין אסור מוקצה ביו"ט דאף ר"ש לית ליה מוקצה מ"מ בעצי סנפה דאין יושב ומצפה אסור גם לר"ש וכל זה ביו"ט אבל בחוה"מ בנדאי שרי להשתמש בנויי הסנפה אם נפלה הסנפה ומ"מ עדיין צל"ע בזה].

ועפ"ז מיןושב שפיר קושית התוס' מה שהקשו מנר שבת דמלבד דיש לומר כמו שפיתב ה"ן ז"ל דגבי נר שבת א הטילו עליה אסור מוקצה ואיסור הנאה מצד ביזוי מצוה דהא עיקר המצוה הוא לצורך הדיוט משום שלום בית ומאן לימא לן דאסור להסתפק ממנו אף בעוד שהוא דולק מלבד אסור כיבוי בשבת דאפשר פיון שהמצוה הוא לצורך הדיוט גם להסתפק ממנו מותר זולת אסור כיבוי אלא אפי' נימא דלא כה"ן דמ"מ להסתפק ממנו מ"מ אסור משום ביזוי מצוה וכמו בסנפה דג"כ מותר להנות ממנה ולישב בצילה ועיקר מצוותה לישב בתוכה ולהנות מן הצל ומ"מ להסתפק מעצים איכא אסור הנאה ואף בחוה"מ אסור מ"מ כל זה בשבת גופא בעוד שדולקת למצוותה אבל לאחר השבת דכבר בטל מצוותה לא חמיר מעצי סנפה דמותר לאחר החג.

וגם בעיקר הדבר במאי דמשמע דמודו התוס' דבשבת גופא יש איסור להסתפק מן השמן מצד ביזוי מצנה מלבד איסור כיבוי אגני תמה דהיאך מתיר ר"ש להסתפק מן השמן בשבת גופא דנהי דלית ליה מוקצה מ"מ אסור מצד ביזוי מצנה ומיהו י"ל דלאחר שפכתה כבר בטל מצונתה ומותר להסתפק ממנו אף בשבת וכמו בנ"ח לדעת הר"ן אליבא דהרי"ף ז"ל.

ונ"מ טובא להלכה בין הר"ן ותוס' ז"ל לענין גר של יו"ט דמבואר בב"י באו"ח סי' רס"ג בשם הירושל' דגם ביו"ט הני מצנה ומברכין עליה. וא"כ לדעת התוס' יהיה אסור להסתפק מן השמן בעוד שדולק ואף אם צריך לצנרף אכילה דלדעת פמה פוסקים מותר כיבוי לצנרף אןכל נפש מ"מ מנר של מצנה יהיה אסור להסתפק בעוד שדולק משום ביזוי מצנה אבל להר"ן ביו"ט מותר לגמרי אם אין בו איסור כיבוי.

ואכן עכ"פ מה שהקשו מנ"ח דתניא דאסור אף לאחר חנוכה בנודאי לק"מ דנ"ח שאני דעשאום פגרות המנורה דאסור בהנאה לעולם ואף לאחר שביטל מצונתה וכמו שפכתנו לעיל בשם המשנה דמעילה דדישון המנורה לא נהנין ולא מועלין ולא שניף בנ"ח הסברא דיושב ומצפה כלל וכלל דלא תליא בדעת האדם כלל ואף לפי מש"כ להג"י במס' סופרים פל שמונת ימי חנוכה הנרות הללו קודש אבל לאחר החג שרי היינו משום דאחר חנוכה לא חזי למצונתה וגבי מנורה גופא אין בו רק איסור דרבנן אבל בתוך ימי חנוכה דחזיא למחר לא מקרי דבטל מצונתה פיון דראויה לצנרף מחר ולא דמי למנורה דהתם צריך לערוך בכל יום פתילות ושמן אחר וזהו עיקר מצנת הטבה של מנורה וכמו דכתיב בפוקר בפוקר בהטיבו את הנירות יקטירנה אבל בנ"ח דמבואר להדיא במס' סופרים דאין חוששין לשמן ולפתילות עד שתכלה [ונ"ל דקמ"ל דלא נימא דשנים כמנורה ממש דצריך ליתן בכל יום שמן ופתילות חדשות קמ"ל דלא] לא שניף כלל דנעשית מצונתה דהא ראויה למחר וכל ח' ימי חנוכה הפל למצנה אחת יחשב משא"כ אחר חנוכה ואף דראוי לשהות על חנוכה של שנה הבאה מ"מ זהו מצנה אחרת הוא דמ"מ מצונות הדלקת נ"ח של שנה זו כבר פסקה ומקרי דנעשית מצונתה ועכ"פ לא דמי לעצמי סוכה ונר שבת כלל וכלל ולק"מ לקושיות הר"ן והתוס' הנ"ל.

הינצא לנו להלכה מפל מה שפכתנו דלענין להשתמש לאורה בתוך זמן מצונתה שוות דעות כל הפוסקים (זולת הבעל המאור ז"ל) דאסור להשתמש לאורה שום תשמיש ואפילו תשמיש מצנה ותשמיש קדושה אף דמחולקין בטעמן דלדעת הרא"ש ז"ל בתשמיש לאורה ליכא שום ביזוי מצנה כלל ואפילו בתשמיש דרשות זולת להרצאת מעות דהוא תשמיש של גנאי דידין סמוכות לגר ובזה דימו חז"ל לכיסוי הדם דאסור לכסות ברגל אבל זולת זה לא מצינו שום תשמיש דיהא אסור משום ביזוי מצנה והא דאסרו להשתמש לאורה הוא משום דכיון דכל עיקר מצנת נ"ח הוא משום פרסומי ניסא לרבים ואם ישתמש לאורה כל הרואה יאמר דלצורכה הוא דאדלקה ולא יהיה היכרא ופרסומי ניסא כלל ולפיכך אפילו תשמיש דמצנה אסור ואמנם כנגד זה לא שניף לאסור רק בתשמיש קבוע אבל תשמיש עראי שרי וגם בהרצאת מעות אי לאו משום ביזוי מצנה יהיה שרי דבזה לא יאמר הרואה דלצורכה הוא דאדלקה דדוקא בתשמיש קבוע שניף גזירה והלכך בשאר תשמיש קל ועראי ס"ל להרא"ש באמת דשרי.

ונדע דאין להקשות מפאן על דעת הרמ"א ז"ל ביו"ד סימן פ"ז דגבי איסור דרבנן לא קשו למראית העין ונתנופה נמי דרבנן הוא ואעפ"כ חששו מפני הרואין דהא ליטא פלל דבנ"ח שאני דכל עיקר מצוותה לעשות היפרא לרבים וכיון דאיכא חששא דרואין בטל היפרא ומבטל מצות נ"ח לגמרי ומיהו לדידן דמדליקין בפנים ואין היפרא רק לבני בית והבני בית הא יודעין דהדליק לשם נר חנוכה ואפשר דלדעת הרא"ש יהא מותר לדידן להשתמש לאורה ואכן לכאורה י"ל דתליא בדין דכל מקום שאסרו חכמים ואפילו בחדרי חדרים אסור דפליגי בזה הפוסקים ז"ל אי גם באיסור לא אמרינן הכי או לא דדעת התוס' (בכתובות דף ס' ע"א) לענן צינור שעלה בו קשקשין דממעכן ברגלו בצנעה בשבת וכתבו התוס' שם דאף דקי"ל כרב דס"ל דמקום וכו' מ"מ באיסור דרבנן שרי.

ואמנם בסוגיא (דשבת דף ס"ה) מבואר להדיא דגם באיסור דרבנן אסור וכבר העיר בזה המג"א בסי' ש"א ס"ק נ"ו וכתב דהתוס' ס"ל דסוגיא דשבת נדחה מהלכה ע"ש וע"ש בגליון המג"א להגרע"א ז"ל ובהפלאה על כתובות שם ע"ש היטיב וא"כ לכאורה דבנ"ח דרבנן נמי תליא בפלוגתא זו.

ואכן יש לדחות דשאני איסור מראית העין דעלמא דאינו אלא גזירה דשמא יאמרו דמותר לעשות דבר זה או דיבואו למחשדיה דמחלל שבת וכיוצא והלכך בחדרי חדרים דלא שייך הגזירה ואינו אסור רק משום לא פלוג לא סחמירו כ"כ לאסור משום לא פלוג באיסור דרבנן אבל במראית העין דנ"ח דמקום דאיכא מראית העין כגון בזמניהם דהדליקו בחוץ אינו מקיים המצנה פלל אם משתמש לאורה שפיר י"ל דאף בזמנינו דמדליקין בפנים אסור להשתמש דמ"מ בעינן דיהיה עושה המצנה כמו שתקנו חז"ל בכל מה דיכול ונהי דא"א להדליק בחוץ מפל מקום בשאר דברים שיכול לעשות כמו שתקנו חז"ל מחוייב לעשות וצ"ע בזה] ב' שיטת הרמב"ן ז"ל דוודאי בתשמיש דרשות אסור מצד ביזוי מצנה כמו הרצאות מעות אבל בתשמיש דמצנה דליכא ביזיון וודאי דאינו אסור אלא משום דהרואה יאמר דלצורכו הוא דאדלקה ולא יהי היפרא וכמו שכ' ברא"ש ז"ל בכל תשמיש והא דהוצרכו לטעם דביזוי מצנה היינו בתשמיש קל כמו הרצאת מעות דליכא חששא דרואין אינו אסור רק מצד ביזיון ולפי דבריו ז"ל בתשמיש דרשות שהוא תשמיש קבוע אסור מתרי טעמי מצד ביזיון ומצד חששא דרואין.

ואמנם שיטה שלישית יש בזה להר"ן ז"ל ודעתו ז"ל דבתשמיש לאור חנוכה אין בזה חששא דרואין פלל דכיון דמדליקה בחוץ במקום דאינו מדליק בכל ימות השנה מבינים הפל דהוא עשוי לנר חנוכה ואף אם משתמש לאורה ולא אמרו הך סברא דרואין רק אם היה תפוש נר חנוכה ועומד דשם שפיר יש חששא דרואין דכל העובר בשוק ורואה דתופש הנר בידו יסברו דעכשיו הדליקו כדי להשתמש בו לצרכו בבית או באיזה מקום אחר חוץ לבית אבל אם מונח במקום הראוי לא שייך חשש זה פלל וכל עצמו לא אסרו להשתמש לאורה רק מצד ביזוי מצנה ואפילו בתשמיש מצנה ג"כ שייך ביזיון דמצות מבטלות זו את זו דכל דמשתמש בשביל מצנה אחרת נראה כמבטל למצנה ראשונה.

והא דהוצרכו לאסור להרצות מעות הוא רבותא דאפילו תשמיש קל כהרצאת מעות ג"כ איכא ביזוי מצנה. ואמנם תימא לי דלפי מה שכ' בתחילה בטעם של מ"ד דאסור להשתמש לאורה דכיון שע"י נס שנעשה במנוחה תקנוה עשאוה כמנוחה שאין

משפמישין בו פלל משמע דס"ל כבעהמ"א ז"ל דלאו משום בזיון נגעו בה רק משום דמעיקרא הטילו על נ"ח איסור הנאה ואיסור קדושה משום דכיון שהיא זכר למנורה עשאוה פנרות המנורה וא"כ לא הוצרך להמציא דבתשמיש דמצנה ג"כ שינה בזיון דאפשר דבשאר מצות מותר להשתמש בתשמיש דמצנה כגון בנר בהכנס"ס ושל חולה ושאני נ"ח דאסור מצד איסור הנאה ולא דמי לשאר נירות דמצנה ומנ"ל להמציא דבר זה דגם לתשמיש דמצנה איכא בזיון ואי משום דיש לו הכרח מד' רב אסי דאמר דאיסור דהרצאות מעות פנגד נ"ח אינו אלא מטעם בזיון ולא מסתבר ליה למימר דרב אסי פליג עליה דרב או דאפשר דגריס כגי' דידן דרב בעצמו אמר להך מימרא דאסור להרצות מעות וע"כ צ"ל דגם הא דאסור בתשמיש דמצנה ג"כ משום בזיון הוא א"כ תמוה דלמה הוצרך לטעם משום דהיא זכר למנורה עשאוה פמנורה דהא גם בשאר נרות דמצנה שאינם זכר למנורה ג"כ אסור להשתמש לאורם תשמיש דמצנה אחרת וד' ה"ר"ן ז"ל צ"ע לכאורה דנראה דמזכי שטרא לבי תרי וכתב ב' טעמים הסותרין זא"ז.

ואמנם אחר העיון בזה קצת ראיתי כי דברי ה"ר"ן נכונים די"ל דאין פנונתו לומר דמשו"ה אסור להשתמש לאורה משום דאסור בהנאה פמנורה פדעת בעהמ"א ז"ל דאם איתא הו"ל להזכיר בהדיא דאסורות הם בהנאה פל עיקר כמו שכ' הבעהמ"א ז"ל ומדהשמיט לשון זה משמע אדברה דבאמת לא ס"ל כבעהמ"א ורק עיקר איסור תשמיש לאורה משום בזוי מצנה ומה שהוצרך לטעם דעשאוה פמנורה שאינן משפמישין בה פלל היינו משום דהיה קשה לו דלכאורה דנהי דלהשתמש פנגדה בשביל תשמיש אחר אפי' תשמיש דמצנה אחרת אסור משום דמבטל למצנה שהנדלק בשבילו מ"מ להשתמש פנגדה בשביל מצות נ"ח עצמו יהא מותר כגון דצריך אדם אחר להדליק נר חנוכה ורוצה לתקן ולערוך הנרות פנגד נ"ח יהא מותר כמו בשאר נרות דמצנה כגון נר של חולה ושל בהכ"נ דמותר לכה"פ להשתמש לאורה בשביל החולה או להתפלל פנגד הנר דלדבר שהנדלק בשבילו פנודאי מותר ולמה בנ"ח אסור לגמרי ולכן תי' דנ"ח שאני פינו דהך נר נתקן זכר למנורה עשאוה פמנורה שאין משפמישין בה פלל ואף דלאותה מצנה לא שינה בזוי מצנה מפל מקום לא רצו לחלק דמעיקרא נתקן שלא להשתמש פנגדה פלל והלכך אף אם משתמש בה לאותו מצנה ג"כ איכא בזיון דכיון דלא נעשה לשם תשמיש פלל.

ואפשר דזהו הטעם של המ"ד דאין מדליקין מנר לנר ואף דאנן קי"ל דמדליקין מנר לנר אף בנ"ח צ"ל דכולי האי לא אסרו בתשמיש קל פנה ולצורך אותה מצנה דכיון דאיכא תרתי למעליותא לא רצו לגזור ושיטה רביעית לבעהמ"א ודעתו ז"ל דלרב פנודאי אסור בהנאה ויש בו קדושה ואסור בכל התשמישין ואכן אנן קי"ל פרב אסי דנר חנוכה אין בו משום קדושה ולכן אינו אסור רק הרצאת מעות או שאר תשמיש דרשות אבל תשמיש דמצנה שרי ומיהו צריך נר אחרת בפית להשתמש לאורה אבל אי ליכא נר אחרת בפית להשתמש לאורה אז ליכא היכרא פלל ואסור לד"ה אף למ"ד דמותר להשתמש לאורה.

וכל זה דברנו בענין שיקמוש תוף זמן מצנתה אבל לאחר שדלק פשיעור ולא נתן שמן רק פשיעור רק דאירע שהיה הפתילה דקה ודלקה לאחר זמן שיעורו דפתילה פינונית או שלא הייתה דולקה פפי הראוי ולא נמשך השמן אחר הפתילה ה ולפיכך נשאר שמן אחר השיעור אי מותר להשתמש לאורה או לא בזה נראה מד' ה"ר"ן ז"ל דתליא במחלוקת

הרי"ף עם הגאונים ו"ל דלדעת הגאונים ו"ל דאסור להסתפק ממותר השמן גם להשתמש לאורה אסור דכיון דאסרו להסתפק גם לאחר חנוכה ע"כ דלאו משום ביזוי מצנה אתי עלה דלאחר חנוכה כבר בטלה מצוותה וע"כ דס"ל דאיכא אסור הנאה בשמן וא"כ גם להשתמש לאורה אסור כמו דאסור בכל איסורי הנאה ולהרי"ף דמתיר להשתמש לאורה גם להסתפק מותר אפילו בימי חנוכה גופא.

ואכן לפי מש"כ לעיל י"ל דהכ"מ בזה דמותר להשתמש לאורה משום דאיסור הנאה דשימוש קיל דגם במנורה אין בו משום מעילה והלכך לא אסרו גם בל"א דרבנן משא"כ להסתפק מן השמן והפתילות בעצמן שלא לצורך הדלקה דבכה"ג במנורה עצמה איכא אסור מעילה שפיר גזרו גם בנ"ח ואף דלאחר שנעשית מצוותה גם במנורה ליכא מעילה מ"מ נראה דאסור להנות מה"ת רק דקרפון מעילה ליכא ובלא"ה י"ל דבנ"ח לא שנייה דנעשית מצוותה דהא ראוי לחנוכה של שנה הבאה.

ולפי מה שכתבנו בשם המס' סופרים בתוך ימי חנוכה בנודאי אסור להסתפק בהם ולהשתמש לאורה דהא אמר דהנרות הללו קודש וקודש הוא אסור בהנאה אכל לאחר ימי חנוכה תלי בחילופי הגירסאות אי גרסינן וכל שמונת ימי חנוכה או וכל מצות ימי חנוכה וכמו שכ' לעיל.

ולענין לכבותה לאחר שדלקה פשיעור הנה הרי"ף והרא"ש כתבו בהדיא דמותר לכבותה ולא נמצא מי שחולק עליהם בזה וכן מסתבר דאף אם נימא דעשאום קודש במנורה מ"מ במנורה גופא הנה מכבם ומדשנן בפוקר [והגם שי"ל פיון דהוא זכר לגס דלא הנה בו להדליק רק יום אחד ונדלקו ממנו ח' ימים אפשר דעשאום לנ"ח כמו נר מערבי דלא היו רשאים לכבותו אם מצאו דולק כדי שיראו הכל הנס ואף לאחר שמת שמעון הצדיק דפעמים דולק ופעמים פכה מ"מ אם אינרע שהנה דולק לא הנה רשאי ליגע בו בפוקר וכמו שכתבנו במשנה דתמיד פ"ג אף פיון שפרי"ף וברא"ש ו"ל מתירין להדיא מאן חשיב ומאן ספין לחלוק עליהם ומיהו המהרש"ל בתשובה בסי' פ"ה מחמיר בזה ואוסר להשתמש לאורה אף לאחר שדלקה פשיעור משום מראית העין דהרואה לא ידע דהוא אחר זמן ויבוא להשתמש בתוך הזמן והובא בב"ח ובמג"א בסי' תרע"ב ומיהו זה תליא במחלוקת הרמ"א ביו"ד סי' פ"ז דלדעת הרמ"א באיסור דרבנן לא חשו למראית העין ואפשר דהרי"ף והרא"ש ו"ל ג"כ סוברים פן והא מהא דהביא הש"ף שם ראיה דאינו יוצא בזוג אע"פ שהוא פקוק משום דמחזי כמאן דאזיל לחינגא כבר כתבו האחרונים ו"ל דאינו ראיה די"ל דאיסור מקח וממכר הוא איסור מד"ק מדכתיב ממצוא חפצה ודבר דבר ודינו כדברי תורה.

ועוד דלדין דמדליקין בפנים ליכא חששא דרואין פלל דבגי בית יודעין דכבר דלק פשיעור וד' המהרש"ל צ"ע. ומיהו ק לכבותה מדינא בנודאי שרי ומיהו הב"ח כתב דהמנהג שלא לכבות ולכן אין לנהוג היתר כמש"כ הטור בסי' תר"ע לענין איסור מלאכה בחנוכה דאין להתירן וכל זה איירינן אם לא נתן שמן אלא פשיעור ודלק יותר אבל אם נתן בו שמן יותר.

משיעור הצריף אפשר דה"מ דמותר להסתפק מן השמן הנשאר לאחר שדלק פשיעור וכ"ש להשתמש לאורה דמעיקרא לא חל הקדושה ואיסור הנאה רק על שיעור הצריף.

ומיהו אחר העיון הא ליתא דהא בסופה נמי שיעור סופה אינו אלא ז' טפחים ומ"מ אם עשה סופה גדולה שמחזקת כמה מילין מ"מ חל איסור הנאה על כל הסופה ואף דיש לדחות מהתם מ"מ הכא ממילא חל האיסור על הפל דהא קי"ל דאין ברירה ועוד דאסור מצד תערוכת ועוד משום טעם פעיקר דבעת ההדלקה שהשמן חם נותן טעם זה בזה.

וניש לתמוה על דעת המפרשים שמחלקים בזה בין אם לא נתן שמן רק פשיעור והותר ובין אם נתן שמן יותר מכשיעור דמה בכך דהא מ"מ אסור מצד נתינת טעם דהא לפי דעת הגאונים ז"ל ע"כ דס"ל דאית בהו איסור הנאה מדאסרי להנות מן השמן אף אחר חנוכה וא"כ למה אינו נאסר כל השמן מצד נתינת טעם.

ומיהו לפי מש"כ תליא לכאורה בחילופי הגי' דלפי גי' הרא"ש דגרים וכל מצוות משמע דאינו נאסר רק כפי שינוי המצוה ומיהו אינו ראיה גמורה דפשוט דנוסח זה נתייחס כפי עוקר המצוה דנ"ח דא"צ ליתן רק שמן אלא פשיעור הצריף דהיינו לחצי שעה אבל מ"מ י"ב דנאסר גם מותר השמן מצד תערוכות וצ"ע.

ודע דיש לתמוה על הרא"ש דהעתיק לשון המ"ס דהנדרות הללו קודש והיאך פתב דתשמיש דרשות שאינו של גנאי מותר וצ"ע בזה: ורענן מה דעמדנו על שינוי הנוסחאות דיש גורסין קודש הם וגי' דין.

קודש סתם נ"ל דג"כ פליגי במותר השמן דמאן דגרס קודש הם רצה לשלול דמותר השמן אין בו משום קדושה אם נתן יותר משיעור ולפי גי' הרא"ש דגרס וכל מצוות ידעינו מזה גופא דאינו קודש רק כפי.

שיעור המצוה אבל למאן דגרס קודש סתם י"ל דס"ל דאף בנתן שמן בנר יותר מן השיעור מ"מ נאסר הפל בהנאה ואפשר דאף לאחר חנוכה אסור להסתפק ממנו וצריף עיון בזה ולענין מה דהוצרך לומר ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד נראה דבא לאשמענו דלא נטעה אף דהו קודש מ"מ להשתמש לאורה מותר דגבי מנורה גופא קיי"ל דקול ומראה וריח אין בהם משום מעילה קמ"ל דגם זה אסור דגם במנורה אסור מדרבנן מיהת נהדר אמר דלא יעלה על הדעת פיון דאסרו כל הנאות א"כ גם לראותם ולהנות מהדלקתן ג"כ יהי אסור קמ"ל דלראותם מותר משום דעיקר המצוה הוא בכך שיראו אותם ויפרסם הנס: ראיתי לכתוב מה שק"ל בדברי הר"ן ז"ל בשבת בפ"ב דמחלק בין נ"ח לבין עצי סופה לאחר החג דהתם גבי עצי סופה לא אקצי להו אלא לימי החג לפי שעשויוין לישאר אחר החג ולא מקצה למצותו לגמרי אבל בשמן ופתילה דנר חנוכה שעשויוין להתבער לגמרי פי יתיב להו בנר לגמרי מקצה אותן למצותו דאין אדם מצפה שתכבה נרו עכ"ל והנה לכאורה יש לתמוה דנראה דאשתמיט מיניה גמ' צרוכה דביצה דף ל' ע"א) דאמרינו להדיא להיפך דמשו"ה מתיר ר"ש להשתמש בנותר השמן שבנר של שבת משום דאדם יושב ומצפה אימתי תכבה נרו אלמא דגם בנר אמרינו אדם יושב ומצפה.

[נהגם שבתוס' (שבת דף מ"ד ע"א) ד"ה שבנר מחלקין בין נ"ח לבין נר שבת דבנר חנוכה משום חביבותיה דנס אינו מצפה שמכבה אבל ד' הר"ן אי אפשר ליישב בזה דהרי אינו מחלק כלל בין נ"ח לנר שבת שהרי פתב דבנר אינו שייך יושב ומצפה שדרף

להתבער לגמרי] ואמנם אחר העיון ניקא דהנה רש"י ז"ל פירש אדם יושב ומצפה שידוע שסופו לכבות והלכה בין השמשות דעתו על המותר ולכאורה פירושו תמוה דאיה יודע שסופו לכבות קודם שפלו השמן ואדרבה הא אין דרך לכבות רק אחר שפלה השמן וצ"ל דרש"י מפרש דמותר השמן היינו משום דדרך להניח שמן בנר ע"ש יותר ממה שצריך להדליק עד אחר האכילה והפתילה אינה יכולה לימשך את השמן אצלה אלא עד חצי הנר ומה שנותן שמן יותר הוא כדי לקרב השמן כדי שיוכל להגביה הפתילה כדי שידליק יפה ממילא כשפלה השמן שמנוח בו הפתילה ממילא נשאר השמן שמתחת הפתילה ושייך שפיר יושב ומצפה אבל בנר חנוכה דאסור להשתמש לאורה ממילא אין דרכו להניח בו שמן יותר שידלוק יותר משיעורו ולכן אינו שייך בו יושב ומצפה וא"ש דברי הר"ן ז"ל.

ומיהו לפי מה שפירשו המפרשים בהשאלות אוסר בהנאה גם אם נתן שמן יותר מפשיעור וע"ז שייך שפיר יושב ומצפה דלאחר שידלוק כשיעור יכול לכבות דהא כ' הרי"ף דמותר לכבות לאחר שדלק כשיעור ואם הר"ן ג"כ סובר כן בדעת השאלות ישאר הקושיא לדוכתי.

ואולי בהשאלות חולק גם בזה על הרי"ף וס"ל דאסור לכבותו וצ"ע בזה. ואכן כל זה לפי דעת הר"ן ז"ל בד' השאלות דגם הוא ז"ל סובר דאין האיסור רק מצד דאפקצאי למצונות ולכן הוצרך לחלק בין סוכה לאחר החג לנר חנוכה אבל לפי מש"כ בדעת השאלות דס"ל דנ"ח אסור בהנאה אין התחלה לקושית הר"ן ז"ל עליו.

ושוב ראיתי דמש"כ לעיל להביא ראיה מד' המס' סופרים מנוסח דהנרות הללו דאמר שם דהנרות הללו קודש הוא סייעתא לדעת בעהמ"א ז"ל שם דלרב דס"ל דאסור להשתמש לאורה הוא מטעם דס"ל דבנ"ח יש בו איסור קדושה ואיסור הנאה דעשואם פגרות המנוחה ואכן לדינא הוא תיובתא לבעהמ"א ז"ל דהוא פסק שם כרב אסי דנ"ח אין בו משום קדושה ומותר להשתמש לפניהם תשמיש דמצוה ונהרי במ"ס משמע דיש בו קדושה וכדעת רב.

וכעת ראיתי דהא דפליגי אמוראי בטעמא דב"ה דמוסיף והולך אי נגד הימים היוצאין או משום דמעלין בקודש ג"כ פליגי בזה אי נ"ח יש בו קדושה או לא דלמ"ד נגד ימים היוצאין ולא אמר משום דמעלין בקודש משום דס"ל דנ"ח אין בו קדושה ובדבר מצוה לא שייך דמעלין בקודש ומ"ד משום דמעלין בקודש ס"ל דיש בו קדושה ונ"מ לדינא בין שניהם לענין שמוש דמצוה וזהו דמסיים דשני זקנים היו בצידן אחד עשה כב"ה משום דמעלין בקודש נוהג בו איסור קדושה והיינו דהרי"ף וקרא"ש הביא ב' הסברות ולכאורה מאי נ"מ לדינא וכבר ידוע תי' של הגר"א ז"ל והפר"ח דנ"מ לענין אי ס"ל גם הידור הראשון דנר לכאו"א.

ואמנם לפמש"כ ג"כ נ"מ עוד לענין איסור שימוש תשמיש של מצוה: ולענין מה שאמר לשמה הגדול נראה משום (דביומא כ"ט) על קרא דעזרא ויברך עזרא את ה' האלהים הגדול אמרנו מאי גדול אמר רב יוסף אמר רב שגדלו בשם המפורש ורב גידל אמר ברוך ה' אלהי ישראל וכו' א"ל אבני ודילמא שגידלו בשם המפורש א"ל אין אומרים שם המפורש בגבולין ע"כ.

והיוצא לנו מסונגיא הלזו דשם המפנרש נקרא שמו הגדול ב"ה ועפ"ז פשוט דבעת פשעמדו מ"י ובטלו עבודת ב"ה לא היו רשאים לברך בשם המפנרש דאין אומרים שם המפנרש בגבולין וכמו דתנן בתמיד דבמקדש היו קוראין את השם פכתבו ובמדינה בכינוייו אבל פשנצחו ה שמונים והשיבו עבודת בית המקדש למקומו חזרו לברך בשם הגדול דהיינו בשם המפנרש וזהו שיקדו בנסח בימי מתתיהו ויהי עשית שם גדול וקדוש בעולמה והיינו דע"י שעשה לנו תשובה ע"י החשמונאים ונצחום והחזירו עבודת בית המקדש למקומו ע"י זה נעשה שם גדול וקדוש להקב"ה וכן מסיים שם וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמה הגדול ועפ"ז יבואר שינוי הנסח בהגרות הללו דבטור הגירסא כדי להודות ולהלל לשמה הגדול אבל במס' סופרים עצמו וברא"ש ליתא לתיבת הגדול והיינו לפי הנסחא שבטור קאי על עיקר מצוות הדלקת נ"ח שתקנו אז בימי החשמונאים ולכן אמר כדי להודות ולהלל לשמה הגדול שאז היו מברכין בשם המפנרש בבהמ"ק אבל לגי' מ"ס וברא"ש קאי על הדלקת נ"ח שאנו מדליקין עכשיו ולכן אמר לשמה סתם פי בזה"ז אין מזכירין שמו הגדול רק בכינוי.

ובזה ניחא גם בשמ"ע בברכת מודים שתקנו לומר ויהללו את שמה באמת ולא אמרינו את שמה הגדול ג"כ מטעם הנ"ל ולפי נוסח ספרד דאומרים באמת ויהללו את שמה הגדול י"ל דהוא בקשה על להבא שיהללו את שמה הגדול והיינו שיבוא הגואל ב"ב ויבנה בהמ"ק ואז יהללו את שמו הגדול באמת כן נלע"ד: ונראה דמשו"ה נקרא שם הגדול משום דבשם זה כלול כל השמות של הקדוש ברוך הוא דהוא מקור של כל השמות פידוע או משום דשם זה הוא מורה על השגחה למעלה מן הטבע על דרך הניסוי ולכן נקרא גדול דנסים ונפלאות שהם למעלה מן הטבע נקרא גדולות וכמו דכתיב לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו.

וכן ספרו נא הגדולות אשר עשה אלישע. ועפ"ז יתיישב לי נוסח ברכת המזון שיקדו אנשי כנה"ג לומר בברכת הין הוא נותן להם לכל בשר כי לעולם חסדו ובטובו הגדול תמיד לא חסר לנו ואל יחסר לנו מזון לעולם ועד בעבור שמו הגדול וכו' ולכאורה צריך להבין למה הזכיר פאן שמו הגדול יותר משאר מקומות ואמנם להנ"ל פשוט דהנה איתא (פסחים דף קי"ח ע"ב) אמר ר"נ בן לוי הגי עשרים וששה הודו כנגד מי כנגד כ"ו דורות שברא הקב"ה בעולמו ולא נתן להם תורה וזו אותם בחסדו ע"כ ומבואר בפסחים דשם הנ"ה מורה על חסד דהוא לפנים משורת הדין וע"פ זה עולה לנו פמין חומר נוסח בהמ"ז הוא נותן להם לכל בשר והיינו אף שאין להם זכות מצד עצמן מ"מ נותן להם חסד ומזון בחסדו וכמו בכ"ו דורות קודם שניתנה התורה דלא היה להם זכות מצד עצמן רק דזון אותם בחסדו.

ולכן מסיים ובטובו הגדול תמיד לא חסר לנו וקאי על כ"ו דורות קודם שניתנה תורה] ואל יחסר לנו [וזהו בקשה דאנו מבקשים מהקב"ה על להבא דתמיד לא יחסר לנו מזון] ואף אם לא נהיה פדאים ליתן לנו מזון בזכות עצמנו מ"מ אל יחסר לנו מזון לעולם ועד וזה יעשה לנו בעבור שמו הגדול דהוא מדת החסד והרחמים.

וכן (ביהושע ז) ומה תעשה לשמה הגדול היינו דכבר ידוע דשם הנ"ה מורה על שידוד הטבע והשגחה ניסית ועפ"ז מבואר הפתוב היטיב דטען יהושע דישמעו הפנעני וכל

יְיָשִׁבֵנו אֶת הָאָרֶץ וְנִסְבּוּ עָלֵינוּ וְהִכְרִיתוּ אֶת שְׁמֵנוּ וְגו' וְא"כ מִה תַּעֲשֶׂה לְשִׁמָּה הַגָּדוֹל דָּאָם ח"ו יִכְרִיתוּ אֶת שְׁמֵנוּ א"כ עִם מִי יוּכַל לְהִתְנַהֵג הַשְּׂגָחָה נִיִּסִּית דָּאָם יִשְׂרָאֵל בְּטַלִּין ח"ו לֹא יוּכַל לְהִתְנַהֵג בְּעוֹלָמוֹ בְּשִׁמּוֹ הַגָּדוֹל וּבְזֶה יִבְנֶאֱרַךְ עוֹד פְּנוּנַת נֹסַח הַקְּדִישׁ שְׁאָנוּ אוֹמְרִים יְהִי שְׁמִיהָ רַבָּא מְבָרַךְ וי"ל דְּהוּא בְּקִשָּׁה וּכְמוֹ שְׂפִי בְּמַחְזוֹר וְנוֹיטְרִי וְהוּבָא בְּתוֹסֶפֶת בְּבִרְכּוֹת ג' ד"ה וְעוֹנִין שְׁאָנוּ מִתְּפַלְלִין שְׂיִהֵא שְׁמוֹ גָּדוֹל וְשִׁלְמָ וְכו' וְאָכֵן לְפִי מִש"כ י"ל שְׁאָנוּ מְבַקְשִׁים שְׂיִבְנֶה בִּיהֵמ"ק וְאִזּוּ יוּכַלוּ לְבָרַךְ בְּשֵׁם הַגָּדוֹל דְּהֵיִינוּ שְׁם הַמְּפֹרָשׁ שְׁם בֶן ד' אוֹתִיּוֹת דְּבִבְהֵמ"ק הֵיוּ אוֹמְרִים הַשֵּׁם כְּכַתְּבוּ דְּהֵיִינוּ שְׁם הַמְּפֹרָשׁ.

הַנִּלְע"ד פְּתַבְתִּי בַּעֲזוֹהּ וְרֵאִיתִי לְהִבִּיא פָּאָן אֵינָה חַד"ת שְׁשִׁמְעָתִי מִפִּי הָרַב הַגָּאוֹן הַמְּפֹרָשׁ צְדִיק יְסוֹד עוֹלָם מו"ה יִצְחָק סִירוּוִיטְט זצ"ל שְׂהִיָּה מ"ץ בִּפ"ק אָבִיו שֶׁל הַגָּאוֹן מו"ה אֱלִיָּהוּ אֱלִיעֶזֶר זצ"ל מ"ץ דִּפ"ק וְוִילְנָא מַה שְׁשִׁמְעָתִי מִמֶּנּוּ בְּהִיוֹתִי מ"ץ בִּק"ק אַנְטֶעקָאֵלִיא פְּרוּוֹדְקָא דִּפ"ק וְוִילְנָא בְּשֵׁנַת תר"כ לִפ"ק וּבִיקְשׁ מִמֶּנִּי אִזּוּ שְׂאָרְשׁוֹן הַדְּבָרִים בְּשִׁמּוֹ לְזַכְרוֹן.

וְלָכֵן בָּאתִי כְּעַת לְקַיֵּים בְּקִשְׁתּוֹ וּלְהַדְפִּיסָם פֶּה כְּדִי שְׂיִהִיָּה לוֹ לְמַזְכָּרַת עוֹלָם וְזֶה הוּא. א' שְׁשִׁמְעָתִי מִמֶּנּוּ יִשׁוּב נִכּוֹן עַל מַה שְׂהִקְשָׁתִי מִכְּבָר עַל הָא דְּאִיתָא בְּשׁו"ע חו"מ סִימָן ע"ג סְעִיף ד' דְּבִמְלִנָּה עַל הַמְּשֻׁכּוֹן אוֹ בְּשִׁטְר נְאָמֵן הַמְּלָנָה לֹאמַר שְׁלֹא קָבַע לוֹ זְמַן אוֹ שְׁהִיּוֹם סוּף הַזְּמַן ע"ש וְתַמְהִיתִי עַל זֶה דָּא"כ הִיאָךְ נִפְרָנְס לְהַמְּשָׁנָה (דְּמַכּוֹת דָּף ג') מְעִידִין אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי וְכו' ע"מ לְיָתְנוּ לוֹ מְכָאָן ל' יוֹם וְהוּא אוֹמַר מְכָאָן וְעַד עֶשְׂרֵי שָׁנִים אוֹמְדִים כְּמָה אָדָם רוֹצֶה לְיָתֵן וְכו'.

וְאוֹקִימָנָא בְּגַמ' דְּמַתְנִי מִיְיָרִי בְּמְלָנָה עַל הַמְּשֻׁכּוֹן אוֹ בְּמוֹסַר שְׁטְרוֹתֵינוּ לִב"ד בְּגוֹנוֹנָא דְּאִין שְׂבִיעִית מְשֻׁמְטָתוֹ דַּא"ל"ה כּוּלִּיהָ בְּעֵי שְׁלוֹמֵי לִיָּה דְּלִפִּי טַעְנָתוֹ דְּהִלְלוּהוּ לְעֶשְׂרֵי שָׁנִים הָא פְּטוּר לְגַמְרֵי דְּשְׂבִיעִית מְשֻׁמְטָת בְּזִמְן הַבֵּית אָבֵל הָאִידְנָא דִּינָא דְּמַלְכוּתָא דִּינָא [ע"ש].

וּלְפִי דַעַת הַרְמַב"ם וְהַש"ע הַנ"ל תִּימָה דְּמֵאֵי צְרִיכִים לוֹ לְשִׁלְמָ הַעֲדִים זִמְמִים לְהִלְנָה הָא לֹא הִפְסִידוּ לוֹ כְּלוּם בְּעִדּוֹתָן דְּאָף בְּלֹא עִדּוֹתָן נְאָמֵן הַמְּלָנָה בְּעֶצְמוֹ לֹאמַר שְׁלֹא הִלְלוּהוּ רַק עַד ל' יוֹם פִּינּוֹן שְׂיִישׁ מְשֻׁכּוֹן בְּיָדוֹ.

וְשׁוּב מְצִאתִי קוֹשְׁיָא זֹו בְּתוֹמִים ס' ס"ז וע"ש מַה שְׂכ' לִיִּישָׁב [וּבְפִשׁוּטוֹ י"ל דְּמִיְיָרִי שְׂהַמְּלָנָה לֹא יָדַע זְמַן הַלְלוּתָהּ רַק תּוֹבַע לְהִלְנָה ע"פ עֲדִים אֱלוֹ דְּבִכָּה"ג שְׁפִיר הִפְסִידוּ הַעֲדִים לְהִלְנָה בְּעִדּוֹתָן וּק"ל].

וְאָמְנָם כְּבוֹד הָרַב הַגָּאוֹן הַנ"ל תִּי לְקוֹשְׁיָא זֹו בְּפִשִּׁטוֹת ע"פ ד' הַכ"מ בִּפְכ"א מַה"ל עִדּוֹת הַלְכָה ה' שְׂכ' שְׁם דְּאָף בְּמַקּוֹם דְּאִינוּ מוֹעִיל עִדּוֹתָם לְחַיִּיב הַנְּתַבַּע אֱלָא א"כ תַּפְּשׁ מ"מ אִם הוּזְמוּ צְרִיכִים לְשִׁלְמָ מְכָאָשֶׁר זְמַם מְשׁוּם דְּבַקֵּל יְכוּל לְתַפְּנֹס ע"ש וְא"כ בְּנַד"ד נְמִי דְּאָף דְּבִלֹא עִדּוֹתָן הִיָּה נְאָמֵן הַמְּלָנָה לְטַעוֹן שְׁלֹא הִלְנָה לוֹ רַק עַד ל' יוֹם מְחַמַּת דְּהוּא מְוַחֲזָק בְּמְשֻׁכּוֹן מ"מ הִיָּה יְכוּל הַלְנָה לְחַזוֹר וּלְתַפּוֹשׁ מִמֶּנּוּ וְאִזּוּ הִיָּה נְאָמֵן הַלְנָה מִשָּׂא"כ לְאַחַר שְׂהַעֲדִדוּ הַעֲדִים שׁוּב לֹא יְהִיָּה מוֹעִיל תַּפְּיִשַׁת הַלְנָה וְדַפְח"ח [וְאָכֵן לַעֲנִ"ד אִין הַדְּבָר בְּרוּר דְּמַהֲנִי תַּפְּיִשַׁת הַלְנָה לְאַחַר שְׁפִסְקוּ הַב"ד דְּהַמְּלָנָה נְאָמֵן דָּא"כ אִין לְדְבָר סוּף דְּהִיּוֹם יְתַפְּנֹס הַלְנָה וּלְמַחַר יְתַפְּנֹס מִמֶּנּוּ הַמְּלָנָה וְעִי בְּרָא"ש ב"ב פ"ג דְּכ' כְּהָךְ סְבָרָא לַעֲנִין כָּל דְּאֵלִים גְּבַר וְהַדְּבָר צ"ע בְּזֶה: עוֹד שְׁמַעְתִּי מִהַגָּאוֹן הַנ"ל שְׁעָלָה בְּדַעַתוֹ לֹאמַר דִּין מְחוּדָשׁ

לענגן חלת חו"ל דנראה דיכול לשאול על החלה אף לאחר שפאה ליד פהן והוא ע"פ דברי הנו"ב מהד"ת בחלק יו"ד סי' קנ"ד דהטעם דתרומה שפאה ליד פהן דאינו בשאלה הוא משום דהפקה יכול לומר להבעלים דאינו מאמינה דלא מפעיא אם ב"ד מתירין לו ע"י פתח שהנודר אומר דאלמלא הייתי יודע דבר זה לא הייתי נודר ואם באמת אינו פן אין ההתרה התרה דנודאי יכול הפהן לומר לו דאיני מאמינה דהוא פן ואולי אתה משקר אלא אפילו אם מתירין לו ע"י חרטה מ"מ פנין דצריה חרטה דמעיקרא וצריה הנודר לינהר שלא יאמר דהוא מתחרט מעיקרא רק אם מחליט בדעתו באמת פן שראוי להתחרט על הגדר ותוהה על עצמו מה שגדר מעיקרא פן והלכה גם בזה הפהן לומר לו דאינו מאמינה דאתה מתחרט חרטה דמעיקרא ע"ש והלכה בחלת חו"ל דאינו נאכלת לכהן ואף שראוי להסיקו תחת תבשילו מ"מ אין זה הפסד לפהן כ"כ ובנודאי אינו מקפיד הפהן פלל אם ישאלו הבעלים עליו והלכה נראה דאף לאחר שפאת ליד פהן איתא בשאלה ודפח"ח: ועוד אומר לי בשם בנו הגאון מוהרא"א זצ"ל מ"ץ דפ"ק ווילנא ששמע ממנו בעוד שהיה רב בשנים מאוד שאמר ליישב קושיות הברית אברהם בסי' שהקשה בזה דתנן בגדרים דף צ' ע"ג) דחזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר האומרת טמאה אני לה תביא ראיה לדבריה ובטולה מן היהודים יפר חלקו והקשה בספר הג"ל דמאי הועילו בתקנתן דהא מ"מ יכולה לומר דטמאה אני לה ובטולה מן היהודים דבכה"ג ליפא למימר דיפר חלקו דהא כבר הקשו הראשונים דהיכי תקנו להתירה לבעלה באומרת טמאה אני לה הא עשתה עצמה חד"א ות"י ה"ן דאפקעינהו רבנן לקידושין מינה וכיון דע"כ אנו צריכין להפקעת קדושין תו אינו יכול להפר וא"כ מ"נ אסורה לו או מחמת האמירה דטמאה אני לה או מחמת הגדר פן הקשה בס' ברית אברהם הג"ל.

ות"י ע"ז הגאון הג"ל ע"פ דברי התוס' (דכתובות דף ס"ג) ד"ה אבל שכ' שם דבטוענת מאיס עלי י"א שכופין אותו להוציא ולא חיישינן שמא עיניה נותנת באחר פמו באומרת טמאה אני לה דשאני התם דנוטלת כתובה חיישינן שמא עיניה נותנה באחר אבל בטוענת מאיס עלי דמפסדת הכתובה לא חיישינן.

ואין להקשות דא"כ מה הועילו בתקנתם הא יכולה להפקיעה עצמה מבעלה ע"י טענת מאיס עלי דכיון דבמאיס עלי אין לה כתובה לא תפקיע עצמה להפסיד כתובתה פן פתבו התוס' שם.

ועפ"ז גם קושיות הברית אברהם יסתלק בזה דהדבר פשוט דאם תטעון ב' הטענות דטמאה אני לה ובטולה אני מן היהודים בנודאי תפסיד הכתובה דאף דבאשה שאוסרת הנאת תשמיש הבעל על עצמה יש לה כתובה למ"ד דאמרינן דהוא נתן אצבע בין שיניה מ"מ ה"א פנין דאינו יכול להפר מחמת הטענה דטמאה אני לה דהוצרכו חכמים להפקיע הקידושין פשוט דהוי פהיא נתנה אצבע בין שיניה ואין לה כתובה וא"כ לא שייך לחוש לזה פמו דלא חיישינן לטענת מאיס עלי פן שמעתי מפי הגאון הג"ל ושי"י.

וכבוד חתני הרב הקריף מו"ה נחום נ"י רצה לתרץ קושיות הברית אברהם הג"ל די"ל דאף דאפקעינהו רבנן לקידושין מינה מ"מ פנין דהטעם דהבעל מיפר גברי אשתו משום דכל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת וא"כ מה בכך דחכמים הפקיעו הקידושין מ"מ היא לא ידעה מזה ובנודאי נדרה על דעתו והלכה יכול להפר ולא איכפת לן במה

שהפקיעו הקידושים וראיה לסברא זו מהש"ס (דנדה דף נ"ג) דאמרין שם דאפילו למ"ד דמנפלא סמוך לאיש דאורייתא יכול להפר נדרי אשתו קטנה ואף דנישואי קטנה אינו אלא מדרבנן משום דכל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת ע"ש וא"כ בנד"ד נמי דכונתיה.

** (ושוב מצאתי להגאון מוהרש"ש ז"ל בהגהותיו לנדרי שתי פן נת"ל שפונותי לדעתו) ** אבל לאחר העיון ליתא יש לדחות זה אגו חיישינו דאין פונותה בנדר זה רק להפקיע עצמה מבעלה ומשו"ה אוסרת עליה כל העולם על עצמה כדי שישפירו שקשה לה להיות עם איש וע"י פן נפיק את הבעל לגרש וא"כ לא שנייה בכאן דנודרת ע"ד בעלה דהא אדרבה אין רצונה שבעל יפיר לה.

אף מ"מ תנן דפיר את חלקו דכיון דמ"מ היא אשתו והתורה לא חילקה בהפרת הבעל בין אם נדרה על דעתו או לא אבל אם מפקיעין הקידושים בנדאי אינו יכול להפר וזה פשוט]. כל זה ששמעתי מפי הרב הגאון הנ"ל: ועוד ראיתי להביא פאן איזה עניינים דרושים ששמעתי מפי מר אחי הגאון מו"ה בצלאל הפהן זצ"ל דעמד להתעורר ולהבין הטעם דלמה בעצרת דהוא יום שניתן בו הלוואות הראשונות הוא יום משתה ושמחה ואפילו ר"א דס"ל דשמחת יו"ט רשות בשאר המועדים מ"מ בעצרת מודה דבעינו נמי לכם משום דהוא יום שניתנה בו תורה אלמא דיום שניתנה בו תורה ראוי לאכול ולשתות ולשמח ואלו ביוה"כ דהוא נמי יום שניתנה בו תורה דלוואות האחרונות נתנו ביוה"כ כדאיתא (בתענית דף כ"ו במשנה) דלא היתה יו"ט לישראל כט"ו באב ויה"כ וכו' ואמרין שם בגמ' ודף ל' בשלמא יוה"כ משום דאית ביה סליחה ומחילה יום שניתן בו לו האחרונות ע"ש (וכן מבואר במדרש וברש"י בחומש] הוא להקפיד מעצרת דנקבע לתענית וצום וכפרה וסליחה ולמה נשתנה יום שניתן בו לוח האחרונות מיום שניתן בו לוחות הראשונות שזה ניתן לאכילה ושתיה וזה ני לעינוי וצום וליום כפרה וסליחה.

ואמנם הוא מותיב לה והוא מפרק לה בטוב טעם ודעת ע"פ המבואר בספרים דהעולם הנה נברא בזכות לוחות הראשונות והעולם הבא נברא בזכות לוחות האחרונות. ואמר מר אחי ז"ל די"ל דמש"ה העוה"ז יש לו גבול ותכלית ועומד ליחבר וכאיתא (בר"ה דף ל' ובסנהדרין דף צ"ו) דשית שנין הוי עלמא וחד חרוב דהעוה"ז עומדת בזכות קבלת לוחות הראשונות דהן נמי נשתפירו ונפסדו ומשו"ה העוה"ז נמי אין לו פח עולמי ונצחי משא"כ העוה"ב דנברא בזכות לוחות האחרונות דהן קיימין לעד ולעולמי עולמים משו"ה העוה"ב הוא ג"כ עולם נצחי בלתי גבול ותכלית ואמר עוד די"ל דלזה פיונו חז"ל (בב"ק דף נ"ה) דאיתא שם דמ"מ לא נאמר פי טוב בלוחות הראשונות משום דסופן להשתבר ופרכינן וכי עומד להשתבר מאי הוי אמר אשי ח"ו פסקה טובה מישראל ואינו מוכן דלענין מאי קאמר דפסקה טובה מישראל.

אכן להנ"ל י"ל דכיון דסופן להשתבר לכן גם העוה"ז הוא עומד להיות פלה ונפסד ולפיכך לא שנייה לומר בהם פי טוב פיון שאין הטוב מתקיים לעולם וכן מספר ימי חיינו של האדם וטובתו בעוה"ז הוא בגבול ותכלית ועומד ליפסק פי לא לעולם חוסן וגו' (משלי כ"ז) אבל בלוחות האחרונות דלא נשתפירו נאמר בהם פי טוב פי העוה"ב דנברא בזכותו ג"כ קיים לעד ואין לו גבול ותכלית וכן הצדיקים שיעמדו לעוה"ב אין חוזרין

לעפרן פדאיתא (בסנהדרין דף צ"ב שפאמר וקה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו מה קדוש לעולם קנים אף הם לעולם קנים) [ונראה דלזה כיוונו חז"ל (בפסחים דף נ' ע"א) דאמרי שם דמ"ד וקה ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד אטו האידנא לאו אחד הוא א"ר אקא ב"ר חנינא לא פעולם הנה העוה"ב העוה"ז על שמועות טובות ברוך הטוב והמטיב ועל שמועות רעות אומר ברוך דיין האמת לעוה"ב פלו הטוב והמטיב ע"כ והפוננה פנ"ל משום דעוה"ב וטובותיו הוא בלא גבול ותכלית ולא שייך בו שמועות רעות כלל דכלו טוב הוא] ואמר עוד מר אחי ו"ל די"ל דלזה רימזו חז"ל במ"ש (במנחות דף כ"ט) דמ"ד פי ביה ה' צור עולמים דהעוה"ז נברא בה' והעוה"ב נברא ביו"ד וי"ל דכיוונו ג"כ בזה דהעוה"ז נברא בזכות לוחות הראשונות דמרומזים באות ה' דביום הששי וכדאמרינו בריש ע"ג דמשו"ה פתיב הששי בה"א הידיעה דתנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית אם ישראל מקבלין את התורה מוטב והעוה"ב נברא ביו"ד היינו דנברא בזכות לוחות האחרונות שניתנו בעשרה בתשרי.

וע"פ כל הקדמות אלו תישיב היטב מה דביום נתינת לוחות הראשונות ניתן לאכילה ושתייה ויום נתינת לוחות האחרונות ניתן לתענית וצום והיינו דנתינת לוחות הראשונות הוא כנגד העוה"ז השפל דא"א בלא אכילה ושתייה ולכן מצוה בו ביום לאכול ולשתות ולשמות אבל יום נתינת לוחות האחרונות דהוא כנגד עוה"ב דאין בו לא אכילה ולא שתייה אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה ולכן גם ביוה"כ ניתן ליום תענית וצום זכר לעוה"ב וגם צריכים כל ישראל להיות נקיים מכל חטא ביוה"כ דנגמט העוה"ב שאז יהיה פולם קדושים ונקיים מכל חטא ועון.

גם אמר לי דבתיבת אנכי מרומז זמן הימים של נתינת הלוחות דאל"ף ונו"ן של אנכי הוא מרמז להיום של נתינת לוחות הראשונות דניתנו בי נ"א לספירה כמו שכ' המג"א באו"ח בר"ס תצ"ד. והכ' והי' מרו יום נתינת לוחות האחרונות דהיו"ד והפ"ף הוא ר"ת קיום כפור' (ועיין בפסיקתא דאיתא שם ג"כ גימטריא על תיבת אנכי וכן בשפת ק"ד ע"ש אכן לפי עניינינו הנ"ל יש מקום גם לאופן זה).

כל זה שמעתי מפי מר אחי הגאון וצ"ל וכל דבריו נ"ל כפתור ופרח בעז"ה: ב וראיתי להביא בכאן איזה חידושים מחתני הרה"ג התריף ובקי וכו' מו"ה ר' נחום [וכעת נתקבל לרב אב"ד בק"ק טראק יצ"ו] וזה לשונו הטהור בשו"ע יו"ד בסימן מ' סעיף ג' נמצא מחט בלב אע"פ שאינו ניכר בחוץ טריפה והוא מדברי בה"ג.

והנה מדברי הב"י והרמ"א נראה דלהכי טריפה אף שלא ניקב לחוץ משום דסופו לנקוב וכן פי' הש"ך אבל הלבוש והט"ז לא נהירא להו האי פירושא כמו שכתב הט"ז שם בס"ק ד' וז"ל ותו דלמה יהיה טריפה במה שסופו לנקוב דעכ"פ עכשיו אין אין פאן נקב עכ"ל ואף דסירקא לתוס' הוא משום דסופו לינקב וכן טריפות דגולגלת הוא משום דסוף הקרום לינטל כפר חילק בלבוש שם בין טריפות המתחדש בגופה אמרינו כל העומד וכו' אבל בטריפות דמחט אין סברא לומר כל העומד לינקב וכו' כיון שהיא דבר הבא מן החוץ ואינו מצד טבע הבהמה בעצמה ולכן פי' הט"ז דטרפות דמחט שנמצא בלב אינו מצד סופו לנקוב אלא משום דחיישינו שפא כפר ניקב ורק בריאה דאפשר למבדק ע"י נפיתה לא אמרינו שפכר ניקב יעו"ש.

ונראה לומר לפענ"ד דיש לתלות מחלוקת הש"ך והט"ז והרמ"א והרמ"י במחלוקת רבה ורבה בחולין פ' בהמה המקשה (א"א): דמסיק שם הגמ' כי קאמר רבה דבלע שתיטבעות אחת טמאה ואחת טהורה דלא מטמא הטמאה לטהורה משום דטומאה בלועה אינה מטמאה ופריה והא עובר וחייה דכשתי טבעות דמי וקא מטמי לה עובר לחיה אמר רבה שאני עובר הואיל וסופו לצאת פ' וכל העומד לצאת פיצא דמי אמר ליה רבא עובר סופו לצאת טבעת אין סופו לצאת בתמיה ויש להקשות דאיך לא ידע רבה דגם טבעת סופו לצאת ומעיקרא דדינא פירכא דבמה חילק בין עובר לטבעת.

אכן לפי מה שנתבאר לעיל בדברי הלבוש דיש חילוק בין מה שהוא דבר המתחדש בגופו בזה אמרינו כל העומד וכו'. אבל בדבר הפא מן החוץ אין סברא לומר כל העומד וכו' ונהו ג"כ סברת רבה דמחלק בין עובר לטבעת דעובר שהוא עומד לצאת מטבע הגוף בזה אמרינו כל העומד לצאת פיצא דמי אבל טבעת שהוא דבר הפא מן החוץ ואין שנייה בו טבע הגוף לא אמרינו בזה כל העומד לצאת וכו' פסברת הלבוש ז"ל והט"ז ז"ל גבי מחטא דאשתכח בליבא.

אבל רבא ס"ל פסברת הב"י והרמ"א דגם גבי מחטא אמרינו כל העומד לנקוב פנקוב דמי ולכן הקשה לרבה דגם טבעת סופו לצאת וכל העומד לצאת פיצא דמי ולא הוי טומאה בלועה. ומה שקשה לשיטת הסוברים גבי מחטא דאשתכח בליבא שהיא טריפה מטעם דכל העומד לנקוב וכו' ממחטא דאשתכח בריאה דמנפחין לה לריאה ואי לית בה נקב פשיה ונהלא סופה לנקוב וכל העומד כו' דבשלמא לדעת הט"ז והלבוש פבר תירץ הט"ז דכינן דעיקר הטעם דטריפה גבי מחטא דאשתכח בליבא הוא משום שפא פבר ניקב לק"מ מריאה דגבי ריאה פיון דמנפחין לה ולא מבצבצא אנו רואין שלח ניקבה אבל לשיטת הסוברים דגם גבי מחטא אנו אומרים כל העומד וכו' קשה מריאה.

וכן הקשה הפמ"ג על הש"ך בשפתי דעת ס"ק ו'. ונלפע"ד לתרץ דעת הש"ך והוא ע"פ דברי הרשב"א במשמרת הבית גבי ריאה שנקבה ודופן סותמתה בשם הרמב"ן דלא אמרינו גבי טריפות פיון שסופו לנקוב פנקוב דמי וטריפה רק היכא שהטריפות יבוא בנודאי אבל היכא שיש ספק אם ינקב במקום המטריף בזה לא אמרינו כל העומד וכו' א"כ יש לחלק בפשיטות דבשלמא גבי לב בכל מקום שנקב הוא טריפה אבל במחטא שנמצאת בריאה יכול להיות שנקב את הריאה במקום הסמוך לדופן במיצר החזה וריאה שנקבה ודופן סותמתה פשיה לכן לא אמרינו שם כל העומד לנקוב פנקוב דמי פיון שאין הטריפות עתיד לבוא בנודאי סימן לב עוד בשם חתני הרב הנ"ל נ"י (בכתובות דף ק"ט ע"ב) שהוא דעשאה סימן לאחר וכו' א"ל שפיר קא אמרת דאמר ר' יוחנן אם טען תלם אחד עשיתי לך נאמן וכ' התוס' שם דאב"י לא היה זכור לדברי ר"י עד שהזכירו האפוטרופוס דאלו היה זכור הוא עצמו טוען בשביל היתומים וכו' אמנם הרא"ש בפסקיו כתב עוד ד"ל דארף שטוענין לירוש"מ מ"מ היכא דאית ליה אפוטרופוס ראוי הוא שהדיין ימתין עד שיטענון האפוטרופוס ואם לא היה האפוטרופוס יודע להשיב היה אב"י טוען ליתומים פדברי ר' יוחנן וכ"כ הר"ן שם בשם הרשב"א והובא להלכה בשו"ע חו"מ סי' ק"ח סעיף ד' בהג"ה ואכן הדבר מתמיה דהרא"ש ז"ל בתשובוריו בפל"פ סי' א' הקשה ג"כ דלמה לא טען אב"י בעצמו פן בשביל היתומים והוציא מזה דבמילתא דלא

שכיחא פולי האי אין טוענין ב"ד בשביל היתומים רק אם טען האפוטרופוס בשבילו טענתיה טענה ע"ש.

והובא ג"כ להלכה בחו"מ סימן ר"צ סעיף י"ב בהגהה והדברים מתמיהים דהיאך הוציא הרא"ש ז"ל מזה ב' דינים מחודשים דמנ"ל להוציא מזה דבמילתא דלא שכיחא לא טענינו ליתמי דילמא הטעם דלא טען אבני משום דראוי להמתין עד שיטעון האפוטרופוס וכמש"כ הרא"ש בפסקיו וכן י"ל להיפך ובשו"ת מהרי"ט חלק ב' סימן ד' הביא ג"כ לד' הרא"ש בפסקיו ולד' בתשובותיו הנ"ל ונראה שהרגיש ג"כ בפסתירות ד' הרא"ש ז"ל בזה אבל לא תירץ ע"ז פלוג.

ואכן חתני הרב הקריף מו"ה נחום נ"י הנ"ל תי' זה בטוב טעם ונדעת די"ל דבאמת דבטענה הראשונה דשמא תלם אחד עשה לו זה דבר השכים דאינו מוכרח דמכר לו פל השנה דהא אפשר דהמתזיק לא היה צריך רק לתלם אחד ומה שלא טען אבני פן היינו משום דצריך להמתין על האפוטרופוס וזהו דלא קאמר אבני מתחלה פן דזיל הב ליה כוליה כמו שאמר אח"כ זיל הב ליה תלם אחד והיינו משום דכיון דאבני ג"כ ידע דיש לו לטעון פן ואם לא היה טוען האפוטרופוס היה טוען אבני מעצמו ומזה הוציא רבינו שם בפסקים דאסור לטעון לדיין עד שיטעון האפוטרופוס.

אבל אח"כ שפסק אבני ואמר דזיל הב ליה תלם אחד וזה תמוה דהכי אמר ליה דזיל הב ליה דהא אבני ידע ג"כ להא דר"י דיכול לטעון דחזרתי ולקחתי ממנו ונהי דאינו יכול לטעון עד שיטעון האפוטרופוס מ"מ פיון דיודע בעצמו דהדין פן ואם לא היה טוען האפוטרופוס היה אבני היה טוען בעצמו פן והכי פסק אבני הדין דצריך ליתן לו תלם אחד אלא ש"מ דטענה דחזרתי ולקחתי ממנו הוא מילתא דלא שכיחא דמתחילה יקנה לקרקע ואח"כ יחזור וימכרו להמוכר ובמילתא דלא שכיחא אין לדיין לטעון כלל ואפילו ליכא אפוטרופוס ולפיכך פסק אבני דזיל הב ליה תלם אחד וא"כ מוכת מד' אבני שני הדינים ובה נחא עוד כמה שאמר שם דמאן דמוקי אפוטרופוס ניקום פהאי ואם ניימא כמו שכ' בפסקים מאי צריך לאפוטרופוס דמה בכך דהאפוטרופוס לא ידע לטעון יטעון הדיין אלא ש"מ דבמילתא דלא שכיחא אסור למטען כלל וזהו מה שהזכיר זה אסיפא וכן מורה לשון רבינו בתשובה דעיקר הראיה הוא מהא דאמר אבני זיל הב ליה תלם אחד ומהא דאמר אבני מאן דמוקים אפוטרופוס נוקים פי האי והיינו משום דעיקר הראי' אינו אלא מזה ואכן בפסקיו שם אדרבא מביא ראיה מריש דברי אבני מהא דלא טען אבני בעצמו דתלם אחד עשה לו וזה ראיה ברורה לדברינו הנ"ל ודפ"ח חן: עוד שמעתי מהנ"ל ע"ד מהרי"ק בשורש ג' דהעלה דמהני יאוש בחוב והגאון בעל חכם צבי ז"ל בהגהותיו לט"ז בסי' קס"ג חולק עליו ולכאורה יש להביא ראיה לד' מהרי"ק מהש"ס דגיטין דף ל"א ע"א) דתניא שם גבי המלנה מעות את הפהן ואת הלוי דאם נתניאשו הבועלים אין מפריש עליהן וכו' אלמא דמהני יאוש בחוב.

ושוב מצאתי בקצה"ח בסי' קס"ג שבהביא ראיה זו ע"ש ובפנ"י שם העיר באמת דהכי מהני יאוש בזה הא מבוואר בסימן צ"ח דלא מהני יאוש בחוב ע"ש היטיב בקצה"ח ואכן לפענ"ד דלק"מ ואין ראיה משם כלל דשאני התם דכיון דקיבל על עצמו לקבל החוב מהתרומות ומעשרות שוב אין לו על הלנה פלוג דכבר סילק הלנה בפרעון מזה וכיון

דְּרוֹאָה דְּנִשְׁתַּדֵּף הַקְּרָקַע בְּשָׁנָה זוּ [כְּמוֹ שֶׁפִּרְשׁ"י דְּנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים הֵינּוּ שֶׁהֲלֹהוּ כְּדִי שִׁיעוּר תְּרוּמוֹת שָׁנָה זוּ וְע"מ לְקַבְּלָהּ בְּשָׁנָה זוּ וְרָאָה שֶׁנִּשְׁתַּדְּפוּ שְׂדוּתָיו וְנִתְיָאֲשׁ מְאוּתָהּ הֲלֹאָה וְאָמַר וְנִי לְחֶסֶד כִּי־סוּ וְכו' עכ"ל] הָרִי מִתְיָאֲשׁ מְהֵאֲפוּתִיקֵי שְׁלוֹ [וְכֵן מִשְׁמַע לְהִדְיָא בְּחִידוּשֵׁי הַרְשָׁב"א שֶׁם דְּהוּי בְּאֲפוּתִיקֵי מְפֹרֵשׁ וְכ"מ בִּירוּשְׁלָמִי] וְאָף בְּנוֹדָי דְּאֲפוּתִיקֵי גְמוּרָה בְּנוֹדָי לֹא שִׁינְיָהּ יִיאוּשׁ דְּהָא בְּקֶרְקַע לֹא שִׁינְיָהּ יִיאוּשׁ וְכֵן בְּמוֹכַר פִּירוֹת דְּקָל לְחִבְרֵי שָׁל שָׁנָה זוּ לַר"מ דַּס"ל דְּחַל הַקְּנָן וְאַח"כּ נִשְׁתַּדֵּף הַקְּרָקַע בְּאֲנָפִן שֶׁנִּרְאָה שֶׁלֹּא יוֹצִיאָהּ פִּירוֹת עוֹד בְּשָׁנָה זוּ וְנִתְיָאֲשׁ הַלּוֹקֵחַ מֵהַפִּירוֹת וְאַח"כּ חֲזָרָה וְנִתְקַנָּה בְּנוֹדָי חֲזָר וְזוֹכָה בְּהַפִּירוֹת וְשׁוּם אָדָם לֹא יָכוֹל לְזַכּוֹת בָּהֶם לֹא הַמוֹכֵר וְלֹא שְׂאָר אָדָם פִּינּוּ דְּאִין יִיאוּשׁ בְּקֶרְקַע.

וְעוֹד נִרְאָה דְּאָף בְּמִטְלָטְלִין כְּמוֹ בְּמוֹכַר פִּירוֹת שׁוֹכֵף לְחִבְרֵי לֹא יוֹעִיל יִיאוּשׁ דְּנִרְאָה דְּכְמוֹ דְּלֹא מְהֵי מְכִירָה בְּדָבָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם ה"נ לֹא מְהֵי יִיאוּשׁ וְאָף דְּאֲנָן לַר"מ אֵינְרִינּוּ מ"מ קוֹדֵם שְׂבָא לְעוֹלָם יָכוֹל לְחֲזוֹר בּוֹ ה"נ יָכוֹל לְחֲזוֹר בּוֹ מִיִּיאוּשׁ קוֹדֵם שְׂבָא לְעוֹלָם.

וְעוֹד דְּהָדֵי דִּינָא יָכוֹלִים לְחַקוֹר אֶפְיָלוֹ לְרַבָּנָן פְּגוֹן בְּמִקְנָה לּוֹ גּוֹף הַשׁוֹכֵף לְפִירוֹתָיו דְּהַקְּנָן חַל וְהִיאוּשׁ אִינוּ חַל בְּאֲנָפִן דְּלֹא מְהֵי יִיאוּשׁ בְּאֲפוּתִיקֵי כַּה"ג מִתְרֵי טַעְמֵי מ"מ שְׂאֵנִי הֵכָא דְּכִינּוּן דְּבִאֲמַת מִצַּד הַדִּין לֹא שִׁינְיָהּ בְּזָה אֲפוּתִיקֵי דְּהָא לֹא בָּא הַתְּרוּמָה לִידְיָהּ דְּכֵהֵן הֲלֹנָה מְעוֹלָם וּבִיד הַמְלָנָה לְתַתָּה לְאַחֲרִים וְרַק דְּחֲזוּ"ל עָשׂוּ תַקְנָה דְּיָכוֹל לְהַפְרִישׁ עַל הַמְלָנָה כְּמוֹ אִם בָּא לִידּוֹ דְּלָנָה וְחֲזוֹר וְהַחֲזִיר לְמַלְנָה וְהִלְכָהּ שְׁפִיר מְהֵי יִיאוּשׁ בְּזָה דְּמֵן הֲלֹנָה נּוֹדָי לֹא יִגְבֶּה לְעוֹלָם וְהַקְּרָקַע כְּבָר נִשְׁתַּדְּפָה: שׁוֹב רְאִיתִי דְּאֲדַרְבָּה בְּדָבָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם נִרְאָה בְּנוֹדָי דְּמְהֵי יִיאוּשׁ אָף בְּאֲפוּתִיקֵי גְמוּרָה וְאָף בְּאֲפוּתִיקֵי שֶׁל קֶרְקַע דְּהָא עֵיקַר הַטַּעַם דְּבְקֶרְקַע לֹא מְהֵי יִיאוּשׁ הוּא מְשׁוּם דְּיִיאוּשׁ לֹא מְהֵי רַק בְּדָבָר שְׂאֵנִי בְּרִשׁוֹתוֹ אֲבָל בְּדָבָר שֶׁהִיא בְּרִשׁוֹתוֹ לֹא שִׁינְיָהּ יִיאוּשׁ רַק צָרִיף לְהַפְקִירוֹ בְּתוֹרַת הַפְּקָר וְהִלְכָהּ בְּקֶרְקַע דְּלְעוֹלָם עוֹמְדָת בְּרִשׁוֹת הַבְּעָלִים לֹא מְהֵי יִיאוּשׁ וְא"כ כָּל זֶה בְּקֶרְקַע שֶׁהוּא כְּבָר שְׁלוֹ וְעוֹמְדָת בְּרִשׁוֹתוֹ אֲבָל בְּעוֹשֶׂה אֲפוּתִיקוֹ בְּדָבָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם פְּגוֹן עַל דְּאֲקֵי בְּנוֹדָי מְהֵי יִיאוּשׁ קוֹדֵם שֶׁקְנָה וְאֶפְיָלוֹ בְּקֶרְקַע דְּהָא אֲפַתִּי אִינוּ בְּרִשׁוֹתוֹ דְּנִרְאָה דְּכָל יִיאוּשׁ הוּי כְּמוֹ סִילּוּק דְּמִיִּיאֲשׁ מִן הַדָּבָר מְכָאן וְלְהַבָּא וְסִילּוּק הוּא דְּוּוֹקָא בְּדָבָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם דְּנִתְחַלָּה הַבָּאָה לְאָדָם מִמְּקוֹם אַחַר מִתְנָה עֲלֶיהָ שֶׁלֹּא יִירָשָׁנָה וְהִלְכָהּ פְּשׁוּט דְּמַלְנָה מְעוֹת אֵת הַפְּהֵן וְאֵת הֲלֹנָה וְנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים הוּי כְּמוֹ דְּנִתְיָאֲשׁוּ מִן אֲפוּתִיקוֹ מְפֹרֵשׁ שְׂאֲפַתִּי לֹא בָּא לְעוֹלָם וְהִלְכָהּ מְהֵי יִיאוּשׁ אֲבָל לְעוֹלָם אִימָא לָהּ דְּבַחוּב דְּעֵלְמָא לֹא מְהֵי יִיאוּשׁ.

ע"כ מדברי חתני הרב הג"ל נ"י ודפח"ח: סי' לג עוד מחתני הג"ל. המל"מ בפ"ג מה' תְּרוּמוֹת הַלְכָה י"ז הַעִיר עַל הַרְמַב"ם ז"ל בְּמָה שֶׁהִשְׁמִיט הַדִּין דְּאֲמַרִי' (בִּיבְמוֹת דָּף צ"ג ע"ב) דְּבַע"ש וְעִי"ט מְוַתֵּר לְתַרְוּם שֶׁלֹּא מִן הַמְּוַתֵּר לְפִירוֹשׁ הַתּוֹס' שֶׁם בְּשֵׁם ר"ח וְנַפְק"ל הֵתָם מְקַרָא וְנִשְׂאָר בַּצ"ע.

וְנִלְפַע"ד לִיִּישָׁב זֹאת בְּהַקְדָּם לִיִּישָׁב דְּבָרֵי רַש"י ז"ל בְּמָה שֶׁנִּרְאָה פְּסוּתֵרִין זא"ז (דְּבַגְיָטִין ל' ע"ב) עַל הָא דְּמִקְשָׁה שֶׁם הַגְּמָרָא וְכִי נִחְשָׁדוּ חֲבָרִים לְתַרְוּם שֶׁלֹּא מִן הַמְּוַתֵּר פִּרְש"י שֶׁם וְז"ל דְּאֲסוּר לְחַבְרֵי לְזַמְרָה שִׁישׁ לִי בְּמִקְוֵם פְּלוּנִי תְּהֵא תְּרוּמָה עַל זֹו דְּשִׁמְאָ בְּאוּתָהּ שְׁעָה אִינָה בְּעִין עכ"ל מִשְׁמַע מְזָה דְּהָא דְּבַעֲיָנּוּ מְוַתֵּר הֵינּוּ רַק שִׁיָּהּ שְׁתִּיָּהּ לְפָנָיו אֲבָל לֹא בְּעִין שִׁיָּהּ בְּכָלִי אַחַד וּבְעִירוּבִין ל' ע"ג) כְּשִׁמְקָשָׁה הַגְּמָ' וְכִי נִחְשָׁדוּ חֲבָרִים

וכו' פרש"י שם ונ"ל שלא מן המן מדבר שאינו סמוך לו באותו פלי דליתיה מיניה וביה עכ"ל.

הרי דמנקה בעינו דנוקא בכלי אחד ואף ששתייהו לפניו. והנה התוס' שם בגיטין השיגו על פרש"י במה שפלי דלא בעינו מנקה בכלי אחד אף לא זכרו מזה דרש"י ונ"ל בעצמו פלי בעירובין כפי התוס'.

ונראה לתרץ שלא יהיו דברי רש"י פסותרין זא"ז והוא דרש"י ונ"ל מחלק בין מנקה דתרומה למנקה דתרומות מעשר. דבמנקה דתרומה פינון שהוא מן התורה צריף שיהיה מנקה בכלי אחד דנוקא.

אבל מנקה דתרומות מעשר דאינו אלא דרבנן כדאמרי' במס' (ביכורים פ"ב מ"ה) תרומת מעשר שנה לביכורים שניטלת שלא מן המנקה ואמרי' נמי בירושלמי דכל התורה פולה למדה ומלמדה חוץ מתרומת מעשר וכו' דוהרמותם ממנו דכתיב בתרומת מעשר מוקמינו אתרומה גדולה ודרשין ממנו מן המנקה אבל תרומת מעשר לא בעי מנקה (והובא שם בתוס' גיטין ה"ג"ל) ועפי"ז תישיב לנו דברי רש"י בעירובין ל') דהתם קאמרה הגמרא לענו מערבין לישראל בתרומה דמקשה הש"ס והא לא חזי לי' ומשני אפטר דמיתשל עליה וכו' ומפריש עליה ממקום אחר ופריף ע"ז וכי נחשדו חבירים לתרום שלא מן המנקה וא"כ פינון דלענו תרומה גדולה קמייירי שפיר פרש"י דבעינו מנקה בכלי אחד אבל הכא בגיטין דלענו תרומת מעשר משתעי ובתרו"מ לא בעינו מנקה מה"ת רק דתקמים גזרו וס"ל לרש"י ונ"ל דהך גזירה הוא משום שפא אינו בעינו ולכן פלי דלא בעינו הכא רק שיהו שתייהו לפניו אבל בכלי אחד לא בעינו.

אמנם התוס' פליגי על רש"י ונ"ל דאף בתרומת מעשר בעינו מנקה בכלי אחד דנוקא. והנה התוס' שם בד"ה וכי הקשו מהמפקיד פירות אצל חבירו אפילו הן אבודין לא יגע בהן שפא עשאן המפקיד תרומת מעשר על מקום אחר (ב"מ ל"ח ע"א) ואמאי הלא לא נחשדו חבירים לתרום שלא מן המנקה ותיירץ ר"ת דחיישינן שפא עשאן תרומת מעשר בערב שבת ועיו"ט דשרי שלא מן המנקה והנה לתירוץ ר"ת קשה אמאי לא חיישינן רק שפא עשאן תרומת מעשר הנה לן למיחש ג"כ שפא עשאן גם תרומה גדולה.

וכן יקשה מהא דהמניח פירות להפריש עליהם מפריש עליהם בחזקת שהן קיימים והלא לד' התוס' צריף להפריש מן המנקה בכלי אחד (והתוס' פירשו על הך משנה (גיטין ל"א ע"א) דבערב שבת ועיו"ט מייירי אף הוא נראה דחוק לרש"י) אכן לפי דברי רש"י אתי שפיר דבאמת בתרומת מעשר לא בעינו מנקה בכלי אחד ורק דגזרינן שפא אינו בעינו א"כ התם בהמפקיד שדנפקד אסור להשתמש בהפקדון לכן שפיר יוכל לסמוך על החזקה ולהפריש עליהם בחזקת שהן בעינו וכן במשנה דהמניח פירות י"ל דמייירי בתרו"מ ותרומות דנקט היינו תרומת מעשר אבל הכא (בגיטין דף ל') גבי בן לוי שתיפירות לא הפקיד אצל הישראל רק שהוא ממפירי כהונה ולכן שפיר יש לחוש שפא אכל הישראל את הפירות וישלם לו פירות אחרים לכן מקשה שפיר וכי נחשדו חבירים לתרום שלא מן המנקה: אכן לכאורה יש להקשות על זה מגמרא (חולין ז ע"א) דאמרינן שם ר' מאיר אכל עליה של ירק בבית שאן והתיר רבי את בית שאן פולה ומקשינן התם ודילמא עישר עליו ממקום אחר.

ומשני לא נחשדו חבירים לתרום שלא מן המוקף א"כ משמע מהכא להדיא דאף שהניח פירות בביתו להפריש מהן תרומת מעשר אסור להפריש שלא מן המוקף ולא אמרינו דמעמידים אותם בחזקת שהו קיימים כדאמרינו הכא (בגיטין ל"א ע"א אמנם באמת לק"מ דמזה הוציא הרמב"ם הך דינא דכתב שם (בפ"ג מהל' תרומות הל' י"ז) דתלמידי חכמים אין תורמין אלא מן המוקף אפי' תרומת מעשר והכ"מ ציין שם שהוציא הרמב"ם הך דינא מגיטין ל' ע"ב) דפריה הגמ' שם וכי נחשדו חבירים וכו' גבי תרומת מעשר.

ובאמת דמגיטין אין שום ראיה לת"ח דהא אפי' חבר שאינו ת"ח צריך לחוש שמא אינו בעין כמו שבארתי למעלה. ואי משום לישנא דחבר דנקט מזה יצא לו לרבינו כ"מ שהוא ת"ח.

ז"א דהא מבואר בתוס' (חולין קל"ב סוף ע"כ) דמתזיקים בתורת ה' נקרא אף מי שאינו ת"ח ורק שלא יהיה ע"ה יעו"ש ועוד דהא גם (בערובין ל' ע"ב) דמירי גבי תרומה גדולה דהתם נודאי אף מי שאינו ת"ח זהיר שלא לתרום אלא מן המוקף קפריה נמי הגמ' וכי נחשדו חבירים ע"כ מקל הלין טעמי נראה שהרמב"ם ז"ל הוציא הך דינא דת"ח אין תורמין אפילו תרומת מעשר אלא מן המוקף מגמרא דחולין ז) גבי ר"מ דלא הונה רק תרומת מעשר של דמאי כפי' התוס' שם ומזה ראיה ברורה שת"ח אפי' יש לו פירות במקום המשתמר אינו סומך על החזקה ואינו תורם אלא בשתיקה לפניו וזהו שדייק רש"י ז"ל בלשונו שם בחולין שהוסיף שם בפירושו שמא נאבדו ונרקבו ובגיטין לא נקט בלשונו רק שמא אינו בעין משום דהכא בחולין מירי אפילו הניחו במקום המשתמר דבבב"א צ"ל לחוש שמא הרקיבו או נאבדו ודו"ק [ובזה יש לפשוט ספקו של הגאון בעל שער המלך בפ"ד מהל' תרומות שנסתפק לדעת הרמב"ם אם גם בתרומת מעשר של דמאי מחמיר ת"ח על עצמן שלא להפריש אלא מן המוקף.

ולפי מה שביארנו דע"כ צריכים אנו לומר שהרמב"ם הוציא דין זה מהך דחולין ז' לענין תרומת מעשר וא"כ ע"כ דמאי היה ולא היה הספק רק על תרומת מעשר דלא נחשדו ע"ה על תרומה גדולה אבל אי נודאי הנה א"כ מהיכי מוכח דת"ח מחמיר אפילו בתרומת מעשר שלא מן המוקף דילמא פריה הגמרא וכי נחשדו וכו' משום תרומה גדולה אבל תרו"מ לא בעי מוקף אע"כ דבדמאי משתעי ומ"מ פריה הגמרא וכי נחשדו חבירים א"כ מוכח מזה דגם בדמאי ת"ח מחמיר על עצמן שלא להפריש אלא מן המוקף ונפשט בזה ספקו של הגאון הנ"ל]: היוצא לנו מכל דברינו דלהרמב"ם ז"ל ורש"י בתרומת מעשר לא בעי מוקף בכלי אחד (אלא שלהרמב"ם ז"ל אף תרומה גדולה לא בעי מוקף בכלי אחד) ורק דבעינו שתיקה לפניו מחשש שמא אינה בעין.

ולר"ת בתוס' אפי' תרומת מעשר בעי' מוקף בכלי אחד דווקא. ובזה נעמוד על טעמם של הרמב"ם קא ורש"י דלא ס"ל כסברת התוס' דבע"ש ועיו"ט שרי לתרום שלא מן המוקף ונביא אל הביאור בגמ' (יבמות צ"ג) רבי חייא הנה ליה אריסא דהנה מייתי לי' פנתא דפירא פל מעלי שבתא הווא יומא נגה ליה ולא אתא שקל ר' עישר מפירי דבית' אתא לקמיה דר' ינאי א"ל שפיר עבדת דכתיב למען תלמד ליראה וגו' פל הימים לאו כה"ג.

והנה מזה הוכיחו התוס' דמותר להפריש בע"ש שלא מן המוקף. ורש"י מ'אן בזה ופי' רק דמוכח מזה דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם דלשיטת רש"י דעיקר הטעם דתרומת מעשר בעי מן המוקף הוא משום שמה אינו בעין וא"כ א"צ לחוש רק היכא שהפירות שצריך להפריש מהן הם לפניו והתרומת מעשר אינו לפניו צריך ת"ח לחוש שמה נאבד.

אבל אם הוא להקפיד שהתרומ"ע היא לפניו והפירות שצריך להפריש עליהם אינם לפניו אז בנודאי אפי' ת"ח א"צ לחוש ומותר להפריש אז תרומ"ע אפילו אין שתיקה לפניו פיון שהתרומ"ע הוא לפניו.

והנה ה"א גבי מעשה דר' שהאריס ה"ה מביא לו בכל ע"ש פנתא דפירא ולפי מה שהוכיחו התוס' היו הפירות של האריס וא"כ מסתמא הפריש מהן תרומה גדולה דהא לא נחשדו וא"כ לא ה"ה לו לר' חייא להפריש רק מעשר ותרומת מעשר (וכמו שמוכיח הלשון שקל עישר דמשמע מעשר ולא קאמר שקל תרם) וא"כ אף שת"ח כר' חייא בנודאי אינו מעשר אף תרומ"ע שלא מן המוקף שמה אינו בעין מ"מ ה"א שהמעשרות היו לפניו בעין רק הפירות לא היו לפניו בנודאי מותר להפריש שלא מן המוקף אפילו ת"ח.

אבל התוס' לשיטתם דס"ל דתרומת מעשר נמי בעי מן המוקף בכלי אחד ונוקא ולא סגי במה שיהו שתיקה לפניו וא"כ יקשה על ר' חייא היאך תרם שלא מן המוקף בכלי אחד אף שאין כאן חשש שמה אינה בעין ומזה הכריחו התוס' דבע"ש ועיו"ט מותר להפריש שלא מן המוקף אבל לרש"י לשיטתו אין מפאן שום הכרח ואדרבה מסוגיא דעירובין דמערבין לישראל בתרומה סומכוס אומר בחולין דמפרש שם הגמרא דלכן לא פליג סומכוס אנזיר ביין משום דאפשר למתשל אבל תרומה אי מתשיל עלה הדרא לטיבלא ומקשה הגמרא וליפרוש עלה ממקום אחר ומשני לא נחשדו חבירים לתרום שלא מן המוקף א"כ משמע מזה דאף בע"ש אסור לתרום שלא מן המוקף (וע"ש בתוס') וא"כ לפי מה שביארנו שהרמב"ם קאי בשיטת רש"י א"כ שפיר השמיט ה"ה דינא דמותר להפריש בע"ש שלא מן המוקף: ועוד נ"ל לומר לדעת הרמב"ם ז"ל ויתורץ בזה גם קושית התוס' על רש"י במה שהקשו דאי לא הנה פאן רק האיסור משום דשלב"ל והוא ס"ל דאדם מקנה דשלב"ל א"כ אף בחול נמי.

והוא פיון ד"ר ינאי שאל זאת לר' חייא וי"ל ד"ר ינאי לשיטתו אזיל בב"מ פ"ח דאמר שם דאין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית וא"כ אסור להפריש מפירות שהם בביתו שפכר נתחייבו בתרומה ומעשר על פירות שהם בשדה שעדיין לא נתחייבו וכדתנן בפ"ב דתרומות ולא מן הגמור על שאינו גמור והאיסור הוא מן התורה דדרשינן בספרי פ' קורח פדגן מן הגרן מן הגמור על הגמור ולא מן הגמור על שאינו גמור וא"כ ה"א שהפירות היו בשדה שלא נתחייבו עדיין בתרומה א"כ ה"ה אסור להפריש מן התורה ורק שנסתפק לר' ינאי בהא פיון דקי"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם בעלמא היכא דדעת אחרת מקנה אותו אם מועיל זה גם לענין תרומה ומעשרות דאפשר דאם אמר שפשיבואו הפירות לבית ונתחייבו בתרומה ומעשר וגם יהיו שתיקה לפניו שלא יהיה איסור דשלא מן המוקף אז יחול תרומה ומעשר על הפירות שהפריש מקודם בע"ש והא נודאי הנה פשיטא ליה דבדיעבד הנה תרומה כמו דתנן במס' תרומות (פ"ב מ"ב

הנ"ל) ובאמת הפירות היו שלו (ואי אנו צריכים לדחוק לדעת הרמב"ם שהפירות היו של האריס ומ"מ הווי דבר שלא בא לעולם דהא עדיין לא נתחייבו בתו"מ אלא דהיה חושש שמה עבר איסורא ועבר על מה דדרשינו כדגן מן הגורן ואמר ליה ר' חייא שפיר עבדת דכתיב וכו' פי' פיון שמצינו קנגן בדבר שלב"ל והלפף אף דבחול אסור לכתחילה אבל בע"ש מותר להפריש בכה"ג אפילו לכתחילה וא"כ שפיר השמיט הרמב"ם הך דינא פיון דעיקר היתרא מה שמותר להפריש בע"ש מן הגמור על שאינו גמור וגם שלא מן המוקף הוא מטעם דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם שיכול לומר פשיבואו הפירות לבית ויתחייבו במעשר וגם יהיו מוקף אז יחול התרומה והמעשר.

א"כ בזה הרמב"ם לשיטתו דפסק דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם נפל פיתא בבירא ואסרו להפריש אף בע"ש שלא מן המוקף ולכן שפיר השמיט הרמב"ם הך דינא ונתנישב בזה קושיותו של רבינו המל"מ ז"ל.

ע"כ מחידושי חתני הרה"ג הנ"ל ודפח"ח: סימן לד כתב הרמב"ן ז"ל בס' תורת האדם בשער אבילות ישנה הלכות ת"ב תניא אמר ר' שמעון ד' דברים הנה ר' עקיבא דורש ואני איני דורש פמותו ורואה אני את דברי מדבריו וכו'.

צום העשירי זה עשרה בטבת שבו סמך מלך בבל על ירושלים וכו'. ואני אומר בתמשה בו שבו באה שמועה לגולה שהוקפה העיר וכו'.

ומסיק הרמב"ן ז"ל דהלקתא ומנהג פרבי עקיבא דצום עשירי היינו עשרה בטבת וכן כתבהטור או"ח בסימן תקמ"ט דצריף להתענות בעשרה בטבת ולא בתמשה בו והנה לכאורה יש לתמוה לכאורה יש לתמוה על הרב אלפסי והרא"ש ז"ל דהשמיטו לפלוגתא זו דר"ע ור"ש בפסקיהו ולכאורה נ"מ רבתי לדינא ולא הו"ל להשמיטם.

ובאמת מה שכ' הרמב"ן ז"ל דהלקתא ומנהג כר' עקיבא צריף להבין הטעם אי משום דהלכה כר"ע מחבירו וכ"ש מתלמידו הא מ"מ י"ל דהכא שאני שמסתבר טעמא דר' שמעון וידוע דבמקום דמסתבר טעמי דאי דף תנאי אין אנו משגיחין על הפלל דהא אפילו ביחיד במקום רבים במקום דמסתבר טעמי דיחיד לא פסקינן פרבים וכמו שמבואר בסוף המפלת ובגדה דף ל' ע"ב).

אכן באמת לולא דברי הרמב"ן ז"ל ונהטור ז"ל הייתי אומר דר"ע ור"ש לא נחלקו רק בפירושא דקראי אבל לדינא אין נ"מ פלל דהפל מודים דהאידינא אין צריף להתענות רק בעשרה בטבת וזהו דעתו של רבינו הגדול ר"י אלפסי והרא"ש ז"ל שהשמיטו בהלכותיהם לפלוגתא זו.

והטעם בזה פשוט דהא זה ברור בלי שום ספק דאף אם נימא דצום העשירי הוא תמשה בטבת מ"מ לא הנה נהג הצום הנה רק לגלות יכניה ובניהם דהם לא ראו התורבן פלל רק דבא להם השמועה בתמשה בטבת שהוקפה העיר ולפיכך עשו יום שמועה פיום שריפה ואף דהיה שמועה רחוקה מ"מ שאני חנרפן בהמ"ק דתקיפא טובא או דר"ש ס"ל פחכמים דשמועה רחוקה נמי נוהג שבעה ושלשים.

ור"ע דפליג ע"ז לשיטתו אגיל דס"ל במו"ק דשמועה רחוקה אינו נוהג רק יום אחד [ועפ"ז י"ל בפשיטות דמשו"ה בהא עלמא כר"ע משום דבדין ההוא ג"כ קי"ל כר"ע

וּכְמוֹ שֶׁמִּבְּנֵי אֱרֶם בְּמִוֶּלֶךְ (שָׁם דָּף כ"ג) דְּקִי"ל כְּדַבְּרֵי הַמִּיקָל בְּאַבֵּל וְאַף דְּהִכָּא הָוֵי תַקְנַת גְּבִיאִים וְדַבְּרֵי קַבְלָה כְּדַבְּרֵי תוֹרָה דְּמִי מ"מ הָאֵי דִּנְא דְתַלְיָא בְּרָצוּ בְּוִדְאֵי אֵינוּ אֶלְא מְדַרְבְּנָן וְא"כ אֵין מִן הַצְּנִיף לְמַש"כ הַרְמַב"ן דְּקִי"ל כַּר"ע מְחַבְּרֵין] אֶבֶל בְּגִלוֹת צְדָקָה דְּרָאוּ הַחוֹרְבָן בְּעֶצְמָם לֹא שִׁינְיָ דְּגִזְרוּ עֲלֵיהֶם צוּם בְּיוֹם שְׁמוּעָה דְּהִלָּא הֵם רָאוּ בְּעֶצְמָם הַחוֹרְבָן וְלֹא נִתְחַדַּשׁ לָהֶם דְּבַר בְּיוֹם הַשְּׁמוּעָה וּגְדוּלָה מְזוּ מְצָאֵנוּ בְּפִנְהֵי דְרִין דָּף ס') בְּעֵדִים שְׁמַעֲיָדִים שְׁפִלוּנֵי בִירָף אֶת הַשֵּׁם אֵין צְרִיכִים לְקַרְוֵעַ בְּעַת שְׁמַעֲיָדִים הַעֲדוֹת שְׁפָכַר קָרְעוּ אֲזַי בְּעַת שְׁשִׁמְעוּ מִהַמְגִדָּף וְא"כ ה"נ הֵם בְּעֶצְמָם סָפְרוּ הַמַּעֲשֵׂה לְגִלוֹת יְכֻנְיָה וְאִיף שִׁינְיָ דְּהֵם יִהְיֶה חֲיִיבִים לְהַתְעַנּוֹת עַל הַשְּׁמוּעָה שְׁשִׁמְעוּ בְּנֵי הַגּוֹלָה.

וְלִכְּנֵן הַדְּבַר בְּרִירָה דְּגִלוֹת צְדָקָה לֹא הִתְעַנּוּ בְּיוֹם ה' בְּטַבַּת אָף לר"ש אֶבֶל עֲשָׂרָה בְּטַבַּת הַתְעַנּוּ הַכֹּל וְאַף דְּהָךְ קָרָא לר"ש לֹא מִיִּירֵי רַק בְּצוּם שֶׁל חֲמִשָּׁה בְּטַבַּת לֹא מִשּׁוּם דְּסָבִירָא לָיָה דְּעֲשָׂרָה בְּטַבַּת אֵינוּ מֵהַד' צוּמוֹת דְּזָה א"א לֹא מְרַלְל דְּהָא כְּתִיב (בִּיחְזָקָא ל כ"ד א') דְּאָמַר הַקַּב"ה לִיחְזָקָא לְכַתֵּב לָךְ שֵׁם הַיּוֹם אֶת עֶצְם הַיּוֹם הַזֶּה סְמָךְ מְלָךְ בְּכָל עַל יְרוּשָׁלַיִם וְע"כ צ"ל דְּצִינְוָהוּ לְכַתֵּב אֶת הַיּוֹם שִׁינְיָ דְּעוּ לְדוֹרוֹת הַבָּאִים לְהַתְעַנּוֹת בּוֹ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה רַק דַּר"ש סוֹבֵר דְּהָךְ קָרָא דְּצוּם הַעֲשִׂירֵי ע"כ לֹא קָאֵי עַל עֲשָׂרָה בְּטַבַּת מְדַכְתֵּב לֵיָה בְּסוֹף מוֹכַח דְּקָאֵי עַל יוֹם הַשְּׁמוּעָה שְׁהִיָּה אַחַר הַחוֹרְבָן דְּאֵלוּ יוֹם שְׁסָמָךְ מְלָךְ בְּכָל הָא צְרִיף לְהַקְדִּימוּ בְּרִישָׁא דְּקָרָא וְכָל זֶה לֹא הָיָה רַק בְּגִלוֹת בְּכָל אֶבֶל בְּגִלוֹת אָדוּם שְׁנַתְעַרְבוּ הַמְשַׁפְּחוֹת וְאֵין אָנוּ מְכִירִים אִם אָנוּ מְגִלוֹת צְדָקָה אוֹ מְגִלוֹת יְכֻנְיָה וְהַלְכָה הַדְּבַר פְּשוּט דְּאֵין שׁוּם אֶחָד חֲיִיב לְהַתְעַנּוֹת בַּה' בְּטַבַּת דְּהָא הו"ל סְפִיקָא דְּרַבְּנָן וְלִקְוִלָּא וְר"ש וְר"ע לֹא נִחְלְקוּ רַק בְּפִי דְּקָרָא וְשִׁפִּיר בִּינּוּ בְּזָה רַבִּינוּ הַרִי"ף וְהָרָא"ש ז"ל שְׁהַשְּׁמִיטוּ סוּגְיָא זֶה מִשּׁוּם דְּהָאֵי דִּנְא לַד"ה אֵין צְרִיף לְהַתְעַנּוֹת רַק בְּיוֹם עֲשָׂרָה בְּטַבַּת כַּנ"ל לְדַעַת הַרִי"ף וְהָרָא"ש ז"ל.

וּמִן הַתִּימָה עַל הַטּוֹר ז"ל דְּמִשְׁמַע מְדַבְּרֵי ז"ל דַּר"ע וְר"ש פְּלִיגֵי בְּזָה לְדִינָא נְהָרֵי מְדַבְּרֵי אֲבִיו הָרָא"ש ז"ל בְּפִסְקֵי דְּהַשְּׁמִיטָה מִשְׁמַע דַּס"ל דְּלֹא פְּלִיגֵי כְּלָל וְצ"ע: עוֹד נ"ל טַעַם נִכּוֹן לְהַשְּׁמִיטָה הַרִי"ף וְהָרָא"ש ז"ל מִשּׁוּם דְּבִבִּית שְׁנֵי נַעֲשָׂה ה' בְּטַבַּת לְשִׁשּׁוֹן וְלְשִׁמְחָה וְהִיאָף שִׁינְיָ דְּיַחְוֵל אַחַר הַחוֹרְבָן בֵּית שְׁנֵי חֲיִיב לְהַתְעַנּוֹת בּוֹ בְּיוֹם הַלֵּא בְּחוֹרְבָן בֵּית שְׁנֵי לֹא בָּא שְׁמוּעָה וְגַם לֹא הָיָה שִׁינְיָ אֲזַי שְׁמוּעָה דְּהַכֹּל הָיָה בְּא"י וִירוּשָׁלַיִם.

בְּשִׁלְמָא י"ז בְּתַמּוּז גַּם בְּשְׁנֵי הַנּוֹבְקָעָה הָעִיר בִּי"ז בְּתַמּוּז וְכֵן חוֹרְבָן הַבֵּית חָרַב גַּם בְּשְׁנֵי וְכֵן עֲשָׂרָה בְּטַבַּת דְּסָמָךְ מְלָךְ בְּכָל הָיָה גַּם בְּבֵית שְׁנֵי דְּטִיטוּס ג"כ צָר עַל יְרוּשָׁלַיִם כְּמָה שְׁנֵים וְכַמְבֹּאֵר בְּיוֹסִיפּוֹן.

וְאַף שֶׁלֹּא יָדְעוּ אֵיזָה יוֹם שְׁסָמָךְ עַל יְרוּשָׁלַיִם דְּמַחְמַת הַצָּרוֹת נִשְׁתַּכַּח הַדְּבַר וְלִכְּנֵן קָבְעוּ בְּיוֹם שְׁסָמָךְ מְלָךְ בְּכָל בְּחוֹרְבָן הָרָאשׁוֹן בִּינּוּ שִׁמ"מ הָיָה הַפְּוֹרְעָנִיּוֹת הַזֶּה גַּם בְּחוֹרְבָן בֵּית שְׁנֵי וְכֵן בְּצוּם הַשְּׁבִיעִי זֶה צוּם גְּדִלְיָה מִשּׁוּם דְּאֶכְתִּי לֹא עָמַד גְּדִלְיָה וְכַתִּיב וְנִקְתִּי דְּמָם לֹא נִקְתִּי.

וְעוֹד דְּגַם בְּחוֹרְבָן בֵּית שְׁנֵי נְהָרְגוּ כְּמָה צְדִיקִים כִּידוּעַ אֶבֶל לְהַתְעַנּוֹת בְּיוֹם שְׁמוּעָה וְנִדְּאֵי לֹא שִׁינְיָ אַחַר חוֹרְבָן בֵּית שְׁנֵי. וּבְזָה עָמַדְתִּי עַל כְּוֹנֵת הַכְּתוּב בִּיחְזָקָא ל נ"ד) הַנ"ל וְהִי דְּבַר ד' אֵלֵי בְּשָׁנָה הַתְּשִׁיעִית בְּחוֹדֶשׁ הַעֲשִׂירֵי בְּעֶשְׂוֹר לְחוֹדֶשׁ לֵאמֹר בֵּן אָדָם כְּתִב לָךְ אֶת שֵׁם הַיּוֹם אֶת עֶצְם הַיּוֹם הַזֶּה סְמָךְ מְלָךְ בְּכָל אֶל יְרוּשָׁלַיִם דְּלְכָאוּרָה תִּימָה דְּלֹא מְצִינּוּ

דהנהירו הקדוש ברוך הוא שייכתוב גם את שם היום של תשעה בתמוז שהתקעה העיר ושם היום של ת"ב שנתחבר הבית בו.

וע"פ פשוטו י"ל דשאר הצומות אין קפידיא אם ישפחו היום ולא יתענו בו ביום ממש דהלא אם חל בשבת נדחה התענית לאחר השבת הרי דאין קפידיא להתענות בו ביום דווקא אבל עשרה בטבת הנה הציווי להתענות בו ביום דווקא כמש"כ הב"י בסי' תק"נ בשם האבודרה"ם דאם הנה חל י' בטבת בשבת הנה צריף להתענות בשבת דווקא משום דכתיב את עצם יום הנה ע"ש ואפשר דהיינו דכתיב שם היום לרמז אפילו בשבת כמו דדרשינו בסופה בריש פרק לולב וערבה ביום אפי' בשבת]: אמנם לפי הג"ל י"ל דמש"ה צונו לכתוב יום התענית הנה יותר משאר הצומות משום דגלוי וידוע לפני הקב"ה שעמיד יחזקאל שהיה מגלות יהויכין להתענות בחודש הנה עוד תענית ביום ה' לחודש על יום השמועה דהו"א דהוא אינו צריף להתענות ביום העשרה קמ"ל פתב לך פלומר דאפילו אתה שהיה מגלות יכניה מ"מ צריף אתה להתענות גם ביום העשרה מלבד התענית של יום השמועה והנלע"ד כתבתי בעז"ה סימן לה [ביחזקאל ל"ג כ"ד] ויהי בשתי עשרה שנה בעשירי בחמשה לחודש לגלותינו בא אלי הפליט לאמר הנה הנה העיר.

כ"ב לכאורה ראוי להבין דהיאך אפשר דבמש"ב רב כנה דהוא קרוב לה' חדשים מט"ב עד ה' בטבת לא נתונדע לבני הגולה דנתחבר הבית והנפתה העיר ובפרט חורבן בהמ"ק בעז"ה דתקיפא מילתא טובא ובנדאי הנה לזה פירסום גדול בכל העולם והיאך לא נתונדע זה לבני הגולה אשר בבבל דאינה רחוקה מירושלים כ"כ פידוע ובפרט דלפי הנראה מהכתובים דסוף ירמיה משמע דתיכף בשעת החורבן הגלה נבוצראדן עם רב מיהודה לבבל והוא גלות צדקיהו הנזכר בגמ' ובמדרש איכה וא"כ למה לא נתונדע להם מבני הגולה תיכף ודחוק לומר דשהו הרבה בדרך ולא באו עדיין לבבל.

ועוד תימה גדולה על לשון הפתוב דתולה השמועה על מה דהנפתה העיר ולא הנפיר מהא דנשרף בהמ"ק דהוא פורעניות יותר גדולה מחורבן העיר ושכך לעיקר ונקט לטפל. ולכן לולא דמסתפינא הייתי אומר דוודאי פכר ידעו משרפת בית המקדש וחורבן ירושלים אבל לא ידעו רק דנתחבר בהמ"ק וירושלים של מטה אבל סברו דבהמ"ק של מעלה וירושלים של מעלה עדיין הן עומדין במקומם וא"כ אין על מה להתאבל וכדאמרינו בקידושין דף ל"ה) דמשום הכי אמר אסף שירה על חורבן בה"מ משום ששפך חמתו על העצים ועל האבנים וסברו שמהרה יחזור ויבנה פינן שבהמ"ק וירושלים של מעלה במקומן עומדין ושכינה ג"כ במקומה בירושלים של מעלה שהוא מכון פנגד ירושלים של מטה וא"כ פינן שהשכינה על מקומה אין זה חורבן כלל והנה בתוס' על החומש בפ' לך פתבו בשם הפרקי דר"א פירק כ"ז דפליט זה דהגיד ליחזקאל דהנפתה העיר הוא מיכאל השר הגדול והוא שר של ישראל וכמו דכתיב והנה מיכאל שרכם ולמה נקרא שמו פליט שפלטו הקב"ה מידו של סמאל וכת שלו דבעת שהפיל הקב"ה לסמאל נכת שלו אחז בכנפיו של מיכאל להפילו עמו ופלטו הקב"ה מידו ועליו אומר יחזקאל בא אלי הפליט מירושלים והוא הפליט שהגיד לאברהם כי נשבה לוט דכתיב ויבוא הפליט ויגד לאברהם העברי כ"כ התוס' שם וע"פ דברייהם ז"ל י"ל דמיכאל הגיד ליחזקאל דהנפתה גם העיר של מעלה דזה דבר שאינו יודע רק מלאך והיינו דשכינה

ג"כ בגלות וכמו דאמרי' בתענית דנשבע הקב"ה שלא אבוא בירושלים של מעלה עד שיבנה ירושלים של מטה והיינו הענין דהשכינה עמנו בגלות דבכל מקום שגלו ישראל שכינה עמם וזה הגיד ליחזקאל דשכינה ג"כ גלה ממקומה והנפתה העיר של מעלה וגם מדוייק הלשון בפתוב דאמר הנפתה העיר ולכאורה לא מצינו לירושלים שהונפדה בשם עיר סתמא רק בשם ירושלים אבל לא נקראת לעולם בשם עיר סתמא ואף בשם עיר ירושלים אינו שכיח כ"כ בפתוב וא"כ למה פתיב פאן הנפתה העיר אבל הוא הדבר אשר פתבתי דקאי על ירושלים של מעלה דהיא נקראת בשם עיר סתמא וכדכתיב בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר (בהושע י"א) ואמרינו (בתענית דף ה') דקאי על ירושלים של מעלה ונשבע הקב"ה שלא יבוא לירושלים של מעלה עד שיבוא לירושלים של מטה ואמרינו ומי איכא ירושלים למעלה אין דכתיב ירושלים הבנויה פעיר שחנברה לה יחדיו ע"כ וזה מדוייק היטב בלשון הפתוב הנפתה העיר ור"ל העיר המפורש במקום אחר והיינו דכתיב פעיר שחנברה לה יחדיו וגם פתיב בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר ועל אותה עיר אמר דהנפתה וזה פפתור נפרח בלשון הפתוב.

ונ"ל מה שתקנו רבותינו אנשי כנה"ג לומר בתפלת י"ח ולירושלים עירך ברחמים תשוב קאי ג"כ על ירושלים של מעלה שנשבע הקב"ה שלא יבוא בתוכה ואנו מבקשים שישוב לתוכה וזהו שפיונונו לומר עירך ולא ירושלים עירינו והיינו שפיונונו על ירושלים של מעלה ועירך דייקא ודו"ק וכוננת התפלה הוא שפיונונו שישוב לירושלים עירו ממילא ע"כ יבנה ירושלים של מטה מתחלה וזהו דמסיים ובנה אותה בקרוב בימינו וכו' ושוב מצאתי סעד לדברי בסימן הקודם.

בספרי פרשה ואתחנן דמסיים שם על דברי רבי שמעון דביהודה היו מתענין על המעשה ובגליל על השמועה. והנה לפי פשטיות הספרי אינו מוכן כלל דאטו בני גליל לא התענו ביום ט"ב על המעשה.

ועוד מאי ענין בני יהודה וגליל פאן דהא השמועה הנה לבבל לבני הגולה דיהויכין ולא לבני גליל ואולי דהנה ידוע להם דכשעלו בני הגולה מבבל בימי עזרא כל גלות צדקיה התנישבו ביהודה וגלות יהויכין התנישבו אז בגליל.

או אפשר דט"ס נפל בספרי וצ"ל ביהודה וכו' ובגולה היו מתענין וכו' ואפשר דבני הגולה פיונונו דעו מחורבן הבית עד ה' בטבת לא הטילו עליהם להתענות ביום ת"ב רק ביום השמועה דאצלם הנה יום שמועה פיום שריפה ואפשר שעל זה פיונונו חז"ל (בר"ה דף י"ח) דעשו יום שמועה פיום שריפה ור"ל דעשו יום שמועה לבני הגולה של גלות יהויכין פיום שריפה של גלות צדקיהו ואפשר שהנה להם השמות גם בחומר התענית דהנה אסור בה' עינויים ולענין להפסיק מבעוד יום פמו ט"ב ובפרט לדעת הרמב"ן בתו"ה דמעיקר הדין מתקנת הגביאים הנה כל הד' צומות שוין בדינם ואין שום חילוק בין ט"ב לשאר צומות ובכולם מפסיק מבעוד יום ואסור בכל ה' עינויים דעשאוים תענית כיוה"כ ורק בשאר צומות דתליא ברצו לפיכך אף לאחר שקבלו עליהו חובה מ"מ לא רצו לקבלם פחומר תענית ציבור רק פתענית יחיד ולדעתו ז"ל בלא"ה אתי שפיר מה דאמר דעשו יום שמועה פיום שריפה וכבר פתבתי דתענית זה לא הנה נוהג רק בגלות בכל בלבד אבל האינדנא לאחר חורבן בית שני פיונונו דכבית שני ידעו הפל מיד

מחורבן הבית וקבלו על עצמן הפל להתענות ביום ט"ב תו לא שינה שיתענו גם בה' בטבת.

ועוד דמעיניקרא נמי לא התענו בו ביום רק גלות יהויכין והאידינא נתערבו המשפחות ואין כל אחד מכיר שכטו ומי יודע אם הוא מגולי יהויכין או דהוא מגלות צדקיה ולכן האידינא לא שינה ביום ה' בטבת אף לבעל נפש: שוב אחר זמן רב אינה ה' לידי ספר התוספתא דנשים שנדפסו מספר כתב ישן נושן ומצאתי שם בתוספתא דסוטה דהובא שם ג"כ להך דברי הספרי דביהודה היו מתענין על המעשה ובגליל על השמועה ושם הגי' באמת "ובגולה" היו מתענין על השמועה וכמו שהגהתי לעיל לדברי הספרי ות"ל שהנחני בדרה אמת: וכדי לסיים בנחמה ראיתי לכתוב פאן מה שפתבתי בעז"ה על הגליון (בישעיה מ') על הפסוק דנחמו נחמו עמי יאמר אלהיכם וגו' וזה לשוני שם צריף להבין סמיכת הפתוב דמאי ענין נחמה זו לפרשה הקודמת לזה [דאמר ישעיה לחזקיהו הנה ימים באים נאום ה' וגו' והשיב לו חזקיהו דטוב הדבר אשר דברת פי שלום נאמת יהיה בימי דהא סמוכין ניתנו להדרש מה"ת.

וגם מה נצריך לנו שיהיה הנחמה בכפלים ומה תועלת יש בזה וגם צריף להבין דברי המדרש דאיכה רבתי על פסוק תבוא כל רעתם לפניך וגו' דחטאו בכפלים ולקו בכפלים ונתנחמו בכפלים ובאינה פרט היה החטא בכפלים.

ועוד צריף להבין בפרשה הקודמת דעל נבואה הקשה שאמר ישעיה לחזקיה דהנה ימים באים וגו' לא חש לזה והשיב פי שלום נאמת יהיה בימי וחלילה וחס על צדיק כמוהו שלא יחוש ויצטער על הפורענות שעתידי לבוא על בני ישראל לדורות שאחריו ולא די שלא התפלל ובקש רחמים עליהם אלא התנחם בעצמו ואמר פי שלום נאמת יהיה בימי ומשמע מלשון זה דלא איכפת ליה כלל מה שיהיה לדורות הבאים אחריו פיון שפימיו יהיה שלום נאמת: ועוד דמהו ענין אמת לכאן.

וילינשב כל הנ"ל כמין חומר בעז"ה נקדים דמה דניבא לנו זכריה הנביא בקאפיטיל (ח' י"ט) נאמר פה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמוצדים טובים והאמת והשלום אהבו.

ובארנו הפתוב במק"א בעז"ה ע"פ המבואר דמקדש ראשון נחרב על עוון ביטול תורה וכמו דאיתא (ביומא דף ט' ע"ב) וכמו דכתיב (בירמיה ט' י"ב) מי האיש החכם ויבין את זאת וגו' ויאמר ה' על אשר עזבם את תורתם ואמרינן בפתיחה לאיכה רבתי מצינו שויתר הקב"ה על ע"ג ועל גילוי עריות ועל ש"ד ולא ויתר על מאסה של תורה שנגאמר על מה אבדה הארץ על ע"ג ועל גילוי עריות וש"ד אין פתיב פאן אלא על עזבם את תורתם וכן אמרינן (בנדרים ד' ע"ב ובב"מ ד' פ"ה) אר"י אמר רב מאי דכתיב מי האיש החכם ויבין את זאת דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פרושוהו עד שפירש הקב"ה בעצמו דכתיב ויאמר ה' על אשר עזבו את תורתם אשר נתתי לפניהם אר"י אמר רב שלא ברכו בתורה תחילה ופי' הר"ן שם בשם רבינו יונה ע"י שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כ"כ שיהא ראוי לברך עליה ע"ש וכן מדוייק זה בלשון המדרש ולא ויתר על מאסה של תורה ומשמע דבתורה היו עוסקים אף דמאסו בה ולא היתה חשובה בעיניהם ולכן לא רצו לברך עליה [ומיהו צ"ע דמלשון המדרש שם לא משמע פן דאמר שם רב הונא למוד

תורה אע"פ שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה וכו' ומשמע דהם לא למדו תורה כלל וכן פירשו המפרשים ז"ל הלנואי אותי עזבו ואת תורתך שמרו דהיינו דהלנואי היו לומדים תורה אע"פ שלא לשם ה' ותורתך שמרו לחוד והיינו שהיו לומדים שלא לשמה ג"כ הנה טוב ומשמע שהם לא למדו כלל וצ"ע].

ובית שני נחרב על עון שנאת חנם וכדאיתא וביומא ט') ולכן הזהיר להם זכריה הנביא דאימתי יהיה הצומות לששון ולשמחה בזמן שהאמת והשלום אהבו והיינו שיעסקו בתורה דכתיב בה אמת קנה וגם אם יהיה ביניהם שלום שאם יהי' ביניהם שנאה ופירוד לבבות ח"ו יחרב הבית וכן הנה בעו"ה שעי"י שלא קיימו צוונאת הנביא והיה ביניהם שנאת חנם נחרב הבית בעו"ה [וזהו שהזהיר הנביא ואמר דהאמת והשלום "אהבו" והיינו משום דבאמת לפי מש"כ לעיל בשם רבינו יונה גם בבית הראשון היה עוסקים בתורה אף דלא היה חשובה בעיניהם ומאסו בה ולכן הזהיר להם דהאמת והשלום אהבו והיינו שיהא התורה אהוב להם וילמדו התורה מתוך אהבה וחיבה וכן במידת השלום בא זכריה הנביא להזהיר להם לישראל לא לבד שלא יהיה ביניהם שנאת חנם אלא דיאהבו לרדוף אחר השלום וכמו דכתיב בקש שלום ורדפהו וכן היתה מדתו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום וכו' [ונ"ל דלכל פיון ג"כ ירמיה הנביא בתוכחה שהוכיח את ישראל בפרישה דאסופ אסיפם [ט' ז'] חץ שחוט לשונם מרמה דבר בפיו שלום את רעהו דבר וגו' ואח"ז פתיב [ט' י"א] שם מי האיש החכם ויבין את זאת וגו' ויאמר ה' על עזבם את תורתך וגו'.

והיינו דאמר להם הגרם דב' החורבנות והוכיח אותם על עוון דשנאת חנם דזה גרם דנחרב בית השני וגם עון ביטול תורה דזה הנה גרם לחורבן הראשון ומה שהקדים עון דשנאת חנם ואף דהיה מאוחר במעשה דכן דרף כל הנביאים להנבא ולאמר על עבר ועתיד והוזה הפל בשוה דלפני הקב"ה לא שייך אצלו חילוק בין עבר לעתיד] אבל הם לא שמעו לדברי הנביא זכריה והיה בהם עון שנאת חנם ולכן נחרב הבית פעם שנית.

ונראה דעל זה פיון ג"כ ישעיה הנביא בנחמתו בפ' דענייה סווערה לא נחמה (ישעיה נ"ד) שניחם לישראל ואמר ושמתו כדכוד שמשותיף וגו' וכל בניף למודי ה' ורב שלום בניף דלכאורה תמוה מאי ענין הפתוב הזה לנחמת ציון וירושלים.

ואכן לפי הנ"ל יבואר הטיב וכן הוא פנונת הפתוב דענייה סווערה לא נחמה והיינו דישאל לא רצו להתנחם בנחמה שהבטיח להם הנביא בתחילה בפ' הקודם לזה פי ימין ושמאל תפלוצי וגו' ברגע קטן עזבתיו וברחמים גדולים אקבצו ועוד שאר הנחמות המבואר בפ' שם משום דחששו שמה יגרום החטא ויהיה בהם ח"ו עון ביטול תורה ועון דשנאת חנם ולא יתקיימו הנחמות האלה שהבטיח להם הנביא וע"ז בא הנביא פמשיב להם מפי הגבורה שאינם צריכים לחוש לזה כלל פי כשיבוא משיח ב"ב ויקנים הפסוק ומלאו הארץ דעה את ה' ויצה"ר יבטל מן העולם ואז יהיה בטוחים פי כל בניף למודי ה' ורב שלום בניף והיינו דיהיה עוסקים בתורה ובשלום לעולם ולא יפסוק מהם התורה עד לעד ויהיה נחמה שלמה והשתא נחזור על הראשונות דהנה בנודאי ישעיה הנביא בעת שאמר הנבואה לחזקה דהנה ימים באים וגו' הודיעו לו כל הגליות שיאראע לבניו גלות בכל וגלות אדום וגם סיבות הגליות שהוא ע"י החטא ועון דביטול תורה ושנאת חנם

והשיב לו חזקיהו טוב הדבר אשר דברת ואני אראה לתקן זה ושיהיה אמת ושלום בימי ויהינו שאראה שכל ישראל יהיו עוסקים בתורה דכתיב בה אמת קנה וגם אעשה שלום בין איש לרעהו כדי ושיהיה קיום לבית המקדש וציון וירושלים שלא יחרבו בימי וכן קיים באמת כמו דכתיב (בישעיה י כ"ז) וחוכל על מפני שמו ודרשו חז"ל (בסנהדרין דף צ"ד ע"ב) אמר ר"י נפתח חוכל על של סנחריב מפני שמו של חזקיה ושהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות מה עשה נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו וכן מצינו שבזמן שמלך חזקיהו מלך יהודה היה שלום בעולם כמו דכתיב (בישעיה ט') למרבה המשנה ולשלום אין קץ וגו' מעתה ועד עולם פרש"י שם מעתה ועד עולם שעולמו של חזקיהו שלום כל ימיו וכ"מ בפ"ס (בסנהדרין שם) וע"י זה תקן חזקיהו תקון גדול דלא נכבשה ירושלים ע"י סנחריב ואדרבה ראו מפלה גדולה בסנחריב וחילו וכשראה ישעיה דע"ז שעשה חזקיה שלום ואמת נעשה לישראל תשובה גדולה ע"ז אמר לבית ישראל בנבואה אם תעשו כמו שעשה חזקיה היינו שתתעסקו בתורה ויהיה שלום ביניכם אז נחמו נחמו עמי יאמר אליהם ויהינו שתפנו לבנו שני ולבנו שלישי שיב"ב ולזה אמר לשון כפול נחמו נחמו אבל יותר מב' נחמות לא יהיה להם עוד משום דבית דלעתיד לא יחרב לעולם.

[ועוד י"ל דהב' נחמות היינו דניחם להם ושלום כמו דניחם להם בפ"ר ענינה סו"ע"ה לא נחמה וכל בניו לימודי ה' נרב שלום בניו וכמו שכתבנו לעיל]. ועל דרך זה יבואר ג"כ דברי המדרש רבה שהבאתי לעיל דחטאו בכפליים ע"י עון ביטול תורה ושנאת חנם ולקו בכפליים הוא חורבן ראשון ושני ונחנחמו בכפליים היינו בניו שני ובנו שלישי וגו'.

ועוד י"ל מאי דאמר להם זכריה האמת והשלום אהבו ע"פ דאמרינו (בב"מ דף ל') דלא חרבה ירושלים אלא מפני שהעמידו דבריהם על דין תורה ויהינו דלא עשו לפני משורת הדין. ונראה דהיינו שלא רצו לעשות פשרה בין הבע"ד דזה ג"כ בכלל לפני משורת הדין כמבואר בחו"מ סי' י"ב אי ב"ד כופין לעשות פשרה והביא הרמ"א ב' דעות בזה והוא הדעות שהובא בסי' רס"ב לענין אבידה שנמצא לאחר י"ב חודש ע"ש.

והנה (בסנהדרין דף ז') אמרינו מצוה לבצוע שנאמר אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם איזה משפט שיש בו שלום הוי אומר זה ביצוע [ובירושלמי דסנהדרין אמרינו נעשה הדין נעשה אמת ונעשה שלום] א"כ י"ל היינו דהזהיר להם זכריה הנביא ואמר להם האמת והשלום אהבו דר"ל שיהיו נזהרים הדיונים לעשות פשרה בין בע"ד ולא יעמידו דבריהם על דין תורה דבשביל זה נחרב הבית ראשון אלא אהבו לעשות פשרה דיהיה משפט שיש בו שלום.

ועי"ז.

יהיה צום הרביעי וצום תמישי וגו' לבית יהודה לששון ושמחה ב"ב אמן כי"ר: